

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

MUHAMMED B. ABDÜLAZİZ VÜCÛDÎ'NİN ER-RUH RİSALESİ TERCÜMESİ (METİN-İNCELEME-DİZİN)

ABDULELAH AL ZAHRANI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ŞUBAT 2023

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

MUHAMMED B. ABDÜLAZİZ VÜCÛDÎ'NİN ER-RUH RİSALESİ TERCÜMESİ

(METİN-İNCELEME-DİZİN)

Abdulelah ALZAHRANI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Çetin PEKACAR

DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şubat 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Doktora Programı Öğrencisi **Abdulelah ALZAHRANI** tarafından hazırlanan Muhammed B. Abdülaziz Vücûdî'nin Er-Ruh Risalesi Tercümesi (Metin-İnceleme-Dizin) başlıklı tez çalışması, 28/02/2023 tarih ve saat 10:00'da yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile DOKTORA TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Red
Başkan: Prof. Dr. Akartürk KARAHAN / Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	☒	☐
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çetin PEKACAR / AHBV Ü.	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Mustafa DURMUŞ / Hacettepe Ü.	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM / Gazi Ü.	☒	☐
Üye: Doç. Dr. Hakan AKCA / AHBV Ü.	☒	☐

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(imza)
ABDULELAH ALZAHRANİ
07.02.2023

MUHAMMED B. ABDÜLAZİZ VÜCÛDÎ'NİN ER-RUH RİSALESİ TERCÜMESİ (METİN-İNCELEME-DİZİN)

Doktora Tezi

Abdulelah AL ZAHRANİ

ANKARA HACI BAYRİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şubat 2023

ÖZET

Bütün semavî dinlerde olduğu gibi İslam dininde de ruh kavramı hakkında yıllardır hep sorgu hâlinde olmuş ve bu kavram üzerinde araştırmalar yapmıştır. Ruh ve ruhun mahiyetini ilk araştıranlardan olan Müslüman Arap bilgini İbn Kayyim El Cevziyye'nin Er-Ruh Risalesi bu alanda en önemli eserlerdendir. Eser, Osmanlı divan şairi, tarihçi, edebiyatçı ve mütercimi Muhammed b. Abdülaziz Vücûdî (?- ö. 1021/1612) tarafından tahminen 16. yüzyılın sonlarında veya 17. yüzyılın başlarında İstanbul'da tercüme edilmiştir. Vücudi, Osmanlı Türkçesi sahasında divan şairi lakabıyla anılmasına karşın eserleri üzerinde dil incelemesi yapılmamıştır.

Bu çalışma, doküman incelemesi esasına dayalı olarak hazırlanmış ve eşzamanlı dilbilgisi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada Muhammed b. Abdülaziz Vücudi'nin Er-Ruh tercümesinin çeviriyazılı metni oluşturulmuş, metin üzerinde yazım bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi incelemesi yapılmış ve eserin dizini hazırlanmıştır. Böylece 16. yy. Türkçesi üzerine yapılan dil araştırmalarına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Eserin Eski Anadolu Türkçesinin Osmanlı Türkçesine döndüğü bir dönemde yazılmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yapılan çalışmanın Türk dili araştırmalarına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bilim Kodu : 30103 Filoloji Türk Dili Yeni Türk Dili
Anahtar Kelimeler : Yeni Türk Dili, Osmanlı Türkçesi, Vücûdî, Er-Ruh, Ahval-i Alem-i Berzah, Çeviriyazı, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Dizin
Sayfa Adedi : xi + 193
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Çetin PEKACAR

MUHAMMED B. ABDÜLAZİZ VÜCÛDÎ'S TRANSLATION OF THE BOOK "ER-RUH"
(TEXT-EXAMINATION-INDEX)

Ph. D. Thesis

Abdulelah AL ZAHRANI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS

February 2023

ABSTRACT

As in all monotheistic religions, it has always been in question about the concept of soul (spirit) in Islam for years and has done research on this concept. The Book Er-Ruh Treatise of Ibn Qayyim El Cevziyya, a Muslim Arab scholar who was one of the first to investigate the spirit and its nature, is one of the most important works in this field. The work was translated by the Ottoman Divan poet, historian, literati and translator Muhammed ibn Abdulaziz Vücûdî in Istanbul, presumably in the late 16th or early 17th century, and surely before he died. Although Vücûdî is known as a divan poet in the field of Ottoman Turkish, no linguistic analysis has been done on his works until today.

This study was prepared on the basis of document review and synchronic linguistics method was used. In this study, Muhammad b. Abdülaziz Vücûdî's translation of the book Er-Ruh has been studied. The text was transcriptioned, and spelling, phonetic and morphological analyzes were made on the text and the index of the work was prepared. Thus, it is aimed to contribute to the sixteenth century Turkish language studies. Considering that the book Er-Ruh was written in a period when Old Anatolian Turkish was transformed into Ottoman Turkish, it is thought that the study will contribute to Turkish language research.

Science Code : 30103 Filoloji Türk Dili Yeni Türk Dili
Key Words : New Turkish Language, Ottoman Turkish, Vücûdî, Er-Ruh, Ahval-i Alem-i Barzah, Transcriptioned text, Spelling, Phonology, Morphology, Index.
Page Number : xi + 193
Supervisor : Prof. Dr. Çetin PEKACAR

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında yaşadığım gerek bilimsel gerekse özel sorunlarımın her birinde önerilerde bulunan ve yardımlarıyla bana yol gösteren Danışmanım Prof. Dr. Çetin PEKACAR'a; doktora eğitimim boyunca bilgileriyle donanmamı sağlayan Prof. Dr. Fatma ÖZKAN, Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL, Prof. Dr. Yakup KARASOY, Prof. Dr. Habibe YAZICI ERSOY, Doç. Dr. Hakan AKCA'ya; Tez İzleme Komitesinde yer alarak görüş ve önerileriyle tezimin daha nitelikli bir çalışma olması için katkıda bulunan Prof. Dr. Akartürk KARAHAN'a içten şükranlarımı sunarım.

İdari işlemlerimde daima güler yüzleriyle yardımcı olan Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Ali DEĞİRMENDERELİ'ye, Enstitü Sekreteri Alper GÖZÜAÇIK'a ve Öğrenci İşleri Sorumlusu Elçin ALAÇAM'a teşekkür ederim.

Bana manevi destek veren başta annem, eşim ve tüm arkadaşlarıma da şükranlarımı sunmayı borç bilirim.

Türkiye'de eğitim almam için doktora bursu imkânı sağlayan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına; beni bu aşamaya getiren, Türkiye'de eğitimimi devam ettirebilmem için gerekli izinleri veren Kral Suud Üniversitesi Dil Bilimleri Fakültesi Avrupa ve Doğu Dilleri Bölümündeki bütün hocalarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI……	iii
ETİK BEYAN……..	iv
ÖZET…….....	v
ABSTRACT…….....	vi
TEŞEKKÜR…….....	vii
İÇİNDEKİLER……	viii
KISALTMALAR……..	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ……...	xi
GİRİŞ…….....	1
1. BÖLÜM: RUH KAVRAMI, ESERİN MÜELLİFİ, MÜTERCİMİ VE ER-RUH KİTABI ÜZERİNE……...	4
1.1. Ruh kavramı……	4
1.2. Eserin Müellifi İbn Kayyim el-Cevziyye ……...	6
1.3. Eserin Mütercimi Vücûdî Hakkında……...	7
1.4. Er-Ruh Kitabı…….	9
2. BÖLÜM: İNCELEME……..	12
2. 2. Ses Bilgisi …….	12
2.2.1. Ünlülerde Görülen Ses Olayları ve Ses Özellikleri……..	12
2.2.2. Ünsüzlerde Görülen Ses Olayları ve Ses Özellikleri……	14
2.3. Biçim Bilgisi……..	16
2.3.1. İsim Çekim Ekleri……	16
2.3.1.1. Çokluk Ekleri……...	16
2.3.1.2. İyelik Ekleri……..	16
2.3.1.3. Soru Eki……	18
2.3.1.4. Hal ekleri……..	19
2.3.1.4.1. İlgi Hâli Eki……...	19
2.3.1.4.2. Belirtme Hâli ……	19
2.3.1.4.3. Yönelme Hâli Eki……..	19

2.3.1.4.4. Bulunma Hâli Eki…….. 20
2.3.1.4.5. Ayrılma Hâli Eki……... 20
2.3.1.4.6. Vasıta Hâli Eki……... 21
2.3.2. Fiil Çekim Ekleri……. 21
2.3.2.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki…… 21
2.3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri…….. 22
2.3.2.3. Geniş Zaman Eki…….. 22
2.3.2.4. Gelecek Zaman Ekleri…….. 23
2.3.2.5. Şimdiki Zaman Eki……... 23
2.3.2.6. İstek Kipi…….. 23
2.3.2.7. Gereklilik Kipi ……. 23
2.3.2.8. Şart Eki……. 24
2.3.2.9. Emir Eki……... 24
2.3.2.10. Birleşik Kipler…… 24
2.3.2.11. İsim-Fiiller…….. 26
2.3.2.12. Sıfat-Fiiller……. 27
2.3.2.13. Zarf-Fiiller…….. 28
3. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME……... 30
4. KAYNAKLAR …… 32
5. DİZİN……..... 34
6. ÇEVİRİ YAZILI METİN…….. 51
6. EK: TIPKIBASIM……. 95
7. ÖZGEÇMİŞ…….. 190

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
Ar.	Arapça
Far.	Farsça
A	Metindeki yaprağın on yüzü
age.	Adı gecen eser
agm.	Adı gecen makale
as.	Aleyihisselam
B	Metindeki yaprağın arka yüzü
bk.	Bakınız
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Hz.	Hazret
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TİEM.	Türk İslam Eserleri Müzesi
→:	Bakınız

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	elif	â
ء	hemze	ʾ
ب	be	b, p
پ	pe	p
ت	te	t
ث	se	s̱
ج	cim	c,ç
چ	çim	ç
ح	ha	ḥ
خ	hı	ḫ
د	dal	d
ذ	zel	ẕ
ر	re	r
ز	ze	z
ژ	je	j
س	sin	s
ش	şın	ş
ص	sad	ṣ
ض	dad	ż,ḍ
ط	tı	ṭ
ظ	zı	ẓ
ع	ayın	ʿ
غ	gayın	ġ
ف	fe	f
ق	kaf	ḳ, q
ك	kef	k, g, ñ
گ	gef	g
ڭ	kef	ñ
ل	lam	l
م	mim	m
ن	nun	n
و	vav	v, w, o, ö, u, ū, ü
ه	he	h, e, a
لا	lamelif	lâ
ى	ye	y, ı, i

GİRİŞ

Bu **tezin konusu** Kitâbü'r-Rûḥ adıyla bilinen eserin Türkçe tercümesi üzerine dil incelemesidir. Ruhun mahiyeti ve ölümden sonraki durumuyla ilgili olan eserin müellifi Arap bilgini İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), mütercimi ise Osmanlı tarihçisi, edebiyatçı ve mütercim olan Muhammed b. Abdülaziz Vücûdî (ö. 1021/1612)'dir.

Eser kaynaklarda çoğunlukla Kitâbü'r-Rûḥ ve Er-Rûḥ olarak geçmekte, bazı baskılarında ise er-Rûḥ fi'l-kelâm ʿalâ ervâḥi'l-emvât ve'l-aḥyâʾ bi'd-delâʾili mine'l-kitâb ve's-sünne ve aḳvâli'l-ʿulemâʾ başlığı yer almaktadır. Bessâm Ali el-Amûş, kitap üzerine yaptığı doktora çalışmasında eserin ismini er-Rûḥ fi'l-kelâm ʿalâ ervâḥi'l-emvât ve'l-aḥyâʾ şeklinde kaydetmiştir (Çağrıcı, 2008: 199-200).

Osmanlılar zamanında çokça okunduğu anlaşılan tercümenin çeşitli kütüphanelerde kırka yakın nüshası bulunmakta, günümüz Türkçesine dinî gayelerle yapılan çevirileri hâlen yayımlanmaktadır (Örneğin Şaban Haklı, Kitâbu'r-Rûh, İstanbul 1993). Bu çalışmaya esas olan nüsha Süleymaniye Kütüphanesinde, Hacı Mahmud Efendi, nr. 2780 kayıtlıdır. Osmanlı Türkçesi döneminde kaleme alınmış olan tercümenin, Eski Anadolu Türkçesinin bazı dil özelliklerini de taşıdığı görülmektedir.

Çalışmamızda Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan tercüme metin çeviriyazı işaretleriyle Latin harflerine aktarılmış, metnin dil özellikleri incelenmiş ve dizini hazırlanmıştır. Ayrıca eserin müellifi olan İbn Kayyim ile mütercimi Vücûdî tanıtılacak, Osmanlı Türkçesi ve bu dönem eserlerinin genel özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

Tezin Amacı aşağıda özetlenmiştir.

1. Er-Ruh tercümesinin imla, ses ve şekil bilgisi özelliklerini ortaya koymak.
2. Eserde Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinden hangilerinin bulunduğunu tespit etmek.
3. Metnin dizinini oluşturmak suretiyle araştırmacıların eserin söz hazinesi hakkında bilgi sahibi olmaları ve ilgili sözlerin eserde geçtiği yerlere daha kolay ulaşmalarını sağlamak.

Çalışmaya konu olan eserin incelenmesinin **önemi** iki noktada özetlenebilir: Eserin konusu ve içeriği ile dil özellikleri ve söz hazinesi. Er-Ruh ve Kitâbü'r-Rûḥ adlarıyla meşhur olan bu kitabın kendisi bile İslam araştırmalarında başlı başına önemli bir yere sahipken, eserin konu

ve içerik itibarıyla ruh ve kabir âlemi gibi gizemli konuları ele alması, onu gerçekten ilginç hâle getirmektedir.

Her şeyden önce ruh, hakkında söylenen ve elde edilebilen bütün bilgilere rağmen tam olarak çözülememiş bir kavramdır ve can ile birlikte düşünlebilmektedir. Nitekim TDK'nun Türkçe Sözlük'ünde bu iki kavramın tanımında temel öge bakımından çakışan önemli bir unsur vardır; ruh kelimesinin anılan sözlükte verilen tanımında kullanılan anahtar kelime "can kuşu"dur ve yine aynı sözlükte can kuşunun karşılığında verilen kelime "ruh"tur. Öte yandan ruh kavramı İslami kaynaklarda etraflıca incelenmiş olmasına rağmen bütün özellikleri bakımından ittifak sağlanamadığı görülmektedir. Bütün bu hususlar göz önüne alındığında ruh kavramının insanlar için meçhullüğünü ve müphemliğini koruduğu kadar derin merak uyandıran bir fenomen olduğu da muhakkaktır.

Kabir âlemi de en az ruh kadar, hattâ daha derin ölçüde insanların ilgisini çekmekte, bilinmezliği ve çağrıştırdığı olaylar bakımından daha çok ürkütücü ve hatta korkutucu kimliğiyle öne çıkmaktadır. Üstelik araştırmacılar ruh hakkında bir şeyler söyleyebilirken kabir âlemi incelenemediği için hiçbir gözlem ve inceleme yapılamamakta, mevcut bilgiler tamamen dinî kaynaklı "nas"lara ve içtihatlara bağlı kalmaktadır. Bütün bu bilinmezliği ile kabir âlemi insanoğlunun en çok merak ettiği konuların arasında ön sıralarda kendisine yer bulmaktadır.

Dolayısıyla bu çalışmayla incelenen eser, konu ve içerik bakımından insanlar için her zaman merak konusu olan iki kavrama yoğunlaşması bakımından önemli olduğu ortadadır.

Eski Anadolu Türkçesinin belirgin ve hâkim özelliklerinin silikleştiği, Osmanlı Türkçesi döneminin ağırlığını hissettirdiği bir dönemde yazılmış olan eser üzerinde günümüze kadar herhangi bir dil incelemesi yapılmadığı görülmektedir. Mevcut çalışmalar eserin dinî özellikleriyle sınırlıdır, yani ilahiyat alanıyla sınırlıdır. Oysa ki Eski Anadolu Türkçesi eselerinin neredeyse tamamının bilimsel yayınları yapılmış ve dil özellikleri ortaya konmuşken Osmanlı Türkçesinin ilgili döneminde kaleme alınan eserler üzerinde yapılan çalışmaların biraz ihmal edildiği gözlenmektedir.

Bu açıdan bakıldığında eserin dil özellikleri bakımından incelenmesi de önemli olduğu söylenebilir. Her ne kadar eserde bilinenlerden farklı ve dikkate değer dil özellikleri bulunacağı var sayılmasa da dönemin dil kullanımı tablosuna yeni bir renk kazandırmaktan hâli olmayacağı da kabul edilebilir. Üstelik eserin konusu itibarıyla söz hazinesi bakımından zengin malzemeler

sunacağı kanaati ortaya çıkmaktadır. Böylece Türk dilinin söz hazinesine yeni katkılar sağlayacağı da ortadadır.

Yöntem olarak bu çalışmada Türkiye'de yazma eserlerin dil özelliklerinin incelemesinde gelenekselleşmiş yönteme paralel bir yol izlenmiş; bu çalışmanın Kaynaklar bölümünde yer alan Osmanlıca ile ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda çalışmada izlenen yol şöylece özetlenebilir: Önce eserin çeviriyazılı metni oluşturulmuştur. Çeviriyazı için, Türkiye'de yaygınlaşmış olan işaretler kullanılmıştır. Bilahare eserde imla ile ses ve şekil bilgisi konularına esas olacak veriler fişlenmiştir. Bu verilere dayanılarak eserin imla özellikleri ortaya konmuş, ses ve şekil bilgisi özellikleri belirlenmiştir. Belirlenen her özellik, metinden verilen örneklerle tanıklanmıştır. Son olarak metinde geçen kelimelerin anlamlarının ve metinde geçtiği yerlerin verildiği bir dizin oluşturulmuştur.

Eserin günümüzde yapılan popülist veya dinî amaçlı yayınları üzerine herhangi bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

1. BÖLÜM: RUH KAVRAMI, ESERİN MÜELLİFİ, MÜTERCİMİ VE ER-RUH KİTABI ÜZERİNE

1.1. Ruh kavramı

Çalışma konumuz olan eser ruhlarla ilgili olduğundan burada kısaca ruh kavramı üzerinde durmak yararlı olacaktır. Türk Dil Kurumunun sözlüğüne göre ruh "Dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, tin, can kuşu." şeklinde tanımlanmaktadır. Çoğu İslam, Yahudilik ve Hristiyanlık kaynaklarına göre insan ölünce ruhu yok olmaz; ahirette bedeni diriltilince, ruhu iade edilir. İnsan ruhu olduğu için yaptığı işlerden sorumludur.

İnsan kâinatın özeti olarak yaratılmıştır. İnsan bedeninde (radyoaktif elementler hariç) bütün elementleri taşıdığı gibi, hayvanların canı yanında meleklerin ve cinlerin ruhunu da taşır. Yani maddi ve manevi kainatta bulunan şeyler insana verilmiştir (Bağçeci, 2005: 33-50).

Kur'an'da insana ruhun verildiği şöyle anlatılır: "Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!" (Kuran Yolu Meali, Secde, 8-9).

Hadislerde de ruh hakkında bilgiler verilmiştir. Abdullâh Bin Mesut (r.a.)'dan nakledilen bir hadis şöyledir: "Ben Medine'de Peygamber'le birlikte bir tarladaydık. O, hurma dalından bir değneğe dayanıyordu. O sırada birkaç Yahudiye rastladı. Onların bazısı, 'Ona ruhu sorun." derken, bazısı da, 'Hayır, bunu sormayın, olur ki hoşunuza gitmeyecek bir cevap verir.' dediler. Derken kalkıp geldiler ve "Yâ Eba'l-Kâsım, bize ruhtan bahset!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah bir müddet bekledi. Ben, o esnada kendisine vahiy geldiğini fark ettim. Bu yüzden vahiy tamamlanıncaya kadar biraz geriye çekildim. Nihayet Rasulullah, "Sana ruhu sorarlar. De ki, ruh, Rabbimin emrindendir ve size pek az bir haberden başka bir şey de verilmemiştir." (el-İsrâ: 17, 85) âyetini okudu (Buhârî, İ'tisâm, 3). Başka bir hadiste "Sizden birinizin yaratılışı ana karnında 40 günde toplanır. Sonra o kadar zaman içinde asılı kan pıhtısı halini alır. Sonra yine o kadar zaman içinde hilkati belli belirsiz bir çiğnem ete dönüşür. Sonra bir melek gönderilir de ona ruh üfler." (Müslim, Sahih, Kahire, s. 1374-1375/1955-1956).

Y. Ş. Yavuz'a göre (2018) sözlükte "gitmek, geçmek; (hava) rüzgârlı olmak; (bir şey) geniş ve ferahlık verici olmak" mânalarındaki **revh** kökünden isim olan **rûh** kelimesi terim olarak genellikle "canlılarda hayatı sağlayan unsur" şeklinde tanımlanmaktadır. Ruh, bir anlamda kendisinin bir cüzünü teşkil eden ve devamlılığını sağlayan "nefes" mânasına da gelir. Farklı tarifleri yapılmakla birlikte ruhun âlimlerin çoğunluğunun anlayışı çerçevesinde şöyle tarif edilmesi mümkündür: "Ana rahminde oluşması sırasında melek tarafından insanın bedenine üflenen ve ölümü anında insan bedeninden çıkarılan idrak edici ve bilici hakikati." Nazzâm, Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, Gazzâlî, Râgıb el-İsfahânî ve Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin tercih ettiği tanımlar da buna benzer şekildedir. İnsanın algılayıcı ve bilici varlık olabilmesi için öncelikle biyolojik canlılığa sahip kılınan bedeni yaratılır, canlı organizma teşekkül etmeye başlayınca algılayıcı ve bilici özü de buna eklenir. İnsan ruhu denilince canlılık, bilinç, akıl, idrak, irade gibi niteliklere sahip bir özden söz edilmiş olur. İnsanların hayvanlardan farklı olması, ruhlarının değişik yaratılmasından kaynaklanır. İnsanlar arasındaki fark da aynı ruh türü içinde değişik mertebelerde bulunmalarının sonucudur. Peygamberlerin gayb âleminden bilgi almaları yüksek bir ruhî mertebeye sahip kılınmalarıyla irtibatlıdır (Elmalılı, I, 408-410). Dinî literatürde nefis kavramını ruhla eş anlamda kullananlar bulunduğu gibi nefis ve ruh arasında fark gözetenler de vardır. Bazı âlimlere göre ruh hem biyolojik canlılığı hem de algılayan ve bilen insanî özü ifade ettiği halde nefis sadece ikinci anlamı içerir. Nefsi ateş ve toprak kaynaklı, ruhu nûrânî tabiatlı kabul edenler de vardır. Nefis kelimesi insanın ruh ve beden bütünlüğüne isim olarak verildiği halde ruh bedeni ifade etmek için kullanılmaz (Yavuz, 2018: 187).

Yine Y. Ş Yavuz'a göre (2018: 187) Kur'ân-ı Kerîm'de ruh kelimesi yirmi bir yerde geçer. Bunların dördü "er-rûh" şeklinde yalın olarak kullanılmış, on ikisi çeşitli terkiplerle Allah'a izâfe edilmiş, dördü "rûhu'l-kuds", biri "er-rûhu'l-emîn" şeklinde yer almıştır. Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Kur'an'da geçen ruh kelimelerinin sekiz mânaya geldiğini belirtir: Canlıların hayatiyetini sağlayan ruh, Cebrâil (rûhu'l-kuds, er-rûhu'l-emîn), büyük bir melek, vahiy, rahmet, emir, üflemekle meydana gelen bir tür yel, hayat. İnsanın yaratılışından söz eden âyetlerde bildirildiğine göre Allah, Âdem'i önce çamur halindeki topraktan şekillendirmiş, ardından ona "ruh"undan üflemiş (el-Hicr 15/28-30; Sâd 38/71-72), Âdem'in soyunu ise önemsenmeyen bir sıvıdan (sperm) üretip belli bir şekle soktuktan sonra ana rahminde ona ruhundan üflemek suretiyle insan haline getirmiştir (es-Secde 32/7-9). İnsan türünün üreme mekanizmasına temas eden diğer bir yerde (el-Mü'minûn 23/12-16) rahimde başlayıp devam eden merhalelerden sonra "başka bir

yaratma"dan söz edilmiştir ki başta İbn Abbas olmak üzere birçok müfessire göre bu ruhundan üflemeye yapılmış bir atıf olmalıdır (Taberî, XVIII, 10-11; Mâtürîdî, *Teʾvîlâtü Ehli's-sünne*, III, 396).

Ruhun bedende yaratılan ve ondan ayrılabilen bir öz olduğunu kabul eden âlimlerin çoğunluğuna göre ölüm, ruhun meleklerce bedenden alınması ve bedenle ilgisinin tamamen kesilmesinden ibarettir. Bundan sonra ruh meleklerce ilgili bulunduğu yere götürülür. Müminin ruhuna cennetteki yeri gösterilir ve ruh bir an önce Allah'a kavuşmak ister, kâfirin ruhu ise bedeninden çıkmak ve Allah'a kavuşmak istemez. Ruhun ölümden sonra yaşama bilincine sahip olması ve melekleri görmesi gaybî bir konu olup duyu dışı ve akıl üstü bir meseledir, bu hususta sadece vahiy yoluyla gelen bilgilere itibar etmek gerekir.

Görüldüğü gibi İslam inancına göre ruh "Ana rahminde oluşması sırasında melek tarafından insanın bedenine üflenen ve ölümü anında insan bedeninden çıkarılan idrak edici ve bilici hakikati." şeklinde anlaşılmakta, ölümden sonra da yaşamaya devam ettiği kabul edilmektedir. Çalışmamıza konu olan eser İslama göre ruhun durumu ile ilgili olması hasebiyle diğer bilim alanlarının bu konuyla ilgili gönüşlerine değinilmesine gerek olmadığı düşünülmektedir.

1.2. Eserin Müellifi İbn Kayyim el-Cevziyye

İbn Kayyim el-Cevziyye, İslâm bilimlerinin birçok alanında eser vermiş Hanbelî âlimidir. Tam adı ve künyesi Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkī el-Hanbelî'dir. 7 Safer 691 (29 Ocak 1292) tarihinde muhtemelen Dımaşk'ta doğmuş, yine orada 13 Receb 751'de (16 Eylül 1350) tarihinde ölmüştür. Babası Ebû Bekir, Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin oğlu Ebû Muhammed Muhyiddin Yûsuf tarafından Dımaşk'ta yaptırılmış olan Cevziyye Medresesi'nin kayyimi olduğu için kendisi İbn Kayyim el-Cevziyye diye tanınmış, ataları aslen Dımaşk'ın güneyinde Havran'a bağlı bugün Ezra adıyla bilinen Zür'dan geldiği için de Züraî (Zür'î) nisbesiyle anılmıştır. İbn Kayyim'in kardeşi Abdurrahman ağabeyi kadar ünlü olmamakla birlikte o da İbn Kayyim el-Cevziyye diye tanınmaktadır. Literatürde kısaca İbnü'l-Kayyim diye de anılan İbn Kayyim el-Cevziyye, Hanbelî mezhebinde İbn Kayyim ez-Ziyâiyye diye meşhur olan Ebû Muhammed Takıyyüddin Abdullah b. Muhammed es-Sâlihî el-Makdisî el-Attâr (ö. 761/1360) ve Mısır'da vakıflarla ilgilendiği ve vezirlik yaptığı belirtilen Şâfiî âlimi İbn Kayyim el-Mısrî ile (ö. 710/1310) zaman zaman karıştırılmıştır; aynı şekilde Hanbelî âlimi Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî ile karıştırıldığı da görülmektedir. Nitekim İbnü'l-Cevzî'nin Ṣıfatü'ṣ-ṣafve, Aḫbârü'n-nisâʾ ve Defʿu Şübheti't-teşbîh bi-eküffi't-tenzîh adlı

eserleri İbn Kayyim el-Cevziyye'ye ait gösterilmiş, hatta son ikisi onun adıyla neşredilmiştir (İbn Kayyim ve İbn Kayyim el-Cevziyye nisbesiyle meşhur olan diğer âlimler için bk. Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd, s. 28-31).

İbn Kayyim'in kitap toplamaya meraklı olup zengin bir kütüphanesinin bulunduğu söylenmekte, bu husus eserlerindeki atıflarda ve sıkça yaptığı iktibaslarda da görülmektedir. Birçok hocadan ders almış olsa da İbn Kayyim'in üzerinde en çok etkisi bulunan kişi, 712 (1312) yılında Mısır'dan dönmesinden ölümüne kadar (728/1328) kendisinden ayrılmadığı İbn Teymiyye olmuştur. Hatta İbn Kayyim'in ilmî birikim ve şöhretini büyük ölçüde İbn Teymiyye'ye borçlu olduğu söylenebilir.

İbn Kayyim velut bir müellif olara akaid, ahlâk ve tasavvuf, fıkıh ve fıkıh usulü, tefsir, hadis gibi İslami bilimler alanında onlarca eseri vardır (Apaydın, 1999: 109-123).

1.3. Eserin Mütercimi Vücûdî Hakkında

Asıl adı Muhammed olup Abdulazîz Efendinin oğludur. Karaman eyaletine bağlı Lârende kazasındandır. Doğum tarihine dair kesin bilgimiz yoktur. İlk eğitimine Lârende'de başlayan âlimin eğitiminde Kınalızâde Ali Çelebi'nin rolü büyüktür. Vücudî, Kınalızade Ali Çelebi'nin Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul görevlerinde ona eşlik etmiştir. İstanbul'da bulunduğu dönemde devrinin Şeyhülislâmı Ebussuud Efendiye bağlanmış ve ondan mülazım olmuştur. Akabinde kendisine mansıp verilmiştir. Vücudî bir süre müderrislik yapmıştır. Bu görevinden sonra 40 bin akçe ile Şam'da kendisine zeamet verilmiştir. Kaynakların verdiği bilgilerden ve şiirlerinden anlaşıldığına göre içinde Halep'in de bulunduğu yerlerde 20 yıl kadar zeamete devam etmiştir. Bu dönemde Vücudî 986/1578-990/1582 yıllarında İran ile yapılan savaşlar, 1593-94 yıllarında Sinan Paşa komutasındaki Avusturya savaşı gibi değişik savaşlara katılmıştır. Kontrolünde bulunan köyleri Celâlî tahrip edince İstanbul'a gelmiş, 1006/1597-8 yılında Osman Paşa Medresesine uğrayıp itibar payesi ile memleketindeki Emir Mûsâ Medresesi'ne müderris olarak tayin edilmiştir. Emir Mûsâ medresesinde görev alışından on yıl sonra şair tekrar İstanbul'a gelmiştir. Padişaha ve bazı divan erkânına eserlerini arz edip mevleviyet payesi almıştır. Daha sonra mansıbına ilave olarak kendisine Larende kazasında müderrislik ve fetva makamı verilmiştir. İki yılı aşkın bir süre görev yaptıktan sonra bu görevde iken 1612 yılında Lârende'de ölmüştür (Aydemir, 2013).

Vücudî'nin bilebildiğimiz iki müstakil edebî eseri vardır. Bunlardan birisi Hayâl u Yâr adlı mesnevisidir. Bu eser Vücûdî'nin mesnevi tarzında kaleme aldığı bir hikâye olup III. Murad'a

sunulmuştur. Müellif kısa bir girişin ardından Hayâl ile Yâr arasında geçen aşk hikâyesini anlatmaya başlar. Bu hikâyede lirik ve didaktik anlatımlara başvurulmuş, dünyanın fâniliği, nefsin tezkiyesi ve gerçek aşkın derunîliğine vurgu yapılmıştır. Eser içinde hammâmiyye özelliği gösteren bir bölüm de bulunmaktadır. (Sarıkaya: 2019, 653-654). Yaşar Aydemir tarafından yayımlanan Hayâl u Yâr mesnevisi devrinde rağbet gören bir kitaptır. Hikâyede lirizm ile didaktizm ve tasavvuf iç içe geçmiştir. Eserin Tasavvufî tarafı ağır basar. Her iki eserinde de bütün mesnevilerde olduğu gibi tasvirler ağırlıktadır. Aruzu başarıyla kullanmıştır. Hayâl u Yâr'da hikâyenin anlatımı klasik mesnevi kompozisyonuna uymakla birlikte, diğer mesnevilerde karşılaşmadığımız, hikâye dışında bir bölüm yer alır. Şair burada daha çok kendi hayatı ve şiir anlayışına dair bilgiler verir. Hikâyeden büsbütün ayrı bir bölüm de değildir (Aydemir, 2013).

Şairin diğer müstakil edebî eseri Şâhid ü Ma'nâ'dır. 2516 beyitten meydana gelen didaktik bir mesnevidir. Münâcât, na't ve senânın ardından eserin yazılış sebebi üzerinde durulur. Yanıkkale'nin fethi, Budin'e hareket edilmesi ve Budin şehrinin özelliklerinin anlatılmasından sonra ahlâk, hikmet ve itikada dair çeşitli konuların örneklerle ele alındığı eser "Hâtimetü'l-kitâb" ile sona erer (Sarıkaya: 2019, 653-654). Şâhid-i Ma'nâ üzerine Asuman Bakışkan'ın Yüksek Lisans çalışması mevcuttur. Vücudî bu eserlerinde atasözleri ve deyimlerden önemli ölçüde istifade etmiştir. Devri mesnevilerine göre sade bir dil kullanmıştır. (Aydemir, 2013).

Müellifin ayrıca Hayâl u Yâr mesnevisinin Üsküp nüshasının sonunda birisi Gazi Giray Han'a, diğeri de Reisü'l-küttâb Yahya Efendi'ye yazılmış iki kasidesi ile 13 gazeli bulunmaktadır. Hasan Çelebi tezkiresinde ve bir mecmuada rastladığımız bir gazelle birlikte 15 gazeli elimizdedir. Bizim ulaşamadığımız kaynaklarda Vücudî'nin kaside ve gazellerinin, hatta divanının olması da ihtimal dâhilindedir. Vücudî'nin bunlardan başka İbni Cevzî'nin *Merâtibü'z-Zamân tercümesi*, İmam Gazâlî'nin *Et-Tibrü'l-Mesbûk fî Nasâyihü'l-Mülûk'unun* tercümesi, İbni Kayyum'un "*Menâzilu'l-Ervâh*" veyahut "*Ahvâl-i Âlem-i Berzâh*" isimli eserinin tercümesi (bu teze konu olan eser) ve Özdemiroğlu Osman Paşa ile Kıbrıs fatihi Lala Mustafa Paşanın gazavâtını anlatan bir eseri vardır (Aydemir, 2013).

Özellikle mesnevilerin başlıklarında Türkçe kelime ve fiiller kullanmaya özen göstermiştir. Mesnevilerindeki tasvirleri akıcıdır. Hayâl u Yâr mesnevisindeki Halep, Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul ile Şâhid-i Ma'nâ mesnevisindeki Budin şehrinin tasviri şehir tarihleri açısından da önem arz edecek niteliktedir (Aydemir, 2013).[1]

[1] Vücudi hakkında daha geniş bilgi için bk. Aydemir, 2017.

1.4. Er-Ruh Kitabı

Er-Ruh, bu çalışmaya konu olan tercüme eserin aslı olan ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin kaleme aldığı kitabıdır. Kitap, ruhun mahiyeti ve ölümden sonraki durumuyla ilgili bilgiler verir ve kaynaklarda çoğunlukla Kitâbü'r-Rûḥ olarak geçer. Bazı baskılarında er-Rûḥ fi'l-kelâm ʿalâ ervâḥi'l-emvât ve'l-aḥyâʾ bi'd-delâʾili mine'l-kitâb ve's-sünne ve aḳvâli'l-ʿulemâʾ başlığı yer almaktadır. Bessâm Ali el-Amûş, kitap üzerine yaptığı doktora çalışmasında eserin ismini er-Rûḥ fi'l-kelâm ʿalâ ervâḥi'l-emvât ve'l-aḥyâʾ şeklinde kaydetmiştir. Er-Rûḥ'un İbn Kayyim'e ait olmadığı, ona ait olsa bile hocası İbn Teymiyye ile tanışmasından önce yazmış olabileceği yönünde bazı görüşler ileri sürüldüğünü ifade eden Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd, kendi çalışmaları neticesinde bu görüşlerin araştırmaya dayanmayan, ciddiyetten uzak iddialardan ibaret olduğu sonucuna vardığını belirtmekte; İbn Hacer el-Askalânî, Süyûtî, İbnü'l-İmâd, Şevkânî, Kâtib Çelebi, İsmâil Paşa, Âlûsî, Ahmed Ubeyd gibi âlimlerin bibliyografik eserlerinde er-Rûḥ'un İbn Kayyim'e nisbet edildiğini söylemektedir. Müellifin er-Rûḥ'ta Maʿrifetü'r-rûḥ ve'n-nefs adlı eserini zikretmesi, ayrıca diğer kitaplarındaki gibi er-Rûḥ'un çeşitli yerlerinde hocası İbn Teymiyye'nin ismini vermesi ve ondan "şeyhimiz", "şeyhülislâm" diye söz ederek kendi görüşlerine onun fikirlerinden deliller getirmesi eserin İbn Kayyim'e aidiyetini ve hocasıyla tanışmasından sonra yazdığını göstermektedir (Çağrıcı, 2008: 199-200).

Çağrıcı'nın bildirdiğine göre eser yirmi bir bölüm (mesele) halinde düzenlenmiş olup bunlar şu şekildedir (2008: 199-200): Birinci bölümü "Ölüler yaşayanların ziyaretinden ve selâmlarından haberdar olur mu?", ikinci bölümü "Ölüler birbirini ziyaret edip sohbet eder mi?" başlığını taşır. "Dirilerin ruhu ölülerin ruhlarıyla buluşur mu?" başlıklı üçüncü bölümde bunun mümkün olduğuna dair âyet ve hadisler zikredilerek açıklamaları yapılır ve yaşayanların ölenleri rüyalarında görmesi delil olarak gösterilir. Bu arada, bazı din büyüklerinin biri öldüğünde diğerini rüyasında ziyaret etmesi konusunda dostlarıyla anlaştıklarına dair rivayetler ve ilginç rüyalardan örnekler verilir. Dördüncü bölümde, "Ruh ölür mü yoksa ölüm sadece bedene mi mahsustur?"; beşinci bölümde "Ölümden sonra ruhlar birbirinden nasıl ayırt edilir?" sorularına cevap aranır. "Kabir sorgusu sırasında ruh kabirdeki bedene döndürülür mü?" başlıklı altıncı bölümde bu soru yanında ruhun bedenle ilişkisinin safhaları, kabir azabının yalnız bedene veya ruha ya da ikisine birden mi uygulanacağı, uhrevî mükâfat ve cezanın ruhla beden için ortak olup olmadığı meseleleri âyet ve hadislerle sahâbeden yapılan konuya ilişkin rivayetler ışığında

tartışılır. Selef'in mükâfat ve cezayı ruhla bedenin birlikte göreceğine inandığı, bu hususta Ehl-i sünnet arasında ittifak bulunduğu belirtilir. Kabir azabı ile Münker ve Nekir hakkındaki hadisler aktarılır. Yedinci bölümde, kabir azabını ve kişinin ameline göre kabrinin rahat veya sıkıntılı olacağı yönündeki inancı reddeden mülhidlere ve zındıklara cevap verilir. Sekizinci bölümde, Kur'an'da kabir azabının yer almamasının hikmeti üzerinde durulur. Dokuzuncu bölümde kabirdekilerin azap görmesinin sebepleri hakkındaki soruya cevap verilir. Onuncu bölüm kabir azabından kurtulmanın yollarına, on birinci bölüm kabir sualinin müslüman, münafık ve kâfir herkesi mi kapsadığı yoksa sadece müslüman ve münafıklara mı yönelik olduğu konusuna dairdir. On ikinci bölüm, "Münker ve Nekir'in sorgusu sadece bu ümmete mi yönelik olacak yoksa diğerlerini de kapsayacak mı?"; on üçüncü bölüm, "Çocuklar kabir sorgusu görecek mi?"; on dördüncü bölüm, "Kabir azabı devamlı mı, süreli mi?" başlığını taşır. Ölümle kıyamet günü arasındaki zamanda ruhların nerede bulunacağı sorusunun ele alındığı on beşinci bölümde konuya ilişkin çeşitli görüşler nakledilir ve bunlardan sahih dinî delillere dayananlar uzlaştırılmaya çalışılır. Ayrıca ruhların hızlı yer değiştirme özelliğine sahip oldukları düşüncesinden hareketle değişik yerlerde bulunabilecekleri belirtilir. "Ölüler yaşayanların yaptıklarından faydalanır mı?" başlıklı on altıncı bölümde önce bu soruya olumsuz cevap veren bazı kelâmcıların iddiaları cevaplandırılır, bu hususta âyet ve hadislerden deliller gösterilir; ardından aksi görüşü savunanlarla sadece vekâletin câiz olduğu ibadetlerden ölülere sevap ulaşabileceğini ileri sürenlerin delilleri sıralanır ve şu sonuca varılır: "Sevap onu işleyenin mülküdür; eğer din kardeşine bağışlarsa Allah da hediye ettiği kimseye ulaştırır" (s. 143). "Ruh kadîm midir yoksa muhdes ve mahlûk mudur?" başlıklı on yedinci bölümde, "Ruh rabbinin emrindendir" meâlindeki âyetle (el-İsrâ 17/85) Allah'ın Âdem'e kendi ruhundan üflediğini bildiren âyetlere (el-Hicr 15/29; es-Secde 32/9; Sâd 38/72) dayanılarak, ruhun kadîm olduğunu ileri sürenlerin iddiası çürütülmeye çalışılır ve konuyla ilgili değişik görüşler sıralanarak bütün insanların ruhlarının yaratılmış olduğu belirtilir. Başta İbn Teymiyye olmak üzere önde gelen âlimlerin bu yöndeki fikirleri aktarılır, âyet ve hadislerden deliller getirilir, karşı görüşler cevaplandırılır. "Ruhların yaratılması bedenlerden önce mi sonra mı?" sorusunun cevaplandırıldığı on sekizinci bölümde müellif bu hususstaki görüşleri delilleriyle birlikte aktarıp ruhların bedenlerden sonra yaratıldığı yönündeki kendi görüşünün delillerini sıralar. On dokuzuncu bölüm nefsin mahiyetine dair olup burada nefsin bedenden bir parça veya onun arazlarından biri ya da cisim olup olmadığı sorularıyla bunlara dair âyet ve hadisler üzerinde durulur. Müellif, ruhun mahiyetine dair Fahreddin er-Râzî'nin, "Ruh nûrânî, ulvî, hafif bir

cisimdir" şeklindeki görüşünü en doğru görüş olarak değerlendirdikten sonra bunun dışındaki iddiaları çürütmeye çalışır. "Ruh ve nefis aynı mıdır farklı mıdır?" sorusunun incelendiği yirminci bölümde cumhurun birinci görüşü benimsediği belirtilir ve her iki kelimenin anlamları incelenir; bunlar arasında varlık (zat) yönünden değil nitelik yönünden farklılık bulunduğu ifade edilir. "Nefis bir mi üç mü?" başlıklı yirmi birinci bölümde mutmainne, levvâme ve emmâre kavramları incelenir. Allah'ın insanı nefs-i emmâre ve nefs-i levvâme ile imtihan ettiği, imtihanı başaranlara nefs-i mutmainneyi ikram ettiği belirtilerek aslında bunların bir tek nefisten ibaret olduğu sonucuna varılır. Eserin son sayfalarında nefs-i mutmainneden gelen iyi özelliklerle bunların zıtları olup nefs-i emmâreden gelen kötü özellikler sıralanarak bu konularda geniş bilgi verilir. Ali b. Abdülazîz b. Ali eş-Şibl, Kitâbü'r-Rûḥ'un yirmi altı nüshasını tesbit etmiş olup bunların içinde ferağ kaydı bulunanların en eskisi 8 Cemâziyelevvel 774 (5 Kasım 1372) tarihini taşımaktadır. Eser birçok defa basılmıştır (Çağrıcı, 2008: 199-200).

Menazilü'l-Ervah, Ahval-i Alem-i Berzah veya kısaca Er- Ruh olarak bilinen eser, Osmanlı Âlimi Muhammed b. Abdülaziz Vücudi (?- ö. 1612/1021) tarafından İstanbul'da Türkçeye tercüme edilmiştir. Tercüme, Osmanlı Türkçesinin döneminde kaleme alınmış olup Eski Anadolu Türkçesinin bazı dil özelliklerini de taşımaktadır. Vücudi'nin tercümesinin çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası vardır. Bu çalışmada kullandığımız nüsha, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazma kütüphanesinde NEKTY00636 numaralarıyla kayıtlı yazma bir eserdir ve Hicrî 1147 M. 1734'te istinsah edilmiştir.

2. BÖLÜM: İNCELEME

Bu bölümde metinde görülen başlıca ses ve şekil bilgisi özellikleri incelenecektir.

2. 2. Ses Bilgisi

Ses bilgisi terimi ile burada dilin özellikleri, ses olayları, ve seslerdeki değişmeleri vb. bakımlardan inceleyen dil bilimi kolu kast edilmektedir.

Ses değişmeleri veya olayları, telaffuzla veya sesli dilin nasıl üretildiği veya değiştiği ile ilgilidir. Bu değişmeler, tarihsel süreçte meydana gelirse tamamlanmış süreçler olarak adlandırılır. Dilin kullanımına bağlı olarak eşzamanlı meydana gelen değişmeler ise henüz tamamlanmamıştır. İster tarihsel süreçte meydana gelsin, isterse eşzamanlı görülsün; bunlar arasında benzeşme, ses düşmesi, seslerin değişimi, ses türemesi gibi değişmeler bulunabilir. Ses değişmeleri sesli dilde meydana gelse de tarihsel metinlerde biz ses değişmelerini yazıdan takip edip inceleyebilmekteyiz. Bütün ses değişmeleri yazıda gösterilmediğinden bizim incelemelerimiz yazıya yansıyanlarla sınırlı olmaktadır.

Tarihsel yazı dilleri üzerine ses bilgisi incelemelerinin yazılı metinler üzerinden yapılması zaten yeterince sorunlu bir durum iken, Arap yazılı Türkçe metinlerin ayrıca kendisine özgü kısıtları da ayrı bir sorunlu alan doğurmaktadır. Bilindiği üzere Arap yazısında Türkçenin özellikle yuvarlak ünlüleri tarihsel metinlerde yeterince gösterilememiştir. Bu durum, aşağıda da değinileceği üzere kök hecede o-u ve ö-ü ünlülerinin ayırt edilmesinde sıkıntı doğurmaktadır.

Bu bölümde, incelenen metinde görülen başlıca ses bilgisi özelliklerine ve ses olaylarına değinilecektir. Bu incelemelerin, Arap yazılı Türkçe metinlerin yukarıda kısaca değinilen sorunlarının gölgesinde yapılacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2.1. Ünlülerde Görülen Ses Olayları ve Ses Özellikleri

Ünlü Değişmeleri

Kök hecede i/e meselesi

Eskiden beri Türkçede çok yönlü görülen (i > e, e > i, i > é, e > é, é > e) değişmeleri, meselenin kesin olarak ispatını güçleştirmektedir. Bu dönemde ben ve sen şahıs zamirlerinin

yükleme ve ilgi hâlli çekimlerinde yuvarlak şekillerin yanında *bini, binüm, sini, sinün* biçimleri de bulunmaktadır. Günümüzde *e* ile telaffuz edilen kelimeler için Eski Anadolu Türkçesi *i* tarafındadır (Özkan 1995: 92). Metinde tespit edilen örneklerde de *i* sesi görülmektedir ve ağırlıklı olarak *di-* fiilinde tespit edilmiştir:

gice "gece" (10/11), ***virir*** "verir" (1/11), ***vir*** "ver!" (71/2), ***dimek*** "demek" (74/14), ***dimek*** "demek" (27/1), ***dimek****dir* "demekdir" (27/8) vb.

Kök hecede o/u ve ö/ü meselesi

Arap harfli metinlerde, ayırt edici özel bir işaret olmadığı için ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin dar veya geniş olmaları yazıdan ayırt edilememektedir. Bu türden kelimelerin son hâllerinin ünlülerinin ne zaman teşekkül ettiği, ağız etkisinde olup olmadığı hakkında görüşler olabilir. Bugün dar ünlülü telaffuz edilen *güzel, uğra-, usan-, uyan-, yukarı, yürü-* kelimelerinin Eski Türkçeden Eski Anadolu Tükçesine aynı doğrultuda geniş ünlülü okumak daha uygun görünmektedir (Özkan 1995: 93). Bu kelimelerin söz konusu ünlülerinin Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde de geniş ünlülü olduğu değerlendirilebilir. Metnimizde bunlara benzer kelimeler geniş ünlülü biçimleriyle transkribe edilmiştir: **yukaru** "yukarı" (29B-12), **güzel** "güzel" (12B-10), **uyanıḳ** "uyanık" (17B-7).

Ünlü Uyumu

Kalınlık-İncelik Uyumu

Metinde kalınlık-incelik uyumu istikrarlıdır. Düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olsa da kalınlık-incelik uyumuna giren örnekleri de buraya alınmıştır. Bu uyumun görüldüğü bazı örnekler aşağıdadır:

anuŋla "onunla"3/8, **gice** "gece"10/11, **bedenden** "bedenden"14/9, **içün** "için"14/12, **edüp** "edip, ederek"26/1, **bilür** "bilir"46/9, **buyurdıḳlarından** "buyurduklarından"62/7, **deyü** "diye, diyerek"73/12, **buyurdı** "buyurdu"74/14.

Alıntı kelimeler genellikle bu uyuma girmemiştir:

müte'alliḳ "müteallik" (2A-4) **kitāb** "kitap" (2A-4) **iḫtiṣār** "ihtisar, kısaltma" (2A-4) **intiḫāb** "intihap, seçme" (2A-4).

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Dudak benzeşmesinin genellikle olmadığı bu dönemde, düzlük-yuvarlaklık uyumsuzluğuna köklerde ve eklerde rastlanılmaktadır. Bu uyumsuzluğu gösteren yuvarlaklaşmanın bazılarında sebebi açıklanabilmekte, bazılarında ise belli bir sebebe bağlanamamaktadır (Özkan 1995: 93).

Eski Aradolu Türkçesinde henüz gelişmemiş olan düzlük yuvarlaklık uyumu, metnimizde de görülmez. Metinde geçen uyum dışı bazı örnekler şunlardır:

Yuvarlak ünlü taşıyan ekler:

bilişüp "bilişip" (1/10), **edüp** "edip" (1/11), **uġrayup** "uğrayıp" (2/15), **desünler** "desinler" (2/5), **eylesün** "eylesin" (4/8), **görüşdügi** "görüştüğü" (1/10), **gidelüm** "gidelim" (4/13), **veriŋüz** "veriniz" (8/12), **eyleŋüz** "eyleyiniz" (5/8), **ḳalur** "kalır" (9/9), **dirilür** "dirilir" (28/5), **ḳarışurlar** "karışırlar" (9/10), **derdlü** "dertli" (44/5).

Düz ünlülü eklerle ilgili örnekler:

görüşdügi "görüştüğü" (1/10), **buyurdı** "buyurdu" (2/5), **bilmedügi** "bilmediği" (2/15), **görüldi** "görüldü" (43/8).

Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi Türk dilinde genel olarak kelime başında daha az görülmekteyken, vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi daha yaygın olarak görülmektedir. Metinde tespit edilen örneklerde de ağırlıklı olarak vurgusuz orta hece düşmesi vardır: **oġlı** "oğlu" (7/15), **üzre** "üzere" (10/12)

Birleşme

Türkçenin özelliği, iki ünlünün kelime köklerinde yan yana bulunamaması sebebiyle ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya kelime eklendiği zaman ünlülerden biri düşmekte ve bir birleşme meydana gelmektedir. (Özkan 1995: 98). Metinde ***niçün*** "niçin" (60/2) örneğinde bu olay vardır.

2.2.2. Ünsüzlerde Görülen Ses Olayları ve Ses Özellikleri

Ünsüz Değişmeleri

b>v değişmesi

Metinde ***vir***- "vermek" ve **var**- "varmak" fiilleri ile **var** "var" isminde görülmektedir.

t > d değişmesi

Batı Türkçesi için tipik olan bu değişme, metnimizde de görülür: **ditrer** "titrer" 55/3, **durur** "durur" 55/3, **diyüb** "deyip" 48/1, **daẖı** "dahi" 26/3.

k > g değişmesi

Ön damak /k/ ünsüzü için bu değişme de Batı Türkçesi için tipiktir ve metnimizde de görülür: **gelince** "gelince" (5/3), **gitdiginde** "gittiğinde" (2/4), **gün** "gün" (6/5).

Öte yandan aşağıdaki örneklerde ön sesteki arka damak /k/ ünsüzü korunmuştur: **ḳal**- "kalmak" (4B/8, 6A/10, 8A/8, 8B/4, 10B/7, 12B/2), **ḳanḳı** "hangi" (35A/4. 4A/8), **ḳarın** "karın" (43B/1), **ḳazıl**- "kazılmak" (12A/1), **ḳarınca** "karınca" (41B/6).

k > ẖ değişmesi

Türkçe kelimelerde ön seste ẖ sesi bulunmamasına rağmen Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerde bu ses vardır. Türkçe kelimelerde iç ve son seste görülen ḳ > ẖ değişikliği büyük ölçüde görülse de hem ḳ'lı hem ẖ'lı biçimlerin yan yana ve karışık olarak kullanılmaları bu ses olayının düzensizliğine işaret etmektedir (Özkan 1995: 100). Metinde şu kelimeler daima /ẖ/ ile yazılmıştır: **daẖı** "dahi" (26/3), **yoẖsa** "yoksa" (80/16).

Ünsüz Düşmesi

b düşmesi

Bu ses değişikliği b**ol**- "olmak" fiilinde görülmektedir: **olduḳları** "oldukları" (29/7).

l düşmesi

Metinde **otur**- "olturmak", ve **geltür**- "getirmek" fiillerinde bu ses değişmesi görülmektedir: **oturmaḳ** "oturmak" (33/6), **getürdi** "getirdi" (53/14).

g düşmesi

Hem ek veya hece başında, hem de çok heceli kelimeleirn sonunda görülen bu olay da Batı Türkçesi için geçerlidir: **ayru** "ayrı" (4b/6), **yukaruda** "yukarıda" (29b/12), **ḳoḳulu** "kokulu" (22/4).

Ünsüz Benzeşmesi

Eski Anadolu Türkçesinde köklere gelen ve tek şekilli olarak birleşen eklerin ünsüzlerinde kökle ek arasında tonluluk-tonsuzluk bakımından uyumsuzluk olabilmektedir. Bazı örneklerde ise eklerin az da olsa bu benzeşmeye uydukları, iki ünlü arasında bulunan tonsuzların da tonlulaştıkları görülür (Özkan 1995: 102). Metinde görülen ve bu benzeşmeye uymayan örnekler şunlardır:

gitdiginde "gittiğinde" (2/4), **ḥayātda** "hayatta" (2/17), **sa'atda** "saatte" (10/8), **muṣibetdir** "müsibettir" (14/10), '**izzetde** "izzette" (17/6), **ḥayatdır** "hayattır" (29/11), **unutdı** "unuttu" (42/13).

2.3. Biçim Bilgisi

Metnimizde yapım ekleri bakımından ilgili dönemde görülen eklerden farklı herhangi bir eke rastlanmadığından bu konu için başlık açılmasına gerek görülmemiştir. Aşağıda çekim eklerine kısaca değinilmiştir

2.3.1. İsim Çekim Ekleri

2.3.1.1. Çokluk Ekleri

Türkçede diğer bütün dönemlerinde olduğu gibi metinimizde de çokluk eki +lAr'dır:

ḫitāblar "hitaplar" (4/8), **imtiyazlar** "imtiyazlar" (15/16), **ḳandiller** "kandiller" (19/11), **sözler** "sözler" (19/15).

2.3.1.2. İyelik Ekleri

Eklendiği sözcüğün kime, neye ait olduğunu gösteren iyelik ekleri bakımından metnimizdeki örnekler için ilginç olan durum, birinci ve ikinci kişilerde bu eklerin yuvarlak değil daha çok düz ünlülü olmasıdır:

Teklik 1. Kişi: + (I) m

ḳulum "kulum" (21/18)

ḫavfum "korkum" (47/14)

oġlum “oğlum” (73/11)

ḳarındaşım “kardeşim” (63/11)

üzerime “üzerime” (63/14)

kudretimle “ḳudretimle” (74/15)

Çokluk 1. Kişi: + (I) mIz

derunumuz “derunumuz” (40/16)

esḥābımız “ashabımız” (6/9)

Rabbimiz “Rabbimiz” (14/6)

başlarımız “başlarımız” (20/17)

Teklik 2. Kişi: + (I) ŋ

diniŋ “(senin) dinin” (23/16)

Rabbiŋ “Rabbin” (48/10)

ḳarındāşıŋdan “kardeşinden” (64/5)

Çokluk 2. Kişi: + (I) ŋIz,

meyyitleriŋize “ölülerinize” (5/7)

canibiŋizden “yönünüzden” (19/16)

iḫvānıŋız “kardeşiniz” (9/19)

Rabbiŋiz “Rabbiniz” (78/18)

ḳabirleriŋizde “kabirlerinizde” (58/8)

Teklik 3. Kişi: +(s)I

Bu ek bazen yuvarlaklık uyumuna girmekte, bazen girmemektedir.

ḳarındaşınıŋ ḳabrini “kardeşinin kabrini” (1/109

anıŋ rūḥunı “onun ruhunu” (1/11)

maʿnāsı “manası” (4/3)

rūḥ-u şerifi “(onun) ruhu şerifi” (6/2)

baʿżısı “bazısı” (10/14)

rūḥını “(Onun) ruhunu” (53/5)

Çokluk 3. Kişi: +lArl

ayaḳlarınıŋ “ayaklarının” (2/4)

ittifaḳları “ittifakları” (3/6)

tarīḳleri “tarikleri, yolları” (6/16)

şu‘urlarına “şuurlarına” (83/2)

2.3.1.3. Soru Eki

Eski Anadolu Türkçesinde soru eki daima düz ünlülü olarak **-mI** biçimindedir. Metinde yer alan örneklerde daha çok düz olmak üzere yuvarlak ünlülü biçimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir:

Emvāt Aḥyā’ya ‘ārif ve selām aḥbāba vāḳıf olur mı “olur mu” (1/6)

ḳalur mı “kalır mı” (8A-8)

ederler mi “ederler mi” (5/9)

gelmediler mi “gelmediler mi” (8/15)

Mes’ele-i Rabi‘e Rūḥ mevt olur mu yoḳsa mevt hemen bedene maḫsus olup rūḥ ḥayatda baḳi ḳalur mı “kalır mı” (13/8)

ḥaṣıl olur mu “olur mu” (13/7, 61/16)

2.3.1.4. Hal ekleri

2.3.1.4.1. İlgi Hâli Eki

Eklendiği ismin başka bir isimle bağlantısını sağlayan ilgi hâli eki, metinde tespit edilen ve ünlüsü daha çok düz ve son ünsüzü dişsi /n/ olan örnekleri olması ilginçtir:

şeyatinin başına "şeytanların başı" (53/7)

ta'ifenin ervāḥı "tayfanın ruhları" (15/12)

Şehristani'nin ḳavli "Şehristani'nin kavli" (30/10)

Ancak ekin damak /n/'li örnekleri daha çoktur: **ayaḳlarınıŋ** "ayaklarının" (2B-4) **Zekeriyya'nıŋ rūḥı** "Zekeriya'nın ruhu" (76/8), **Ḥaḳḳ Te'ālānıŋ** "Hak Tealanın" (69/17).

2.3.1.4.2. Belirtme Hâli

Eski Anadolu Türkçesinde asıl belirtme hâli eki, yalnız düz biçimleri ile kullanılan **+(n/y)I** ekidir. Bunların dışında Oğuzcanın karışık dilli olarak adlandırılan eserlerinde ise *+nI* eki de belirtme hâli için kullanılmıştır. (Türk 2014: 49). İncelenen metinde yer alan belirtme hâli eki örnekleri şunlardır:

ḳarındaşınıŋ ḳabrini "kardeşinin kabrini" (1/10)

anıŋ rūḥunı "onun ruhunu" (1/11)

aḥibbā ve iḫvānını "dostlarını ve kardeşlerini" (2/1)

ayaḳlarınıŋ ṣadāsını "ayaklarının sesini" (2/4)

Ya'ni ḳaçan bir kimse bildügi ḳabre uġrayup selām virse ol (15) ṣāhib-i ḳabir *anı* bilür ve *selāmını* alur "onu bilir" (2/16)

kāh hal-i medfunlarını iʿlāmı kāh ġayriler müṭṭaliʿ olmadıḳları 'amellerini (7) ṣaḥiblerine ifhām edüp kāh fülan zamanında bize gelürsin (8) dirler "medfunlarını" (10/6)

kāh hal-i medfunlarını iʿlāmı kāh ġayriler müṭṭaliʿ olmadıḳları 'amellerini ṣaḥiblerine ifhām edüp kāh fülan zamanında bize gelürsin "amellerini" (10/7)

bu ḫaberi işidince "bu haberi işitince" (12/11)

melekü'l mevt rūḥını ḳabże geldi "ölüm meleği ruhunu kabzetmeye geldi" (53/5)

2.3.1.4.3. Yönelme Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminin yönelme hâli eki +*A*'dır (Türk 2014: 49). Metinde tespit edilen yönelme hâli eki örnekleri şunlardır:

kitāba "kitaba" (1/5)

aḥbāba "ahbaba" (1/6)

inkāra "inkâra, inkâr etmeye" (2/12)

olmaġa "olmaya" (4/13)

anaya "anaya" (5/1)

resūluna "resulüne" (6/14)

2.3.1.4.4. Bulunma Hâli Eki

Metinde çok sayıda örneği olan bu ekin ünsüzü genellikle uyuma girmez::

dünyāda "dünyada" (1/10)

vardıkda "vardığında" (2/6)

bu ḫuṣūṣda "bu hususta" (2/10)

ḥayātda "hayatta" (2/17)

buyurdıḳlarında "buyurduklarında" (4/16)

maḳamında "makamında" (5/2)

2.3.1.4.5. Ayrılma Hâli Eki

Fonetik bakımından bulunma ekiyle aynı özelliği gösterin bu ekin metinde tespit edilen bazı örnekleri şunlardır:

andan ṣoŋra "ondan sonra" (4/9)

zamanından "zamanından" (5/3)

şühedadan "şühedadan" (7/1)

topraḳdan "topraktan" (23/13)

yurdundan "yurdundan" (14B-17)

gökten "gökten" (25/20)

2.3.1.4.6. Vasıta Hâli Eki

Yerine göre vasıta, yerine göre bağlaç işlevinde kullanılan ve metinde yer alan, ekleşmiş ya da ekleşmemiş biçimleri gösteren **+lA** vasıta hâli örnekleri aşağıya alınmıştır.

bu vecihle beyān eder İbn ‘Abdü’l-Ber “bu vechile” (1/7)

Peyġamberiŋ ve Ḳur’ān-ı ‘aẓim imamıŋ olmaġa ḳalbiŋle taṣdīḳ ve ‘amelinle taḥḳīḳ etmiş idin “kalbinle” (4/13)

istiġfār ile ‘amel-i cemil idi dedi “istiğfar ile” (11/1)

mevtle ḥayat ortasında “ölümle hayat arasında” (63/16)

baʿżı ervāḥ daḫı süfliyye ve arżıyye olmaġla yerde maḥbus olup mekanlarından ḫuruç edemezler “olmakla” 67/13)

ya Rabb bu meyyiti yarlıġa ve ḳabrinde raḥmet ve ‘afiyetle ḥużur ve raḥat vir ve kendüye tekrim eyle ve marḳidini vasi‘ ḳıl ve bunı ḳar ṣuyu ve ṭolı ṣuyuyla yiyüp pak eyle “suyuyla yiyip” (71/3)

belki bu aḫz-ı miṣaḳ yalŋız ervāḥla olmuşdır. “ruh ile” (79/2)

2.3.2. Fiil Çekim Ekleri

2.3.2.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülen geçmiş zaman eki, ünsüzü daima ötümlü olarak kullanılan **-dU** ekidir. Ünsüz uyumuna henüz bağlı olmayan ekin ünlüsü ise teklik ve çokluk 3. kişi çekimlerinde daima düz, diğer çekimlerde ise yuvarlak ünlülüdür. Bu yapısı sebebiyle dudak uyumunun dışında kalmaktadır (Türk 2014: 50). İncelenen metinde 3. kişi çekimlerinde ekin ünlüsünün düzlük yuvarlaklık uyumuna hem girdiği, hem de girmediği örnekler tespit edilmiştir.

Uyuma giren örnekler:

buyurdu “buyurdu” (4/4)

oldu “oldu” (31/13)

ḳılurdu “kılardı” (43/1)

oldu “oldu” (50/1)

buldu “buldu (63/12)

Uyuma girmeyen örnekler:

buyurdı “buyurdu” (2/7)

olundı “olundu” (1/4)

oldı “oldu” (41/1)

buldı “buldu” (63/4)

ḳazılurdı “kazılırdı” (12a/1)

Ekin ünsüzünün uyuma girdiği örnek tespit edilmemiştir.

2.3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri

Eski Anadolu Türkçesi döneminde öğrenilen geçmiş zaman, dudak uyumuna bağlı olmadan sürekli düz ünlülü olarak kullanılan **-mIş** ekidir. Metinde geçen örneklerde de ekin ünlüsünün uyuma girmediği görülmektedir:

ḳonmış “konmuş” (20/17)

olmış “olmuş” (35/10)

bulmış “bulmuş” (40/14)

oturmışlar “oturmuşlar” (54/8)

getürmiş “getirmiş” (54/8)

2.3.2.3. Geniş Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman eki **-(V)r** biçimindedir ve bunun dışında bu devir metinlerinde istek eki -A'nın da geniş zaman eki olarak kullanıldığı görülür (Türk 2014: 51). Metinde daha çok dar yuvarlak ünlülü olduğu görülen ek dudak uyumuna girmemektedir:

açılur “açılır” (12/8)

gelür “gelir” (21/12)

çıḳılur “çıkılır” (26/4)

şanur “sanır” (53/11)

2.3.2.4. Gelecek Zaman Ekleri

Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde görülmeye başlayan **–(y)AcAk** eki metnimizde de örnek verir:

rafiḳ-i eʿlaya vaṣl ve ḳurb-u Ḫüdā’yı müte‘alā muttaṣıl olacaḳ. “muttasıl olacak” (6/8)

‘Ālem-i (14) Berzaḫda ve rūz-ı cezāda vaki’ olacaḳ “vaki olacak” (36/15)

aḳḳ (14) celle ve ‘ela anlarıŋ bu sözlerini istima‘ edecek “onların bu sözlerini dinleyecek” (19/15)

yoldaşıŋım senden za’il olmam der bu belaları görecek ya Rabb ḳıyamet ḳoparma der “bu belaları görecek” (27/14)

anuŋla şad ve ġamedden azad olasın dedi alṭafdır diyecek “diyecek” (52/15)

2.3.2.5. Şimdiki Zaman Eki

Metinde **–(I)yor** ekine dair örnek tespit edilmemiştir. Şimdiki zamanı ifade etmek için daha çok geniş zaman eki **(-Ir)** kullanılır.

2.3.2.6. İstek Kipi

Metinde tespit edebildiğimiz bu türden örneklerin bazıları aşağıdadır. Bu örneklerin birinci kişi çekimleri emir kipi olarak da değerlendirilebilir.

edeyim “edeyim” (73/18, 18/16)

azad olasın dedi “azat olasın dedi” (27B-13)

gidelüm “gidelim” (4/14)

görelim “görelim” (7A-6)

2.3.2.7. Gereklilik Kipi

Metinde **-mAk gerek/lazım ve –sA gerek** yapısıyla gerekliliğin ifade edildiği görülmektedir. Metinde yer alan bu türden örnekler aşağıdadır:

öldürse gerek “öldürse gerek” (9B-8)

doldursa gerek “doldursa” (9B-9)

rucuʿ eyleniz gerek “dönmeniz gerek” (9B-9)

bilmek lazım olmaz “bilmek lazım olmaz” (39/7

olmamaḳ lazım “olmamak lazım” (81/4, 81/16, 82/14)

2.3.2.8. Şart Eki

Metinde geçen örnekler ağırlıklı olrak teklik üçüncü şahıs çekimindedir:

geçirmiş olursa “geçirmiş olursa” (17/8)

olursa da “olursa da” (31/13)

denilürse “denilirse” (67/5)

olsa “olsa” (28/11)

olmasa “olmasa” (60/12)

alsa “alsa” (90/1)

selām virse “selam verse” (2/15)

eylese “eylese” (7/15)

2.3.2.9. Emir Eki

Çekimde her şahısta farklı biçimde olan emir eklerinin metinde tespit edilen örnekleri şunlardır:

bunun hükm-i ḳaza-i mübremindendir deyü cevāb vir dimek olur “cevap ver” (74/14)

Allah size raḥmet eylesün der “rahmet eylesin” (4/9)

Bir yāre istiraḥat etsün size cevāb vermege liyaḳat gelsün dirler “istirahat etsin” (8/12)

Bir yāre istiraḥat etsün size cevāb vermege liyaḳat gelsün dirler “gelsin” (8/13)

Aḫbar sormaġa murad eden aḥbaba ḳarındāşıŋıza bir yāre mehl ve emān veriŋüz “verniz” (8/12)

2.3.2.10. Birleşik Kipler

Hikâye birleşik çekimi

Belirlemelerimize göre metinde bu çekimle ilgili olarak geniş zamanın, öğrenilen geçmiş zamanın ve istek kipinin hikâyesi örnekleri bulunmaktadır.

Geniş zamanın hikâyesi

Metinde bu çekimin aşağıdaki örnekleri tespit edilmiştir:

ḳoḳardı "kokardı" (22/4)

anlardı "anlardı" (43/3)

olurlardı olurlardı" (57/7)

olurdu "olurdu" (38/13)

Öğrenilen Geçmiş zamanın hikâyesi

Metinde az görülür: **taḥḳīḳ etmiş idin** "tahkik etmiştin" (3B-14)

İsteğin hikâyesi

Metinde geçen örnekleri şunlardır:

olaydı "olaydı" (20B-15, 38/13, 50/7)

olmayaydı "olmayaydı" (59/12)

iẓhar edeydi "açıklayaydı" (23B-5)

Rivayet birleşik çekimi

Metinde geniş zamanın rivayeti örnekleri tespit edilmiştir.

Geniş zamanın rivayeti

Metinde geçen örnek: **edermiş** "edermiş" (34/13)

Şart birleşik çekimi

Bu çekim için metinde aşağıdaki örnekler tespit edilmiştir.

Geniş zamanın şartı

fānī olursa “fani olursa” (17A-13)

kāmil olursa “kâmil olursa” (31B-13)

ederlerse “ederlerse” (9A-14)

geçmişlerse “geçmişlerse” (10A-6)

ḫiṭāb edersen “hitap edersen” (16A-6)

Görülen geçmiş zamanın şartı

Metinde olumsuz biçime eklenmiş olarak tespit edilmiştir: **z̲ikr olunmadıysa** “anılmadıysa” (49/7)

Öğrenilen geçmiş zamanın şartı

Metinde az görülür:

mütevatir olmuş ise “çok kişiden rivayet edilmişse” (35/10)

işitmiş isen “işitmişsen” (7A-5)

2.3.2.11. İsim-Fiiller

Metinde **–mAk** ve **–mA** eklerinin örnekleri bulunmaktadır:

olmaḳ “olmak” (15/10)

oturmaḳ “oturmak” (32/5)

sormaḳ “sormak” (32/6)

uyanmaḳ”uyanmak” (38/10)

ḳılmaḳ “kılmak” (63/14)

gelmek “gelmek” (10/3)

işitmesi “işitmesi” (5/4)

gelmesi “gelmesi” (41/1)

olunmamaġa “olunmmaya” (48/5)

olunmaġı “olunması” (5/7)

2.3.2.12. Sıfat-Fiiller

Metinde tespit edilen sıfat-fiil örnekleri aşağıda sunulmuştur.

-(y)An eki sık görülür:

telkin olunan “telkin olunan” (3/4)

olanlardan “olanlardan” (4/16)

varanlar “varanlar, gidenler” (7/9)

olmayan “olmayan” (15/9)

bulunan “bulunan” (22/3)

gelen “gelen” (2/1)

gönderilen “gönderilen” (23/17)

şerik koşanlar “ortak koşanlar” (27/6)

-DIk ekinin örnekleri aşağıdaki ördeklerden ibarettir:

eyledügüni “eylediğini” (29/13)

dedügünden “dediğinden” (30/14

dedügüni “dediğini” (38/11

istedügüŋi “istediğini” (56/5

dedügüni “dediğini” (59/10

bildügi “bildiği” (2/15

bilmedügi “bilmediği” (2/16

işitmedügüni "işitmediğini" (16A-14)

-(y)Acak eki az görülür:

varacaḳ yerine naẓar eder “gideceği yere bakar” (62/8)

aḫirete varacaḳ menazili “ahirette gideceği yeri” (47/3)

-Ar eki az görülür:

ötesi delālete çıḳar yoldır “ötesi delalete çıkacak yoldur” (37/4)

2.3.2.13. Zarf-Fiiller

Metinde tespit edilen zarf-fiil örnekleri şunlardır:

-(y)Acak / -(y)IcAk ekinin örneği sık görülür:

mevti ẕevḳ ed*icek* ervāḥ daḫı mevti ẕevḳ eder “bedeni tadınca ruhu da tadar” ***13/15***

muttaṣıl olunacaḳ “birleşince” (38B-17)

muḳarrer olunacaḳ “kararlaştırılınca” (24A-7)

cevāb verecek “cevap verince” (29B-10)

ḥadīṯ-i şerīfi işidicek elḥamdülillah dedi “hadisi şerifi işitince elhamdülillah dedi” (8A-5)

-(y)Up / -(y)Ub zarf-fiil ekinin de örneği çoktur. Ekin ünlüsü yuvarlaklık uyumuna girmez:

bilişüp görüşdügi “bilişip görüştüğü” (1/11)

uġrayup “uğrayıp” (2/15)

ḳalḳup “kalkıp” (4/7)

diyüb “deyip” (48/1)

verib “verip” (56/4)

-mAdAn eki:

vaṣıl olmadan “vasıl olmadan” (13/3)

girmeden evvel “girmeden evvel” (56/2)

ḥacc eylemeden fevt oldu “hacca gitmeden öldü” (73/11)

varmadan “varmadan” (88/10)

-(y)IncA eki:

ḥaṣıl olunca “hasıl olunca” (34/15)

öyle olunca “öyle olunca” (56/14)

gelince “gelince” (5/3)

işidince “işitince” (11/11)

ruz-ı ḥaşre varınca “mahşer gününe varınca” (27/13)

-ken eki:

olmamışken “olmamışken” (11/8)

nuṭfe iken “nutfe iken” (16/8)

mestūr iken “örtülü iken” (42/10)

ṭa’am ederken “yerken” 45/6)

beklerken “beklerken” (52/7)

yoġiken “yok iken” (61/5)

pak iken “temiz iken” (88/14)

-dUkcA eki:

lazım oldukça “lazım oldukça” (80/3)

-(y)ArAk eki:

diyerek “diyerek” (4/11)

-dUgIndA eki:

olduġunda “hazır olduğunda” (25/20, 43/11)

buyurulduġunda “buyrulduğunda” (34B-10)

gitdiginde “gittiğinde” (2/4)

olmadığında “olmadığında” (33/6)

-(y)U eki:

eyleye deyü “eylesin, yapsın diye” (**34/15)**

3. BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türklerin Müslüman oluşundan itibaren, İslam'ı anlayabilmek amacıyla, başta Kuran-ı Kerim olmak üzere dinî metinler tercüme edilmiştir. Sadece dinî değil edebî metinlerden de Türkçeye tercüme edilenler olmuştur. Bazı Arapça felsefi veya ilmî metinler ise (dini felsefi bir şekilde anlatan eserler de dâhil) ya ihmale uğramıştır ya da daha sonraya bırakılmıştır.

Bu eserlerden biri de 16. yüzyılın sonu veya 17, yüzyılın başlarında Osmanlı müellifi Muhammed Bin Abdulaziz Vücûdî tarafından İstanbul'da tercüme edilmiş bir eser olan, Alem-i Berzah Risalesi'dir. Tezde üzerinde dil incelemesi yapılan bu risalede ruh ile ilgili yirmi konu, Kur'anı Kerim'den ayetlerle, hadislerle ve diğer İslami kaynaklarla açıklanmaktadır. Arapça özgün metin yirmi bir meseleyi ele almasına rağmen, yazar tarafından konuya alakalı olmadığı gerekçesiyle bir meselenin dâhil edilmediği tahmin edilmektedir.

Klasik yazının hüküm sürdüğü bir dönemde, Arap harflleriyle kaleme alınan metinlerden Türkçenin fonolojik yapısını ortaya çıkarmak zor bir işlem olmuştur. 16. ve 17. yüzyıllarda Türkçenin konuşma dilini günümüze taşıyabilecek bazı eserlerin olması ise, Türkoloji için bir kazançtır. Tercüme eserin dilinin, henüz "ağdalaşmamış" sade bir dil olduğu söylenebilir.

Vücûdî, kompleks ve anlaşılması güç olan "can" veya "ruh" kavramını anlatabilmek için sade bir üslup benimsemeye çalışmıştır. Arapça asıl metindeki dinî terimlerin tam olarak Türkçe karşılığı kullanmamış olsa da söz konusu dönem için Vücudi'nin elinden geldiğince konuşma dilinden faydalandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte birçok Arapça ve Farsça tamlamaları da kullandığı görülmektedir. Klasik Osmanlıca döneminin metinlerinde hemen hiç Türkçe kelime görülmezken bu eserde Vücudi'nin Türkçe kelime kullandığı açıkça göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak; yapılan çalışmada metinde dikkat çeken veya dönemdeki yazılan diğer metinlerden bu metni ayıran önemli özellikler aşağıdaki notlarda bulunmaktadır.

Metin Arap harfli bir metin olmasına rağmen Türkçe kelime ve eklerin konuşma dilindeki şekillerini de gösterebilmiştir.

Eserin Türk Dili tarihinde meydana getirilen tercüme eserler arasındaki yeri üzerinde durulacak olursa, yazarın Kuran-ı Kerim ve Hadis-i şeriflerden alıntıları kendi üslubuyla destekleyerek ortaya koyması dikkat çekicidir.

Metnin içinde yazılar, birkaç okunması zor veya silik satırlar haricinde nesih türüyle yazılmıştır.

Eser, döneminde Arapçadan Türkçeye çevirilerek kaleme alınmış diğer metinlere benzer bir şekilde yazılmıştır.

Eserde hem Eski Anadolu Türkçesi hem Osmanlı Türkçesi dönemlerinin dil özellikleri açısından bir benzerlik söz konusudur. Özellikle 16. yüzyılın Türkçesinde bu durum bariz bir şekilde görülmektedir.

Özellikle -mIş ekinin yazımında mim harfi ile şın harfi arasındaki ünlünün düz mü yuvarlak mı olduğunu açıkça belli eden herhangi bir harfin yazılmamış veya hareke kullanılmamış olması dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu ekin bu dönemde veya mütercimin dilinde düzlük – yuvarlaklık uyumuna tabi olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yazarın eseri yazmasında kullanmış olduğu dinî veya edebî kelimelerin Türkçede hâlen yaşadığı tespit edilmiştir.

Tercüme edilmiş çoğu eserlerde olduğu gibi bu metinde de tercüme hataları olmuşsa da bunların anlamı değiştirecek nitelikte olmadığı söylenebilir.

Günümüze kadar eserin dili üzerinde çalışma yapılmamış olması bakımından bu çalışmanın Türkoloji alanı için bir katkı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada tercüme eserin kısaca ses ve şekil bilgisi incelemesi yapıldığından bundan sonra yapılacak çalışmalarda daha ayrıntılı bir dil incelemesi yapılması, gözden kaçan özelliklerin ortaya konmasını sağlayabilecektir. Özellikle eserin söz hazinesi bakımından incelenmesinin önemli olacağı değerlendirilmektedir.

4. KAYNAKLAR

Basılı kaynaklar

Ahmet Vefik Paşa (2000). *Lehçe-i Osmânî*, (Haz. Recep Toparlı), Ankara.

Apaydın, H, Yunus (1999). "İbn Ḳayyim el-Cevziyye", TDV İslâm Ansiklopedisi, Clit 20, s. 109-123.

Bağçeci, Muhittin (2005). İnsanın Mahiyeti ve Ruhu, Bilimname VIII, 2005/2, s. 33-50.

Cevziyye (İbn Ḳayyim el-Cevziyye) (2018). *Kitabu'r-Ruh*, İz Yayıncılık.

Clauson, Gerard (1972). *An Etymological Dictinonary of Pre-thirteenth Century Turkish*, Oxford, Clarendon Press.

Çağrıcı, Mustafa (2008). "er-Rûh", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 35, s. 199-200.

Develi, Hayati (2006). *Osmanlı'nın Dili*, 3F Yayınevi, İstanbul.

Develi, Hayati (2008-a). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1*, Kesit Yayınları.

Develi, Hayati (2008-b). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2*, Kesit Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Yayınları, Ankara 2009.

Ebu'l-Fazl İbn Manzur (Ebu'l-Fazl İbn Manzur) (1311). *Lisânü'l-ʿArab*.

Ercilasun, A. Bican (2005). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara.

Ergin, Muharrem (2001). *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları.

Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, 2 cilt, TDK Yayınları, Ankara.

Gürkan, Salime Leyla (2007). Ölüm, TDV, İslam Ansiklopedisi 34. Cilt, s.32-34.

Haklı, Şaban (1993). Kitâbu'r-Rûh, İstanbul.

Korkmaz, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kuran Yolu Meali (2020). Diyanet İşleri Başkanlığı.

Özkan, Mustafa, Hatice TÖREN (1995). *Osmanlı Türkçesi I*, 3F Yayınevi, İstanbul.

Özkan, Mustafa, vd. (2003). *Çözümlemeli Osmanlı Türkçesi Metinleri*, Çağrı Yayınları.

Öztürk, Said (1996). *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*, OSAV.

Parlatır, İsmail (2010). *Açıklamalı Osmanlı Türkçesi Metinleri*, Ekin Kitabevi.

Sarı, Mevlüt (1984). *El-Mevârid Arapça Türkçe Lûgat*, Bahar Yayınları, İstanbul.

Sarıkaya, Hüseyin; Veysel Göger (2019). Vücûdî, TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara (gözden geçirilmiş 3. basım) Cilt EK-2, Ankara, s. 653-654.

Stachowski, Marek (2011). *Etimoloji*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Şemseddin Sami (1987). *Kâmû-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

Tietze, Andreas (2020). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, TÜBA.

Timurtaş, Faruk K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük)*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Timurtaş, Faruk K. (2008). *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Tulum, Mertol (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul (Menâkıb'ul-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme)*, Deniz Kitabevi, İstanbul.

Tulum, Mertol (2009). *Osmanlı Türkçesine Giriş I*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Tulum, Mertol (2009).*Osmanlı Türkçesine Giriş II,* Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Tulum, Mertol (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türk, Vahit vd. (2011). *XIV-XV. Yüzyılar Türk Dili*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Türkçe Sözlük, Türk Dili Yayınları 549, Ankara, 2009.

Yavuz, Yusuf Şevki (2018). Ruh, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 35, s. 187-192.

İnternet Kaynakları

Aydemir, Yaşar (2013). Vücûdî, Mehmed. https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/vucudi-mehmed (Erişim tarihi: 25.01.2023).

Aydemir, Yaşar (Hazırlayan) (2017). Vücudî: Hayâl u Yâr, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56189, vucudi-hayal-u-yarpdf.pdf?0. Erişim: 25.01.2023).

5. DİZİN

Alfabetik Dizin

‘A, Ā

ad: ad. 4A/1.

aġla-: ağlamak. 31A/17, 31A/17, 31B/2, 32A/10,

aẖşam: Akşam. 32B/3

aḳ: ak. 37A/4.

aḳ-: akmak 23A/10, 29A/1.

al-: almak. 6A/1, 10A/12, 12B/1, 14B/5, 21B/6, 28A/16, 28B/7.

altı: altı. 35B/13.

alûd: bulaşmak. 41B/8.

ana: anne. 3B/5, 4A/2, 22B/17, 43B/1,

ancaḳ: ancak. 2B/17, 5A/5, 8B/8, 29A/12, 30A/3, 45A/2.

anıŋ: onun. 2A/13, 4A/8, 5A/14, 6B/17, 8A/2, 8A/5, 22B/17, 24A/5, 26A/5, 28A/6, 28A/7, 28A/12, 28A/14, 28B/1, 28B/2, 28B/7, 28B/9, 28B/11, 28B/14, 28B/15, 28B/16, 29A/3, 29A/7, 33B/3, 34B/8, 17B/13, 38A/2, 45A/10, 46B/13.

anlar: onlar. 4A/12, 4B/4, 4B/13, 4B/15, 5B/14, 5B/17, 6A/13, 6A/14, 6A/16, 6B/4, 7A/5, 7A/13, 7A/14, 8B/16, 11A/15, 12B/9, 13A/14, 15B/16, 19B/6, 21A/15, 21B/1, 22A/4, 23A/3, 23A/14, 25A/2, 26B/5, 26B/7, 30A/14, 31B/16, 34A/2, 35A/6, 35A/17, 35B/1, 35B/12, 36A/12, 40B/12, 43A/4, 45A/4, 46A/3, 46A/16, 47A/5.

ard: ard. 23A/2.

arı: arı. 23B/2.

armaġan: armağan. 33B/5, 33B/9.

aşaġı-: aşağı. 15A/3, 15A/5, 15A/6.

at-: atmak. 3B/4, 15A/3, 15A/8,

atla-: atlamak. 15A/5.

avaz: avaz. 23B/1, 23B/1, 23B/3, 29B/11, 44B/16.

ayaḳ: ayak. 2B/4, 23A/8.

ayrıl-: ayrıl-: 9B/14, 42A/10.

ayru: ayrı. 4B/6.

B b

baġ: *Fa.* bahçe, ravza, bostan, Firdevs. 4A/14, 4B/1, 22B/2, 24A/16, 24B/7, 29A/2, 34B/15,

baġçe: bahçe. 4B/1, 10B/2, 10B/2, 27A/14, 27A/14.

baḳ-: bakmak. 8A/8, 8B/4, 9B/3, 19A/2, 33B/8, 38A/11, 38B/2, 39B/2.

baş: baş. 3B/5, 11B/17, 12A/11, 14B/2, 15A/7, 15B/5, 21B/11, 28A/7.

belki: ihtimal, umulur, olabilir, ne bilirsin, hatta. 9A/7.

beŋ: ben. 7A/10, 11A/15, 13A/11, 13B/7, 15A/14, 21B/4, 21B/10, 23A/8, 37B/5, 38A/2, 38A/16, 39B/7, 40A/16, 40B/16,

benze-: benzemek. 15A/7.

beş: beş. 5B/1, 17A/11.

bi-din: dinsiz, imansız, kafir. 19A/5, 19A/17, 34B/13.

bi-ḥisab: *Fa*. Hesapsız, çok. 25A/4.

bile: bile. 4A/11, 4B/15, 6B/3, 19B/11, 24B/7, 24B/12, 29A/15, 30A/1, 30A/16, 30B/17, 33A/8.

bilin-: bilinmek 4A/1, 9B/13.

biliş-: bilişmek. 2A/11.

bi-miṣal: (f. a. b. s.): eşsiz, eşi bu lunmiyan. (bkz: bl-nazir).

bi-naẓir: *Fa*. Emsalsiz, bî-mânend. 43B/2.

biŋ: bin. 41A/8.

bir: bir. 2B/15, 3B/7, 3B/8, 3B/16, 4A/9, 4A/12, 4A/17, 4B/5, 4B/7, 5A/14, 5B/10, 5B/11, 6B/12, 7A/2, 7A/7, 7A/12, 7B/1, 7B/9, 7B/13, 7B/13, 8A/11, 8A/13, 8B/4, 10B/2, 11B/15, 11B/16, 12A/6, 12B/8, 13A/17, 13B/3, 13B/4, 15A/8, 15A/9, 15A/12, 15B/6, 16A/6, 17A/1, 17B/2, 17B/11, 22B/1, 22B/1, 22B/13, 22B/14, 26A/4, 26A/4, 26A/11, 29B/11, 32B/8, 34A/4, 34A/6, 34A/13, 34A/16, 35B/4, 35B/9, 37A/9, 38B/4, 40A/1, 41B/2, 41B/16, 42B/8, 43B/5, 43B/6, 43B/16, 43B/17, 44A/16, 45A/16, 46A/15, 46B/9, 47A/10.

biraz: biraz. 21B/13.

birbir: birbir. 3B/14, 4A/7, 5A/6, 5A/8, 6A/4, 6A/11, 6B/2, 7A/13, 7A/15, 7B/1, 9B/13, 10B/12, 11B/5, 17A/12, 21A/2, 22A/9, 22B/2, 35B/7, 40A/1, 40A/2, 40A/3, 42A/10, 46B/3.

biz: biz. 4B/5, 6B/16, 11B/14, 11B/16, 16B/3, 21B/13.

bîrûn: *Fa.* Dışarı, hariç. 24B/10.

böyle: böyle. 22B/11, 41A/14.

bu: bu. 2A/7, 2B/7, 3A/2, 3B/7, 4A/3, 4B/10, 5A/6, 6A/1, 6B/1, 7A/4, 7B/12, 9A/2, 10B/2, 11A/6, 12B/10, 13B/9, 19B/2, 20A/10, 21A/15, 22B/9, 26A/3, 28B/4, 29A/8, 29B/1, 32A/12, 32B/6, 34B/5, 37B/7, 39A/16, 40B/3, 41B/10, 42A/14, 43B/11, 44B/11, 46A/6, 47A/16.

bul-: bulmak. 2B/1, 4A/8, 6B/16, 7A/13, 8A/7, 9A/13, 10A/14, 11B/15, 14B/13, 17A/9, 19A/3, 19B/1, 21B/15, 22A/12, 24B/6, 27B/4, 27B/6, 30A/17, 32A/10, 33A/5, 41B/9, 43B/12, 45B/6, 46A/4, 46B/6, 47A/1,

buluţ: bulut. 7B/8, 7B/9.

bûryan: *Fa.* biryan*:* kebap. 22B/2

buyur-: buyurmak. 2B/2, 2B/7, 3B/3, 3B/16, 4A/2, 4A/7, 5A/1, 5A/3, 5A/13, 7A/6, 7A/10, 7B/4, 7B/5, 7B/15, 8A/5, 8B/1, 8B/2, 8B/6, 9A/3, 9B/4, 10B/17, 11B/11, 11B/12, 13A/12, 13B/11, 14B/13, 14B/16, 15A/2, 15B/17, 16A/8, 16A/10, 18B/3, 18B/13, 18B/17, 19A/4, 23A/4, 24A/2, 24A/4, 24A/14, 24B/16, 32B/3, 34B/10, 35A/12, 36A/6, 38A/3, 38B/11, 38B/14, 39A/7, 39A/14, 39B/7, 42A/8, 42B/11, 43A/8, 45A/9, 45A/12, 45A/14, 46B/5, 47A/7, 47A/13, 47A/15. 47B/4, 47B/9, 47B/13.

C c

cur: haksızlık. 722. LA. İbn-i Manzur. 46B/2.

cûya: *Fa.* cûyan; arayıcı, talib. 26B/6

Ç ç

çak: çağ. hatta, -cA, değin. 10A/16, 23B/9.

çaḳ-: çak. 19A/8, 25A.

çiyuk: çığık. 18B/13.

çoḳ: çok. 8A/9, 18B/1, 23A/10, 27A/3, 33B/14, 44A,6.

çuḳur: çukur. 19A/14, 25A/5,

çul: 1. Kıldan mamul kaba mensucat envaı. 2. Kıldan veya yünden hayvan örtüsü. 13A/8, 14B/5.

D d

dane: tane. 23B/11.

degil: değil. 3A/7, 5A/3, 8B/13, 9A/13, 16A/11, 17A/6, 17A/7, 17B/4, 17B/6, 17B/8, 17B/13, 18A/17, 18B/10, 20B/15, 21A/17, 21B/13, 22A/13, 31B/13, 32A/1, 39A/13, 39B/2, 39B/3, 40A/16, 40B/16, 41A/1, 41B/17, 43B/14, 44A/16, 44B/1, 45A/1.

dek: dek, kadar. 10B/7, 43B/1.

derdlü: dertli. 23B/6.

deril-: derilmek. 13A/16.

derun: *Fa.* 1. İç, iç tarafa mensup ve müteallik, içlik. 2. Yüreğe mensup ve müteallik. 21B/17.

destek: destek. 23B/8.

deyü: yahut *diye*. 1.Güya, sözde, diyerek, sanki. 2A/6, 2B/7, 3B/6, 4A/2, 4A/7, 5A/3, 5B/15, 5B/17, 6A/1, 8A/5, 8B/1, 9A/15, 11A/16, 12A/6, 12A/12, 13A/12, 14B/10, 14B/11, 14B/13, 15A/3, 15B/5, 16A/5, 18A/2, 18B/13, 18B/15, 19A/4, 22B/11, 24A/4, 25A/10, 26B/1, 27B/17, 29B/10, 29B/10, 30B/11, 31B/8, 31B/9, 31B/10, 32A/14, 32B/9, 33A/7,33A/13, 35A/12, 36B/4, 36B/17, 38A/3, 38A/12, 38A/17, 38B/11, 38B/13, 39B/7, 40A/8, 40A/15, 40B/11, 40B/16, 42A/8, 42B/11.

di-: demek. 8A/16, 16A/2, 16B/15, 17A/3, 17B/17, 19B/4, 31B/5, 32A/11, 38B/13, 39A/10, 40A/13, 40B/17, 41B/9, 42B/12.

didar: *Fa.* 1. Yüz, çehre, vecih. 2. Görme, rü'yet, mülâkat. 28B/10.

dide: dede. 6B/15.

diger: diğer. 6B/12.

ditrer dur-: ditremetmek, ditrek. **titremek**. 29A/3.

diz: diz. 21B/9, 23A/6.

doġ-: doğmak. 17A/15.

doḳuz: dokuz. 44A/4.

dol-: dolmak. 8A/2, 9B/9, 21B/17, 22B/16.

doldurmak: doldur. 9B/9.

dön-: dönmek. 2B/4, 14B/17,

dört: dört. 47A/9.

döşe-: döşemek. 13B/1.

döşk: döşk. 13B/1, 21A/1.

dut-: tut-. 12B/3.

düş: düş. 6B/6, 8A/3, 8A/4. 15A/7, 21A/1, 28B/17, 29A/4, 33A/12, 44A/9,

E e

eger: eğer. 2B/16, 3A/4, 4A/4, 8B/16, 9A/11, 10A/4, 13B/10, 15B/10, 16B/2, 17B/1, 19A/3, 19B/2, 20B/3, 22B/6, 23B/4=5, 26A/17, 26B/4, 31A/12, 31B/1, 32B/5, 13A/15, 36B/4, 37A/7, 38B/1, 41A/16, 42A/9, 42B/4.

egerce: eğer. 17B/1, 41A/16.

el: 21B/9, 26B/1, 28B/7, 33B/8,

erişdir-: Yetiştirmek, isal etmek: Mevlâ çok yıllara eriştirsin. 2. Haber vermek, ihbar, inbâ et mek, bir haberi eriştirmek: Burada söyle diklerimizi kendisine eriştirmişler. 13B/9.

et-: etmek. 3B/14, 4A/4, 4B/13, 11B/5, 11B/9, 12A/7, 12B/9, 14B/1, 15B/13, 16A/12, 17B/2, 17B/16, 18B/11, 19B/9, 20A/3, 23A/6, 23B/4, 24B/13, 27A/1, 27B/5, 28B/3, 30B/1, 33B/1, 14B/13, 35A/2, 36A/16, 39A/3, 40A/6, 42A/7, 44A/8, 45A/4, 45B/9, 46A/7, 46B/7, 47A/6, 47B/2.

evir-: evirmek. 21B/9.

eyle-: eylemek. 2A/6, 2B/12, 3B/9, 4A/6, 4B/1, 6A/15, 7A/5, 7B/12, 8A/10, 9A/11, 10A/15, 11B/1, 14B/10, 15A/6, 17A/3, 18A/13, 19B/12, 21A/12, 22B/11, 23A/6, 24A/5, 25B/1, 26A/8, 28A/9, 28B/8, 29B/3, 31B/11, 32B/12, 33B/3, 14B/15, 36A/1, 36B/10, 37B/6, 39A/10, 40A/11, 40B/10, 40B/11, 41A/3, 42A/6, 43A/9, 44A/7, 45B/1, 46A/9, 47A/13, 47A/15, 47B/4, 48A/6, 48A/7.

eyleyici: eyleyen. 47B/10

G, Ġ

ġaffar: 1. kullarının günahlarını affeden, Allah. 20A/9, 30A/14, 48B/6.

ġamkin: = gam(m)gîn= gamîn: kederli, tasalı, hüzünlü. 28A/7.

geç-: geç-. 10A/6, 10A/8, 29A/4, 36B/2, 42B/8,

gel-: gelmek. 2B/1, 4A/3, 5A/9, 5B/7, 6A/14, 6B/3, 7B/4, 9A/8, 9A/9, 11B/15, 12A/11, 13A/14, 13B/2, 13B/3, 15A/9, 17A/15, 20A/2, 21B/1, 22A/1, 22B/15, 23A/8, 23A/15, 23A/17, 23B/2, 24B/4, 28A/6, 28A/8, 28B/1, 28B/3, 28B/7, 29A/1, 29A/3, 31B/1, 34A/5, 37B/3, 38A/1, 41B/11, 41B/14, 42A/14, 42A/5, 42B/16,

gerek: gerek. 9B/8, 9B9, 34A/1.

getir: getir-. 6A/1, 18B/13, 21A/15, 21B/10, 23B/6, 26A/9,

gez-: gez-. 4B/1, 24B/12, 33A/6.

gibi: gibi. 3B/8, 4A/17, 5A/15, 7B/8, 8A/12, 10B/8, 11A/9, 11B/17, 12A/8, 14B/4, 14B/7, 17A/9, 17B/1, 18B/7, 18A/16, 19B/16, 20B/11, 20B/12, 22A/13, 23B/1, 23B/2, 24B/11, 37A/4, 40A/13, 43B/15, 44B/2, 46B/13, 47A/5, 47A/9.

gice: gece. 6B/12.

giriftar: *Fa.*. tutulmuş, tutsak, esir. 4A/10, 10B/7.

git-: gitmek. 2B/4, 17B/17, 19A/11, 47A/2.

göbek: göbek. 12B/3.

gönderil-: gönderilmek. 13A/16.

gör-: görmek. 6B/6, 6B/14, 7A/6, 7A/9, 7B/3, 8B/8, 13B/11, 15A/13, 16B/15, 19A/12, 19B/3, 21A/1, 21B/2, 23A/7, 23A/15, 23B/3, 24A/14, 24B/8, 25A/3, 26A/17, 26B/4, 27B/9, 28A/9, 28A/17, 28B/2, 28B/3, 29A/2, 31A/13, 32B/11, 33A/6, 35B/5, 45B/8, 46A/12.

görün-: görün-. 8B/8.

görüş-: görüşmek. 2A/12.

göz erimi: ufuk. 13B/2.

göz: 7B/13, 10B/10, 12A/8, 13B/2, 19A/14, 23B/10.

gözi yaşı: gözyaşı. 29A/1.

güç: 21A/2.

gülzar: . Gül bahçesi. 22B/4, 34A/10

gümürde: . hayvanlarda ses çıkarma özelliği. 23B/2.

gün: gün. 4A/11, 4B/4, 6A/9, 6B/12, 7A/2, 10A/5, 10A/8, 12A/8, 12B/11, 18B/9, 18B/10, 19B/11, 20A/3, 21A/3, 21B/8, 24B/13, 24B/17, 26B/16, 27A/10, 28A/2, 32A/5, 32A/15, 12B/16, 33A/6, 34A/2, 43B/1, 47A/15,

güneş: güneş. 24B/13, 43B/1.

gürz: ağır topuz. 29B/11.

güzel: güzel. 12B/10, 13B/3, 13B/4, 21A/1, 21B/16, 46B/9.

güzin: 1. seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş. Çihâr (çar)-1 yâr-1 güzin: Hz, Muhammed'in başlıca dört dostu: [Hz. Ebubekir; Hz. Omer; Hz. Osman; Hz. Ali]. Gose- güzîn-1 uz let: tenhalık köşesini seçmiş. Halvet-güzin: ten hayı beğenen, seçen. Vahdet-güzin: tek başına kal mayı seçen. (bkz: güzide, müntahap, nuhbe, pe sendide). 2. 1. kadın adı. 40B/4.

H h- Ḥ ḥ - H̱ ẖ

hemcivar: Komşu. 33A/9.

hiç: hiç. 7B/7, 8A/1, 14B/8, 17A/12, 18A/10, 23B/7, 24A/4, 47A/15.

I ı - İ i

iç: iç. 12B/1, 22B12/ 25A/8, 25B/14, 26A/4, 27B/9, 28B/1, 35A/11, 11A/9, 11A/11, 18A/2, 44A/14.

için: için. 4B/9, 8B/10, 12A/1, 13A/7, 14B/1, 17A/1, 18A/1, 18B/10, 19A/11, 20B/4, 22B/9, 23A/7, 24A/9, 24B/11, 25A/13, 27B/5, 31B/2, 32A/4, 32B/8, 33B/3, 36A/11, 37B/5, 38A/4, 38A/12, 38B/14, 39B/1, 40A/11, 41B/13, 42A/7, 44A/6, 44B/14, 47A/5, 47A/12.

iki: iki. 4A/9, 7B/1, 8B/7, 15A/16, 15B/9, 18B/8, 19B/11, 20B/17, 21B/9, 22B/1, 23A/1, 25B/6, 31A/4, 32A/17, 40B/5, 41A/8, 42B/10, 43A/1, 44B/15, 45A/9, 46A/7, 46B/9, 47B/13, 48A/9.

ile: ile. 4A/10, 4A/11, 4B/1, 5B/4, 6A/3, 6B/3, 6B/8, 7A/1, 7A/7, 7B/10, 8A/2, 8B/11, 8B/12, 9A/2, 9A/14, 9B/1, 9B/8, 10A/7, 10A/8, 10A/10, 10B/1, 10B/2, 18B/12, 19A/10, 20A/13, 21A/4, 21B/2, 22A/10, 22B/2, 23B/2, 26A/8, 26B/3, 28B/9, 28B/15, 31B/6, 32B/9, 33B/8,

35A/15, 35A/16, 36A/15, 38B/10, 39B/9, 41A/15, 42B/14, 43A/3, 43B/3, 44A/5, 44B/13, 45A/1, 45B/13, 46A/12, 46B/1, 47A/1, 47A/2, 47B/10.

imdi: 1. Şimdi. TDK Sözlüğü. 2. Binaenaleyh, binaberin, bu halde, böyle olduğu hâlde, Fa. pes, Ar. fe (), hülâsa ve icmale delâlet eder: Imdi siz ne yapacaksınız? 2. Artık, gayn: Gel imdi, söyleyin imdi. [Bu ikinci mana ile cümlenin ahirine gelir ve «indi>> yahut <<ndi>> telaffuz olunur. 38B/2.

indir-: indirmek. 18A/1, 19B/4, 20B/16, 23A/5, 25B/6, 29A/1.

iste-: iste-. 6B/3, 29B/5, 33A/15, 34A/8, 46A/5.

işid-: işitmek. 2B/4, 3B/6, 16A/8, 16A/11, 22B/10, 23B/3, 24A/6, 29B/12.

işle-: işle-. 5B/13,

K k-Ḳ ḳ

ḳaçan: ne zaman ki. 2B/5, 2B/15, 3B/3, 5A/14, 5B/5, 12A/6.

ḳal-: kalmak. 4B/8, 6A/10, 8A/8, 8B/4, 10B/7, 12B/2.

ḳaldur: kaldır. 8B/7, 13A/12, 15A/9, 21B/8, 21B/12, 24B/2, 29A/5, 38A/2.

ḳanḳı: kangi veyahut hangi. 35A/4. 4A/8.

ḳarın: karın. 43B/1.

ḳazıl-: kazıl-. 12A/1.

ḳarınca: karınca. 41B/6.

kendü: Kendi. 5A/14, 5B/14, 19B/9, 24B/7, 28B/14, 31B/15, 37A/2, 38B/5, 39A/9.

ḳılıç: kılıç. 30A/10.

ḳızḳarındâş: kız kardeş. 22B/13, 22B/15, 22B/16.

kih: (kihan): küçük. kihin, sagir. 32A/3.

kim: 11A/8, 11A/11, 13A/15, 13B/10, 26A/17, 30A/7,

ki: ki. b. 2A/11, 2B/7, 2B/11, 2B/12, 2B/13, 3A/2, 3B/3, 3B/8, 3B/11, 4A/9, 4A/12, 4B/8, 4B/12, 5A/7, 5A/9, 5A/11, 5B/14, 6A/13, 6B/5, 7A/7, 7A/10, 7A/11, 7B/1, 7B/7, 7B/9, 8A/1, 8A/3, 8A/4, 8A/13, 9A/10, 9A/17, 9B/2, 9B/10, 9B/13, 10B/17, 11B/12, 11B/17, 12B/9, 12B/11, 13A/17, 13B/10, 15A/12, 15B/4, 15B/5, 15B/10, 16A/12, 16A/15, 16B/6, 16B/10, 16B/13, 16B/14, 17A/4, 17A/11, 17A/14, 17A/16, 17B/2, 17B/3, 17B/5, 17B/10, 18A/12, 18A/15, 18B/3, 18B/14, 19A/6, 19B/11, 20A/8, 20A/9, 20A/10, 20A/11, 20B/10, 20B/17, 21A/14, 21B/2, 21B/10, 22A/2, 22A/8, 22A/13, 22A/14, 22B/1, 22B/6, 22B/13, 22B/15, 23A/4, 23A/5, 23B/8, 23B/9, 23B/10, 23B/13, 24A/16, 24B/14, 25A/1, 26A/11, 26A/14, 26B/3, 26B/6, 26B/9, 26B/11, 27B/4, 27B/8, 27B/12, 27B/15, 28A/2, 28A/4, 28A/7, 28A/11, 28A/14, 28A/17, 28B/2, 28B/6, 28B/8, 28B/11, 28B/14, 28B/16, 28A/17, 29A/7, 29A/4, 28A/6, 29B/1, 29B/11,

30A/10, 30A/13, 30B/4, 30B/7, 31A/1, 31A/15, 31B/4, 33A/3, 33A/11, 33A/12, 33B/17, 34A/7, 34B/7, 34B/8, 34B/11, 34B/15, 34B/17, 35A/5, 35B/17, 36A/6, 36A/14, 36B/1, 36B/2, 37A/9, 37A/11, 37A/16, 37B/2, 37B/13, 38A/13, 38B/3, 38B/8, 38B/12, 39A/15, 39B/2, 39B/5, 39B/16, 41A/7, 41A/9, 41B/2, 42A/3, 42A/5, 42A/12, 43A/10, 43B/8, 44B/6, 44B/14, 45A/8, 45A/11, 45A/13, 45A/14, 45B/1, 45B/4, 45B/7, 46A/4, 46B/4, 46B/10, 46B/15, 46B/16, 47A/4, 47A/9, 47B/7, 47B/12.

kimse: kimse. 2A/11, 2B/15, 5A/14, 15A/7, 15B/4, 16B/1, 18A/11, 21B/13, 23A/15, 24A/15, 25A/7, 27B/8, 29A/13, 33A/11, 38A/16, 46A/15.

ḳoḳu: koku. 12B/4, 13B/4, 19A/14.

ḳon-: kon-. 11B/17.

ḳoyun: koyun. 14B/4.

ḳul: kul. 4B/15, 13A/17, 34B/7, 47B/9.

ḳulaḳ: kulak: 43A/10.

ḳursaġ: kursak. 19B/1.

ḳuş: kuş. 11B/17, 15A/7, 35A/7.

ḳut: İkbal, talih, baht, saadet. [<<mut> ile müteradiftir.]. 9A/4, 11A/16, 12A/13, 21B/17, 48B/12.

ḳuyu: kuyu. 34A/14. 34A/16.

M m

müştlan-: Muştulanmak ve muştuluk (موشتو) muştu de» ve <<müjdelik»ten galat] ba: müjde, müjdelik. 5A/11.

maġ: mağ. 12B/4.

mı: mı. 2A7, 6A/5, 8A/8, 9A/7, 31A/3, 32A/16, 36A/12, 4A/8, 5B/15, 11B/9, 23B/8, 38A/2,

N n

napak: *Fa* pak ve temiz olmayan, pis. 16A/6.

negâh: yahut nigeh *Fa.* bakma, nazar, bakış. 28A/3.

negûn: *Fa.* 1. Baş aşağı, tersine dönmüş: ser-nigûn= Baş aşağı. 2. Ters, aksi, menhus: baht-1 nigûn; nigûn-baht= Talihsiz. 27A/15.

ne: ne. 5B/13, 6B/17, 10A/16, 19A/13, 19B/9, 20B/13, 21B/16, 22B/3, 22B/4, 23B/3, 25A/13, 26A/12, 31B/10, 31B/11, 39A/4, 47B/9.

nesne: nesne. 7A/4, 21B/10, 44B/6.

neşutme: *Fa.* yıkanmamış. 27B/6.

nice: nice. 3A/6, 4A/1, 4B/8, 9B/6, 9B/13, 13A/8, 16A/6, 19B/6, 22A/1, 22A/4, 23B/4, 24B/1, 25A/17, 25B/1, 26A/2, 29A/13, 31A/13, 31B/3, 33A/13, 36B/6, 37A/8, 38B/8, 40A/1, 41B/9, 42A/11, 46A/15.

niye: niye. 31A/17.

nihad: 1. tabiat, huy, yaradı lis. Bed-nihád: aslı kötü, yaradılışı fena. 2. erkek adı. 46B/17.

O o

oğlancık: oğlancık. 31A/11.

oğul: oğul. 5A/15, 23A/7.

oḳu-: okumak. 15A/5, 27B/9.

ola: olur, olabilir. 4A/9, 9B/7, 10A/1, 18B/15, 19A/3, 22A/10, 27B/6, 27B/7, 30A/14, 31A/2, 31B/7, 32A/1, 37B/13, 37B/14.

ola ki: belki. 4A/9, 18B/15.

ol vecihle: [«ol» ism-i işaretiyle <<vech>> ism-i Arabisinden ve «le» harf-i ilsâkından mürekkep] O suretle, o yolda. 5B/8.

ol-: olmak 6B/11, 6B/12, 6B/14, 17A/3, 18A/12. 8B/15, 9A/2, 10A/2, 10A/6, 11A/8, 11A/13, 13B/8, 15A/11, 17B/12, 18A/12, 20A/5, 23A/12.

olın-: olunmak. 11B/4, 22A/1, 29B/14, 34B/3.

onaş-: onaşmak. 9A/9.

onlar: onlar. 4A/11, 25A/2, 25B/15, 42A/10.

otur-: otur-. 3B\8, 11B/16, 11B/17, 12A/9, 13A/14, 14A/17, 15A/9, 18A/5, 21B/9, 28A/3.

Ö ö

öl-: ölmek. 26B/6.

öldür-: öldürmek. 8B/7, 9B/8, 24B/2.

ört-: örtmek. 8B/8, 21B/15, 22B/17.

örtü: örtü. 33B/8.

öyle: öyle. 22A/5, 22A/6, 23A/8, 23A/10, 24B/9, 26A/6, 29B/14, 33A/7.

P p

pak: Fa. [Tr. zebanzedi: pak (34)] 1. Te miz, tâhir, mutahhar: Insanın üstü başı pak olmalı; ak pak Bembeyaz ve temiz. 2. Lekesiz, ayıp ve noksandan beri, safi, halis, hilesiz, gıllıgıştan müberra: Benim kalbim paktır; nazar-1 pák, hátur-1 pák. 3. Mübarek, mukaddes, aziz: Hicaz'ın

hâk-i páki. ||pak etmek 1. Temizlemek, tathir etmek. 2. Boşaltmak, tahliye etmek, silip süpürmek. 8B/4, 10A/5, 18B/11, 27A/12, 37A/3, 37A4, 39B/12, 45B/14.

pare: Fa. 1. Parça, kita. 2. Adet, kita: Beş pare top: yirmi pare gemi pare pare Parça parça, kırık, münkesir, yırtık pirtik. [hezar pare- Bin parça. [yekpare= Bir parçadan ibaret, eksiz, bütün. **14B/6.**

paye: 1. Rütbe, mertebe, câh ve mansip derecesi. 2. Tarîk-i ilmî ashabına verilen rütbe: Anadolu, Rumeli payesi; Haremeyn payesi; Izmir pâye-i mücerred.

pinhan: . [«p»nin zammıyla galattir] Gizli, hafi, mahfi. 10B/6.

pür: pür

R r

rûz-i ceza: Kıyamet günü. (bkz: mahşer). 25B/2.

S s- Ş ş

şaçıl-: saçılmak. 7B/9.

şaḳla-: saklamak. 31A/7, 31A/11, 32A/4.

şan: 8B/13.

şav-: savmak. 28A/13.

saye: 1. gölge. 2. koruma, sahip çıkma. (bkz: himâye, siyânet). 3. yardım. 4B/4.

sekiz: sekiz. 40B/1.

seŋ: sen. 13B/6, 15A/12, 16A/10, 21B/4, 31A/11, 38A/12, 39B/8.

sergerdân: *Fa*. [ser- baş gerdân dönen] Başı dönen, sersem, mü tehayyir, avare. 38B/9.

şıḳ-: sıkmak. 19A/2, 22A/8, 31B/1.

sine: Göğüs, sadır: İftihar madal yasıyla tezyin-i sîne-i sadakat etmek. ||sîne çâk-Mecrûhü'l-kalb. ||sîne-zen-Göğsünü döverek icrâ-yı mâtem ve izhâr-1 telehhüf eden. ||sîne-sûz= Muhrik, mü'ellim. 23B/11.

siz: siz. 3B/10, 24A/5, 29B/10, 30B/7, 30B/14, 31B/4, 43A/11, 47B/4.

şoŋra: sonra. 3B/10, 5B/12, 7B/1, 8A/4, 8B/10, 9B/9, 10B/1, 12A/11, 14B/5, 14B/11, 15A/2, 15A/8, 15A/12, 16B/11, 17B/4, 21B/6, 22A/11, 24B/2, 25A/8, 27A/1, 28B/5, 30A/5, 32B/16, 33A/13, 33B/12, 35A/1, 35B/9, 36B/2, 37A/13, 39A/9, 40B/10, 41A/11, 41B/13, 42B/5, 43B/1, 43B/2, 44A/12, 45B/4, 45B/7, 45B/10.

sor-: sor-: 5B/8, 5B/13, 14B/10, 18A/6, 31A/1, 46A/12.

söyle-: söylemek. 7B/2, 15B/7, 19B/10, 20A/2, 24B/6, 26B/3, 28B/3, 28B/5, 34A/12, 39A/11,
söz: söz. 7B/1, 7B/2, 7B/11, 9A/16, 11A/15, 13A/17, 15B/13, 16A/11, 16B/1, 24B/5, 26B/3, 39A/8, 42B/1.
şu: su. 12A/14, 22A/9.

Ş ş

şad: sevinçli, memnun, mesrur. 27B/13, 28A/9, 28B/8, 34B/3,
şol: [Şu ism-i işaretine tekit için <«<l»> harfi ilâve olunmuş, ve şaz olarak <<ol>> ism-i işâretine tatbikan vâvi mebsût ol muştur] Şu, ol: Şol Hüdâ-yı lem-yezel hak kıyçün; şol kadar yukarıya çıktı ki. 6A/13, 6A/15, 15A/6, 15B/4, 15B/14, 21B/10, 22A/13, 24A/14, 26A/17, 27B/3, 30A/13, 34B/7, 36A/8, 36A/14, 36B/1, 37B/13, 46B/10, 46B/15, 47B/11.
şöyle: şöyle. 20A/8, 29B/11.

T t

taŋrı: tanrı. 40A/7.
tarmar olmak: karmakarışık olmak, dağınık olmak; perişan olmak. 19B/3.
tez: tez, hızzlı. 13B/8, 23B/8, 26B/1.
ṭol-: taş kemerlerle yapılmış ev. 46B/14
toprąḳ: toprak. 13A/12, 13A/12.
ṭuṭî: . [Tr. zebanzedi: dudu (99)] Afrika ve Hint ve Amerika'da envai bulunan maruf kuş ki dili insan dili gibi kalın olmakla işittiği hayvanatın sesini taklit eder ve hatta talimle lâkırdı dahi telaffuz edebilir, bebgâ, papağan: Tûtî kuşu; tûtî-i şeker-hâ- Şeker çiğneyen papağan ve mc. Güzel söyler dilber. ||mc. tûtî kuşu Anlamaksızın çok söyler geveze. ||tûtî-name= Bî-asl û esâs, uydurma sözler. [Bu unvanla mu'anven bir masal kitabından kinaye.]. 11A/9.

U u

ufacıḳ: ufak. 41B/5.
uġra-: uğramak. 2B/15, 2B/16.
urmak-urlanmak: (y) ft. Şişip vurulmak, tümsek hâline geçmek, ur peyda etmek. 29B/ 11.
uyanıḳ: uyanık. 17B/7.
uzad-: uzat-. 26B/1.

Ü ü

üç: üç. 5A/7, 7A/4, 7A/5, 7B/13, 8A/6, 12A/5, 15B/11, 16B/5, 20A/10, 21A/2, 21B/9, 36A/7, 45A/14.

üzere: üzere. 11B/4, 15B/11, 17A/8, 20A/7, 20B/17, 26A/8, 32A/17, 32B/4, 33B/8, 35A/11, 46B/15.

V v

var: var. 5B/13, 7A/5, 13A/8, 19A/13, 23B/10, 25B/5.

var-: varmak. 2B/6, 5A/8, 5B/13, 6A/11, 7A/5, 7B/8, 8A/2, 19A/3, 19A/13, 19A/16, 24B/17, 25A/1, 25A/2, 25B/5, 27B/6, 27B/18, 28A/11, 28A/15, 31B/4, 32A/15, 32B/1, 32B/3, 32B/6, 32B/8, 40B/5, 45B/10.

verdirmak: fi. zebanzedi (ويردیرمك) verdirmek 1. Bilvasıta vermek, ita ve teslim ettir mek: Vekilharcını çağırıp parayı verdirdi. 2. Vermeye bırakmak, vermesine müsaa de etmek: Çocuk midillisini vermeye razı oldu ama babası verdirmedi. 3. Sattırmak, satmasına müsaade etmek: O malı bir lira ya verecekti ama ortağı verdirmedi. 28B/13.

Y y

yalŋız: yalnız. 47B/10.

yan: yan. 7A/4, 17B/7, 19A/15, 24B/7, 28A/17.

yapış-: yapış-. 22A/17.

yâr: cm: yârân. 1. Dost, muhip: Yâr-1 vefadâr; yâr-1 vefâ-şi'âr; yâr-1 cân= Muhibb-i sâdık; bezm-i yârân. 2. Mahbub, mahbûbe, maşuk, maşuka, sevgili: Yarden ayrılmak, firák-1 yâr. 3. Bildik, aşina: Yâr u ağyar nazarında. 4. Yardımcı, muin, meded-kâr: Allah'tan başka yarim yoktur. ||cihâr-yâr Sahâbe-i kirâmdan Hulefã-i râşidîn hazerâtı. ||yâr-1 gâr Fahr-1 kâ'inât (as) efendimize mağarada refakat eden Hazret-i Ebâ Bekr-i Sıddîk (rzh.). me. Muhibb-i sâdık. 2A/1, 4B/1, 5B/9, 5B/11, 15B/12.

yarân: Şakkeden. ba: yaramak. ||et yaran Dolama denilen çıbanın bir nevi. 4A/13, 5A/5, 5A/9, 33B/7.

yârâne: s. h. Dostane, muhibbâne. 15B/12.

yarat-: yaratmak. 13A/12.

yâre: Yara. 2B/1, 5B/9, 5B/11.

yarlıga-: Yarlığamak, affetmek. 37A/1.

yarlıḳ: yârlik (yarlık) (4) s. 1. Dostluk, muhabbet, musâdakat. 2. Âşıklık, maşukluk.

yaş: yaş. 14B/4, 18B/13.

yatur-: yatırmak. 11A/11, 13A/11, 21A/1.

yaz-: yazmak. 13A/11, 15A/2.

yedi: yedi. 12A/15, 24A/17, 33A/6.

ye-: ye-. 24A/17.

yeksan: 1. bir, beraber. 21A/6.

yer: yer. 7A/7, 11A/10, 12B/3, 14B/6, 21B/10, 22B/1, 23A/8, 23B/12, 25A/13, 25B/11, 27B/8, 32B/9, 34A/8, 34A/14, 34A/17, 34B/1, 35A/13, 43B/5, 45B/11.

yeryüzü: yeryüzü. 14B/6, 34A/17.

yıl: yıl. 41A/8.

yigirmi: yirmi. 2A/4.

yine: yine. 6A/16, 6B/4, 7B/3, 7B/4, 9B/8, 11B/8, 13A/11, 13A/12, 13A/13, 15B/11, 16A/1, 17B/16, 19A/12, 19A/14, 22A/9, 23B/12, 24A/11, 24B/2, 32B/11, 33A/6, 33A/10.

yoḫṣa: ba: yoksa. 11B/9, 29A/12, 29B/17, 30A/15, 38B/7, 40B/2, 41B/16, 45A/6.

yoḳ: yok. 7B/7, 8A/1, 17B/15, 18A/5, 18A/7, 19A/17, 22A/16, 23B/10, 24A/4, 29A/10, 30B/17, 35A/7, 35B/2, 37A/12, 41B/1, 44A/3, 47A/8.

yoḳsa: yoksa. 8A/7.

yol: yol. 9A/6, 9A/8, 13B/8, 14B/13, 15A/15, 16B/4, 16B/8, 17B/17, 20A/5,

yoldaş: yoldaş. 9A/8, 13B/8, 15A/15.

yuḳarı: yukarı. 43A/1.

yün: yün. 14B/4.

yüz: yüz. 12A/8, 12B/3, 13B/3, 15A/13, 21B/15, 24A/11.

Z z

zar: Bazı isimlere iltihak edip mekan beyan eder. gül-zar- Gül yeri; lale-zár- Lale yeri; kâr-zar- Cenk yeri, meydan-1 harb; harâbe-zár- Viranelik. 10B/7.

zemin: zemin. 10B/6.

Özel İsimler Dizini

‘A, Ā

‘A’işe ṣıddiḳe: Ümmü’l-mü’minîn Âişe bint Ebî Bekr es-Sıddîk el-Kureşiyye (ö. 58/678). 37A/15.

‘Abdullah Bin ‘Ömer: Ebû Abdirrahmân Abdullāh b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693). Hz. Ömer’in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sâhâbîden ve abâdileden biri. 34A/4.

‘Avf Bin Malik: Ebû Abdirrahmân Avf b. Mâlik b. Ebî Avf el-Eşcaî (ö. 73/692). 36B/11.

‘Ömer Bin ‘Abdul’aziz: Ebû Hafs el-Melikü’l-Âdil el-Eşecc Ömer b. Abdilazîz b. Mervân b. Hakem el-Ümevî (ö. 101/720), Emevî halifesi (717-720). 21B/7.

‘Ömer Bin El Ḫaṭṭab rażiyallahu ‘anh: Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)Hulefâ-yi Râşidîn’in ikincisi (634-644). Fil Vak‘ası’ndan on üç yıl kadar sonra, diğer bir rivayete göre ise Büyük (Dördüncü) Ficâr savaşından dört yıl kadar önce Mekke’de doğdu (Halîfe b. Hayyât, I, 151). 7A/1.

Abu Muḥammed Bin Ḥazm: Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî (ö. 456/1064). Zâhirî mezhebinin en büyük temsilcisi, usulcü, fakih,. muhaddis, tarihçi, edip ve şair. 15B/3, 40B/6, 43B/10.

Abu Musa: Ebû Mûsâ Abdullāh b. Kays b. Süleym el-Eş‘arî (ö. 42/662-63). Hakem Vak‘ası’nda Hz. Ali’yi temsil eden fakih sahâbî. 29A/8.

Arisṭoṭales: İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlkçağ Yunan filozofu. 44B/14.

B b

Bara’ İbn-i ‘Azib: Ebû Umâre el-Berâ’ b. Âzib b. el-Hâris el-Ensârî (ö. 71/690 [?]) Hadis rivayetiyle meşhur sahâbî. **11B/11.**

Bin ‘Amru: Ebû İmrân Abdullah b. Âmir b. Yezîd el-Yahsubî (ö. 118/736). Yedi kıraat imamından biri, tâbiî. 16B/1, 17B/12.

Buḫarî: Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî (ö. 256/870). Kur’ân-ı Kerîm’den sonra en güvenilir kitap kabul edilen *el-Câmiʿu’ṣ-ṣaḥîḥ* adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis. 13 Şevval 194 (20 Temmuz 810) Cuma günü Buhara’da doğdu. Dedesinin dedesi olan Berdizbeh Mecûsî idi. 18B/2, 48A/8.

E e

Ebu Abdullah Tirmiẕi: Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî (ö.279/892). Kütüb-i Sitte’den el-Câmiʿu’ṣ-ṣaḥîḥ’in müellifi, muhaddis. **27A/16.**

Ebu Hureyre: Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678). Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan sahâbî**.** TDV İslam Ansiklopedisi. 10. cild, 160-167.

Ebu Umâme: Ebû Ümâme Sudey b. Aclân b. Vehb el-Bâhilî (ö. 86/705). Sahâbî.

Ebu'l Ḥasan Eş'eri: Ebü'l-Hasen Alî b. İsmâîl b. Ebî Bişr İshâk b. Sâlim el-Eş'arî el-Basrî (ö. 324/935-36). Eş'ariyye mezhebinin kurucusu. Yemen'deki Eş'ar kabilesine mensup olan sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin soyundan geldiği için Eş'arî nisbesiyle tanınmıştır.

H h- Ḥ ḥ - Ḫ ḫ

Ḫalid Bin Zeyd (Ebi Eyyüb El Enşarî): Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî (ö. 49/669). Hicret sırasında Hz. Peygamber'i Medine'de evine misafir eden ve Türkiye'de "Eyüp Sultan" unvanıyla anılan sahâbî.

Ḥażramut: Arabistan yarımadasında, Yemen'in güney ve güneydoğusunda coğrafî bölge. Hadramevt olarak da telaffuz edilen ve çok eski kaynaklarda yer aldığı için uzun bir tarihî geçmişe sahip olduğu anlaşılan ismin Hadramût b. Himyer'den geldiği söylenmekle birlikte bu hususta başka görüşler de vardır.

ḥażret-i ʿAli rażiyallahu te'alâ 'anh: Ebü'l-Hasen Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî (ö. 40/661). İlk müslümanlardan, Hz. Peygamber'in damadı ve Hulefâ-yi Râşidîn'in dördüncüsü (656-661). Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce (m. 600) Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir.

ḥażreti Zekeriyya: Kur'an'da adı geçen ve İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber. Kur'an'da adı anılan Zekeriyyâ, Luka İncili'ne göre (1/5), Hârûn'un oğlu Eleazar'ın soyundan gelen ve Zerubabel ile birlikte Bâbil esaretinden dönen kâhinlerin lideri olan Abiya ailesine mensup bir kâhindir.

I ı İ i

İbn-i 'Abbas: Ebü'l-Abbâs Abdullāh b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88). Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahâbî.

İbn-i Ebid-dünyâ: Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd el-Kureşî el-Bağdâdî (ö. 281/894). Çok sayıdaki eseriyle tanınan muhaddis, mutasavvıf, eğitimci ve Hanbelî fakihi.

İbn-i Sina: Ebû Alî el-Hüseyn b. Abdillâh b. Alî b. Sînâ (ö. 428/1037). İslâm Meşşâî okulunun en büyük sistemci filozofu,

İbn-i Sirin ḥażretleri: Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729).

İmam Aḥmed Bin Ḥanbel: Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (ö. 241/855). Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis, fakih.

İmam Malik: Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795). Mâlikî mezhebinin imamı, büyük müctehid ve muhaddis.

İmam Muḥammed Ġazali: Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö. 505/1111).

K k-Ḳ ḳ

Ḳurṭubi: Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el Kurtubî (ö. 671/1273).

M m

Mesruḳ rażiyallahu: Ebû Âişe (Ebû Ümeyye) Mesrûk b. el-Ecda' b. Mâlik el-Hemdânî el-Vâdiî el-Kûfî (ö. 63/683 [?]).

Milel ve Niḥal: İslâmî literatürde dinler ve mezhepler tarihiyle ilgili eserlerin ortak adı. Milel kelimesi Arapça'da millet (din ve şeriat), nihal de nihlenin (din, dinî zümre, mezhep) çoğuludur (Lisânü'l-ʿArab, "mll" ve "nḥl" md.leri).

Minhal Bin 'Amru: Ebu Amr Al-Minhal bin Amr Al-Asadi, bir Kofi okuyucusunun takipçisi ve Peygamber'in hadis ravilerinden biri.

Muḥammed Bin Naṣr Meruzi: Ebû Abdillâh Muhammed b. Nasr b. Yahyâ el-Mervezî (ö. 294/906). Şâfiî fakihi ve muhaddis.

Muḥammed Bin Vasi': Ebû Bekr Muhammed b. Vâsi' b. Câbir el-Ahnes el-Ezdî (ö. 123/741). Muhaddis ve sûfî.

S s

Sa'id Bin Müseyyeb: Ebû Muhammed Saîd b. el-Müseyyeb (el-Müseyyib) b. Hazn el-Kureşî el-Mahzûmî (ö. 94/713). Medineli meşhur yedi tâbiîn fakihinden biri.

Sa'd Bin Mu'aẕ: Ebû Amr Sa'd b. Muâz b. Nu'mân el-Ensârî el-Evsî (ö. 5/627), Ensarın önde gelenlerinden, sahâbî.

Se'id Bin Museyyeb: Ebû Muhammed Saîd b. el-Müseyyeb (el-Müseyyib) b. Hazn el-Kureşî el-Mahzûmî (ö. 94/713). M

Selman-ı Farisî: Ebû Abdillâh Selmân el-Fârisî (ö. 36/656 [?]). İslâmiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahâbî.

Ş ş

Şehristanî: Ebü'l-Feth Tâcüddîn (Lisânüddîn) Muhammed b. Abdilkerîm b. Ahmed eş-Şehristânî (ö. 548/1153). *el-Milel ve'n-niḥal* adlı eseriyle tanınan Ortaçağ İslâm dünyasının en meşhur dinler tarihçisi.

U u Ü ü

Uḥud: Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılan ikinci büyük savaş.

V v

Velid Bin ‘Abdilmelik: Ebü’l-Abbâs el-Velîd b. Abdilmelik b. Mervân b. Hakem el-Ümevî el-Kureşî (ö. 96/715), Emevî halifesi (705-715).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI METİN

2A (1)

Risālet-i ‘Ālem-i Berzaḫ (1)

Bu risāle (2)

Şeyḫ Eyyüb Curini İbn Şeyḫ Muḥammed İbn Ḳayyim demekle meşhūr beyne’l-‘ulemā ‘Ālem-i (3) Berzaḫ’a müte‘alliḳ yigirmi mes’ele-i muhimmeden cevāb verüp (4) yazduġı kitābdan iḫtiṣār üzre intiḫāb olundı (5) ve ol kitāba Aḥvāl-i **‘Ālem**-i Berzaḫ deyü tesmiye eylemiş. **Mes’ele-i Ūlā (**6) **Emvāt Aḫyā’ya ‘ārif ve selām aḫbāba vāḳıf olur mı (**7) bu vecihle beyān eder **İbn** ‘Abdü’l-Ber Resūlullah ṣallallāhu ‘aleyhi (8) ve sellem’den rivāyet eder. ***Mā min muslimin yemurru ḳabri aḫih-i kane ye‘rifuhu*** (9) ***fi-d-dünya ḥatta yaruddu ‘aleyhi’s-selām*** (10) . Ma‘nā-i şerīfi hiçbir kimse yoḳdır ki dünyāda bilişüp (11) görüşdügi ḳarındaşınıŋ ḳabrini ziyāret eder olup ana selām virir (12) illa Allah-u Teʿālā anıŋ rūḥunı bedenine redd edüp ol ḳarındaşınıŋ (13) selāmın alur dimekdir. Pes ḥadiṯ-i şerīf naṣṣ-ı ṣarīḥdir ki... (14)

2B (2)

Emvāt insān ziyāretlerine gelen aḥibbā ve iḫvānını bulurlar ve daḫı (1) ḥadīṯ-i aḫarda risālet penāh buyurdı ki ***el meyyit yesmeʿu ḳarʿa niʿāl-*** (2) ***il muşeyyiʿin lahu iẕa-nṣarafu ‘anh***. Ya‘ni meyyit kendini ḳabre defn eden (3) cemā‘atin dönüp gitdiginde ayaḳlarınıŋ ṣadāsını işidir ve daḫı (4) Resūl ‘aleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām ümmetine taʿlīm edüp ḳaçan ziyāret-i (5) ḳubūra vardıkda ***selām-un ʿaleykum dāra ḳavnin mu’minin*** desünler (6) deyü buyurdı ẓāhir budur ki bu maḳūle ḫitāb ve cevāb-ı müdrik (7) ve ‘āḳile müyesser olur ve’l-icmādāt ve maʿdumāta ḫitāb (8) ve ricaʾ-i redd-i cevāb ẕevi’l-‘uḳūlden ḫuṣūṣen Ḥażret-i Resūl (9) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selāmdan ṣādir olmaḳ muḥāldir bu ḫuṣūṣda (10) selef-i ṣālihin ictimā‘ edüp ol ḳadar aṯār-i mutekāṯire ve aḫbār-i (11) mutevātire ḥikāye eylediler ki dā’ire-i ‘aḳılda inkāra meyl ḳalmadı. (12) **Ebu Hureyre** R. Ẕ. rivāyet eder ki Resūl-i ekrem ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem (13) buyurur; ***İẕā merre reculun bi ḳabrin yaʿrifuhu ve yusellime ʿaleyh-i illa redde ‘aleyhisselām*** (14) Ya‘ni ḳaçan bir kimse bildügi ḳabre uġrayup selām virse ol (15) ṣāhib-i ḳabir anı bilür ve selāmın alur ve eger bilmedügi ḳabre uġrayup (16) selām virse ancaḳ redd-i selām eder ve ḥayātda olanlar tarīḳine (17)

3A (3)

gider ve daḫı meyyitiŋ ḳabrinde maʿrifetine ve Münker ve Nekir'den ḫalāṣ (1) ile ḳarhiyyetine bu daḫı delālet eder ki ***min ḳadimi-z zaman ila haz̲a*** (2) ***elān***. Meyyite telkin ya'ni Münker ve Nekir'e verecegi cevābı taʿlīm (3) ederler. Eger meyyit müstemiʿ olup ḳabrinde bu telkin olunan kelimātden (4) müntefiʿ bihi olmaya idi selef-i ṣāliḥīn telkine ictimāʿ ve ittifaḳları (5) nice mümkün olurdı. Cemādāta nidā ve ḫitāb z̲evi'l-'uḳūlden (6) ṣādir olur cevāb degildir ve meyyite telkin olunmaḳ ḫuṣūṣunda (7) ammā Aḥmed Ḥanbel'e su'āl olundı telkin-i ḥasen ve anuŋla 'amel müstaḥsendir (8) dedi Ebu Umāmete R.Ż. Resūlullah ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemden rivāyet eder. ***Ḳale Resūlullah ṣallallahu te'ālā 'aleyhi ve sellem iz̲a mate*** (9) ***aḥadukum fesevveytum 'aleyhi-t turab fel-yeḳum aḥadukum 'ala ra'si ḳabrihi s̲umme yaḳulu*** (10) ***ya fülan bin fülan bin fülane bi'ismi ummihi fe'inehu yesmeʿu vela yucib s̲umme liyaḳul ya fülan*** (11) ***bin fülane fe'innehu yestevi ḳa'iden s̲umme liyeḳul ya fülan bin fülane feyeḳulu*** (12) ***erşid raḥamaka Allah velakinnekum la tesme'un feyeḳul uz̲kur ma ḫarecte (***13) ***'aleyhi min-eddunyā şehadetu en la ilahe illa Allah ve enne Muḥammeden Resūlullah (***14) ***ve enneke rażiyte billahi rabben ve bil-İslami dinen ve bi-Muḥammeden nebiyyen ve*** (15) ***bil- Ḳur'āni imamen fe'inne Munkeren ve Nekiren yete'aḫḫar kullu vaḥidin minhuma ve yeḳulu*** (16)

3B (4)

inṭaliḳ bina ma yuḳʿiduna 'inde haz̲a ve ḳad luine ḫucceten ve yekunu Allahu ḫucceten dunehuma (1) ***feḳāle reculun ya resulallah in lem naʿrif ummehu ḳale yensibuhu ila ummihi Ḥavva'*** (2) maʿnāsı Resūlullah ṣallallāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem buyurdu ki ḳaçan (3) sizden biriŋiz fevt olup üzerine topraḳ atsaŋız defn tamam ola (4) biriŋiz ḳabriŋ başı ucunda ḳıyām edüp anası nāmıyla ya fülan bin (5) fülane deyü ḫitāb ide meyyit işidir cevāba ḳādir olmaz. Tekrar (6) bir daḫı ḫitāb ide bu defʿa ikinci ḫiṭābda meyyit ḳalḳup (7) oturur ve cevāba muntazır olur bir defʿa evvelki ḫitāblar gibi (8) ḫitāb ide ol meyyit beni irşāda eyleŋüz Allah size raḥmet eylesün (5) der lākin siz anı işitmezsiniz. Andan ṣoŋra z̲ikr eyle ol ḥāl ki (10) ki dünyādan la ilahe illa Allah Muḥammedun Resūlu'l Allah diyerek çıḳdıŋ ve daḫı (11) Allahu Te'ālā Rabbiŋ ve İslām diniŋ ve Muḥammed 'aleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām (12) Peyġamberiŋ ve Ḳur'ān-ı 'aẓim imamıŋ olmaġa ḳalbiŋle taṣdīḳ ve 'amelinle (13) taḥḳīḳ etmiş idin diye. Ol ḥinde Münker ve Nekir birbirlerini tenfīr edüp gel gidelüm bunuŋ ḫücceti telkin ve verecegi cevāb (14) telḳin olundı dirler. Resūl 'aleyhi's-selām bu ḥadīs̲-i şerīfi (15) buyurdıḳlarında ḥāżır olanlardan bir adam yā Resūlullah anası (16)

4A (5)

adı bilinmezse nice olur dediginde Ḥavva anaya nisbet olunur. Havva (1) kendi anası maḳamında olur deyü buyurdı. Ḥażreti Resūl (2) ‘aleyhi’ṣ-ṣalātu ve’s-selām zamanından bu ana gelince bununŋla ‘amel (3) etmege ḫalḳ-ı ‘ālem ittifāḳ etmişler. Eger meyyitiŋ işitmesi muḳarrer olmazsa (4) idi eşref-i ummemin nās olan ümmet-i Muḥammed’den erbāb-ı ‘uḳūl ve eṣḥāb-ı (5) maʿḳūl menzil-i türāb ve ḥacer ve medār olan cemādāta ḫitāb olunmaġı nice maʿḳūl görürler ve sa’ir-i ‘avāma meyyitleriŋize telkin eyleŋüz (6) deyü bu vecihle buyurdılar idi. **Mes’ele-i Ṣaniye Ervāḥ-ı Emvāt birbirlerine** (7) **buluşup edā’-i kelimāt ederler mi anıŋ cevābın beyān eder.** Maʿlum (8) ola ki ervāḥ iki ḳısımdır. Bir ḳısmı ervāḥ-ı eşḳıya’dır ki neʿuẕu (9) bil-lahi teʿālā ‘aẕab-ı elim ile belaya giriftar olmuşlardır. Ġalebe-i (10) cezā-i günāḥ ile onlar kendi nefslerinden bile anāh eyillerdir. Ammā (11) ol bir ḳısım ki ervāḥ-ı enbiyā’ ve şühedā’ ve suʿedā’dır anlar mü’eyyid-i sübhaniyye (12) den niʿam ve revān ile muġtenim ve huẕur ṣıfada ve yarān ve iḫvān (13) ile dā’ima sir-baġ-ı cinan edüp dünyādan riḥlet eden ervāḥ-ı (14) muḳaddese ile ülfet ve muṣaḥebet ve müẕakere-i aḥvāl-i dünyā ve aḫiret (15) etmektedirler ve her bir rūḥ kendiniŋ e‘mal-ı ṣaliha gibi ‘amel (16)

4B (6)

Eyleyen ervāḥ ile yār olup cennet baġçelerinde gezerler Ammā surur-u (1) enbiyā’ Muḥammed Muṣṭafa’nıŋ ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem rūḥ-u şerifi sidretu’l (2) müntehānıŋ verasında rafiḳ-ı eʿladadır. Sa’ir-i ervāḥ suʿeda’ (3) ve şühedā’ anlarıŋ sāye-i saʿadetlerinde **Mesruḳ** rażiyallahu ʿanhudan (1) rivāyet olunur bir gün eṣḥab-ı Resūl-i ekreme ḫitāb edüp (4) mülaḥaẓa-i furāḳ ile ya Resūlallah biz dünyāda seniŋ müfaraḳatiŋle (5) ṣabr edemez ve bir ḳadem senden ayru bir mekāna gidemezsin (6) rafiḳ-i eʿlaya vaṣl ve ḳurb-u Ḫüdā’yı müte‘alā muttaṣıl olacaḳ bizim (7) ervāḥ-ı eṣḥābımız nice olurlar ki esfeli safilinde ḳalur (8) dediler anlarıŋ tesliye-i ḫaṭırlar içün Rabb-i Raḥim muteʿal (9) bu āyet-i kerīmeyi inzal eyledi ***ve men yuṭiʿi Allaha ver-resul fe’ula’ike (***10) ***maʿal-leẕin enʿeme Allahu ‘aleyhim min ennebiyyine veṣ-ṣiddiḳine veṣ-şühedā’*** (11) ***veṣ-ṣāliḥin ve ḥesune ula’ike rafiḳa***. Maʿnā-i şerīfi şunlar ki (12) Allahu Te‘ālā’ya ve Allahu Te‘ālā’nıŋ resūluna iṭaʿat ettiler anlar enbiyā (13) ve ṣiddiḳin ve şühedā ve ṣaliḥinden Allahu Te‘ālā inʿām ve iḥsān (14) eyledigi ḳullarıyla bile ḥaşr olurlar. Anlarıŋ tarīḳleri ḥasen (15) ve rafiḳleri rafiḳ-u e’ladedir ve daḫı Ḥaḳḳ sübḥanehu ve Te‘ālā (16)

5A (7)

Ḳur’ān ‘aẓiminde aḥval-i şühedadan iḫbar buyurdı ***aḥya’un ‘inde rabbihim (***1) ***yurzaḳun***. ***ve yestebşirun bil-leẕin lem yelḥaḳu bihim min ḫalfihim ve yestebşirune*** (2) ***bini‘metin min-Allahi ve fażlin*** deyü buyurdı Ma‘nā-i şüheda emvāt degil (3) belki aḥya’lardır Rabbleri huẕurunda merzuḳlardır bunlar aralarınca (4) ve ancaḳ eḥibba ve yarānıyla beşāret ve tenāvül-i ni‘em faẕlun raḥim etmege (5) işāret olunurlar. Bu āyet-i kerīme ervāḥ birbirlerine mülaḳi oldıḳlarına (6) üç vecihle delālet eder vech-i evvel budur ki bunlar ‘indallah aḥya’ (7) olunacaḳ birbirlerine mülāḳī muḳarrer ve ardlarından varanlar muṣaḥabat (8) vech-i ṯāni budur ki bunlar giyrudan gelen iḫvān ve yarān ḳadumlarıyla (9) istibşar olunurlar ve mülaḳatlarına intiẓar ederler vech-i ṯaliṯ (10) budur ki lafẓ-ı yestebşirun bunı ifāde eder ki bunlar muştlanmak (11) şefasını bilürler ve surur-u vaşıl olurlar ve daḫı Sa‘id Bin Müseyyib (12) rażiyallahu ‘anh buyurur ***iẕa mata-r racul istaḳbalehu veleduhu kema yestaḳbilu’l*** (13) ***ġa’ib*** Ya‘ni ḳaçan bir kimse dünyādan aḫirete riḥlet eylese anıŋ kendüden (14) evvel fevt olan oġlı anı seferden gelür ġa’ib Ādem gibi istiḳbal (15) eder **Ebu Eyyüb-i** Ensārī rażiyallahu ‘anh rivāyet eder Resūlullah (16) ṣalla-Allahu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyurur ***inne nefse el mer’i iẕa ḳubiżat talaahu*** (17)

5B (8)

Ehlu-r raḥmeti min ‘indillah kema yatalaa’l beşer fi-d dünyā fe yeḳulune inẕuru (1) ***aḫakum ḫatta yesteriḥ fe’innehu kane fi ḳerbin şedid fe yes’elunehu māẕa faʿele*** (2) ***fülan ve māẕa feʿelet fülane ve hel tezevvecet fe’iẕa se’elu ‘an reculin*** (3) ***mate ḳablehi ḳalu innehu mate ḳabli ḳalu innehu mate ḳabli ḳalu inna li-l lahi ve inna ileyhi raci‘un ẕehebe (***4) ***ila ummihi-l haviye*** Ma‘nā-i şerifi taḥḳīḳ ḳaçan mü’miniŋ rūḥı ḳabż (5) olunur Ḥaḳḳ celle ve ‘ala nebiyyinden ehl-i raḥmet olan rical-i mevtā (6) dünyāda seferden gelen müştecirlerine vecihle istiḳbal olunurlar (7) ise ol ḳabż olunan rūḥı ol vecihle istiḳbal edüb (9) ve ri‘ayetinde ‘acele ederler ve aḫbar sormaġa murad eden (8) aḫbaba ḳarındāşıŋıza bir yāre mehl ve emān veriŋüz niçe ‘azra’ilden (10) çıḳmışdır bir yāre istiraḥat etsün size cevāb vermege liyaḳat (11) gelsün dirler. Andan ṣoŋra dünyāda olan aḳraba ve iḫvāndan (12) ḫaber sorup fülan ne işledi ve fülane zevce var dimediler (13) anlar ki ḥayattadırlar aḥvallerini beyān ederler ve anlarıŋ ki kendüden (14) evvel fevt olmışlardır gelmediler mi deyü cevābi derler ***in mate*** (15) ***‘al al vaşiyyeti lev avsa ḳadere ‘ala al cevāb ve illa fesakit feyeḳulune*** (16) ***innehu mate min ġayri vasiyyetin anlar inna lillahi ve inna ileyhi raci‘un*** deyüp anı (17)

6A (9)

Haviye-i nām cehime alup getirdiler deyü maġmum maḥzun olurlar. Bu (1) mülaḳat-i ervāḥ emvāt ḫuṣūṣunda rivāyat-ı vaḳi‘at-ı mütevātire (2) ve mütekāṯiredir. **Mes’ele-i Ṯāliṯe Ḥayatta**

olan ādemlerin ervāḥı ile (3) **mevt olanlarıŋ ervāḥı birbirleriyle vāṣıl ve beynlerinde muṣaḥabet** (4) **ve ülfet ḥaṣıl olur mı** anı beyān eder ve bunuŋ delilleri ḥadden (5) birun **ḳale** Allahu Teʻālā ***Allahu yeteveffa-l enfus hine mevtiha velleti lem temut*** (6) ***fi menamiha feyumsiku-l leti ḳaża ʻaleyh-l mevt ve yursilu-l uhra ila ecelin*** (7) ***müsemma inne fi zalike l'ayatin li ḳavmin yetefekkerun***. Maʻnā-i şerifi Allahu (8) Teʻāla ḥin-i mevtda ervaḥı ḳabż eder ḳıyamet gününevarınca ol (9) rūḥ ḥużurunda-u ḥada ḳalur ve daḫı nevmda olanlarıŋ rūḥlarıŋ (10) ḳabż edüp ervāḥ aḥya' ervāḥ emvātla varup birbirlerine (11) ḳarışurlar ve münasebet ve **muṣaḥabet** edüp aḥval-ı dünyā ve aḫireti (12) ṣoruşurlar. Şol ervāḥ ki Allahu Teʻālā anlarıŋ ecsādına mevt (13) ḳażā edüp dünyāya gelmemelerini imżā eyledi anları imsāk edüb (14) dünyāya irsāl ve cesedlerine iṣāl eylemez ve şol ervāḥ ki (15) anlara mevt taḳdir eylemedi anları ecel-i müsemmaları gelince yine dünyāya (16) irsal ve cesedlerine iṣāl eder **İbn-i ʻAbbas** raẕiyallahu teʻālā ʻanh (17)

6B (10)

buyurdı bu āyet-i kerīmeniŋ maʻnā-i şerifi ervāḥ-ı emvāt ervāḥ-ı ṣahibi (1) ḥayatla vaḳiʻelerinde birbirlerine mülāḳī ve müṣahib olup ḥin-i (2) müfāraḳatta ervāḥ-ı emvāt aḥya' ile bile dünyāya gelmek isterler (3) Allahu Teʻālā anları imsāk ve ervāḥ-ı aḥyayı yine bedenlerine irsal (4) eder ve daḫı meḥṣusatdan bu daḫı müşahaddır ki ebrār ve aḫyar (5) emvātı düşülerinde görüp bazı ḫuṣūṣda istiḫbar ederler (6) kāh hal-i medfunlarını iʿlāmı kāh ġayriler müṭṭaliʿ olmadıḳları ʻamellerini (7) ṣaḥiblerine ifhām edüp kāh fülan zamanında bize gelürsin (8) dirler ʻaynı ile vaḳiʻ olup ol sa'atda ol adam gider ve daḫı (9) eṣḥab-i yaḳinden İbn-i Sirin ḥażretleri mevt olup raḥmeti-r raḥmana (10) ḳarin oldı eṣḥabından baʿżısı ḥüzn-i şedīd maḥzun olup (11) mātem-i fürāḳ ile diger gün oldı. Bu eṣnāda bir gice vāḳiʻe (12) hoş ḥālde görüp ey ḳarındāşım elḥamdülillah seni ḫoş ḥāl (13) üzre görüp mesrur oldım dedi. Ḥüsn-ü başeriye negune (14) muʻamele olundı didem mertebesi benden yetmiş derece aʻlādır (15) dedi. Biz seni dünyāda afżal-ı ʻibadette andan ekmel bulurduḳ (16) sebebi ne oldı dedim anıŋ ġammı aḫiret ile ḥüzn-i ṭavil ve keṣret-i (17)

7A (11)

istiġfār ile ʻamel-i cemil idi dedi ʻÖmer Bin Ḫaṭṭab raẕiyallahu ʻanh (1) bir gün ḥażret-i ʿAli raẕiyallahu Teʻālā ʻanh ḫiṭāb edüp ya ʻAli (2) baʻżı ʻulum-i Resūl ʻaleyhiṣṣalatu ves-selāmden işitmekle baŋa (3) maʿlum oldı üç nesne benim şüphemdir seniŋ yanıŋda bu vech-i (4) mutaʻalliḳ-i ʻilim var mıdır işitmiş isen beyān eyle dedi anlarındır (5) buyurunuz görelim dedi ḥażreti ʻÖmer raẕiyallahu ʻanh ol üçün birisi (6) budur ki bir adam ile münasebet ve ülfeti ve

bir yerde cem‘iyyeti (7) olmayup andan ḫayra ve iḥsan-ı ‘ata müyesser olmamışken ol adam (8) ana muḥabbet eder ve her gördüğünde giderse görmeye mülazemet eder sebeb (9) nedir Ḥażreti ‘Ali buyurdu ki na‘am ben resūl’u hüdadan işittim buyur (10) du ki ***inne-l ervāḥa cünüdun mücennedetün fil-hava fetüşam fema ta’arafa (***11) ***minha iytelef ve ma tenafere minha iḫtelef*** ya‘ni ervāḥ bir ‘asḳer latafet-i (12) manẓardır havada birbirleriyle buluşup ve görüşürler anlarınki (13) nden ülfet eylediler gelüp bunda muṣaḥabet ve muḳaranet eylediler. (14) Anlar li anlar birbirlerine nefrette oldular gelüp bunda muḫalefette (15) oldular. Ḥażreti ‘Ömer rażiyallahu ‘anh mesrur olup elḥamdülillahi te‘ālā (16) maṭlubun birine vüṣul-i müyesser oldı ve şübhenin biri ḥall oldı (17)

7B (12)

dedi. Andan ṣoŋra ikincisi budur ki iki adam birbiriyle bir söz (1) söyleşür üzerine zaman mürur eder ve ol söz ḫaṭırdan (2) gider ammā ol adam yine ol adamı görse ol kelam yine ḫaṭrına (3) gelür sebebi nedir dedi. Yine ‘Ali raż. Buyurdı bele bunı daḫı Resūl’ (4) ullah’dan işitmeġe buyurdı ***mafi-l ḳülub ḳalbun illa seḥabetun*** (5) ***ke seḥhabet-il ḳamer mużi’un iẕa’n celet fa’aẕlame iẕa-n celet***. Ya‘ni ḳülubden (6) hiçbir ḳalb yoḳdır ki ila onun için seḥabe vardır seḥabe-i ḳamer (7) gibi Ya‘ni ay örten buluṭ gibi örter nisyan buluṭı vardır (8) her geçen ki ol buluṭ açılur ay bir żiya olup ẓuhur eder saçılur (9) keẕalike seḥab-ı nisyan daḫı her geçen nesim cevelan ile ḥareket edüb (10) revan olur söz daḫı ‘ayan beyān olur. Ḥażreti ‘Ömer rażiyallahu (11) ‘anh bu ḫaberi daḫı işidince ḥamd-ı keṣir eyledi. Ve daḫı buyurdu k (12) i üçüncüsü bir adam bir gecede biri niçe vaḳi‘e göz meranıŋ baʿżısı kaẕib (13) ve baʿżısı ṣadıḳ olur vechi nedir dedi ve ḥażreti ‘Ali rż (14) Resūl-i ekremden işittim buyurduḳ ***min ‘abdin yenam yemteli’ (***15) ***nevmen illa ‘urice biruḥihi ila-l ‘arş fel-lezi la yestayḳiżu dun-el*** (16) ***‘arş fe-tilke-r rü’ya elleti yuṣaddiḳ vellezi yesteyḳiżu dun-el ‘arş (***17)

8A (13)

fe-hiye-el leti tekzib. Ya‘ni ‘ibadullahdan hiçbir ‘abd yoḳdur ki uyḳuya (1) varır zirvet-i uyḳu ile dolar illā anıŋ rūḥı çıḳar ve ‘arşa ‘uruc (2) eder ol ki ‘arşa vaṣıl olmadan uyanur düşi ażġaṣu eḥlam (3) olur Ya‘ni rü’ya-i kaẕibe ol ki ‘arşa vüṣulundan ṣoŋra olur (4) anıŋ düşi ṣādıḳ olur deyü buyurdı. Ḥażreti ‘Ömer raz. Bu ḥadīṣ-i (5) şerīfi işidicek elḥamdülillah dedi bu üç şüpheden ḳable-l mevt ḫalāṣ (6) buldım dedi. **Mes’ele-i Rabi‘e Rūḥ mevt olur mu yoḳsa mevt** (7) **hemen bedene maḫsus olup rūḥ ḥayatda baḳi ḳalur mı anı** (8) **beyān eder.** Ekabir-i ‘ulema ve mefaḫir-i fużela bu mes’elede çoḳ mübaḥese (9) ve gavga edüp iḫtilafat-ı keṣire ve iḫtilafat-ı keṣire-i ‘esire eylediler (10) bir ṭa’ife mevt ervāḥla ebdane ‘ām ve şamildir

delil-i ‘umum-u (11) keşiredir. Ervāḥ daḫı ecsād gibi mevt olup ẕa’iḳ-i mevt olur (12) cümleden bir delil budur ki Ḥaḳḳ Te‘ālā celle ve ‘ala Ḳur’ān-ı ‘aẓiminde (13) iḫbār edüp ***kullu nefsin ẕa’iḳetü’l mevt*** buyurdı Ma‘nā-i şerifi (14) her nefis mevti ẕevḳ eder ervāḥ nefs-i lafẓında dāḫil ve nefis (15) dimek ervāḥ daḫı şamildir her nefs mevti ẕevḳ edicek ervāḥ (16) daḫı mevti ẕevḳ eder ve daḫı ol vacibü’l vücub ***kullu men ‘aleyha fan*** (17)

8B (14)

ve yabḳa vechu rabbike ẕül-celali vel-ikrām deyü buyurdu ve daḫı ***kullub*** (1) ***şey’in halik illa vechihi*** buyurur. Ma‘nā-i şerifleri revḥanī ve (2) cismanī her şey halik ve fānī olur illallahu te‘ālānıŋ ẕat-ı şerifi (3) pak bāḳī ḳalur ve bir delilleri daḫı budurki Allahu Te‘ālā Ḳur’ān-ı (4) ‘aẓiminde ḥalu ehli-n Nar’dan ḥiḳayet-i irad eyledi ***Rabbena emettena*** (5) ***işneteyn ve ahyeytena işneteyin*** buyurdu Ma‘nā-i şerif-i ey bizim Rabbimiz (6) bizi iki kere öldürdün ve iki kere ḥayat verüp ḳaldırdın (7) mevt ’ula bu görünen mevt ecel-i muḳadderdir ancaḳ bedene maḫṣūṣ (8) olup ervāḥa tecavüz eylemduki menṣuṣdur. Mevt uḫra (9) ervāḥ içündür. Bu bedenden infiṣallerinden ṣoŋra muṣibetdir (10) dediler. Ammā ta’ife-i uḫra rūḥ ḥayat-ı ebedi ile münevver (11) ve mücelladır ḥikmet-i ilahiyye muḳteżasınca ḥayat-ı ebediyye ile ḥey (12) olmaları içün maḫluḳdur. Mevt şanlarından degildir ve ervāḥ ba‘de (13) mufaraḳatu’l beden ya ne‘imde mü’ebbed. Yaḫud ‘aẕab-ı elimde muḫalled (14) olduḳlarına delālet eyleyen aḥādīṯ ve ayat ḥadden ziyadedir (15) ve eger ervāḥ mevt olsalar anlardan na‘im ve ‘aẕab-ı munḳati’ olup (16) ve ‘ard olan aḥādīṯ ve ayāt cümle baṭıl olmaḳ lazım olur (17)

9A (15)

Na’uzu billahi te‘ālā ‘amma yaḳulu-z zalimun dediler. Cümleden ervāḥ (1) ḥayat-ı ebediyye ile ḥayatta olduḳlarına bu delil kafidir ve mu‘araża (2) edenlere cevab-ı şafidir Ḥaḳḳ celle ve ‘ala buyurur ***vela tahsebenne-*** (3) ***l lezin ḳutilu fi sebilillehi emvāten bel aḥya’’un ‘inde rabbihim yurzaḳun*** (4) ***ferihine bima ātahumu’llahu min faẓlihi ve yestebşirune bil-leẕine lem yelḥaku (***5) ***bihim min halfihim*** Ma‘nā-i şerifi size Allahu Te’ālā yolunda ḳatl olunan (6) adamları emvāt mı ẓannedersiniz bel-ki aḥya’dır Rabbleri huẕurunda (7) merzuḳlardır bunlar gelüp kendilere mülḥaḳ olmayan yoldaşlarınıŋ (8) gelüp onaşmaḳ muḥaḳḳaḳ olmaḳ ḫaberiyle muştulunıb murur olurlar (9) bu maḳamlara kelam ṣavab budur ki nüfusun mevta cesedlerinden (10) huruç edüp Rabb ‘izzetine ‘uruc eylemekdir eger ol ta’ifenin (11) ervāḥı mevta ẕa’iḳ ve bil-kulliyye bedenlerinden müfariḳ olur (12) degiller muradları bu ise ẕevḳ bulunur ve teslim olunur ve illā eger ervāḥ (13) ẕevḳ mevt ile me‘dum ve eser ve ḫaberleri nā-ma‘lūm deyü ibram ve (15) ilḥaḥ ederlerse sözleri baṭıldır. Zira nuṣuṣ-u ḳaṭi‘iyeye (14) inkar ve mükabere ve

mü‘anede ile küfrü iḫtiyardır ve cümleden (16) biri budur ki leyle-i israda Muḥammed ‘aleyhiṣṣalatu ves-selam (17)

9B (16)

ervāḥ-ı Enbiya ile mülaḳat eyledikleri aḥādīṯ-i nebeviyye ile ṯabittir. (1) **Ammā** ol istidlal eyledikleri ***aḳvalu*** ehli-n Nar ki ***rabena emettena iṯneteyin*** (2) āyet-i kerīmesi bunı iş‘ar eder bunuŋ cevābı Sūre-i baḳarada mestūr (3) olan ḫiṭābdır küfriyye Ḥaḳḳ celle ve ‘ela buyurdı ***keyfe tekfurune bil-llahi ve*** (4) ***kuntum emvāten fe-eḥyakum ṯumme yumitukum ṯumme yuhyikum ṯumme ileyhi turce’un*** Ma‘nā-i (5) şerifi nice Allahu Te’ālāya kafirlerdir ve kemal ḳudretine münkirler olur (6) sizge ola emvāt idiniz. Ya‘ni ḥayatsız nuṭfe iken iḥya (7) eyledi baʿdehu yine öldürse gerek ve yine ecsādıŋızı ḥayat ile (8) doldursa gerek andan ṣoŋra Allahu Te’ālā rucuʿ eyleniz gerek (9) dedi. Pes maʿlum oldı ki mevt evvelden murad-ı ‘adem ḥayat-ı (10) nuṭfe-i ecsād ve mevt-i ṯāniden murad ecel-i meʿhuddur. **Mes’ele-i** (11) **Ḫamise Ervāḥ ebdanden mufaraḳat ve ‘Ālem-i tecerrüd ve menzil ve mazelet (**12) **buldıḳlarında birbirlerinden nice mutemeyyiz olup bilinürler ki (**13) **bedenden ayrılduġunda her rūḥ ṣuratden ‘ārī ve naẓar-ı başardan (**14) **mestūr olur imtiyazlar teveccühledir anı beyān eder.** Vaḳit ki (15) cesed rūḥa mekan olmaġa imkan olmayup ḥāl-ı żaruretle (16) ebdanden infiṣal-ı lazım ve vaṭan-ı aṣliyesine ittiṣal emr-i mühim (17)

10A (17)

ola cemi‘-i a‘żā’-i cevarih-i mükemmel ve ḥaṣıl-i insan-ı kamil şeklinde (1) ve dünyadan riḥlet ederler ve sakin oldıḳları ebdandan ḥüsnü cemal (2) ve ṭıyb ve kemal kesb edüp za’ir-i a‘layı ‘illiyyin ve naẓır-ı mela’ike-i (3) muḳarrebin olurlar. Eger ol ecsād ‘ala’iḳ-i dünyeviyyeden musebbira (4) ve libas-ı günahdan ve libas şirkden pak ve da’ima ‘ibadat-ı Rabb-i (5) ‘izzet ‘izzetde olmaġla geçmişlerse ve ammā eger ol sakin oldıḳları ebdan-ı (6) ḫabiṯe ve ṭul-u ‘ömründe fisḳe ile celise ve enva‘-i füsḳ ve fücur ve (7) muḫalefet-i evamir ve nevahi ile gün geçirmiş olursa ol maḳūle (8) ebdanda olan ervāḥ daḫı bedenleri muttaṣıf ve mevṣuf oldıḳları (9) ṣıfatlu muttaṣıf ve mevṣuf ol ḫabaset ve rezalet ile maʿlum (10) olurlar nitekim Ḥażret-i Resūl-i ekrem ṣalla-llahu te‘ālā ‘eleyhi ve sellem ḫaber (11) verdi meleku’l mevt ervāḥı ebdandan ḳabż edüp alur eger ervāḥ-ı (12) su‘eda’ ve şüheda’ ve ervāḥ-ı enbiya ve evliya ise mela’ike-i muḳarrebin (13) ***tuleḳḳa bil ḳulubi ḳulub*** ri‘ayet bulur. Ebvab-ı semadan her babda (14) su‘uda isti’zan eylediklerinde kimin rūḥı olduġunı i‘lam (15) edüp çak hużurunda-ı Ḥaḳḳ’a varırlar ne ma‘ḳul ebdanıŋ ervāḥı. (16) Olduġunı ‘arz ḳılurlar Ḥaḳḳ celle ve ‘ala biyurur ismini kitab-ı ‘illiyyine (17)

10B (18)

Yazdılar andan şoŋra emr olunır ḳabrine red ve ḳabrini tevsi‘ ile (1) ol ḳabir ana cennet baġçelerinden bir baġçe olur bu ẕikr olunan (2) evṣaf-ı ḥamideniŋ ḫilafı ile mevṣuf olan ervaḥ-ı ḫabiṯe (3) ra’iḥe-i muntine müstekrehe ile me’luf olup mela’ike mute’ẕẕa (4) olaraḳ ḥużur-ı Rabbi’l-izzete vardıḳlarında enva‘-ı ẕillet ve ḥaḳaret (5) ile paye ‘arş-ı a‘ladan ḳa‘r-ı zemine ilḳa’ olunup ḳabrında enva‘-ı (6) ‘aẕaba giriftar olup ḳıyamete dek feryad-ı zar ve evlada ḳalur (7) **Pes** eşref-i ervāḥ-ı insan mela’ike gibi ecsam-ı laṭife olmaları (8) ve ecsād-ı ḫafife olup ṣıfat-ı ḥamide ile muttaṣıf olmaları muḳarrer olur ve erzel-i ervāḥ ehl-i ‘isyan daḫı ẕalike (9) ervāḥ-ı ḫabiṯe cinn ve şeytan gibi gözden pinhan olup (10) ṣıfat-ı ẕemime ile muttaṣıf ḳavm-ı halik olmaları emr-i muḳarrer olur (11) ile olsa ecsam-ı laṭife birbirlerinden eşedd-ı imtiyaz ile (12) mümtaz olmaları muḥaḳḳaḳ ve ehl-i sünnet ve cema‘at bu mesleke sulukde (13) min ‘indi’llah muvaffaḳ olmaları ṯabit ve ẓahir olur bu Ma‘nā-i te’yiyid (14) eder **İbn-i ‘Abbas** rażiyallahu ‘anhuma Resūl ‘aleyhiṣṣalatu ves- selam (15) den rivāyet eder Resūl ‘aleyhi-sselam şüheda’-i Uḥud ḥaḳḳında (16) bize ḫiṭāb eyledi buyurdu ki ***lamma usibe iḫvānukum bi-Uḥud ce‘ele’llah (***17)

11A (19)

Ezvacuhum fi ecvafi tayrin ḥażret danıha ve te’kulu min ṯimariha (1) ***ve tavi ila ḳanadilin min ẕehebin fi ẓilli’l ‘arş felemma vecedu aṭyebe meşrabihim (***2) ***ve me’kelihim ve hüsn-i meḳilihim ḳalu yaleyte iḫvānena ya‘lemune ma ṣana‘l*** (3) ***lahu lena le’illa yezhelu fi-l cihadi vela yettekiluv ‘an’l cevābi feḳale ’l llahu ‘azze (***4) ***ve celle ena ubelliġhum ‘ankum fe’nzele Allahu Te’ālā ḳavlehu vela taḥsebenne’l leẕine*** (5) ***..el-aye***. Bu ḥadīṯ-i şerīfi İbn-i ‘Abbas ḥażretlerinden İmam Aḥmed Bin (6) Ḥanbel raḥmetu’l llahi ‘aleyhi rivāyet eder. Ma‘nā-i şerif-i ey eṣḥab (7) ..vaḳte kim iḫvānıŋız şehid oldılar Allahu Te’ālā duḫūllerini ecvaf-ı (8) - ṭuyur…. Ya‘ni ṭūṭī gibi yeşil ḳuşlar içlerinde ḳıldı (9) ve…içerler ve meyvelerinden yerler ve ẓılli ‘arşde altun (10) ḳandiller içlerinde yaturlar vaḳta kim bunlar me’kel ve meşreblerinde şefa (11) ….. ….. …. Ḥużurunda buldılar nulidi iḫvānımız bizim şefa (12) şerre ve şühedaya olan lüṭuflarına ‘alim oldılar ve cihada (13) teklif olundıḳlarında cevābden nükül etmyelerdi dediler Ḥaḳḳ (14) celle ve ‘ela anlarıŋ bu sözlerini istima‘ edecek ben sizin canibiŋiz (15) den i‘lam edeyim deyüp ***vela teḥsebenne’l lezin ḳutilu fi sebili’l lah (***16) ***emvāten bel aḫya’’un ‘inde rabbihim yurzaḳun*** āyet-i kerīmesini inzal eyledi (17)

11B (20)

ve şühedanıŋ ḥāllerinden beyān eyledi bu ḥadīṯ-i şerīfi ṣaḥiḥ ervāḥ (1) ekl ve şurb ve ḥareket ve intiḳal ve sükun ve tekellüm ve kile ve ḳalede (2) oldıḳlarını tasrih eder çünkü ervāḥın ba'de müfaraḳet'l beden (3) minval-i meşruḥ üzere olmaları bu ḥadīṯ-i şerīfden feth olındı (4) ve birbirlerinden etemm-i imtiyaz ile mümtaz olup ve ekmel-i ikramla (5) i'zaz olındıḳları mahalli şübhe olmadı āyet-i kerīmeye ve aḥādīṯ-i ṣaḥiḥeye (6) münker olan nekbeti rah-ı żalaletde helāk oldıḳları muḥaḳḳaḳ oldı (7) **Mes'ele-i Sadise Meyyite rūḥ ḳabrinde su'al vaḳtinde yine 'avdet (**8**) eder mi yoḫsa etmez mi beyān eder.** Bu mes'ele cevābinde ḥażreti (9) Resūl-i ekrem ṣallallāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem nāsin kile ve ḳalinde (10) bize tamam-ı ġina ve rūḥun 'avdetini tasriḥ buyurdılar **Bara' İbn-i 'azib (**11) rażiyallahuu ***te'ālā 'anh buyurur ki künna fi cenazetin fi biḳi'i'l fürḳud fe'tane-n (***12) ***nebiyu 'aleyhis-selam ve ḳa'ade ve ḳa'edna havlehu kane 'ala ru'usina-t taru (*** 13) ***ve yulhedu lehu***. Biz Medine Munevvere'de biḳi'-i ferḳed nam-ı mevsu' maḳbarede (14) bir cenazede bulunduḳ Resūl 'aleyhiṣṣalatu ves- selam geldi (15) oturdı biz daḫı eṭrafında oturdıḳ ammā bir mertebede ādāb (16) ile oturdık ki kane başlarımız üzerine ḳuş ḳonmuş gibi (17)

12A (21)

ve ol cenaze içün ḳabir ḳazılurdı ***fe-ḳale iste'iẕu billahi (***1) ***min 'aẕabi'l ḳabr ṣelaṣe merratin ṣumme ḳale inne-l 'abde-l mü'min iẕa kane fi* (**2) ***iḳbalin min-el aḫireti ve inḳita'in min-ed-dünyā nezele ileyhi'l mela'ikete bi- kefenin (***3) ***ve ḫuyuṭin min-elcnneti ke'enne vücuhihimu-ş şemse yeclisune minhu medde-l baṣar (***4) pes Resūl 'aleyhi-s selam üç kere ***iste'izu billahi min 'aẕabi'l*** (5) ***ḳabr*** deyüp ba'dahu ḳaçan bir mü'min ḳavl aḫirete iḳbal ve dünyādan irtiḥāl (6) etmede bula ana cennetden kefen ve ḫuyuṭ ile mela'ike 'eleyhimu-s selam (7) nüzul eder yüzleri gün gibi żiya gösterir ve ol mü'minden göz (8) ….. otururlar ***ṣumme yeci'u meleku'l mevt ḥatta yeclise 'inde ra'sihi (***9) ***feyeḳulu eyyetuhe-n nefsu-ṭ ṭayyibe irci'i ila maġfiretin mine Allahi ve riżvan (***10) . Bundan ṣoŋra meleku'l mevt gelür başı ḳatında oturur ey nefs-i ṭayyibe (11) Allah'ın maġfiretine…..çıḳ deyü ḫiṭāb eder. ***Ḳale feteḫrucu (***12) ***tesil kema tesilu'l ḳutr mine-s seḳa' feye'ḫuzuha ruḥ***. Rūḥ ḳabirden (13) ṣu ḳatresi çıḳtıġı gibi suhületle çıḳar meleku'l mevt anı aḫẕ eder (14) ***fe'iẕa aẕezeha lem yed'uha fi yedihi ṭurfete 'ayn ḥatta ye'ḫuẕuha feyec'eluha*** (15) ***fi ẕalike'l kefen ve ẕalike'l ḫunut ve yaḫrucu minha riḥun ka'aṭyebi nefḥati (***16) ***misk vucidet fi vechi'l arż.*** Meleku'l mevt rūḥı aḫẕ ettiğinde (17)

12B (22)

ṭurfetü'l 'ayn içinde meleku'l mevt elinde ḳomazlar alurlar ol cennetden (1) getürdikleri kefen ve ḥanuṭ ile mülebbes ve muṭayyeb ḳalurlar daḫı ol (2) rūḥdan ra'iḥe-i ṭayyibe çıḳar yer

yüzünde bulunan misk göbeğinden (3) aṭyeb ziyade ḳoḳulu ḳoḳardı maġları dutup āfaḳa çıḳar ***ḳale*** (4) ***feyaṣ'adune biha vela yemurrune biha 'ala mele'in min-el mela'iketi illa ḳalu ma haẕih*** (5) ***-r ruḥu-ṭ ṭayyib feyeḳulune fülanu bin fülan bi-aḥseni esma'ihi-lleti kanu*** (6) ***yusemmunehu fi-ddünla mela'iketen 'aleyhimi (***7) ***-s selam*** anı derḥāl sema-i dünyāya çıḳarırlar anıŋla mela'ikeden bir (8) cema'at mürur etmezler illā derler ki bu rūḥ-u ṭayyibe gider anlar ḫaber verirler (9) bu fülan ibn fülandır bu dünyāda olan ….. esmasıyla güzel (10) ta ki dünyā gününe çıḳarlar ***feyesteftihune lehu min fethi Allah feyuṣeyyi'uhu min külli (***11) ***sema muḳarrabuha ila-s semai-l leti teliha ḥatta yentehi biha ila-s semai-s (***12) ***sabi'eti-l 'ülya feyeḳulu Allahu Te'ālā hatu ruḥe 'abdi min 'illiyyin (***13) ***ve a'iduhu fi-l arżi fe'inni minha ḫalaḳtuhum ve fiha u'iduhum ve minha (***14) ***uḫricuhum tareten uḫra ḳale feyu'adu ruḥehu fi cesedih feye'tihi melekan (***15) ***feyucalisunehu feyeḳulani lehu men rabbuke feyeḳulu rabbi Allah feyeḳulani madinuke (***16) ***feyeḳulu dini-l islam feyeḳulani mahaẕa-r reculu-l leẕi bu'ise fikum (***17)

13A (23)

Feyeḳulu hüve Resūlullah feyeḳulani lehu ma'illemuke feyeḳulu ḳara'tu kitab-l lahi (1) ***fe'amentu bihi ve ṣaddaḳt feyunadi münadin en ṣadaḳa 'abdi fefriṣu lehu min (***2) ***el cenne ve efteḥu lehu baben ila-l cenne feye'tiḥa min riḥiha ve ṭibiha ve yufteḥu lehu (***3) ***fi ḳabrihi medde baṣarihi ḳale ve ye'tihi reculun ḥasenü'l vech ḥasenü-s̲ s̲iyab ṭayyibu*** (4) ***r -riḥ feyeḳulu ibṣir billeẕi yesurruke haẕa yevmuke-l leẕi tu'adun feyeḳulu (***5) ***men ente fevechuke-l vecihu ye'ti bil- ḫayr feyeḳulu (***6) ***'ameluke-ṣ ṣalih feyeḳulu ya rabbi aḳimi-s sa'ete ḥatta erci'e ila ehli ve mali.*** Anuŋ içün semanıŋ (7) ḳapuları açulup her semanıŋ muḳarrebleri te'zime esma-i aḫire var nice gönderirler (8) bu ri'ayet ile sema-i sabi'eye vaṣıl olurlar ve ol rūḥı cenabı (9) Rabb-i 'izzete 'arż ederler Ḥaḳḳ celle ve 'ala lüṭf edüp bu ḳavlimiŋ (10) kitabını 'illiyyine yazuŋuz ve yine bunı ḳabrine yaturuŋ zira ben (11) bunları topraḳdan yaratdım yine topraḳdan ḳaldırsam gerekdir deyü buyurdu (12) yine melekler onı derḥāl birine getürürler yine ol rūḥ cesedine (13) girer su'al anları gelecek anı ḳaldırup oturturlar Rabbin (14) kim derler Allahdır der ve diniŋ nedir derler din-i İslam der (15) ol size gönderilen nedir derler Resūlu'llahdır 'ilmin nedir kitabullah (16) dır der bu es̲nada bir münadi nida eder ki ḳulum sözünde ṣādıḳdır (17)

13B (24)

Ḳabrini cennet döşkleriyle döşeŋ ve cennetden picereler acaḳ cennetin (1) ṭıyb-ı ra'iḥeleri gelsün der ḳabrini göz armı ḳadar tevsi' ve (2) eṭrafını ra'ihe-i ṭıyb ile tezyiyin ederler ve ba'dehu bir yüzi güzel (3) ve libası güzel ḳoḳulu bir keyt gelür da'ima ṣafada ve sürurda (4)

ol bugün yevmun mev‘udun ve zaman vuṣul-u maḳṣud gider dur (5) der. Ol meyyit medfun sen kimisine vechi cücihiŋ ḫayr-ı maḳrundır (6) der ol ben seniŋ ‘amel-i ṣaliḥiŋim ta ruz-i ceza’yyeden saŋa enis (7) ve yoldaş olsam gerekdir ol meyyit ya rab ḳıyamete ḳadar beni tez (8) ehl-i emvalime erişdir der bu ḥadīṯ-i şerīf ṣaḥiḥ ve delil-i vażiḥ (9) ve ṣariḥdır ki rūḥ ḳabrinde cesedine girer ve ayu ve eger kim ‘ilmiŋ (10) cezāsını görür ve daḫı ‘abd-ı kafir ḥaḳ…..ol eger buyurdu (11) ***iẕa kane fi inḳita‘in mined-dünyā ve iḳbalin ile-l aḫire nezele ileyhi min (***12) ***-s semai mela’iketun suudu’l vech ma‘ehumu’l musuḥ yeclisune minhu medd (***13) ***-l baṣar ṣumme yeci’u meleku’l mevt ḥatta yeclise ‘inde ra’sihi feyeḳul eyyetuhe-n nefsu*** (14) ***’l ḫabiṯe uḫruci ila saḫati-llahi ve ġażabihi ḳale feyaġraḳu fi cesedihi (***15) ***feyenzi‘uha kema yenzi‘u-ṣ ṣuġude mine-ṣ ṣufi’l meblul feye’ ḫuẕuha fe‘iẕa eḫeẕha (***16) ***lem yed‘aha fi yedin ṭarfata ‘ayn ḥatta yec‘eluha fi tilke-l musuḥ ve yaḫrucu minha (***17)

14A (25)

Ke’ennehu riḥu cifetin vücidet ‘ala vechi-l arż feyas’adune biha fela yemurrune (1) ***biha ‘ala mele’in min-el mela’iketi illa ḳalu ma-haża-r ruḥu’l ḫabis feyeḳulune (***2) ***fülan bin fülan bi-‘eḳbahi esma’ihi -lleti yusemma biha fi-d dünyā ḥatta yentehi bihi ila (***3) ***-s sema’i-s sabi’-d dünyā fe-yesteftiḥe lehu fela yuftaḥu lehu ṣumme ḳara’a resulüllah la tuftaḥu (***4) ***lehüm ebvabus-sema vela yedḫulune el cennete ḥatta yelice el cemelu fi semmi-l ḫıyaṭ (***5) ***feyeḳulu’llahu te‘āla uktubu kitabehu fi-siccin fi el-arżis-süfla fe tutraḥu (***6) ***ruḥahu tarḥan ṣumme ḳara’ ve men yuşriku bil-lahi feke’ennema ḥarra mines-sema’i fetaḫṭifuhu (***7) ***-ṭ ṭayra ve tehvi bihi-r riḥu fi mekanin saḥiḳ fetu’adu ruḥuhu fi cesedihi (***8) ***feye’tihi melekani feyucliṣānihi feyeḳulani men rabbuke feyeḳulu hahin la edri (***9) ***feyeḳulu lehu ma-haẕar-recülü bu’ise fikum feyeḳulu hahin la edri feyunadi (***10) ***münadin mines-sema’i en keẕebe fe-frişu lehu minen-nari ve efteḥu lehu baben ila (***11) ***n-nar feye’tihi min ḥarriha ve sümumiha ve yażiḳu ‘aleyhi ḳabruhu ḥatta yeḫtelife ażla’uhu (***12) ***ve ye’tihi recülun ḳabiḥuṣ-ṣiyabi müntinur-riḥi feyeḳulu ibşir bil-leẕi yesu’uk haẕa (***13) ***yevmukel-leẕi künte tu’adu feyeḳulu men ent fevechüke-l ḳabiḥu yeci’u bihiş-şer (***14) ***feyeḳulu ena ‘ameluke-l ḫabiṯ feyeḳulu rabbi la tuḳimis-sa’ete.*** Ma‘nā-i şerifi (15) ‘abd-ı kafir mevte hazır olduġunda gökten ‘aẕab melekler nazil (16) olur ve ol kafirlerden medd-i başar miḳdar-ı münfaṣıl otururlar. (17)

14B (26)

ve melekü’l mevt rūḥunı ḳabż etmege müntaẓır dururlar kefen içün (1) ellerinde müsuḥ-ı melek‘ül mevt başı üzerinde ḳa’im şiddet ile rūḥunı (2) almaġa mülazemet edüp ey nefs-i ḫabiṯe

Allah'ın ġażabına çıḳ der. (3) demir ṭarḳlar ile yaş ḳoyun yünü gibi çıḳulur rūḥunı cesedinden çıḳup (4) alduġundan ṣoŋra ṭurfetü'l 'ayn elinde ḳomazlar (bırakmazlar) alurlar ve ol çul (5) parelerini ana kefn ederler ve yeryüzünde mevcud ziyade kabiḥ cife (6) ra'iḥesi gibi ẓühur eder ol melekler fil-ḥāl (7) anı sema'-i dünyāya çıḳarırlar zümre-i mela'ikeden hiçbir ṭa'ifeye (8) uġramazlar bu rūḥ-ı ḫabiṯ ve ḳabiḥ nedir ra'iḥe-i ḫabiṯesi canımızı (9) helāk eyledi deyü sorarlar. Dünyāda ẕikr olunan aḳbaḥ-i esma (10) sıyla bu fülanıŋ rūḥıdır deyü cevāb verdiklerinden ṣoŋra sema (11) ḳabusı açılmasına müntaẓır olurlar feṯḥ-i mümkün olmaz sema ve dünyānıŋ (12) ma-verasına yol bulmaz deyü buyurup Resūl-i ekrem bu ayeti kerime (13) -i ḳıra'at eyledi ***la tüftaḥu lehun ebvabus-sema'i vela yedḫulune-l cennete ḥatta (***14) ***yelice-l cemelu fi semmi-l ḫıyaṭ.*** Ma'nā-i şerifi Ḥaḳḳ celle ve 'ala bunların cennete (15) dāḫil olmalarını müḥala ta'liḳ buyurup bunları ebedī cennete girme (16) melerini mübalaġa ile taḥḳīḳdir. Zira ekine yurdundan dönmeyecek (17)

15A (27)

Müḥāl bunlar cennete girmek da'ire-i imkandan haric dimekdir. Andan (1) ṣoŋra Allahu Te'ālā buyurur ismini esfel-is-safilinde siccile yazılır (2) ve ol rūḥı gökten aşaġı atarlar deyüp bu eṣnāda ***ve men yüşrik (***3) ***billahi feke'ennema ḫarre mines-sema'i fetaḫṭifuhu-ṭ ṭayru ve tehvi bihi-r riḥu fi mekanin (***4) ***saḥiḳ*** āyet-i kerīmesini oḳuyup ol rūḥ gökden aşaġı atladığını (5) taḥḳīḳ eyledi Ma'nā-i şerifi Allahu Te'ālā'ya şerik koşanlar şol (6) kimselere benzerler gökten başı aşaġı düşerler ḳuşlar ḳapar (7) yaḫud riḥ bir mekan-ı ba'ide yabana atar dimekdir. Andan ṣoŋra rūḥı cesedine (8) 'avdet eder melekan gelüp ḳaldurup oturdılar ve rabbin (9) kimdir der ha bilmezim derler ol an bir münadi nida eder 'adem-i (10) iman-i ẓahir oldı. Zebaniler ḳabrını nar ile ṭoldursunlar andan (11) ṣoŋra şekl-i ḳabiḥ bir şaḫṣ gelür meyyit aŋa su'al eder sen kimsin ki (12) yüzün görmek baŋa cümle belalardan 'asir oldı der. Ol (13) daḫı ben seniŋ 'amel-i ḫabiṯ baṭılınım ve ruz-ı ḥaşre varınca (14) yoldaşıŋım senden za'il olmam der bu belaları görecek ya Rabb (15) ḳıyamet ḳoparma der **bu iki ḥadīṯ-i** şerīf imam Aḥmed Bin Ḥanbel ve (16) Davud Nisa'i ve minhal ve meşa'iḫ-i rüvatdan niçe e'imme-i aḥādiṯ (17)

15B (28)

rivāyet edüp mücib ḥadīṯ-i şerīfe ittifaḳ ve cem'iyyet eylediler (1) illā meşa'iḫ-i 'iẓamdan melel ve naḥl nam-ı kitab ṣaḥib-i Şehristan-i (2) demekle ma'ruf Abu Muḥammed Bin Ḥazm Nam e'lem-i 'ülema'-i sa'irler muḫalefet (3) eyleyüp ḫilafına edille iḳamet eyledi ol dedi ki şol kimse (4) ler ki meyyit ḳabrinde dirilür ve kema kane 'aklı başına derilür deyü (5) ẓann eylediler ḫaṭā eylediler ve bir ḥadīṯ-i ża'ife i'imad edüp (6) buldıḳlarını söylediler zira Ḳur'ān-ı 'aẓimden ẕikr

eylediniz ***Rabbena (***7) ***emettena iṉneteyn*** daḫı ***keyfe tekfurune billahi ve kuntum emvāten fe'ḥyakum ṉümme (***8) ***yumitukum ṉümme yuḥyyikum ṉümme ileyhi türce'un*** āyet-i kerīmeleri ḳat'an delālet (9) ederler ki mevt iki ve ḥayat ikidir eger ḳabrde meyyit ḥayat bulup (10) yine olsa mevt üç ve ḥayat daḫı üç olmaḳ üzere lazım olup (11) Ḳur'ān-ı 'aẓimde olan naṣṣ-ı kerime muḫalif ve münaḳıż olurdı (12) Ḳur'ān'a münaḳıż söz baṭıl ve anıŋla 'amel ettiler ḥaḳḳ-ı mubṭıldır (13) illā şol emvātın iḥya ve imatelerine Allahu Te'ālā enbiya-ı 'iẓam (14) dan baʿżısını ikramen mu'cize verüp münkerleri anıŋla hidayet eyledi (15) anlar 'amme'i nasa olan imate ve iḥyadan ḫaricdir nitekim Allah (16) Te'ālā buyurur ***Elem tera ila-l leẕine ḫaracu min diyarihim ve hum ulufun hażer (***17)

16A (29)

el mevt fe ḳale lehümü'llahu mutu ṉumme aḥya'hum ervāḥ ḳabirlerinde yine cesed (1) lerine girer dimek ḳavlini Ḥażret-i Resūle isnadı iftirāż-ı maḥżdır (2) daḫı i'tiḳadı ehli İslami ifsaddır ve daḫı Bedr ġüzasında (3) küffardan ḳatl olunanlardan üzerine verüp ***hel vecedtüm ma (***4) ***va'ade rabbukum ḥaḳḳ***. deyü ḫiṭāb eylediğinde eṣḥab-ı Resūl'llah 'aleyhis-selam (5) bir alay cife-i napake nice ḫiṭāb edersen dediklerinde cife-i (6) bi-idrak oldıḳlarını ve cema'atdan oldıḳları ṭarıḳi sed (7) buyurmadı belki işidiler dedi murad-ı şerifleri rūḥları işidir (8) dimek idi ve daḫı Allahu Te'ālā Ḳur'ān-ı 'aẓiminde ***vema ente bi musmi'i men (***9) ***fi-lḳubur*** buyurdı Ma'nā-i şerifi ya Muḥammed sen ḳubūrda olanlara (10) söz işidirmege ḳādir degilsin dimekdir ḳubūrda olanlar (11) ecsād-ı bī-ḥayatdır. Ehl-i iman ve islam olanlar şekk etmezler ki (12) Allahu Te'ālā nefi eyledügüni ḥāşā Resūl ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem iṉbāt (13) eylemez Ya'ni Allahu Te'ālā işitmedügüni Resūli işidir dimez belki (14) murad-ı şerifleri Allah'ın nefi eyledügünin gayridir ki ol ervāḥdır (15) ecsāda işitmedikleri muḥaḳḳakdır. Ḳatʿan Resūl-i ekremden ḫin-i (16) su'alda ervāḥ-ı emvātın cesedlerine 'avdet ider dimek sözi (17)

16B (30)

Ṣadir olmadı ve bu sözi minhal Bin 'Amru'dan ġayrı kimse ḥażreti (1) Resūl-i ekrema isnad eylemeye ḳādir olmadı. Eger bu ḫuṣūṣda ṣaḥiḥ-i (2) ḫaber varid olmış olsa biz daḫı ḳa'il olurdıḳ ve ṭarıḳ-i müstaḳime (3) varır yol bulurdıḳ ve ḥadīṉ-i şerīfde bu ziyade Ya'ni (4) ***feyuʿadu ruḥehu ila cesedihi*** ḳavli ve ṣıḥḥatından ḥālī olduġı üçündır (5) ki e'ime-i ḥadīṉden siḳa ve mu'temedun 'aleyh olanlar şu'be ve onıŋ (6) miṉali ehl-i ḥaḳḳ bu ziyadeyi terk eylediler ve Ḳur'ān-ı 'aẓim ve naṣṣ-ı (7) kerime muḫalif yolları ḳapaddılar. Bu ẕikr olunan ayat ve aḫbar (8) bu ḥadīṉlerde minh li-teferrüd eylediği ***feyu'adu ruḥahu ila cesedihi*** ḳavline (9) inkar ve ḫilafına iṉbatdır ki delilleriyle Şehristani'nin ḳavli (10) ẕikr olundı. Ammā bundan ṣoŋra baʿżı

e’imme-i ḥadīṯ melel ve naḥil ṣaḥibi (11) Şehristani’ye cevāb verüp beyān rūḥu ṣevab eylediler (12) ve dediler ki eger Ebu Aḥmed Şehristani’nin meyyit ḳabirde dirilür diyenler ḫaṭā (13) eylediler dedügünden muradı rūḥ-ı cesedine girer ki li-evveli cesediŋ (14) tedbir ve tedarükini gördür diyenler ḫaṭā eylediler dimek ise sözi (15) müsellem ve maḳbul ve reddi muvafıḳtır ol ḫaṭā-i fahişdır zira (16) ol maḳūle ḥayat-ı mucib taʿam ve şarabdır ve eger muradı ol ḥayat (17)

17A (31)

olmayup belki ḳabrinde imtiḥan içün bir nev‘-i ḥayat-ı uḫradır (1) dünyāda olan ta‘alluḳgibi ta‘alluḳ-i kamil olup anıŋla kemal ḥiss (2) ve ḥareket ḥiss vel-ḥaṣıl olır diyenler ḫaṭā eylediler dimek ise (3) ḫaṭā kendine mensupdır zira bu maḳūle edna-i ta‘alluḳ-i muḳarrer ve bu ki (4) delālet eder nuṣuṣ-i ḳati‘yye ekserdir ve ol istidlal eyledügi (5) āyet-i kerīme bu makule ta‘alluk-i cüz’i münafi degildir. Zira bu ḥayat (6) ḥayat-ı kamile-i mu‘teddu biha degildir ḥażreti Resūl ‘aleyhis-selamın ***ṣumme (***7***) yuġadiru ruḥehu fi cesedihi*** ḳavl-i şerifi cesed üzere rūḥla ḥayat (8) mustakir olup dünyāda oldugı gibi ta‘alluḳ-i rūḥ kemalin bulur (9) dimek delālet eylemez belki i‘ade-i edneye ve ‘alaḳa-i ġayrı aḥya’ya (10) delālet eder. Rūḥun bedene ta‘alluḳı beş vecihledir ki aḥkāmı (11) birbirlerine muḫālif ve her ta‘alluḳ maḥalline müṣadif olur hiç cesedine (12) ta‘alluḳdan ḫāli olmaz cesedi çürüyüp fānī olursa da derler. (13) **Ta‘alluḳ-ı Evvel** innehu raḥmandan olan ta‘alluḳdur ki ibtida-i ‘alaḳa-i ta’aşuḳdur. (14) **Ta‘alluḳ-ı Ṯāni** anadan doġup dünyāya geldüğünde ta‘alluḳdur. (15) **Ta‘alluḳ-ı Ṯaliṯ** nevmde olan ta‘alluḳdur ki min vechin (16) muttaṣıl ve min vechin munfaṣıldır. **Ta‘alluḳ-ı Rabi’** ‘Ālem-i Berzaḫda olan ta‘alluḳdır cesedinden (17)

17B (32)

egerçi mufaraḳatdadır ammā ḫālet-i nevmde olan ‘alaḳa gibi muḳaranet (1) ve ülfetdedir bu bir ‘alaḳa-i ḫaṣṣsadır ki ḥayat bedeni icab etmez (2) **Ta‘alluḳ-i Ḫamis** yevm-i ba‘s ecsādda olan ta‘alluḳ ve ittiḥaddır ki (3) ikmal-i ta‘alluḳatdır. Bundan ṣoŋra beden ḳabil-i mevt degildir ḥayatı ebediyyeye (4) vaṣıl olur ol ẕikr eyledi ki ayat-ı kerime ‘Ālem-i Berzaḫda bu meḳule (5) ta‘alluḳ-ı ġayri cismiyye mani‘ degildir ki. Bu ḥayat-ı kamil mertebesine vaṣıl (6) ola. Nitekim rūḥ na‘im bedeninde ḳa’imdir. Ammā uyanıḳ adam gibi (7) taṣarrufata ḳādir degildir. Zira nevm-i ahı’l-i mevtdır mesela rūḥ (8) beden-i meyyite i‘ade eyledügünde ḥale-i nevmde olan ḥayat mertebes (9) inde bu ḥayat olur ki maġabir-i memat olur Ḥaḳḳ celle ve ‘ala anı mevtle (10) ḥayat ortasında bir ḫālet-i mutavaṣṣıṭa ve su’al-i münker ve nekire (11) vaṣaṭ ḳılur dediler **Ammā** bu ziyadede Minhal Bin ‘Amru münferid oldu (12) bu ḥadīṯ ḳavi ve sa’ir-i ḳuvvetde olan ḥadīṯler müsavi degildir (13) dedügi melel ve naḥal asḥabı Abu Muḥammed’in laf-u

kezafındadır. Bu (14) ḥadīṯlerin ṣıḥḥatında şek yoḳdır bu cümle meşa'iḫ-i ṯika ve mu'temed (15) 'aleyh her biri rivāyet etmişler. Ve rūḥ ḳabirde yine cesedine (16) 'avdet eder dimek ḳavlinde Minhal'in yolına gitmişler ve e'imme-i ḥadīṯ- (17)

18A (33)

den İbn-i Mu'in Minhal içün ṯika ve mu'temed 'aleyh ve ṣadaḳat-i ḳarindir (1) deyü şahadet edüp e'imme-i ḥadīṯ içlerinde iṯbat siyadet (2) eyledi dediler. Ve daḫı rūḥun cesede i'adesi ve su'al-i Münker (3) ve Nekir'in vuḳu'i ifādesini taḥḳīḳ eder ravileri mu'temed ve aḥādīṯ-i (4) ṣaḥiḥeye ġayet ve ḥadd yoḳdur. Ḳabirde meyyit oturmaḳ ve (5) melekler andan din-i İslam-i ḥālin sormaḳ i'ade-i rūḥ (6) olmayınca mümkin olmadıġında şübhe yoḳdır. Pes ḳabirde i'ade-i (7) rūḥ muḥaḳḳaḳ ve meşruḥdır ve Melel ve Naḥl ṣaḥibi Ebu Muḥammed Bin (8) Ḥazm'iŋ da'va edüb Resūl-i ekrem ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem rūḥ (9) cesedine 'avdet etmek ḥaḳḳında hiç ḥadīṯ ṣadir olmadı ve bu (10) ziyadeyi ana isnada Minhal'den ġayri kimse ḳādir olmadı (11) dedi ki mücerred da'va bila delil oldıġı muḳarrer olır. E'imme (12) a'lamdan şeyhu'l islam ḥin-iṣ- su'alda cesedine 'avdet eyledüginde (13) aḥādīṯ-i ṣaḥiḥa-i mütevatire delālet eder dedi. Bu mes'elede ẕikr (14) olunan ḥadīṯlerden ẓahir oldı ki 'aẕab-ı ḳabr rūḥla bedenedir (15) 'Ālem-i dünyāda ẕevḳ ve ṣefa ve elem-i cefa canla tene oldıġı gibi (16) yalnız rūḥa degildir. Cümle-i Ehl-i sünnet ve cema'atin ittifaḳları (17)

18B (34)

bunıŋ üzerine bunda ḳil ḳal çoḳdır. Ammā 'aẕab-ı ḳabr ḥaḳḳında (1) varid olan aḥādīṯ-i ṣaḥiḥe-i mütevatir kesirdir. Cümleden biri Buḫārī (2) ve Müslim İbn-i 'Abbas ḥażretlerinden rivāyet eder buyururlar ki ***merre (***3) ***resül'llahi ṣallallahu 'aleyhi vesellem bi-ḳabreyni feḳale innehüma leyü'aẕẕeban (***4) ***ve ma yü'aẕẕabani fi kebiretin amma aḥedehüma fekane la yestenzihü min-el bevl (***5) ***ve amma'l aḫar fe-kane yemşi bin-nemimeh ṣümme de'a bi-ceridetin ratibe (***6) ***fe şaḳḳaha niṣfeyn fe-ḳale la'allehü yuḫaffafü 'anhüma ma-lem ye'yiba*** Ma'nā-i (7) şerif-i Resūli ekrem ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem iki ḳabre mürur (8) edüp bu iki ḳabir ṣahibi 'aẕabdadır dedi ammā günaḥ kebairden (9) bir suçun degil belki edna-i günaḥ saġa'ir içün birisiniŋ sebeb-i (10) 'aẕabı bevlden bedenini pak etmez etmiş ve aḫarın 'aẕabı (11) ve ba'iṯ-i 'iḳabı beyne'n-nās nemime ve ġıybet ile fesada mübaşaret (12) edermiş deyü buyurup ba'dahu bir yaş ḫurma çiyuġı getirüp (13) iki şaḳ edüb birini bir ḳabre ve ol birini bir ḳabre daḫı koyup (14) bunlara taḫfif-i ḥaṣıl olunca ola ki Allahu Te'ālā 'aẕablarını (15) taḫfif eyleye deyü buyurdı ve daḫı ḥażreti 'A'işe'den (16) rażiyallahu te'ālā 'anha rivāyet olunur buyurur ***ḳale Resūlullah (***17)

19A (35)

ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem lil-ḳabri zaġṭatun lev nücciye minha Sa’d Bin (1) ***Mu’aẕ*** Ya‘ni ḳabrin ṣıḳması ve ḫane-i bedeni tamir edüp baḳması (2) vardır eger andan ḫalāṣ-ı mümkün ola Sa‘d Bin Mu’aẕ necat bulır (3) dı deyü buyurdı **Mes’ele-i Sabi’e ‘aẕab-ı ḳabre münkir olan melaḥide-i (**4**) bi-din ve zenadiḳa olanlara Ehl-i sünnet ve cema’at cenablarından (**5**) verilen cevāb beyān eder.** Mel‘unler derler ki ḳabrin żıyḳına (6) ṣabr ve ves’etine faḫretmek ve ḳabrir cennet ravżalarından bir ravża (7) veya cehennem çaḳırlarından bir çaḳır olması ‘aḳlındandur ve idrakden (8) mehcurdur. eger bu ṣaḥiḥ ḥadīṯ olup Resūl-i ekremden ṣadir (9) ve naḳl-i mütevatir olmış ise mücerred halḳ-i ziyade taḫvif ve teşdid ile (10) inẕar ve naẕar ṭariḳ-i ṣalaḥa gitmelerine iżṭırar içündür ḥaiḳiḳi (11) yoḳdır zira ḳabrı açup görseŋ yine evvelki ḥālinde buluruz (12) ne su’al melekden ḫaber ve ne maṭarıḳ-i ḥadiḍ żarbından eser var eger (13) tecrübe-i maḥal içün meyyitiŋ gözleri çuḳurına cüva ḳoḳusuna ṭari (14) ḳoyup defn eyleseŋ açdığımızda yine kel-evvel buluruz ziyanında (15) enisine mekanında celisi var bu maḳūle-i muḫalif-i aḳval-i fużul (16) na-ma’ḳuli ḥażreti risalete isnad-i mücerred aḳradır ve ḫalḳı da‘i (17)

19B (36)

Mucib-i fesaddır ve ṣalb olanlar ve ḥayvan ḳursaġında bulunan (1) ve ġaraḳ olanlar ḳabre ḳande girer. Bu ẕikr olunan ‘aẕab ve ni‘meti (2) ḳanda görür eger cesed iḫraḳ olsa ve küli tarmar olsa ol (3) ḳabrde sakin ve ana anda ‘aẕab olur dimek mümkindir muḥale (4) mü’eddi olan ḳıyle ve ḳali ḥażreti Resūl-i ekrem ṣallallāhu te‘ālā (5) ‘aleyhi ve sellem ve ehl-i sünnet ve cema’at nice umur-i beyān ederler anlara (6) cevāb **Ammā emr-i evvel** ol ḳavl mu’temed ‘aleyhdir enbiya ve Resūl salavat (7) ullah ‘aleyhi ves-selama ‘aḳli muḥāl gördüğü aḳvali aḫya’r edüp (8) ḥaşa kendüler kezib ve laf-ı-güzaf etmege iḫtiyar etmezler. Her ne (9) söylerlerse Ḥaḳḳ ve ḫilafi baṭıl muṭlaḳdır. Ve bunlarıŋ iḫbar (10) ṣadaḳatları iki ḳısımdır ki ikisine bile inkar-i a’zam cürm ve günaḥdır. (11) Bir ḳısmı ‘āḳıl ṣıḥḥatına şehadet eyledukgi emr-i muşaheddir herkes (12) görür bilür ve mucibce ‘amel ḳılur. Ve bir ḳısmı ‘aḳıldan mestūrdur (13) erbab-i ma’ḳulun idrakinden mehcurdur ġiyubdan ḫaber ve ‘Ālem-i (14) Berzaḫda ve rūz-ı cezāda vaki’ olacaḳ eşkal-i ġiyubdan verdikleri (15) gibi iki ḳısmıyla alden ba‘id belki ḥaḳiḳatda Muḥammed ve şeri’atide (16) sediddir. Hidayet-i rabbaniyyiden merdud bir alay melaḥide-i bi-din (17)

20A (37)

Ḫaẕelehumu Allah ‘aḳl-i baṭıl ve fikr-i fasidleri muḳtażasınca dillerine (1) gelen kelam melameti söyleyüp ḳavl-i münkerlerinde ‘inad eyleyüp (2) cehllerini iẓhar etmekden ‘ār etmezler ve illā ḥaḳ güniŋi ẓahırdır (3) **Emr-i Ṯāni** rusulün kelamını yaramaz fehm etmemekdir ötesi delālete (4) çıḳar yoldır. İslam’da ekser-i ḥadīṯ olan delālet kelamı risaleti (5) kema yenbaği fehm etmeyüp fehminde su‘ubet olan kendi heva-i (6) nefsleri üzere aḫẕ etmekden nāṣī kütüb-i mütun ve ḥavaşi olmışdır (7) şöyle ki iẓhar-ı ḥaḳ murad edene ve evamir ve nevahiye münḳad olana (8) niza’ variddir cidal variddir **Emr-i ṯaliṯ** budur ki ol Rabb-i Ġaffar (9) ‘ibadine üç dar-i iḫtiyar eyledi biri dar-i dünyādır ki dar bu dardır (10) bir dar-ı berzaḫdır ki dar-ı intiẓardır ve biri daḫı dar-ı aḫiretdir ki (11) dar-ı ḳarardır her dara maḫṣūṣ aḥkām-ı ta’yin eyledi ve insanı daḫı (12) ecsād ile ervāḥdan mürekkeb ḳıldı. Ve ecsādı ervāḥa (13) mürekkeb ḳıldı. Ve dar-ı dünyāda ecsādı aṣl edüp ervāḥı (14) ve aḥkām-ı şer’iyyeyi daḫı ecsāda (15) tabi‘ ḳıldı. Zira aḥkām-ı şer’iyyeyi iẓhar-ı erkan-ı ebdana mevḳufdur (16) ve ammā Ḥaḳḳ celle ve ’ala aḥkām-ı berzaḫ-ı ervāḥ üzerine cari ḳılup (17)

20B (38)

Ecsādı ervāḥa tabi‘ ḳıldı. Aḥkām-ı berzaḫda ervāḥ ẕevḳ (1) ṣefada olsalar ecsād daḫı ḥuẕurundaki ṣefada olurlar (2) ve eger ervāḥ ‘aẕab-i elimde olsalar ebdan daḫı ‘aẕab-ı ‘iḳabda (3) olurlar. Bu ḥikmetin aḥvalini keşf içün ol vacibi (4) ’ül vücud ḥālet-i nevm-i ‘Ālem-i Berzaḫa miṯal eyledi. Vaḳi’e ‘āleminde (5) rūḥa vaḳi’ olan ṣefa ve cefa ebdana serayet edicidir ve (6) ebdan aḥkām-ı ervāḥ üzerine caridir eger ervāḥ ‘ālem-i nevmde (7) elem ve ‘aẕabda olursa ecsād daḫı iżṭırab ve inḳilabda (8) olur ve eger ervāḥ raḥat ve ṣefada olursa ecsād (9) daḫı istiraḥatda olur kāh olur ki vaḳi’ede ervāḥa (10) olan ‘aẕabın eseri ecsādda ẓahir olur feryad etmek gibi (11) ḳalḳup uyanmaḳ adam gibi ḥarakat ve sekenat ve kelimat etmek gibi (12) ma’ haẕe ne dedügüni bilmez ve kendüden negü ne ‘amel ve ef‘al ve (13) aḳval-i ṣadir oldugını idrak etmez ingçünke rūḥ bedene dāḫil (14) degildir eger dāḫil olaydı uyanmaḳ ḥaṣıl olurdu. Zira rūḥ (15) ḥayata muġayirdir ḥayat bedende sakindir rūḥ seyr eder devr (16) eder. ‘Ālem-i Berzaḫda daḫı ḥāl bu minval üzeredir ki iki adam (17)

21A (39)

Bir döşkde yaturlar. Birisi güzel düşler görüp ṣefada (1) olur birisi ‘aẕab-i elimde ṣabaḥı güçle bulur birbirleriniŋ (2) ḥāllerinden ḫaberdar olmazlar ḳıyamet gününde Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ‘aẕab (3) ve ‘iḳabı ve ṣefa-i ṯevabı beden ile rūḥun birine maḫṣūṣ ḳılup (4) birini ana tabi‘ ḳılmadı belki ebdanıyla ervāḥı ‘aẕabda ve ṯevabda (5) yeksan ḳıldı ile olsa maṣlube ve maṭlube olan (6) ṯevabı ve vüs‘et-i ḳabri ve ḳabirde vaki‘ olanı dünyāda olanlara (7) bilmek lazım olmaz zira

beden rūḥa tabi‘dir ‘aẕab ve ṣevabda (8) rūḥ-ı aṣldır **Ammā Emr-i Rabi’** Allahu Te’ālā umur-i aḫireti ehl-i dünyāda (9) maḥcub ve ‘aḳıllarını anda vaḳi‘ olan aḥvalden meslub (10) ḳıldı kemal-i ḥikmetdenki aṣıl iman-i ṣaḥiḥ ġaybe iman ve ‘ālem-i (11) ġaybde vaḳi‘ olacaḳ umur-i iḳan ve iẕ‘an eylemekdir. Zira (12) ẕat-ı bari te‘ālā ve mele’-i a‘la ve ṭa’ife-i cinn ve şayaṭin ve ‘arş (13) ve kürsi ve cennet ve cehennem cümle-i naẓardan ġa’iblerdir. Şunlar ki (14) bu cemile iman getirmezler anlar ayat-i ṣaḥiḥeden ḥasirlerdir (15) ‘Ālem-i Berzaḫda olan eḥval-i cümle-i dünyāda olanlarıŋ esfel-i (16) a‘lasını bilmek lazım degildir mevte ḥażır olan insana (17)

21B (40)

Mela’ike geldiği ve selam verdiklerinde selamların aldıġı ve anlar (1) ile mükāleme ḳıldugını ẓahirdir ki yanlarında ḥażır olanlar görürler (2) nitekim evliya-i kibardan Şeyḫ Hüseyin iḥtiżarda melek-i mevte cevāb (3) edüp sen me’mur olduġın ḫuṣūṣ fevt olmaz. Ammā ben (4) me’mur olduġum emr-i mua‘ẓẓam fevt olur zaman ḳalmaz ṣabr ile (5) deyüp fi-l ḥāl abdest alup eda’-i ṣalavatden ṣoŋra aḫirete (6) intiḳal eyledi ve daḫı ‘Ömer Bin ‘Abdul’aziz kāh Ḫülefa-i Raşidinden (7) rażiyallahu ‘anh riḥlet gününde beni ḳaldırınız dedi ḳaldırdılar (8) oturdı ve iki ellerini dizlerine evirdi ve üç kere ya rab (9) şol nesne ki baŋa emr edüp imtiḥan eyledin ben anı yerine getir (10) meyüp ‘iṣyan eyledim lākin eşhedüellah ilahe illallah deyüp başını (11) ḳaldırup semaya naẓar ḳıldı ya emir’el mu’minin ta‘accub-i naẓar-ı şedīd (12) eylediniz dediler biraz kimseneler görür biz ins ve cinn degil deyüp (13) teslim-i imatet eyledi ve daḫı Fażale Bin Dünyā vakt-i iḥtiżar (14) Muḥammed Bin Vasi’ ‘ayninde bulmış idim yüzi örtülmüş idi işitmeğe (15) merḥaba merḥaba mela’ike Rabbi la ḥavle vela ḳuvvete illa billah ne güzel ra’iḥe-i (16) ṭayyibe geldi ṣefa-i sürur ile derunumuz doldı deyüp ḳut (17)

22A (41)

oldı dedi **ve meyyit** defn olındıḳta melekler gelmesi nice istib‘ad (1) olunur ki Ḥaḳḳ celle ve ‘ala mela’ikeyi ve cinn ve ervāḥ ḥaceri ve mederi (2) ve türabi ve şeceri ve ḥadīd ve nüḥasi ve ṭuyur-i hava meṣabesinde ḳılmıştır (3) hava ṭuyura nice mani‘ olmaz ise anlar dahi mela’ike ve cin ervāḥa (4) öyle mani‘ olmazlar ṭuyur hava alınca nice girerlerse bunlar daḫı (5) cibale ve ḥadīd-i şedīde ve arażi-i şedīde öyle girerler naẓar-i (6) insan bunlardan maḥcubdur ve si’at-i ḳabr ervāḥa biẕẕat (7) ve ebdana tabi‘iyyetle olur ca’izdir ki ḳabr meyyiti ṣıḳup ve adla‘ını (8) birbirine ṣu ḳoyup yine evvelki ḥāline ‘avdet ede. Ve gayrilerin (9) naẓarından ḥıfẓ olmaḳ muradu’llah ola ta‘annüt ve ‘inad ile Allahu (10) Te’ālānıŋ Resūlını tekẕib eden melaḥideyi dine ve zenadiḳaya (11) cevāb hemen seyfi’l hedr ilzam anıŋla intiẓam bulur **ammā Emr-i Ḫamis (**12) şol rıyaż ve Nar ki ḳabirde dünyāda olan ateş münevver gibi degil (13) dir ki herkes

müşahede ide ol baġca dünyāda olan baġca (14) lardan alṭaf ve a‘ladır ve ol ateş dünyāda olan ateşden (15) aḥerr ve aẕlamdır Ya‘ni nurı yoḳdur ve iḥraḳda eşeddir ehl-i dünyā (16) yapışsalar barid ve laṭifdir. Ammā meyyiti iḥraḳ-ı vaṣfi ḳabil degildir (17) .

22B (42)

ve bu ḥikmet bir ‘ibretdir daḫı ‘acib ġaribdir ki iki meyyit bir yere defn (1) olunur biri baġ cinanı seyeran eder. Birbiri nar-ı cehim ile büryan (2) olur ne Nar’da olan cinanda olanıŋ ṣefasından ḫaber (3) dar olur ve ne gülzarda olan Nar’da olanıŋ cefasından (4) ḫaberdar olur. Ehval-i berzaḫ ḥalk-ı ‘ālemden mestūr olduġuna (5) ḥikmet budur ki eger ḫalḳ ‘alim buna vaḳıf olsalar idi ġaybe (6) iman ile teklif-i baṭıl ve sitr-i ibtila ve imtiḥan māẕa ḥall olmaḳ lazım (7) olduġundan ma‘ada mücrimlere maḳabire defn olunmaḳ ve namazları (8) ḳılınmaḳ ḳılurdı ve bu ḥāl ḥayvanatda muḥāl olduġu içün (9) ḥażret-i Resūl ‘aleyhiṣṣalatu ves-selam beha’im bilürler işidirler (10) deyü beyān eyledi ‘aẕab-ı ḳabr böyle maḥcub ve mestūr iken evliya’ (11) ullahdan baʿżısı muṭṭaliʿ ve baʿżısı nagah olurlar nitekim İbn-i (12) Ebid-dünyā rivāyet eder ki ehl-i Medineden bir adamın ḳızḳarındāşı (13) mevt olup defn eyledi. Ama ḳabrinde bir mataʿ unutdı beʿdehu (14) gelüp ḳabri açdı meta’ını aldı ve ḳızḳarındāşını gördü ki (15) ḳabri ateşle dolmış ve ḳızḳarındāşı ateşin içinde ḳalmış ḳabri (16) örtüp anasına geldi ve anıŋ ḥayatında ḥālinden ḫaber aldı (17)

23A (43)

Anası dediki namaz ḳılmazdı ve ibram olundıḳda ḳılurdu ammā (1) abdest almazdı ve perde ardından süzüklerdi ve ḳoŋşuları (2) bunıŋ bu ḥālinden anlardı dedi ve daḫı ‘Omar Bin Abdul’aziz rażiyallahu (3) te‘ālā ‘anhden rivāyet olunur buyurur ki Bin Velid Bin ‘Abdilmeliki (4) ḳabrine indirdiklerinde ḥażır ve aḥval-i muṣibetine naẕar idim gördüm ki (5) dizlerini büküp iki ḳat eyledi ve ettikleri eʿmal-i ḳabiḥenin (6) fil- ḥāl cezāsını buldı oġlı daḫı görüp ka‘be ḥaḳḳı içün babam (7) dirildi zira ayaḳları bir yere geldi dedi ben daḫı öyle ṣanırsun (8) belki ‘aẕabında isti’cal olunup ḳaydı görüldi dedim dedi. (9) ‘aẕab-ı ḳabrin vuḳu’unda bu maḳūle aḫbar ve aṯar aḳtı çoḳdur (10) ve beyn’n-nās muḥaḳḳaḳdır. Öyle olsa ‘Ālem-i Berzaḫda vaḳi’ olan (11) ibtilanıŋ cümlesi ḥaḳḳ olduġunda şübhe ḳalmaz **Ammā Emr-i Sadis (**12) Ḥaḳḳ celle ve ‘ala dünyāda olan beni-ademe rüsul ve enbiya gönderdi (13) ve Cebra’il ‘aleyhis-selam anlara gelüp ādab-ı şer‘i telkin ederdi (14) kimse anı görmez ve bu vecihle gelür gider sırrına ermezdi (15) cümleden resül-i ekrem ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem Cibril amin (16) diḥye şeklinde gelüp Ḳur’ān-ı ‘aẓim-i ta‘lim ve aḥādīṯ-i ḳudsiyye tebyiyin (17)

23B (44)

Ederdi Vahy-i Mübin kahı ṣalṣala-i ceres ya‘ni can avazı gibi avaz-ı (1) ḥazin ile gelürdi ve kahı deviy-i zenbur Ya‘ni arı gümürdesi gibi (2) olurdı eṣḥab ne görürler ve ne ol avazı işidirlerdi (3) Allah’ın kemal-i ḳudretine iḳrar ettiler bu maḳūle cüz’iyyati nice inkar (4) ederler. Eger Allahu Te’ālā ‘aẕab-i ḳabri iẓhar edeydi görenler (5) taḳat getirmeyüp derdlü olup ziyade-i ġam ve ġaṣṣadan helāk (6) olurlardı. Zenadiḳa ve malaḥide ta’ifeleri hiç görmediler (7) mi ki bir ḥuḳḳabaz tez destekle şeyṭanat edüp niçe sana‘i-i (8) ‘ecibeye gösterirler ki ‘aḳıller çak ve da’ire-i ‘aḳıldan iḫrac (9) olur. Be‘id midir ki ‘ālemi yoḳdan var eden meyyitiŋ gözi (10) çıḳarında cevābi ve sinesi üzerinde ṭari danesi tebdil (11) ve taḥvil ḳılup ba‘de’l ‘aẕab yine yerinde ṣabit ve mekanında yer ḳarar (12) göstere. Buna inkar ve żalalet-ı maḥżdır naʿuẕu billahi te‘āla (13) tekẕib-i mürselin ve taʿciz-i Rabb’il-‘ālemin olduġı muḥaḳḳaḳ olur (14) **Ammā Emr-i Sabi’** Rabb-i ‘izzetin ḳudretine naẓar ile yummaktadır ki maṣlub (15) ve ġarik ve makül ve ḫarika ‘aẕab çaşınası ẕevḳ edecek (16) miḳdarı rūḥ dāḫil olup ḫalḳ ana vaḳıf olmalılar insana (17)

24A (45)

mübhem ve müşkile-i ‘ilm verilmemişdir nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala. ***ve ma utitum (***1) ***mine-l ‘ilm-i illa ḳalila*** buyurdı Ya‘ni ‘ilmden size ḳalil verildi (2) ve daḫı Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ***ve in min şey’in illa yusabbiḥu bi-ḥamdihi velakin la tafḳahun (***3) tesbiḥiḥim deyü buyurdı Ya‘ni eşyadan hiçbir şey yoḳdur illallaha (4) tesbiḥ eder lākin siz anıŋ tesbiḥini idrak eylemez siz aṣḥab-ı güzinden (5) ekseri ekl-i ṭa’am ederken ṭa’amın tesbiḥini işidirlerdi (6) pes ḥayat eṣeri olmayan ecsamda tesbiḥ-i muḳarrer olunacaḳ ḥayat-ı ḳalil (7) ile ecsāda ‘aẕab-ı ḥiss olunmaḳ müyesser olur. Pes ḫaliḳ-i ka’inat (8) iẕake-i ‘aẕab ve redd-i cevāb içün cesedi meyyite ḥayat-ı ḳalil (9) vermeğe ḥaşa ‘aciz ola. Nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ‘aziz Peyġamberin (10) rūḥunı ḳabż edüp yüzyılından ṣoŋra yine iḥya eyledügini (11) Ḳur’ān-ı ‘aẓiminde beyān eyledi ve buyurdu ***avu kellezi merre ‘ala ḳaryetin (***12) ***ḫaviyetin ‘ala ‘uruşiha ḳale enna yuḥyi haẕihi’llahu ba’de mevtiha fe’emateh (***13) ***ullahu mi’ete ‘amin ṣumme ba’eṣehu.*** Ma‘nā-i şerifi görmez misin şol ḥaşrde (14) tereddüd ve nefs-i muṭma’inne olmayup kendine tereddüd eden kimseyi (15) ki bir ḳaryeye mürur ve baġ ve baḫçesine ‘ubur edüp (16) üzümünden ve incirinden yedi ve buyut-i ḳuṣurını ḫarab görüp (17)

24B (46)

Bunı Allahu Te’ālā nice iḥya ederdi Allahu Te’ālā anı yüz yıl (1) öldürdi andan ṣoŋra iḥya edüp yine ḳaldırdı. Ol (2) ḳaryr-i ḳuds-ş şerif edeyike buḫt-ı naṣṣara dedikleri kafir ‘asker (3)

ferevan ile gelüp yaḳup ḫarabe eyledgünden ṣoŋra ‘aziz (4) Peyġamber uġrayup seyr eyledi ve aḥya’sına muta‘alliḳ bu sözi (5) söyledi kendi ḥayat bulduġundan ṣoŋra ol ḫarabe-i ma’mur (6) ve yanında kendü ile bile olan ḥimarını menṣur ve bağından ṣu (7) mağına sıḳduġı şarabı ṭaze görüp ġurur-u nefsle söyledüğüne (8) ta’ib ve maġfur olduġı kütüb-i tefsirde masṭurdur öyle (9) olsa bu maḳūle da’ire ‘aḳldan bīrūn iḥya ve imateye (10) ḳādir olan ẕati içün aḥval-i berzaḫ gibi ef‘al-i cüz’iyyeden (11) ‘aciz olmaduġunı yabanda gezen mecnun bile bilür buna inkar (12) güneşi bilecekle sitr etmek meṣabesindedir **Ammā Emr-i Ṣamin** bilmek (13) gerekdir ki ‘Ālem-i Berzaḫ dünyā ile aḫiret ortasında olan zaman (14) ve ol zamanda olan ḥāletdir nitekim ol vacibü’l vücud. ***Ve min*** (15) ***vara’ihim berzaḫ ila yevm-i yub’aṣun*** buyurdı Ma‘nā-i şerifi bunlarıŋ (16) maverasında ḳıyamet gününe varınca bu menzil ve bir **iram edecek** (17)

25A (47)

mesken vardır ki ana berzaḫ derler. Ve anda bunlar aḫiret ḥālin (1) müşahede ederler anlar dünyāda onlara naẓırlardır ve aḫirete var (2) acaḳ menazili başarlardır. Dünyāda a‘maline göre anda cezā olunurlar (3) kimi ‘ada ede kimi enva‘-i ni‘em bi-ḥisabda kimine ḳabr-ı cennet bağcelerinden (4) bir baḫçe ve kimine bir cehennem çuḳurlarından bir çaḳırdır maṣlub ve ġariḳ (5) ve me’kul ve ḥariḳ cümle fani olan cesedleri ol ‘aẕabden ve ne‘imden (6) hışṣa-i darlardır. **Ḥikayet-i** eva’ilde bir kimsene cehl ile bileyi ilḥade (7) mübtela olup ecsādı ateş içinde yanup kül olduktan ṣoŋra (8) baʿżısını deryaya ve baʿż-ı uḫra havaya verüp nābedīda etmekle (9) ‘aẕab-ı ḳabrden ḫalāṣ-ı mümkündür deyü iʿtiḳad edüp evladına (10) vaṣiyyet eyledi vaṣiyyetini ṭutdılar Allahu Te’ālā havaya emr eyledi (11) alduġunı götürdi ve deryaya emr eyledi ilḳa olunan kulı (12) yerine getürdi. Andan ṣoŋra tekrar ḥayat verdi ve ne içün (13) bu ḳabaḥati ettik dedi ya rab ḫavfum ziyadeydi dedi ya benim kemal-i (14) ḳudretimi münkir miydin baŋa ‘acz-i isnad eyleyüp ‘aẕabimden ḫalāṣ (15) olmaġ içün cismini ateşe yaḳup kül eyledin dedi işte gör (16) imdi ‘aẕab nice olur adam eyledigi e’mal-i ḳabiḥanıŋ cezāsını (17)

25B (48)

Nice bulır diyüb ‘aẕāb-ı şedīd ile ‘aẕab eyledi ‘aẕab-ı ḳabri (1) inkar eden eşrar ḳabrde ve rūz-i cezāda bu ‘aẕaba kerüftar olma (2) ları muḳarrer **Mes’ele-i Ṣamine ‘aẕab ḳabra iman lazım ve ana sebeb olan** (3) **e‘malden iḫtiraz emr-i mühim olup mufaṣṣalen beyāne ihtiyac-ı tam** (4) **var iken ṣaraḥaten Ḳur’ān-ı ‘aẓimde ẕikr olunmamaġa sebeb ve terk** (5) **olunmasında ḥikmetindir anı beyān eder** bu su’al-ı cevāb iki vecih (6) üzredir biri icmal biri tafṣil. Ammā cevāb-ı icmali budur ki (7) Ḥaḳḳ sübḥanehu ve te‘ālā Resūl ‘aleyhiṣṣalatu ves-selama iki vaḥyi (8) Mübin inzal edüp Ḳur’ān-ı ‘aẓiminde ***ve inzelel-lahu ‘eleyke-el kitabe*** (9) ***ve l-ḥikmete***

buyurdı ya Muḥammed Rabbin seniŋ üzerine kitab (10) ve ḥikmet indirdi. Ve bir yerde daḫı ***huvel-lezi be'iṯse fil-ummiyyin*** (11) ***resulen minhum yetlu 'aleyhim ayatih ve yuzekkihim ve yu'allimehumu'l kitabe*** (12) ***vel-ḥikmete*** buyurdı Ma'nā-i şerifi Allahu Te'ālā ol Allahdır ki (13) ummiyyin içinde bu Resūl ba'ṯ eylediğine üzerlerine Allah'ın (14) ayetlerini tilavet ve teẕkir eder ve onlara ta'lim-i kitab ve ḥikmet eder (15) bu āyet-i kerīmelerde ẕikr olunan kitabden murad Ḳur'ān-ı 'aẓim ve ḥikmetden (16) murad sünnet-i Resūl 'aleyhis-selamdır icma'-ı e'imme-i din bunıŋ (17)

26A (49)

Üzerinedır. Pes Allahu Te'ālā Resūlından kitabında ḫaber ver (1) diği umura iman nice lazım ise ḥażreti Resūl 'aleyhiṣṣalatu (2) ves-selam ḫaber verdiği umura daḫı iman vacibdir bu ehl-i islam (3) içinde bir aṣl-ı muttefaḳ 'aleyh bir ḳa'ide-i muḳarraradır Resūl 'aleyhiṣṣalatu (4) ves-selam buyurdı ***enna utite'l kitabe ve miṯlehu ma'ah***. Ya'ni Allahu Te'ālā (5) baŋa kitab ve anıŋ miṯli faṣl-ı ḫiṭāb verdi dimekdir öyle olsa (6) 'aẕab-ı ḳabr ṣaraḥet Ḳur'ān-ı 'aẓimde ẕikr olunmadıysa Resūl-i ekrem (7) aḥādīṯ-i şerife ile beyān eyledi ḥāl bu minval üzere olunacaḳ (8) ehl-i İslam olanlara ana iman getirmek vacib ve anda 'aẕaba mu'eddi (9) olan e'malden ictinab emr-i lazım oldı. Ammā cevāb-ı tafṣili (10) budur ki 'Ālem-i Berzaḫda olan 'aẕab ve ne'imin Ḳur'ān-ı 'aẓimde bir nice (11) ẕikra takdim ve tefhim buyurladı nihayet zuhur ne bina'-ı 'aẕab-ı ḳabr (12) 'ünvanıyla beyān olunmadı evvel 'aẕab-ı ḳabre delālet eder ayeti kerimedendir (13) ki Ḥaḳḳ celle ve 'ala buyurur ***velev tera iẕiẕ-ẓalimune fi ġamezati'l mevt vel-mela'iket*** (14) ***basiṭu eydiyehim aḫricu enfusekumu'l yevme tuczevne 'aẕabe-l hevn-i bima kuntum*** (15) ***taḳulune 'ala'llahi ġayr-el ḥak ve kuntum 'an ayatihi testekbirun*** Ma'nā-i şerifi (16) eger gördüğünüz şol va ḳit kim ẓalim olanlar şiddet mevtde olup nefs- (17)

26B (50)

lerinizi bedenlerinizden tez çıkarunuz deyü melekler ellerin uzadırlar (1) bugün 'aẕab-ı şedīd olsaŋuz gerekdir derler ol sebeb (2) ile ki Allah Ḥaḳḳ'dan ġayrı söz söylediŋiz ve Allah'ın ayātından (3) istikbar ve ḳavlinden istikrah eylediŋiz derler eger ol vaḳti göre (4) yidiniz dünyāda 'acayıb gördüŋüz demektir. Bu ḫiṭāb anlara mevt (5) ḥālinde olan cüyādır ki keẕib iḥtimali ölmeyen melekler bugün 'aẕāb-ı (6) şedīd ile 'aẕab olseŋüz gerekdir derler. Eger anlardan 'aẕabı (7) te'ḫir olunmaḳ emr olaydı bugün cezā alsaŋuz gerekdir demek (8) ṣaḥiḥ olurdı. Pes muḳarrer oldu ki ol mela'ike-i ġılaẓ ve şidadıŋ (9) 'aẕabları ba'dil mevt ve ḳabl'l ḥaşr olan 'aẕabdır. Ve daḫı 'aẕab-ı ḳabre (10) delālet eyleyen ayat-i kerimedendir ki Ḥaḳḳ celle ve 'ala buyurur ***feveḳiyehu*** (11) ***Allahu seyy'ati ma-makaru ve ahake bi-al-i fir'avne su'e'l***

‘aẕab ennaru (12) ***yu’razuna ‘aleyha ġuduvven ve ‘aşiyyen ve yevme taḳumus-sa’ate edhelu*** (13) ***alefir’avne eşedde’l ‘aẕab*** Ma‘nā-i şerifi Allahu Te’ālā Musa ‘aleyhis-selam (14) Āl-i Fir‘avn mekrleri belasından saḳladı ve Āl-i Fir‘avn’a ‘aẕab-i (15) elim laḥiḳ eyledi her gün ṣabaḥ ve akşam ‘aẕaba ‘arz olunurlar (16) ve ḳıyamet gününde bunlara ey Āl-i Fir‘avn eşedd-i ‘aẕaba dāḫil olunuz (17)

27A (51)

denilür bu āyet-i kerīmede bunlara deryaya ġaraḳ ettikten ṣoŋra (1) vaḳi‘ olan ‘aẕab bir daha da olduġunda şek olmaz bu ayetleriŋ (2) emṡali āyet-i kerīme Ḳur’ān-ı ‘aẓimde çoḳdur ve ‘aẕab-ı ḳabre şamildir ġayr-i (3) ihtimal ba‘iddir ammā **Mes’ele-i Tasi‘e** ‘aẕab-i ḳabre sebeb olan (4) e‘mali ve onda ‘aẕaba ba‘iṡ olan ef’ali beyān eder. İcmalen (5) bilmek gerekdir ‘aẕab-i gürftar olan ehl-i ḳubūr Allahu Te’ālānıŋ emrine (6) ita‘at ve Resūlullahıŋ sünnetine ri‘ayet etmeyüp münheyat ve fevaḥişe (7) meşġul ve aʿmal-i ṣaliḥa yanlarında emr-i ġayri ma‘ḳul olmaġla (8) Allah’ı iġżab edüp müstaḥaḳḳ-ı ‘aẕab ve ‘iḳab olurlar bu ṭa’ife (9) den ma‘ada günaḥlardan saġayire mübaşeret eyleyen cühela daḫı (10) ‘aẕab-ı ḳabre mübtela olur nitekim Resūl ‘aleyhiṣṣalatu ves-selam (11) muġtab ve nemmam ve bevlden bedenlerin pak etmeyen ḳabirlerinde mu‘aẕẕab (12) olduḳlarını beyān buyurdı. Ammā ‘ilmen ve saliḥ-i enbiya ve şüheda (13) cennet bağçelerinden bir bağçede olurlar **Mes’ele-i ‘Aşire (**14) ‘aẕab-i ḳabirden ḫalāṣa esbab negūne ‘amel olduġunı beyān (15) eder cami‘-i Tirmiẕi’de ḥażret-i Resūl-i ekrem ṣalla’llahu te‘ālā (16) ve sellemden rivāyet olunur buyurur. ***Küllü meyyitin yuḫtemu ‘ala ‘amelih*** (17)

27B (52)

İlla’llezi mate murabiṭan fi sebilillahi fe’innehu yünemma lehu ‘ameluhu ila yevmi’l ḳiyame (2) ***ve ye’mene min fitneti’l ḳabr*** Ya‘ni her meyyitiŋ ‘ameli tamam olur illā ṣol (3) adamın ‘ameli nihayet bulup itmam olunmaz ki fi sebili’llah serhedlerde (4) mürur-i küffarı men‘ etmek içün bina olunan seddi beklerken fevt (5) ola ol adamıŋ ‘ameli yevme’l ḳıyamete varınca neşutme bulup fitne-i (6) ḳabrden emin ola **ve daḫı** İbn-i ‘Abbas rażiyallahu ‘anhümadan rivāyet (7) olunur ki eṣḥabdan bir taze kimsene bir yere çadır gördi meğer (8) ḳabr üzeri imiş içinde ṣaḥibi Tebareke oḳur gördi ve Resūl (9) ekreme gördügüni ḫaber verdi. Resūl Aleyhiṣ-ṣalatu ves-selam (10) Sūre-i mülk münci’i ‘aẕab-i ḳabirdir dedi **ve daḫı** İbn-i ‘abbas aṣḥabından (11) rivāyet olunur ki bir tarik-i dünyāya saŋa bir ḥadīṯ-i şerīfi ohudı (?) (12) idemege anuŋla şad ve ġamedden azad olasın dedi alṭafdır (13) diyecek Sūre-i Tebareke ḥıfẓ ve ḳıra’atına müdavemet edüp ehli (14) ve ‘iyal ve ṣıbyanıŋa te‘lime ihtimam ile ki ‘aẕab-i ḳabirden

selametdir (15) Resūl-i ekrem ṣallallāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem bu Sūre-i ümmetin ḳulubında (16) olmaġı bin surin deyü buyurdı **ve daḫı** münecci ‘aẕab ḥaḳḳında bir ḥadīṯ-i (17) şerīfi vardı oldı ol ḥadīṯ-i şerīfi Ebu Musa-i medeni terġib (18)

28A (53)

Ve terhib-i tam kitabında Se‘id Bin Museyyd’in ve ol daḫı Abdullah (1) Bin Semre’den rivāyet eder ki bir gün Medine-i Münevvere’de bir ṣaffa (2) oturduḳ negah Resūl-i ekrem ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem üzerimize (3) gelüp bir vaḳi‘elerin beyān eylediler ve buyurdılar ki bu giçe bir ‘acib (4) vaḳi‘e gördüm ümmetden birini gördüm ki melekü’l mevt rūḥını (5) ḳabże geldi anıŋ valideynine iḥsanı anı melekin elinden aldı. (6) ve birini daḫı gördüm ki şeyatinin başına çıḳup anı ġamkin (7) eylemişler anıŋ Allahu Te’ālā ẕikre gelüp şeyatin bi-perişan edüb (8) anı şada eyledi ve birini daḫı görmege ana mela’ike-i ‘aẕab-ı (9) tamam iżṭırab verdi ṣalavatı gelüp anı ḳorurdı (10) ve birini daḫı gördüm ki ṣusuzluḳdan yalanır ve her ḥavża varup (11) andan içiren ṣanur men‘ ederler anıŋ şehr-i ramażan ṣavmi (12) gelüp men‘ edenleri def‘ edüp anı ṣavardı ve birini daḫı (13) gördüm ki enbiyā ‘aleyhimü’s-selām ḫalḳa ḫalḳa meclis edüb (14) oturmuşlar her meclise ki varır redd ederler anıŋ cenabetden (15) ġasli gelüp ol ḥiretde iken elin alup baŋa getürdi (16) ve benim yanımda oturdı ve birini daḫı gördüm ki eṭrafını ẓulmet (17)

28B (54)

Almış ve ol ẓulmet içinde mütaḥayyir ḳalmış anıŋ hacc ve ‘umresi gelüb (1) anı envara iḫraç eyledi ve birini daḫı gördüm ki mü’minler aŋa (2) söylemezler ve görüşüp merḥaba etmezler anıŋ ṣıla-i raḥmi gelüb (3) ya ma‘şere-l müslimin bu adam ṣıla-i raḥimde salik-i ṣāliḥīndendir (4) dedi. Andan ṣoŋra söylediler ve muṣafaḥa eyleyüp ta‘ẓim (5) eylediler ve birini daḫı gördüm ki zebaniler ‘aẕab etmek muradidir (6) ederler anıŋ emr-i ma‘rufı ve nehyi münkeri gelüp ellerinden alup (7) anı şad eyledi ve birini daḫı gördüm ki dizi üzerine o (8) turmuş ve ri‘ayet ḫiẕmeti birine getürmiş Ammā Allahu Te’ālā ile kendi (9) ma-beyninde bir ḥicab anı didardan may’us etmiş anıŋ ḥüsn-i ḫuluḳi (10) gelüp anı Allaha idḫal eyledi. Ve birini daḫı gördüm ki ṣaḥife-i (11) aʿmal-i şimali ṭarafından verilür anıŋ Allah’dan ḫavfi gelüp aʿmalini (12) yemininden verdirüp ḫavfden emin eyledi ve birini daḫı (13) gördüm ki mizanı ḫafif olmış anıŋ kendünden evvel fevt (14) olan oldı gelüp anıŋ teşkili ile teşrif eylediler ve birini (15) daḫı gördüm ki cehennem kenarında ḳa’im anıŋ Allah’dan ricası gelüp (16) anı cennetde da’im eyledi ve birini gördüm ki ateşe düşmüş anıŋ (17)

29A (55)

Allahu Te’ālā ḫavfından aḳan gözi yaşı gelüp ateşi söyindirdi (1) ve anı baġ-ı cinana gönderdi ve birini daḫı gördüm ki ṣıraṭ üz (2) erinde ditrer durur anıŋ Allahu Te’ālā ya ḥüsn-i ẓannı gelüp anı ṣıraṭdan (3) geçürdi ve birini daḫı gördüm ki ṣıraṭ üzerinde kāh düşer (4) kāh ḳalḳar baŋa olan salavatı gelüp ayaġ üzerine ḳaldırdı. (5) ve birini daḫı gördüm ki bab-ı cennete gelmiş ama cennet ḳapusınıŋ kapatılmış (6) anıŋ kelime-i şehadeti gelüp bab-ı cenneti açdı ve e’imme-i ḥadīṯden (7) ḥafıẓ Abu Musa bu ḥadīṯ-i şerīfi aḥsen-i aḥādīṯdir dedi (8) ve rü’yayi enbiya ‘aleyhimuṣ-ṣalatu ves-selam vahyi mubin olduġuna (9) şübhe yoḳdur ittifaḳ bunıŋ üzerinedir. **On Birinci Mes’ele** (10) **‘aẕab-ı ḳabr küffara ve münafiḳine ve ‘uṣat-ı müslimine ‘ām ve şamil midir** (11) **yoḫsa ancaḳ hemen münafıḳlara ve fasiḳlara midir beyān eder** (12) **.** Nice kimseler ‘aẕab-ı ḳabr fasiḳlara ve münafıḳlara maḫṣūṣdur. Küffar (13) ta’ifesi dininden ve nebisinden istifsar olunmaz dediler (14) ammā Ḳur’ān-ı ‘aẓim ve sünnet-i Resūl gereği küffara bile şümuline delālet (15) eder nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala buyurur ***yuṯebbitu Allahu’l leẕin āmenu bil-ḳavl*** (16) ***iṯ-ṯabit fil-ḥayatid-dünyā ve fil-āḫire ve yużilullahu-ẓ-ẓalimin ve yef‘elullahu*** (17)

29B (56)

mayeşa’ buyurdı. Aḥādīṯ-i ṣaḥiḥa ile ṯabit olmışdır ki bu ayet-i (1) kerime su’al-i münker ve nekir ḥaḳḳında nazilledi Ma‘nā-i şerifi ḳabirde (2) melekler ***men rabbuke ve ma dinuke ve men nebiyyuke*** diye su’al eylediklerinde (3) Allahu Te’ālā mü’minlere ḳavl-i ṯabit verib şaşırmaz. Ammā ẓalimleri (4) iẕlal ve aẕab-ı elime iṣal eder Allahu Te’ālā istedügüni faʿildir (5) ṣaḥiḥinde Enes Bin Malik raẓiyallahu te‘ālā ‘anh Resūl-i ekrem ṣallallāhu (6) Te’ālā ‘aleyhi ve sellemden fitne-i ḳabr ḥaḳḳında varid olan ḥadīṯ-i şerīfi (7) rivāyet eylediklerinde Buharî ziyade tafsil edüp ammā münafıḳa (8) ve kafire melekler ol içinizde baʿs olunan adam ḥakkında nedir (9) siz deyü ḫiṭāb eylediklerinde bilmez deyü cevāb verecek ḥadīdin (10) bir gürz ile şöyle ururlar ki avazını ins ile cinnden ġayri (11) cümle işidirler ve yukaruda ẕikr olunan ḥadīṯlerde daḫı (12) ervāḥ-ı mü’minin ḳabż olundıḳda riʿayetler ve ervāḥ-ı küffar ḳabż (13) olundıḳda ihanetler olduġı beyān olınmış idi öyle olunca (14) fitne-i ḳabr kafirlere ve münafıḳlara ve Müslümanlardan facir ve fasiḳlere (15) ‘am olduġı tamam muḳarrer oldı **On İkinci Mes’ele** Ḳabirde olan (16) su’al-i münker ve nekir ümmeti Muḥammed’e maḫṣūṣ mıdır yoḫsa sa’ir-i ümeme (17)

30A (57)

bile şamil midir anı beyān eder. Bu mes’ele-i muşkiledir der meşayiḫden her (1) biri mesleke sali oldılar ammā taḥḳīḳ ve taṣḥiḥe mālik olmadılar (2) cümleden biri Ebu Abdullah Tirmizi

su’al münker ve nekir ancaḳ ümmeti Muḥammed (3) ḥaḳḳında menṣuṣdur dedi. Zira ümem-i salifeye cenab-ı ḥaḳḳdan (4) irsal-i rusul olunduḳtan ṣoŋra münker ve muḫalefe te’cil-i ‘aẕab olunup (5) aḫirete vuṣullarından muḳaddem dünyāda ‘aẕaba vaṣıl olurlardı (6) vaḳta kim Resūl-i ekrem ṣallah Allahu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem imamü’l enbiyai (7) vel-mürselin olup ḥakkında vema-arselnake illā raḥmeten lil- ‘ālemin (8) āyet-i kerīmesini nazil oldı dünyāda ‘aẕab olunmaḳ raf‘ oldı (9) emr-i küffari seyf-i ḥaḳḳ faṣl eyledi şunlar ki ḳılıç ḫavfından aymaz (10) iẓhar edüp durunlarında küfrlerin iżmar eylediler ḳabirlerinde (11) sırları aşikar olup ba‘d-e-su’al ‘aẕab-ı elime kürftar oldılar (12) şol ṭa’ife ki Allahdan ḫayif olup dillerinde imanları muḥkem (13) ola ol ġaffar anları dünyāda ve aḫiretde ḳavl-i s̱abit ile bir ḳarar (14) edüp ‘aẕab-ı ḳabrdan maḥfuẓ olurlar idi. Ammā Ḳurṭubi ve ġayriler (15) ana muḫalefet ve sa’ir-i ummeme bile şamil olmasına ittifaḳ eylediler (16) baʿżı meşa’iḫ-i din naṣ-ı ḳatı‘ bulmayup taḥṣil-i yaḳin eylemekle (17)

30B (58)

ta‘yiinde tavaḳḳuf etdiler. Ammā su’al-i ümmeti Muḥammed’e maḫṣūṣdır din (1) rical-i Resūl-i ekrem ṣallallāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellemden rivāyet olunan (2) aḥādīs̱-i şerifeniŋ baʿżısında taḫṣiṣ-i ibham eder ‘ibaretle (3) istidlal eylediler ki ***inne haẕihi il-ümmetü yubtela fi ḳuburiha*** buyuruldı (4) ma‘nası bu ümmet ḳabrlerinde mübtela olurlar dimekdir ve baʿżısında (5) daḫı ***uḥiye ilyye ennekum müftenune fi ḳuburikum*** buyuruldı ma‘nası baŋa (6) cenab-ı Ḥaḳḳ’dan vahy olundı ki siz ḳabirleriŋizde meftun olursunuz (7) dimekdir bu ‘ibaretler taḫsisi ifāde eder ve sa’ire hin-i ‘aẕab-ı (8) ḳabr olmamaġa ifāde eder dediler ve daḫı ḥażreti Resūl-i ekrem (9) ṣallallāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem müminler meleklere cevāblerinde eşhedu en la ilahe illallah ve eşhedu (10) enne Muḥammeden ‘abduhu ve Resūluh derler deyü (11) buyurdı bu daḫı su’al-i ümmeti Muḥammed’e maḫṣūṣ olmaġa delālet eder (12) ve bir ḥadīs̱de daḫı ***innekum tümteḥenune ve ‘anni tüs’elun*** buyuruldu (13) Ya‘ni siz ḳabrinizde benimle imtiḥan olup ve benden su’al olunursunuz (14) dimekdir. Bu ḥadīs̱den daḫı me’al-i iḫtiṣaṣ-ı su’aldır (15) dediler ammā bu su’al sa’iri ümeme bile şamildir diyenler bu ẕikr (16) eylediŋiz ‘ibarat-i aḥādīs̱den ḫuṣūṣa delāleti yoḳdur dediler. (17)

31A (59)

Zira cairdir ki Resūl-i ekremin bu ümmet sorduġundan murad-ı (1) nās ma‘nasına ümmet ola **On Üçüncü Mes’ele Eṭfāl fitne-i** (2) **ḳabre mübtela olup perişan ḥāl olurlar mı anı beyān eder** erbab-ı (3) ḥadīs̱ bu mes’elede iki fırḳa oldılar bir fırḳa eṭfāliŋ daḫı (4) ibtilasına ẕahib olup iḳamet-i hüccete muvaẕib oldılar. (5) Delilleriniŋ birisi eṭfāliŋ namazları ḳılmaḳ meşru‘

ve du‘asında (6) fitne-i ḳabrı ṣabırdan ṣaḳla dimeke şuru‘ olunmaḳ ṣaḥiḥ olmış (7) dır ki İmam Malik muvaṭṭa‘ nam-ı kitabında Ebu Hureyre’den rivāyet (8) eder Resūl-i ekrem ṣallallāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem bir ṣabiyi ṣaġiriŋ (9) namaz ḳıldı ve du‘asında ***Allaumme ḳihi min ‘aẕabi’l ḳabr*** dedügüni (10) işiddiler dedi ma‘nası ya Rabb bu oġlancıġı ‘aẕab-ı ḳabrdan sen ṣaḳla (11) dimekdir. Eger ḳabirlerinde eṭfāle ‘aẕab-ı iḥtimali olmayaydı (12) Resūl-i ekrem nice bu vecihle du‘ayı ehemm görürdi dediler. (13) ve bir delili sebebleri daḫı ḥażreti ‘A’işe rażiyallahu te‘ālā (14) ‘anhadan ṣadir olan ḥadīṯ merḥametdir ki bir ṣabiyi ṣaġiriŋ (15) cenazesi mürur edince ziyade merḥametden ḥażreti ‘Aişe (16) rażiyallahu ‘anha aġladı ya umm-el mu’minin niye aġlarsın dediler (17)

31B (60)

Ḳabri bu ma‘sum bi-ṣabrī ṣıḳması ḫaṭırime geldi dedi. Eger ‘aẕab-ı (1) eṭfāl muḳarrer olmasa ḥażreti ‘A’işe niçün aġlardı dediler (2) ve daḫı bir nice ḥadīṯ-i şerīfde eṭfāle ḫiṭāba ***entum tumtaḥanune fi*** (3) ***l-aḫire*** ‘ibareti vardı olmuşdur ki ma‘nası siz aḫiretde imtiḥan (4) olsaŋız gerekdir dimek olur. Aḫiretde eṭfāliŋ ‘aḳılları (5) kemalde olup cevāba mecal-ı muḳarrer olunacaḳ tekmil ve ‘aḳl ve nehy ile (6) ḳabrda su’alleri ola olur dediler **Ammā** fırḳa-i uḫra ***men rabbuke*** (7) ***ve ma dinuke ve men nebiyyuke*** deyü su’al ya‘ni dünyada mürsel kimlerdir (8) deyü su’al-i ‘ilm-i kamilleri ḥaṣıl olan ricaledir. Allahı (9) ve Resūli ve din-i İslamı ve iman ne olduġını bilmeyüp iẕ‘an (10) eylemeyenlere Rabbin kimdir ve diniŋ nedir ve Resūle ne dersin deyü (11) su’al da’ire-i ‘aḳlden hariç ve muḥāldir dediler ve ‘aḳılları ḳabir (12) lerinde kamil olursa daḫı dünyāda geçen aḥvale şamil degildir (13) ve eṭfāl aḫiretde imtiḥanolunmaları buŋa muḫalif ve ol imtiḥan (14) eṭfāliŋ kendü ‘amellerine muṣadıfdır. Zira Ḥaḳḳ celle ve ‘ala aḫiretde (15) anlara Resūl kendü emrine iṭa‘at eylemleri ferman olunur (16) ki iṭa‘at ve ‘iṣyan ẓahir olduḳda istiḥḳaḳ-ı sevab ve ‘aẕab (17)

32A (61)

‘ayan ola ol dünyāda geçen aḥvalden su’al degildir belki (1) anda olan ‘ameli muḫtellerinden su’aldır dediler **ve Ebu Hureyre’den** (2) naḳl eyledikleri ḥadīṯde *kih ‘aẕab-‘l ḳabr* buyurdıḳlarından murad eṭfāle (3) terk-i iṭa‘at yaḫud fi‘l-i ma‘ṣiyet eceli içün ‘aẕabdan ṣaḳla dimek (4) degildir zira günaḥı yoġiken meyyite ‘aẕab-ı muvafıḳ ḥikmet-i Rabbü’l-erbab (5) degildir belki ol ḥadīṯde meẕkūr olan ‘aẕabdan murad ġayrilerin (6) eyledikleri ef‘al-i ḳabiḥeden miyyte ḥaṣıl olan elemdir dediler (7) nitekim Resūlullah ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyurdı ***elmeyyitu yu’eẕẕebu*** (8) ***bibuka’i ehlihi ‘aleyh*** Ya‘ni meyyit bi-günaḥ iken ḳabrinde aḳraba ve muta‘alliḳatıŋ (9) saçlarıŋ bulup aġladıḳlarından mu‘aẕẕeb olur (10) Ya‘ni

mute'ellim olur dimekdir ḥaḳiḳat-ı 'aẕabı ceḥim ile mu'aẕẕeb olur dimek degildir (11) ile olsa eṭfāle ehlinden elem-i ḥaṣıl olmaḳ bu ḥadīṯ-i şerīfde (12) ṣariḥ olunacaḳ namazı ḳılınup ya Rabb bunı 'aẕab-ı ḳabrden ṣaḳla (13) deyü namazında du'a eylemek ṣaḥiḥ olur dediler **On Dördüncü Mes'ele (**14) **'aẕab-ı ḳabr ḳıyamet gününe varınca da'im olur mu yoḫsa munḳatı' (**15) **olup meyyit huẕur ile na'im olur mı anı beyān eder.** Bu su'ale (16) cevāb iki nev'e munḥaṣır. Nev'-i evvel da'im olmaḳ üzeredir ki (17)

32B (62)

Ayat-ı kerime ve aḥādīṯ-i şerifede devāmına delālet-i müstaḳime vardır ki (1) ẕikr olundı Ḥaḳḳ celle ve 'ala ***ennaru yu'raẕune 'aleyha ġuduvven ve 'eşiyyeten*** (2) buyurdı. Ya'ni Āl-i Firʿavn'a sabaḥda ve aḫşamda Nar'e 'arż olunup (3) ruz-i ḥaşre varınca bu minval üzere 'aẕabları farż olunur dimekdir. (4) **Ve daḫı** Sermre'den ẕikr olunan ru'yayı ṣādıḳa ḥażreti Resūl eger (5) mülk-i ṣādıḳ bu 'aẕab bunlara ḳıyamete varınca muttaṣıldır dediler (6) **ve daḫı** ẕikr olunan Bera' Bin 'Azib ḥadīṯinde ḳıṣṣa-i kafirde anıŋ (7) içün Nar'dan bir bab açılur ruz-i ḥaşre varınca cehennemde vara (8) caḳ yerine naẕar eder ve ḥarareti ile 'aẕab olur deyü buyuruldı. (9) **Ve daḫı** İbn-i 'Abbas'dan rivāyet olunan cerideteyn ḥadīṯinde taḫfif-i (10) 'aẕab-ı ḳabrleri cerideteyn görmesiyle mu'aḳḳat ḳılunup ba'de yine 'avdet (11) eylemege işāret buyuruldı ve bunlardan ma'ada 'aẕab-ı ḳabr ḥaḳḳında (12) varid olan aḥādīṯ-i şerife-i ṣaḥiḥada te'bid-i 'aẕab-ı ḳabra taṣriḥ (13) ve işāret bi-nihayetdir **Ama** nev'-i ṯāni inḳiṭa'-ı 'aẕab-ı ḳabri. (14) Muş'ar aḥādīṯ ve aṯardeki 'aẕab 'uṣat-ı müslimin ve müslimat (15) günaḥları miḳdarı mu'aẕẕab olup andan ṣoŋra munḳati' olmasına (16) hüccet-i beyyinatdır. Zira aḳraba ve muta'alliḳatdan vaṣıl olan ed'iye (17)

33A (63)

ve ṣadaḳāt ve istiġfār ve ḳıra'at ile 'aẕab-ı ḳabr meyyit munḳatı' olmasına (1) ṣaḥiḥ-i rivayāt ve ḥikayāt vardır ve cümleden biri İbn-i Ebi (2) d-dünyā Ẕikr eyledügi ru'yayı ṣadıḳadır ki Ehl-i medineden ṣalaḥ (3) ile ma'ruf bir adam fevt oldı. ṣuleḥadan bir adam anı (4) vaḳi'esinde ehl-i Nar'dan buldı melül ve maḥzun ve mutaḥayyir (5) gezerken yedinci gününde yine gördi bu defa ehl-i cennetden (6) olmışsın ehl-i Nar'dan değil miydik deyü su'al eyledi bela öyle (7) idim velākin ol gün benimle bile zümre-i ṣaliḥadan biri defn olup (8) hemcivarlarından ḳırḳ aṣiye şefa'at eyledi bendeki ol cema'atda (9) dāḫil olup mertebe-i maġfirete vaṣıl oldum dedi **ve yine** İbn-i Ebi (10) d-dünyā bir ṣaliḥ kimseden rivāyet eder ki bir ḳarındāşım fevt oldı (11) ṣalaḥına bina-i ẓann ederdim ki raḥmet-i raḥmanı buldu düşümde gör (12) düm seni ḳabriŋe ḳavd ve ġamden ṣoŋra ḥāliŋ nice oldı deyü ṣordım (13) hemen Nar'dan bir şihab ile bir melek-i 'aẕab

üzerime ḥavale ol (14) up beni ecder-i Nar'a nevale ḳılmaḳ istedi eger bir da'iniŋ du'ayı (15) müstecabı mabeynimizde ḥicab olmaya idi beni ol şihabla çalup (16) meşabe-i turab ederdi dedi **Ve daḫı** 'Amru Bin Cerir tebyiyin edüb (17)

33B (64)

İẕa da'al 'abdu li'eḫih-i'l meyyit etahu ila ḳabrihi fe-ḳale ya ṣaḥibe'l ḳabr (1) ***i'l ġaribi haẕa hediyyetun min aḫin 'aleyke şefik***dır dedi. Ya'ni geçen (2) meyyitiŋ ehl-i imandan bir ḳarındāşı anıŋ rūḥu içün duʿa' eylese anıŋ (3) ṣevabını bir melek ol meyyitiŋ ḳabrine geturur ey ṣaḥib-i ḳabr-i ġarib (4) bu seniŋ şefeḳetlu ḳarındāşından bir tuḥfe-i armaġandır dimekdir (5) . 'amme-i emvāt-ı mu'minin ṣaḥib-i ḥayat olan aḳraba ve mute'alliḳat (6) ve yarān ve iḫvānından ṣadir olan ed'iyeyi ve iḥsan-ı nurdan (7) ṭabaḳalar ve ḥarirden örtüler ile melekler elleri üzere mu'azzez (8) ve mukarram bu vecihle vaṣıl olup bu saŋa fülanıŋ armaġanı ve (9) şafaḳat ve marḥemetinden ṣadir olan iḥsanıdır derler andan (10) meyyite enva'-ı 'ināyet-i Rabbanī ḥaṣıl olur dedi **On Beşinci Mes'ele** (11) **Ervāḥ-ı insan ebdandan munfaṣıl oldıḳlarından ṣoŋra ḳanda** (12) **mekan ṭutarlar anı beyān eder.** Bu mes'ele müşkile-i 'acibe ve ġaribe (13) dir bunda nās çoḳ tekellüm eylediler zira bu müdde'ada mebaḥiṣ (14) ve munaẕır olanlar edille-i sem'iyye ile iṣbatına ḳādir olmayup (15) 'uḳūl-i ulu'l elbab bunı ta'aḳḳul ve idrakda 'aciz ve ḳaṣırlerdir (16) ve erbab-ı ḥadīṣden bir ṭa'ife buŋa ẕahib oldılar ki ervāḥ-ı mu'minin (17)

34A (65)

Gerek Ervāḥ-ı şüheda' ve mücahidin gerek sa'ir-i ervāḥ sü'eda ve ṣāliḥīn (1) dir 'indellah cennetdedirler. Madem ki günaḥ- kebir yaḫud din-i ḳalil (2) ve kesir anları cennete duḫūlden mani' olmayadırlar. bu meẕheb Ebu (3) Hureyre ve 'Abdullah Bin 'Ömer meẕhebleridi. Bir ṭa'fe daḫı ervāḥ ḳabir (4) leri eṭrafında da'irler ve ziyāretlerine gelüp du'a eyleyenlere naẕırlar (5) dır dediler. Bir ṭa'ife daḫı cennete girmezler ama eṭrafında ve (6) ebvabında da'ir olurlar ve cennetin ṣafaya ni'meti bulurlar dirler (7) . İmam Malik ḥażretleri ervāḥ istedikleri yere giderler (8) ve gelürler dimeke salik oldı ve İmam Aḥmed Bin Ḥanbel ervāḥ-ı (9) küffar Nar'da ve ervāḥ-ı ebrar cennet-ı gülzārda dedi ve ba'ż-ı (10) eṣḥab ve tabiʿin ervāḥ-ı mu'minin Allah ḳatındadır deyüp ziyade (11) söylemediler ve baʿż-ı eṣḥab ve tabiʿin ervāḥ-ı mu'minin cabiye (12) tam mevżıʿ cennette maḥbus ve ervāḥ-ı küffar Ḥazramut'tadırlar (13) bu ḥaḳir yerde vaḳiʿ bi'r-i mevt dimekle men'ut bir ḳuyu içinde (14) dirler ve bir ṭa'ife daḫı ervāḥ-ı mu'minin bi'r-i zemzemde (15) ve ervāḥ-ı küffar bir huvvet dedikleri ġamm ḳuyusundadırlar (16) ve Selman-ı Farisī ervāḥ-ı mu'minin yeryüzünde berzaḫdadırlar (17)

34B (66)

İstedikleri yere giderler ve ervāḥ-ı küffar siccindedirler muttaṣıl ‘aẕab (1) ederler didi ve bir ṭa’ife daḫı ecsāda girmeden evvel ḳanda icad (2) olınmışlar ise anda iḫtişad ederler ve bir ṭa’ife daḫı (3) ervāḥ-ı a‘raż-ı ebdan ‘utulldendir a‘raż-ı mevtle maḥv ve mużmaḥıl olur (4) lar dirler. Bu ẕikr olunan ṭa’ifelerden her biriniŋ mudda‘aların iṣbat (5) eder hüccet ve delilleri vardır bu muḫtaṣarda ẕikr-i ṣaḳildir Ama (6) şol ta’ife ki ervāḥ-ı ebdan aḫire ḥulul eder dediler ol ḳuldan (7) ba‘żı ḥaḳḳdır ve ba‘żı baṭıl muṭlaḳdır ki anıŋ ḳa’ili iḫraḳ bin-nara (8) aḥaḳdır ama ol ḥaḳḳ olan Resūl-i ekrem ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem (9) ***ce‘ele-llahu ervāḥaş-şüheda’i fi ecvafi ṭayrin ḫużur*** buyurulduġunda (10) meẕkūr olan duḫūl ve ḥulūldır ki i‘tiḳad olunması vacib (11) ve i‘timad olması lazımdır. Zira bu ḥadīṯ-i şerīfiŋ ṣıḥḥatında şekk (12) etmek adamı ḥaḳiḳat-i imandan ḳat‘ eder melaḥide-i bi-din buŋa (13) tenasüḫ dedikleri ḳavl na-ma‘ḳuldır. Zira ervāḥ-i şühedanıŋ (14) ḥulul eylediği ṭuyur baġ cinandadır ki ruz-i ṭ aşre varınca ervāḥ-ı (15) şüheda anda vaṣıl ḥużurundadur. tenasüḫ mulḥidlerin aḳval-i fasideleri (16) ve ḳil ve ḳal baṭılalardır ki ervāḥ ebdandan ḫalāṣ oldıḳdan (17)

35A (67)

ṣoŋra bir beden bir bedene ittiṣal ederler ḥaşr ve ma‘ad dedikleri (1) ḳavlden murad budur derler. Enbiya ve rusul buṭlanına ittifaḳ etdikleri (2) tenasüḫ-ı baṭıl budur ammā menazil-i ervāḥ ḫuṣūṣunda meẕkūr olan aḳval-i (3) muḫtelifeniŋ ḳanḳısı (hangisi) maḳbul ve i‘tiḳad ḥaḳḳ mavṣuldır denilürse (4) cevāb budur ki ervāḥ-ı enbiya ‘aleyhimuṣ-ṣalatu ves-selam a‘la-i (5) ‘illiyyin ve müşahede-i rabbi’l-‘ālemindedir anlarıŋ mertebelerinden a‘la (6) mertebe yoḳdur ve ervāḥ-ı şüheda tūtī miṣali yeşil ḳuşlar içinde (7) ṣafa ve ḥużurundadadır ve baʿżı ervāḥıŋ meskeni bab-ı cinan ve (8) mesireleri ravża-i rıżvandadır İmam Aḥmed Ḥanbel Bin ‘abbas’dan (9) rivāyet eder ervāḥdan baʿżısı bab-ı cennetde bir nehriŋ lem‘esi (10) üzere bir yeşil ḳubbe içinde ḥużurunda raḥatdadırlar rızḳları (11) cennetden vaṣıl ṣafa-i ‘işrete na’illerdir deyü buyurdı ve baʿżı (12) ervāḥ daḫı süfliyye ve arżıyye olmaġla yerde maḥbus olup (13) mekanlarından ḫuruç edemezler. bu ervāḥ-ı süfliyye ve arżıyye (14) ervāḥ-ı semaviyye ile cem‘ olmazlar. Zira ervāḥ-ı semaviyye dünyāda (15) ma‘rifet-ı Rabb-i ‘izzet ve maḥabbet-illah ile ṭa‘at ve ‘ibadet ile Allahu (16) Te’ālā’ya taḳarrub ve ins taḥṣil etmişlerdir anlarıŋ mertebeleri ‘aliye (17)

35B (68)

dır ervāḥ-ı süfliyyeniŋ anlar ile münasebetleri ve muṣaḥabetleri (1) ülfetleri yoḳdur belki ervāḥ-ı süfliyye arżiyye daḫı biri birleri (2) ile münasebet ve muṣaḥabet ederler ile olsa ehl-i imandan ervāḥ-ı (3) su‘eda ve ervāḥ-ı eşḳıya bir mekanda sakin olmazlar her ta’ife istiḥḳaḳ (4) lerine göre ve mertebelerine göre ḥimayet ve ṣıyanet olunurlar. ‘Ālem-i (5) Berzaḫda aḥval-i ervāḥ beyānında Resūl-i ekremden varid olan (6) aḥādīṯ-i şerifeniŋ cümlesi ḥaḳḳdır ve birbirine mu‘araża ve (7) munaḳażadan biridir vaḳi‘e-i muṭabıḳdır Ammā rūz-i ḥaşrda ervāḥ (8) cesedlerine dāḫil olduḳlarından ṣoŋra cümle bir ‘arż-ı beyzada cem’ (9) olup herkes a‘malina göre cezā olunur Ama ervāḥ-ı küffara siccin-i ebedī (10) dar-ı ḳarardır ve anda‘aẕab-ı elim ile nar-ı ceḥime kürftardır ‘Ālem-i Berzaḫda (11) daḫı anlara eman ve seyr-i sulük ve iḫtilat-ı yārāne-i zaman olmaḳ (12) muḥāldir. **On Altıncı Mes’ele ervāḥ-ı emvāta aḳraba ve mute‘alliḳatın** (13) **ṣadaḳati ve evladın ṣavm ve ṣalavati ve hacc ḳıra’atından aŋa nafi‘ ecr-i ṣevab** (14) **vaṣıl ve ‘afv merḥametlerine muta‘alliḳ menfa’at ḥaṣıl olur mu anı beyān** (15) **eder.** Ehl-i sünnet ve cema‘atden erbab-ı ḥadīṯ ve fuḳeha ve aṣḥab-ı (16) tefasir ve ekabir-i ‘ülema ‘umumen bu ḳavl üzerine ṣabitlerdir ki emvāt (17)

36A (69)

ḥāl-i ḥayatlarında eyledikleri evḳaf ve ḫayrat ve vaṣiyyet eyledikleri (1) vucuh-ı ṣadaḳātdan elbette müntefi‘ olurlar nitekim Ebu Hureyre rażiyallahu ‘anh (2) Resūl-i ekremden rivāyet eder ***ḳale resulul’lahi ṣallallahu te‘alā ‘aleyhi*** (3) ***ve sellem iẕa mate-l insanu inḳata’e ‘anhu ‘ameluhu illa min ṣelaṣ ṣadaḳatin cariye*** (4) ***ev ‘ilmin yuntefa’u bih ev veledun ṣaliḥin yed’u leh***. Ma‘nā-i şerifi Resūl-i (5) ekrem ṣallallāhu ‘eleyhi ve sellem buyurdu ki geçen insan fevt olsa (6) cümle ‘ameli eden munḳatı‘ olur illā üç ‘amelden biri eyledügi evḳaf (7) dır ki menafi‘-i ‘amme fuḳarayadır ve biri daḫı ṣol ‘ilm-i nafi‘dır ki (8) anı dünyāda neşr ve ta‘lim ve ṭalib-i ‘ilm olanlara ifāde ve tefhim eyledi (9) biri daḫı veled-i ṣaliḥdır ki leyl ve nahar babasına du‘a eder dimekdir (10) Ammā emvāt içün olan a‘mal-i bedeniyye ervāḥ-ı emvāta vaṣıl o (11) lup anlara ‘Ālem-i Berzaḫda ṣafa ve surur ḥaṣıl olur mı bu mes’ele (12) ‘ülema-i eslaf ve fużela-i eḫlaf mübaḥese ve münaẕara edüb (13) iḫtilaf etmişlerdir. ṣol fażıllar ki vuṣuluna ḳa’illerdir aḥādīṯ (14) ve ayat ve icma‘-i ehl-i sünnet ile iḳamet-i hücec ve beyyinat eyleyüp ṭaraf-ı (15) ḫilafda olanlara cevāb etmişlerdir. Ammā delillerinde Ku’an-ı Kerimde (16) Ḥaḳḳ Te’ālānıŋ ***vel-leẕine ca’u min ba’dihihum yaḳulune rabena aġfir lena*** (17)

36B (70)

ve li’iḫvānina elleẕine sebeḳuna bil-iman. Ḳavl-i şerifidir ki Ya‘ni ṣol (1) adamlar ki bunlar geçdiklerinden ṣoŋra dünyāya ḳadem baṣdılar ya rab (2) bizden evvel geçen ehl-i iman

iḫvānımıza raḥmet ve maġfiretle iḥsan (3) eyle deyü du‘a ederler dimekdir. eger emvāta ġayrin du‘ası ve istiġfārı (4) müfid olmasa Rabb ‘izzet-i kelam-ı mecidinde emvāta du‘a edenlere (5) nice medḥ ve s̲ena ile teşrif ederdi dediler ve daḫı sünnetde Ebu (6) Hureyre ḥadīs̲inden rivāyet olundıki Resūl-i ekrem ṣallallāhu te‘ālā (7) ‘aleyhi ve sellem buyurur ***iz̲a ṣalleytum ‘ala-l meyyiti feḫliṣu lehud-du‘a’.*** Ya‘ni geçen meyyit namazı kılsaŋuz du‘a (8) ve iḫlas ve raḥmet ve maġfiret (9) ricasında iḫtiṣaṣ eyleŋüz dedi ve daḫı Ṣaḥiḥ-i Müslim’de ‘Avf (10) Bin Malik Ḥadīs̲inden rivāyet olundıki ḥażreti Resūl-i ekrem (11) ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem bir meyyit namazı ḳılup ***Allahumme iġfir leh*** (12) ***ve-rhamhu ve ‘afihi ve a’fu ‘anh ve ekrim nuzulehu ve evsi’ müdḫalehu veġsilhu*** (13) ***bima’s̲-s̲elc vel-bered ve neḳḳihi min el ḫaṭāya kema yüneḳḳas̲-s̲evbu’l abyażu min ed-denes*** (14) ***ve ebdilhu daren ḫayran min darih ve ehlen ḫayren*** (15) ***min ehlih ve zevcen ḫayren min zevcih ve edḫilhu’l cennete ve a‘izhu min ‘az̲abi’lḳabr ve min ‘az̲abin-Nar*** (16) deyü du‘a eyledügüni ravi ḥadīs̲in işidüp ḥifẓ eyledim dedi. (17)

37A (71)

Ma‘nā-i şerifi ya Rabb bu meyyiti yarlıġa ve ḳabrinde raḥmet ve ‘afiyetle (1) ḥużur ve raḥat vir ve kendüye tekrim eyle ve marḳidini vasi‘ ḳıl (2) ve bunı ḳar ṣuyu ve ṭolı ṣuyuyla yiyüp pak eyle ḫaṭālardan (3) aḳ libas-i gerdan pak oldığı gibi ve dünyāda olan darından (4) pek dar ve ehlinden ḫayrlu ehl ve zevcinden ḫayrlu zevc verüb (5) cennete idḫal eyle ve ‘az̲ab-ı ḳabrden ḥimayet ve ‘az̲ab-ı Nar’dan ṣıyanet (6) eyle dimekdir. eger du‘adan meyyite ḥüḳḳat olmasa Resūl ṣall- (7) allahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem du‘asında nice ihtimam ve diḳḳat eder dediler (8) ve daḫı aḥādīs̲ ve aṣarda varid oldu ki Ḥaḳḳ celle ve ‘ala bir ‘abdin (9) cennetde derecesini i‘la eder. ol ‘abd-ı ża‘if ya Rabb baŋa bu (10) derece-i refi‘eyi ḳandan iḥsan eyledin ḫāl bu ki defter-i a‘malimde (11) bu maḳūle teşrif icab eder ‘amel yoḳ ididir. cenab-ı ‘izzetden (12) ḫiṭāb olup bu senden ṣoŋra evladıŋ saŋa eyledügi du‘adan (13) ḥaṣıl olmış s̲emere-i zībādır derler ve Ammā vuṣul-i s̲evab ṣadaḳata (14) delil-i ḳatı‘ ṣaḥiḥeynde ‘A’işe ṣıddiyḳe rażiyallahu te‘ālā ‘enhadan (15) rivāyet olunan ḥadīs̲-i şerīfdir ki buyurur ***enne reculen ca’e ilen-nebi*** (16) ***ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem fe-ḳale inne ummi teveffet nefseha velem tuvṣi (***17)

37B (72)

ve ez̲unnuha lev tekellemet taṣaddaḳat efeleha ecrun in taṣaddaḳtu ‘aleyha ḳale na’am (1) ***Ma‘nā-i*** şerif-i ḥażreti ‘A’işe rażiyallahu ‘anha buyurur ki Resūl-i (2) ekrem ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme bir adam gelüp ya Resūlallah (3) anam fevt olup vaṣiyyetden maḥrum oldı ẓann ederim ki (4) tekellüme ḳādir olsa vaṣiyyet ederdi ben rūḥu içün baʿżı ṣadaḳat (5) eylesem

rūḥuna vaṣıl olur mu dedi Resūl-i ekrem na’am deyüb (6) cevāb verdi demekdir. Bu ḥadīṯ seyf-i ḳati‘ ‘uruḳ-i münkerdir ki (7) ṣadaḳat evlad ve aḳraba ve mute‘alleḳat ervāḥ-ı emvāta cenab-ı ‘izzetden (8) ba‘ṯ iltifat ve sebeb-i maġfiret olur **Ama** delil-i vuṣul-i ṯevabı ṣıyam (9) ḥadīṯ-i ‘A’işe ve sa’ir-i eṣḥab-i kiramdır ḥażreti ‘A’işe rażiyallahu ‘anha (10) dan rivāyet olunur buyurur ***enne resulallah ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve (***11) ***sellem ḳale men mate ve ‘aleyhi ṣıyam same ‘anhu veliyyuh***. Ya‘ni Resūl-i (12) ekrem ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem şol adam ki fevt ola ve anıŋ üzerinde (13) deyn-i ṣavmı ola velisi andan ṣıyam olur dedi **ve daḫı** İbn-i ‘Abbas (14) rażiyallahu ‘anhumadan rivāyet olundı buyurur ***ca’e reculun ilan-nebi*** (15) ***ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḳale iẕa ummi matet ve ‘aleyha ṣavumu ṣehr*** (16) ***efe eḳżihi ‘anha ḳale fedeynullahi aḥaḳḳu en yuḳża*** Ma‘nā-i şerifi bir adam Resūl (17)

38A (73)

ekreme geldi ya Resūllallah anam fevt oldı ve bir ay ṣavm deyni (1) ḳaldı ben anıŋ canibinden ḳaża edeyim mi dedi deyn-i ilahi ḳaża sa’iri duyuni (2) ḳażadan evladır deyü buyurdı dimekdir. Bu ḥadīṯ-i ṣaḥiḥalar (3) ġayrin meyyit içün ṣayim olması meyyitiŋ ḥāl ḥayatında kendi ṣavmi (4) maḳamına ḳa’im olduġuna ḳat‘an delālet eder. belki meyyit aḳrabası (5) ṣavma ḳādir olmayup bedel-i ṣavmi fuḳaraya verdiği ta‘amıyla ḳa’im (6) olur **Ama** delil-i vuṣul-i ṯevab-ı ḥacc İbn-i ‘Abbas rażiyallahu te‘ālā ‘anhumadan (7) rivāyet olunur buyurur. ***İmra’etun se’eletin-nebi ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem*** (8) ***‘an ibniha feḳalet mate velem yeḥuccu ḳale ḥucci ‘an ibnik***. Ya‘ni bir ḫatun (9) Resūl-i ekrem ṣallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme su’al edüp oġlum ḥacc (10) eylemeden fevt oldu ve deyn-i ḥacc üzerinde bāḳī ḳaldı dedi (11) Resūl-i ekrem oġluŋ içün sen ḥacc eyle deyü buyurdı **ve daḫı (**12) İbn-i ‘Abbas rażiyallahu te‘ālā ‘anhumadan rivāyet olundı ki ***ḳale reculun*** (13) ***ya nebiyallah inne ebi mate velem yaḥuccu efe’eḥuccu ‘anh ḳale ere’eyte lev kane ‘ala*** (14) ***ebike deynun ekunte ḳażaytehu ḳale na’am ḳale fe-deynullahi aḥaḳ***. Ya‘ni (15) bir kimse Resūl-i ekreme geldi babam ḥacc eylemeden fevt oldu. (15) ben anuŋ içün ḥacc edeyim mi deyü ḥālini ‘arż eyledi Resūl ‘aleyhiṣṣalatu ves-selam (17)

38B (74)

baŋa ḫaber ver eger babanıŋ deyni olsa anı ḳaża eder miydin bele ederdim (1) dedi imdi Allah deyni ḳażaya ḥaḳḳ-ı ‘ibadden aḥaḳḳ ve esbaḳdır dedi (2) **ve daḫı** icma‘-i ümmet ve ittifaḳ-ı ehl-i sünnet bunuŋ üzerine der ki vereṣe (3) meyyitiŋ kendi malından deyni każa yaḫud ḫarcdan bir adam teberru‘ (4) edüp kendü malından eda eyleseler meyyitiŋ ẕimmetinden deyn (5) saḳiṭ olur ve meyyit andan ṣafaya vaṣıl olur **On Yedinci Mes’ele** (6) **rūḥ ḥadīṯ ve maḫluḳ midir yoḫsa**

ḳadim ve ġayr-i mesbuḳ midir (7) **anı beyān eder**. Bu mes'ele muşkiledir ki 'ulemadan niceler mühtedi (8) olmayup żalaletde sergerdān ve nice ḥayretde ve esrar-ı ḥikmet-i (9) ilahiyye ile ḥayran oldılar zira Ḥaḳḳ celle ve 'ala ***ve yes'eluneke 'anir-ruḥ*** (10) ***ḳulir-ruḥu min emri rabbi*** buyurdı Ya'ni ya Muḥammed küffar rūḥundır deyü (11) senden su'al ederler gerekdir ki rūḥ Rabbin emrindendir ve bunun (12) hükm-i ḳaza-i mübremindendir deyü cevāb vir dimek olur ve daḫı (13) ḥażreti adem içün ***ḫalaktu bi-yedeyye. ve nefeḫtu fihi min ruḥi*** buyurdı (14) Ya'ni Ādem'i kendi yed ḳudretimle ḫalḳ edüp kendi rūḥumdan rūḥ (15) nefḫ eyledim dimek olur. Rūḥ Rabb-i ġurretiŋ emrinden olunacaḳ daḫı (16) Allah mużaf-ı muttaṣıl olunacaḳ ḳadimi lazım olur dediler **Ama** (17)

39A (75)

Enbiya'-i mürselin ṣalavatullahi te'ālā 'aleyhim ecme'in ve aṣḥab-ı güzinden ve tabi'in (1) ve sa'iri 'ulema'-i 'iẓam riżvanullahi te'ālā 'aleyhim ecme'in. ḥadīṯ olur (2) ve maḫluḳ olduġuna ittifaḳ etdiler ve bir ṭa'ife daḫı tavaḳḳuf (3) edüp ne ḥadīṯ deriz ve ne ḳadim deriz dediler ve bir ṭa'ife (4) daḫı ruḥu'llahıŋ nurundan bir nur ḫalḳ 'alim 'ilminden durdur (5) deyüp Resūl-i ekrem ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ***enne Allah ḫalaḳahu*** (6) ***fi ẓulmetin ṯumme alḳa 'aleyhi min nurihi*** buyurduġu ḥadīṯ-i şerīfle iḫticac (7) ve sözlerinde muṣir olup lec eylediler. Ma'nā-i şerifi Ḥaḳḳ celle ve (8) 'ala Adem'i ẓulmetde ḫalḳ edüp andan ṣoŋra kendü nurundan nur (9) irad eyledi dimek olur ve rafiż zenadiḳa zümresinden biraz (10) cemadat-ı natiḳa daḫı naṣaranıŋ ḥażreti 'İsa ḥaḳḳında söyledikleri (11) türhatı iḫtiyar edüp rūḥ-i 'İsa ve Meryem ḥażret-i (12) Ādem maḫluḳ degillerdir dediler **Ama** rūḥı ḳadim olmaduġuna (13) delil Ḥaḳḳ celle ve 'ala Ḳur'ān-ı 'aẓiminde ***Vellahu ḫalaḳa kulle şey'*** buyur (14) duġudır ki ta'ala 'umumen her şeyin ḫaliḳidir dimekdir. (15) bu ḳavl-i şerif Allahu Te'ālādan ġayrı cümle şey'e iṭlaḳ olunan (16) mevcudata şamildir. Lākin ṣıfatullah bu eşyadan ḫariç ve esma'-ı (17)

39B (76)

ẕatı içünde ve dāḫildir. Ḥaḳḳ celle ve 'ala cemi'-i ṣıfatıyla ḳadim ve ezelī (1) ve da'im bāḳīdir ve bu daḫı ma'lūmdur ki rūḥ ḥaşa Allah degildir. (2) ve ṣıfatu'llahdan bu ṣıfat daḫı degildir belki zümre-i mela'ike ve cin (3) gibi bir maḫluḳdur. nihayet libas-ı cism-i keṯifden 'ārī ve baṣar-ı ecsād-ı (4) keṯifeden mestūrdur ve dela'il-i ḳat'iyye biri daḫı budur ki Ḥaḳḳ celle (5) ve 'ala Ḳur'ān-ı 'aẓiminde ḥażreti Zekeriyya'ya ḫiṭāben. ***Veleḳad ḫaleḳtuke*** (6) ***min ḳabl velem teku şey'e.*** deyü buyurdı Ya'ni ben seni ḫalḳ eyledim ḫālbuki (7) sen bir şey degildin dimekdir. Bu ḫiṭāb Ḥażreti Zekeriyya'nıŋ rūḥı (8) ile bedenine ḫiṭābdır yalŋız bedene ḫiṭāb degildir. Zira rūḥsuz (9) beden ḳabil ve ḳādir redd-i cevāb degildir belki cemadatdan ḥacer (10) la yefhem

meṣabesinde bu cife bi-i‘tibardır fehm ve ta‘aḳḳul ve idrakden (11) ḥalidir ve bedeniŋ fehm ve idrakı tebe‘iyyet rūḥ pak iledir zira beden (12) rūḥuŋ āletidir ve kesb-i sa‘adetidir. pes ḫiṭābu’llah ḥaḳiḳat-i rūḥa (13) olunacaḳ rūḥ-ı maḫluḳ olmaḳ muḥaḳḳaḳ olur ve bir delil daḫı Ṣaḥiḥ-i Buḫari’de (14) Ebu Hureyre rażiyallahu te‘ālā ‘anh Resūl-i ekremden ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi (15) ve sellem rivāyet eyleduki ḥadīṣ-i şerifdır ki buyurur ***el ervāḥu cunudun*** (16) ***mucennede fema te’arefe minha i’telef ve tenakere minha iḫtelef*** Ya‘ni ervāḥ cunud (17)

40A (77)

dır Ya‘ni maḫluḳatdan bir nice ‘asker muctemi‘dir ḥāl-i ictimā‘da birbir (1) lerine münasebet edenler bunda daḫı ülfet ederler ve anda birbirlerinden (2) nefret edenler bunda daḫı iḫtilaf edüp birbirlerinden ‘üzlet (3) ederler demek olur. Ḥaḳḳ celle ve ‘alānıŋ ***ve nefeḫtu fihi min ravḥi ve ḳulir*** (4) ***-ruḥu min emri rabbi fenefaḫna fiha min ravḥina*** ḳavl-i şerifleriyle rūḥuŋ (5) ḳıdemine istidlal eden zenadiḳ ve ehl-iżalal nefisleri ettuguni bilmeyüb (6) ervāḥ-ı ḫabiṣelerini ḥaşa taŋrı olmaġı ḳarar ederler fehm etmezler ki (7) Ḥaḳḳ tebareke ve Te’ālā ***ḳulir-ruḥu min emri rabbi ve nafaḫtu fihi min ruḥi*** deyü (8) rūḥ-i kāh emrine ve kāh nefsine mużaf ḳılmaḳdan murad-ı şerifi ṣafi (9) rūḥı teşrif ve tekrim ve insan-ı ḳābil ḫiṭāb olup barī emanete (10) taḥammül eyledüği içün ẕikr bil-ta‘ẓimdır. Nitekim sa’ire Allah mużaf olan (11) eşyada bu ma‘na ḥaṣıldır ‘ibadullah ve beytullah ve naḳatullah ve Resūl (12) ullah gibi emir-i Rabbdendir dimek Ya‘ni kun lafẓından ṣadir olmuşdur (13) dimekdir ve ma‘lūm olaki ḥażreti adem ḥaḳḳında Rabb-i ‘izzet *ve* ***nafahtu*** (14) ***fihi min ravhi*** ve ḥażreti Meryem ḥaḳḳında ***fenefaḫtu fiha min ravḥina*** deyü (15) buyurduġı nafḫ-i rūḥa bil-ẕẕat ben mübaşeret eyledim dimek degildir (16) belki melek gönderdim benim iẕnimle nafḫ-i rūḥ eyledi dimekdir zira (17)

40B (78)

Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ḥareket ve mübaşeretden münezzehdir. **On Sekizinci Mes’ele** (1) **ḫulḳet-i ervāḥ ḫulḳet-i ecsāddan muḳaddem midir yoḫsa ḫulḳet-i (**2) **ervāḥdan aḳdem midir anı beyān eder**. Bu mes’ele’de ‘ulema eṣḥab-ı (3) güzin ve kübera’-i fużela’ meşayiḫ rıżvanullah te‘ālā ‘aleyhim ecme’inden (4) iki ḳavl vardır. Ervāḥıŋ ḫulḳeti muḳaddemdir din ‘ulemadan Muḥammed (5) Bin Naṣr Meruzi ve Melel ve Naḥl ṣaḥibi Abu Muḥammed Bin Ḥazm bunlarıŋ ervāḥıŋ (6) ḫulḳetleri ecsād ḫulḳetlerinden muḳaddem olduġuna Allahu Te‘ālānıŋ (7) ***ve laḳad ḫalaḳnakum ṯumme ṣavvarnakum ṯumme ḳulna lil mela’iketi uscudu li Ademe fesecedu*** (8) ***illa iblis.*** ḳavl-i şerifiyle istidlal eylediler Ma‘nā-i şerifi biz (9) sizi ḫalḳ eyledik ṣoŋra ṣuratlarıŋızı taṣvir eyledik daḫı ṣoŋra (10) meleklere secde eyleŋüz deyü emr eyledik dimektir ve daḫı Ḥaḳḳ sübḥanehu (11) ve te‘ālānıŋ ***ve iẕa aḫaẕe rabbuke min beni Ādem min ẕuhurihim***

ẕurriyetihim ‘ala (12) ***enfusihim elestu bi-rabbikum ḳalu bele*** ḳavl-i şerifi ervāḥıŋ ḫulḳetleri (13) ebdan ḫulḳetlerinden muḳaddem olduġuna delālet eder dediler (14) Ma‘nā-i şerifi Rabbin beni Adem’in ẕuriyyetlerini bellerinden iḫraç eyledi (15) ve ben Rabbiŋiz degil miyin deyü nefslerini ve meleklerini işhad eyledi. (16) ve anlar daḫı iḳrar edüp bele dediler dimek olur. ol zamanda (17)

41A (79)

ẕürriyatiŋ ebdan-ı maḫluḳ ve mevcud degil idi. belki bu aḫẕ-ı miṣaḳ yalŋız (1) ervāḥla olmuşdır. pes ervāḥıŋ muḳaddem olmaları muḳtażayı ḳażayı (2) mübrem olur dediler ve daḫı ‘Amru bin ‘Uyeybe rivāyet eylediği ḥadīṯ-i (3) şerīf daḫı delālet eder dediler. ***ḳale sami’tu resulallah ṣallallahu*** (4) ***te‘ālā ‘aleyhi ve sellem yaḳulu inne Allaha ḫalaḳe ervāḥ al ‘ibadi ḳable ecsad*** (5) ***il ‘ibadi bi-elfey ‘am fema te’arafe minha i’telef*** (6) ***vema tenakere minha iḫtelef*** Ya‘ni ‘Amr Bin ‘Uyeybe Resūl-i ekremden işitdim ki Allahu Te’ālā ervāḥ-ı (7) ‘ibadi ecsād-ı ‘ibadden iki bin yıl muḳaddem ḫalḳ eyledi (8) dedi bu ḥadīṯ-i şerīf ṣaraḥeten delālet eder ki ervāḥıŋ (9) ḫulḳetleri ecsād ḫulḳetlerinden muḳaddemdir dediler. (10) Ammā ervāḥ ecsāddan ṣoŋra ḫalḳ olunmaḳ meẕhebine ri‘ayet eden (11) ṣahib-i ṭaraf sa‘adetleri ḫilafda olan erbab-ı ḥadīṯ ve kitabe cevāb (12) verüp bu istidlal olunan ḥadīṯleriŋ ravileriniŋ ekṯeri meçhul (13) olmaġla medḫuldur. Bu maḳūle emr-i mu‘aẓẓamda böyle mecruḥ ḥadīṯler (14) ile istidlal ulu’l elbab zümresine vebaldır bu Ma‘nā-i (15) ġayr-i ṭuruḳ-i şetta ile egerçi eṣḥab-ı kiram ve ḥażret-i Resūl-i enamdan (16) rivayet eylediler ammā beyan-i aḥval-i ḳaderde naḳl ve rivāyet ve tafṣil-i (17)

41B (80)

ḥikayet eylediler ol ḥadīṯleriŋ birinde delālet ve işāret yoḳdur (1) ki Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ervāḥı tamam ḫalḳ edüp ve müstaḳil bir mekanda (2) iskan edüp lazım oldukça fevç fevç ḫalḳ olunan bedenlerine (3) ilḳa eyledi demegi iḳtiża eyleye nihayet cümlesinde meẕkūr olan (4) matmaḥ-ı naẓar-ı cumhur Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ẕüriyyati ẓahr-ı Adem’den ufacıḳ (5) ḳarınca şeklinde iḫraç taṣvir ve temṯil edüp kimini muẓlim kimini (6) müşriḳ ve kimini ṭarıḳ ve kimini barıḳ ve kimini sa‘id ve kimini (7) şaḳi ve kimini alūd kimini ḳıldı dimekdir. bundan ḫulḳet-i (8) ervāḥ ḫilḳet-i ebdandan muḳaddemdir dimek nice istiżaḥ ve inşiraḥ bulur dediler (9) zira Ma‘nā-i aḥādīṯ-i ṣaḥiḥa Ḥaḳḳ celle ve ‘ala Adem’e ẕüriyatini bu vecihle (10) gösterüp dünyāya geldiklerinde kendiniŋ uluhiyyet ve rububiyyet (11) ve vaḥdaniyetine ve ẕatları meṣnu’-i ṣāni’ bi-miṣal oldıḳlarına (12) iḳrar eylemeleri içün ‘ahd ve miṣak aldı. andan ṣoŋra (13) ẓahr-ı Ademe red eyleyüp her biriniŋ vücuda gelmelerine zaman taḳdir (14) edüp ‘ālem-i imkānda bunları

muntaẕır-ı vücud ḳıldı dimekdir. (15) yoḫsa ervāḥı ol ḥinde cümle ḫalḳ edüp bir mekanda iskan (16) eyledi dimek degildir belki ḫulḳet-i Adem'de nefḫ-i ervāḥ mu'aḫḫar vaḳi' (17)

42A (81)

olması ẕürriyetlerinde daḫı mu'aḫḫar olmasına naṣṣ-ıḳatı' ve burhandır dediler (1) ayāt-i Ḳur'ān-i 'aẓim ve aḥādīṯ-i Resūl-i kerim ve aḫbar-i aṣḥab-i kibar (2) bunuŋ üzerine ittifaḳ ettiler ki ḫulḳet-i rūḥ-i Adem 'aleyhis selam (3) ḫulḳet-i cesedinden muḳaddem olmamaḳ lazım belki vacib mühim olur (4) dediler ve daḫı aḥādīṯ-i ṣaḥiḥa nebeviyyede varid oldı ki Ḥaḳḳ celle (5) ve 'ala Nar'ı ḫalḳ eyledügünde mela'ikeye ziyade ḫavf ṭarī olup (6) ya Rabb bunı niçün ḫalḳ etdin dediler Ḥaḳḳ celle ve 'ala ***limen 'aṣāni*** (7) ***min ḫalḳi*** deyü cevāb buyurdu Ya'ni Nar'ı baŋa 'āṣī olanlar içün (8) ḫalḳ eyledim dimekdir. eger ervāḥ ebdandan muḳaddem ḫalḳ olunup (9) şakī ve sa'id onları birbirlerinden ayrılsalar idi mela'ike (10) ḫulḳat-i Nar'ı nice istib'ad edüp su'al ederlerdi. Zira (11) bulurlar idi ki Allahu Te'ālānıŋ 'aẕabına müstaḥaḳ olan 'uṣatdır (12) ve daḫı ḫulḳet-i ervāḥ muḳaddem olaydı ervāḥ-ı küffar ve fussaḳ ve fuccar (13) daḫı maḫluḳ ve aşikar olurlar idi. Bu taḳdirce dünyāya gelüb (14) ve bedenlerine dāḫil olup şeyatine tabi' olmaġla kāfir ve fācir (15) olmadın kufr ve fücur mevcud olup şeyaṭın iẕlali ile (16) ẓuhur ve ṣudur olmamaḳ lazım olup kitab ve sünnete muḫalif olur (17)

42B (82)

dı ve iżlal-ı şeyaṭin olmaḳ sözi da'va-i bila delil olur. (1) Ol baṭıl ve ḳavl-i kitab ve sünneti mu'aṭṭaldır zira kafiriŋ küfre ve fasiḳ (2) faciriŋ keba'ire irtikabı dünyāda hava-i nefsle şeyṭana tabi' (3) olmalarıyla olur. eger Ḥavva'ya ta'arruż edüp ibtida'-i ḫülḳatlerinde (4) ervāḥ cümle iman idiler dünyāya geldiklerinden ṣoŋra iżlal-i (5) şeyṭana muḳaren olup mürtedd oldılar dinilürse ol (6) istidlal eyledikleri aḥādīṯ-i şerifede varid olan maḳale (7) muḫalif olup bir bilen geçüp birine daḫı müṣadif olurlar (8) zira ol ḥadīṯlerde ẕürriyet ẕahr-ı Adem'den iḫrac olunduġundan (9) ṣoŋra Ḥaḳḳ celle ve 'ala iki ḳısım edüp birine cennet-i dar-ı ḳarar ve (10) birini ehl-i Nar eyledim dedi deyü buyurulmuş idi pes ol zamanda (11) cümle-i ehl-i iman idiler dimek ḳavl-i muḫalif naṣṣ olmaġla na- (12) ma'ḳul olur dediler ve daḫı eger ervāḥ-ı ebdandan muḳaddem (13) maḫluḳ mevcud ve kemal-i 'aḳl ve idrak ile meşhud olsalar (14) idi ebdane girdiklerinde daḫı ḥayat ve 'ilm ve şu'ur-i ervāḥdan (15) bil-külliye devr ve mehcur olmamaḳ lazım gelürdi nitekim ebdandan (16) infiṣalleri ḥālinde kemal-i 'aḳl ile ve 'amele mevṣuf olur (17)

43A (83)

lar idiki yuḳarıda su’al-i münker ve nekir ḥaḳḳında varid olan (1) aḥādīṯ-i ṣaḥiḥa kemal-i ‘ilm ve şu‘urlarına nuṣuṣ-ı ṣariḥadır (2) ile olsa ‘ālemu’l-sittede vaḳi’ olan işhad ve bela hāṭır-ı (3) nişan insan olmaḳ vacib olurdı. dünyāda anlardan (4) ġafil belki bil-külliyye cahil oldılar ma‘-haẕa Ḥaḳḳ celle ve ‘ala (5) Ḳur’ān-ı ‘aẓimde ***vallahu aḫrecekum min buṭuni ummahatikum la ta’lemune şey’en*** (6) ***ve ce’ele lekumu’s-sem’e vel abṣar vel ef’idete la‘allekum teşkurun*** (7) buyurdu Ma‘nā-i şerifi Allahu Te’ālā sizi buṭun-i ummehatiŋizden (8) iḫrac eyledi ‘ilm-i eşyaya muhtac olduġuŋuz ḥālde ve size göz (9) ḳulaḳ ve ef’ide-i abṣar Ya‘ni fehm-i ṭariḳ-i ḥaḳḳ verdi ki şükri (10) ikṣar ede siz dimekdir bu taḳdirce ‘ilm ve ma‘rifet ve ‘aḳl (11) idrak-ı hulket-i ebdana narı ve ervāḥdan ‘ārī olmaları (12) lazım olup ḫulḳet-i ervāḥ ḫulḫet-i ebdandan mu’aḫḫar emr-i muḳarrer (13) olur nitekim Resūl-i ekrem bu ḥadīṯ-i şerīfde keyfiyyet-i ḫulḳat-i (14) ebdani beyān buyurdı. ***enne ḫalḳa Adem yucme‘u fi baṭni ummihi arba‘ine*** (15) ***yevumen ṯumme yekunu ‘alaḳa miṯle ẕalike ṯumme yekunu mużġatan miṯle ẕalike*** (16) ***ṯumme yurselu ileyhi-il melek feyenfuḫ fihir-ruḥ***. Ma‘nā-i şerifi madde-i (17)

43B (84)

cesedi bin Ādem ḳırḳ güne dek anası ḳarnında olur andan ṣoŋra ‘alaḳa (1) andan ṣoŋra mużġa olur andan ṣoŋra ol ṣāni‘-i bi-naẕir melek-i rūḥ (2) irsal edüp nafḫ-ı rūḥ eder dimekdir ile olsa rūḥ melekin (3) nafḫinden ḥaṣıl olur. Zira Resūl-i ekrem ṣallallāhu ‘aleyhi ve (4) sellem melek ṣabiḳen maḫluḳ ve mevcud bir yere maḥfuẓ olan (5) ervāḥdan bir rūḥ getürüp ol icad olunan bedene ilḳa (6) eder dimedi belki melek kendi nafḫ eder dedi. pes rūḥ-i (7) melekin nafḫiyle vaṣıl olunacaḳ ma‘lūm olur ki rūḥun (8) ḫilḳati bedeniŋ ḫulḳatinden mu’aḫḫar olmaḳdır dediler. Ammā Muḥammed (9) Bin Naṣr Merzuī ve Melel ve Naḥl ṣaḥibi Abu Muḥammed Bin Ḥazm Şehristani (10) istidlal eyledikleri ayat-i kerimelerden cevāb bu vecihle ṣavab (11) buldıki Ḥaḳḳ celle ve ‘alāniŋ ***ve laḳed ḫalaḳnakum ṯumme ṣavarnakum ṯumme kulna*** (12) ***lil mela’iketi iscudu.*** ḳavl-i şerif-inden vaḳi‘ olan ḫiṭāb ḥażreti Ādem (13) ’dır ẕürriyatına ḫiṭāb degildir. Lākin ve laḳed ḫalaḳnake maḳamında siġa-i (14) cem‘le velaḳad ḫalaḳnakum buyurulmaḳ ‘Arab’ın żarabnakum ḳavlleri gibidir (15) . Geçen bir ḳavmiŋ seyyidlerini żarb eyleseler Ya‘ni ḥażreti Ādem ẕürriyetlerini (16) cami‘ bir ẕat-ı şerif olmaġın ta‘ẓimen siġa-i cem‘le ḫiṭāb olmuşdır (17)

44A (85)

öyle olsa ḥażreti Adem’in cesedi muḳaddem-i ḫalḳ olunup (1) ve rūḥı nafḫ meleke ilḳa olunmuş olunacaḳ bu āyet-i kerīmede (2) taḳaddüm-i ervāḥa delil ve bunuŋla istidlale sebil yoḳdur dediler (3) . **On Dokuzuncu Mes’ele** Ḥaḳiḳat-i nefs rūḥdan su’al ve beyān aṣaḥḥ-ı (4) aḳval ile

cevāb ba-ṣavabdır ‘uḳala aṣḥab-ı meẕahib-i nefs ve rūḥda (5) iḫtilaf edüp iṡbat-ı mudde‘aları içün çoḳ edille ve ‘ilel-i (6) mufaṣṣal beyān eylediler Ama ehl-i sünnet ve cema‘at ve aṣḥab ve (7) etba‘ ḥażret-i risaletden ġayriler cümlesi inkar ve faside ile (8) ḍalālete düşüp helāk oldılar. Ammā ehl-i sünnet ve el cema‘at (9) ḥabl-i metine temessuk edüp āyat-ı Ḳur’ān-ı ‘aẓim ve kelimat-i aḥādīṡ (10) ile istidlal edüp kendiler ṣırat-ı müstaḳime süluklarından (11) ṣoŋra ġayrileri daḫı ṭariḳ-i hudaya delil oldular **Ebu’l Ḥasan** (12) **Eş‘eri** maḳalatından naṣṣ ḥaḳiḳat-ı rūḥda iḫtilaf ve taḥḳīḳ (13) ḥaḳḳında niza‘ ve ḫilaf edüp içlerinden niẓamga mütekelliminden (14) ṣahib-i kelamdır rūḥ-i nefs dedikleri cism-i laṭifdir bi-ẕatihi ḥayy (15) ve ḥayatı kendi ẕatından ġayri bir şey’ degildir dedügüni beyān eyledi (16) ve ṣavaba ḳarib olduġını ‘ayan eyledi ve andan ġayrılardan (17)

44B (86)

baʿżısı rūḥ cism degildir ‘arżdır bedende ṣıḥḥat ve maraż (1) meṡabesinde ve maḥallinde sa’ir-i a‘raż gibi ṡabit ve ḳa’im degildir (2) dediler ve Ebu ‘Ali cebba’i rūḥ cismdir ve ḥayat a‘rażdan bir ḳısımdır ḥayat (3) rūḥ degildir ve erbab-ı ṭabayı‘-i rūḥ i‘tidal mezacdan ‘ibaret (4) ve ḥayat daḫı ol i‘tidal mezacdan ‘ibaret ve ḥayat daḫı ol i‘tidalden kinayedır deyüp aḫlaṭ-ı arba‘a (5) dan ġayri nesne iṡbat eylemediler ki ṣafra ve balġam ve sevda ve dem (6) dir ve baʿżı aḫar rūḥ-i Ādem ‘ufunet ve keduretden ṣafi (7) ḫalis-i demdır dediler ve baʿżılar yalŋız cesed ve mülahaẓa-i (8) rūḥ ve ḥayat fikr-i efseddir dediler ve baʿżı aḫar nefs ve (9) rūḥ ve ḥayat başḳa başḳa birer emr-i maḳbul ve mu‘teberdir bir (10) birlerine muġa’irler ve bir da’irede da’irlerdır dediler. Bu ḳavle ehl-i (11) i‘tidalden Ebu Hureyre ḳavlidir ve ḳażı Ebu Bekir Maḳlani nefs (12) dedikleri teneffüs ile dāḫil ve haric ve rūḥ ḥayat şey’ vaḥid (13) dır ki nefsḳısımdır dedi ve Eş‘eri arisṭoṭalesden (14) ḥikayet ve müşa’iyunden rivāyet eylediki nefs ve ‘arż (15) ve bir maddeden ġaraż ve ‘avaz degildir ve ṭul ve ‘arz ‘umḳ ṣaḥibi (16) olup bir mekanda sakin ve ‘alimde dāḫil ve haric degildir ve bedene ta‘alluḳi (17)

45A (87)

ḥulul ve duḫūl ve mücaveret ve ittiṣal-i vuṣul ile degildir belki beden (1) ‘alaḳası ancaḳ hemen tedbir ve taḳdir ve aḥval-i bedeni tedarük ve levazimini (2) tevfir iledır dedi ve Mu‘ammer’den ‘Abbad ve İbn-i Sina ve İmam Muḥammed (3) Ġazali ve anlarıŋ etba‘ ve eşya’i esafil ve a‘ali bu meẕhebe zahibler (4) ve edille-i ‘aḳliyye ile iṡbat etmege raġiblerdir. **Yigirminci Mes’ele** (5) **nefs muta‘addid midir yoḫsa ferd vaḥid midir anı beyān eder** erbab-ı (6) ‘uḳūlden baʿżı insanda devret-i nefs variddir dediler biri (7) nefs-i muṭma’inne ki Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ***ya ‘eyetuen-nefsu’l muṭma’inne irci’i*** (8) ***ila rabbiki rażiyeten marżiyye***. Buyurdı ve biri nefs-i

levvamedir ki (9) Allahu Te'ālānıŋ ***fela uḳsimu bin-nefsi'llevame***. ḳavli şerifi anı taḥḳīḳ (10) eder ve biri nefs-i mülhemedir ki Ḥaḳḳ Te'ālā anıŋ ḥakkında (11) ***fe elhemeha fucuraha ve taḳviha*** buyurdı. biri daḫı nefs-i emaredir (12) ki Ḥaḳḳ celle ve 'ala innen-nefse le emmaretun bis-su'. buyurdı bu maḳamda (13) taḥḳīḳ ve aḳval-i 'ulemada Ḥaḳḳ buyurdı ki nefs ve rūḥ ve ḳalb bu üçi (14) birdir ve isimleri ayrıdır. ṣıfat-ı zemimeden biri ile muttaṣıf (15) olduġunda ol esmadan bir ismin ḥikmeti vaṣıf olur. (16) rūḥ z̲atında esrar-ı ḫafiyye-i rabbanīdir da'ima ḫayra sa'īdir. (17)

45B (88)

vaḳta ki Ḥaḳḳ celle ve 'ala ḥażreti Adem'iŋ cesedine nefḫ-i rūḥ eyledi (1) dimaġına vaṣıl olduġunda bi-emrillah te'ālā ḥavas-i ḫamse baṭına (2) ḥaṣıl oldu ki ol ḥiss-i müşterek ve ḳuvvet-i ḫāliyye ve ḳuvvet-i ḥafıẓa ve (3) ḳuvvet-i vahime ve ḳuvvet-i mütefekkire-i ḫāliyye ve istiḳbaliyyedır. andan ṣoŋra (4) muḳtażayı tabayi'-i ḥayvaniyye olan ḳuvvet-i ġażabiyye ve ḳuvvet-i şehvatiyye (5) daḫı vücud ve ẓuhur bulup ḫane-i ḳuvvet-i 'āḳile ma'mur oldı (6) andan ṣoŋra rūḥ ki gözlerine sārī ve 'uyun envar-i nehar baṣira (7) sında cārī oldı. laṭafet i̲şmar cenneti görüp ḳuvvet-i şehvet (8) taḳażi ve ḥareket etmekle almaġa ṭalib ve sa'ir-i a'żasına daḫı (9) ḥayatıyla rūḥ ve varmadan ḥarekete raġib oldı. andan ṣoŋra (10) rūḥ a'ża ve cevariḥden her yerine girdi ḥarakat ve sekenatında (11) her 'użuva ḥükmini verdi. rūḥ nefs-i 'ulvi mezac cesed-i süfli (12) ile imtizac edüp cesed-i Adem'le me̲ṣabe-i laḥm ve demm oldı (13) ol imtizac ve ittiḥad sebebiyle rūḥ-ı naẓif ve pak iken aluda-i (14) ḫavf ve ḥaḳḳ olup ġalebe-i evham ve ḫayalet ve sa'ir-i vesavis-i (15) şeyṭaniyye ve ḥarakat-i şehvat ile mübaşeret-i ef'al-i şeni'e (16) ve aḳval-i faside-i ḥaṣıl olup nefs-i ṣıfat-ı z̲emime ile muttaṣıf (17)

46A (89)

olmaġa vaṣıl oldı. Aṣıl mebda'-i fesad ve iḫtilal-i imtizac (1) rūḥ ve cesedden ḥaṣıl olan vahim ve ḫayal ve şehvet ve ġażab (2) her ḥayvanıŋ me'işet ve ḥayatına sebebdir anlarsız me'işet-i ecsam-i (3) ḥayat-i siham ḥüsn-i niẓam ve intiẓam bulmaz aṣlı budur ki ḳuvvat-i (4) şehvaniyyete istedügüni ṭalib ve calib ve ḳuvvet-i ġażabiyye anıŋ (5) ḫuṣulina mani' olanı dafi' ve salib olur. Bu iki ḳuvvet bir (6) birlerine mu'avenet etmekle ḥüsn-i me'işet ve ḥayat ve 'afiyet ḥaṣıl (7) bu ḳuvvetler mebda'-i ṣıfat-ı z̲emime ve menşe'-i fesad-i 'amime olmaları (8) lazım olur zira rūḥ ḳuvvet-i şehvaniyyeyi isti'mal eylese ḥırṣ (9) ve emel-i ḥaṣıl olur ve ḳuvvet ġazabiyyeyi isti'mal eylese ṣıfat-ı (10) ḥaḳḳ mühmel ḥaṣıl olur ve mḥhtac olduġu eşyadan birini (11) aḫirde görüp ve ṭaleb ile üzerine sorup vermese ḳalb (12) hasede ṣıfat baʿżı ve ḥased ḥaṣıl olur ve kendide olan (13) maṭalib-i aḫar ṭalib olup vermese ṣıfat naḫl ve ḥased ve sebeb-

i (14) ‘adavet ve meẕemmet ḥaṣıl olur ve bir nice kimse aç ve kendi (15) elinde olan ni‘mete muḥtaç olsalar anlara ḥakaretle naẓar ve (16) üzerlerine ‘aceb ve tekebbür eylese ṣıfat-ı kibr ve enaniyyet ve iftiḫar (17)

46B (90)

olur ve muḥtac olduġını ḳuvvet-i ḳahire ile alsa ṣıfat-ı ẓulm (1) ve ta‘addi ve cur-i cinayet olur cemi‘-i ṣıfat-ı ẕemime bunlarıŋ (2) birbirlerinden ḥaṣıl olup şer ve şururlar cümle-i rūḥ pür (3) nura vaṣıl olur. Madem ki tezkiye olunmaġla terbiye olunmaya (4) nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala. ***Ḳad efleḥe men zekkaha***. buyurdı Ya‘ni tezkiye-i nefs (5) edenler felaḥ ve necat ve salaḥ-u cennat buldılar dimekdir ve daḫı (6) ***ve ḳad ḫabe men dessaha***. buyurdı Ya‘ni nefsini ṣıyanet etmede (7) tezkiye-i nefs etmenler ḫa’ib ḫasir oldı. Ervāḥ daḫı ẕikr (8) olunan ḥadīṯ mucibince iki ḳısımdır. bir ḳısmı sa‘id ve bir ḳısmı (9) şaḳidir. Ammā o sa‘id olanlar şol ervāḥdır ki se‘adet-i (10) ezelide muḫalled ve mu’ebbedlerdir. ḥaḳḳ-ı yaḳin ile mertebe-i itmi’nanda (11) ḳarar ederler. Ervāḥ-ı rusul ve enbiya’ ve enfas-i ‘ulema’ ve evliya’ ve ṣuleḥa’ (12) gibi bunlar kesb itmi’nana muḥtac olmazlar. Zira dünyāya muta‘alliḳ (13) evham-i keside ve ḫiyalat-i faside ile ṭolmazlar. Anıŋ içün (14) ki aṣlında nefsleri itmi’nan üzere ‘ilm-i yaḳin ile ma‘arif-i (15) ilahiyyeye muṣıldır. Ammā şol ervāḥ-ı ecsād ki ‘il-i ezelide (16) sa‘adet-i nihadlarda. Lākin ‘alayıḳ-i bedeniyle televvu s ve deren vesavis (17)

47A (91)

şeyṭaniye ile teşusden ḫalāṣ bulmamışlardır ab tövbe ve (1) inabet ile iġtisal edüp mertebe-i levmden mertebe-i itmi’nane gitmeleri (2) muḳarrer ve ‘ilm-i ezelide sa‘adete vaṣıl olmaları muḳarrardir Ama ol (3) ervāḥ bi-felaḥ ki ‘ilm-i ezelide eşḳıya’ ve ḥadīṯ-i meẕkūrda mestūr (4) olanlar gibi cehennem içün maḫluḳlardır ve anlar ṭariḳ-i tövbe ve inabete (5) salik ve aḥval-i me’allerini tedbir ve tedarük etmege mālik olmazlar. (6) nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala ***men yużlillaha fela hadiye leh***. Buyurdı Ya‘ni Allahu (7) Te’ālā iżlal eylediğini hidayete ḳadir rical yoḳdur dimekdir (8) ve meratib-i tövbe daḫı nefs gibi dört ḳısımdır ki her biri elsine-i (9) meşa’iḫde bir ṣaḥib isimdir. Ammā yalnız tövbe ismiyle müsemma (10) olan meratib-i tövbeden mertebe-i uvla tövbe-i nefs-i emmare ‘avamm-i mu’minin (11) dir. nitekim ol ẕat içün ***ve tubu ilallahi cemi’en eyuhe el mu’minun*** (12) buyurdı. Ya‘ni ey mu’minler cemi‘en Allahu Te’ālāya tövbe eyleŋüz dimekdir. (13) ve daḫı Resūl-i ekrem ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ***etta’ibu mineẕ-ẕenb*** (14) ***kemen la ẕenbe leh***. Buyurdı Ya‘ni günahdan tövbe eyleyen adem hiç günaḥ (15) işlememiş gibi mu‘af ve müsellemdir dimekdir. Bu tövbe muḥaṣṣıl terk-i (16) munheyat ve fi‘l-i me’murat ve każa-i vefa’iyat ve redd-i ḫukuḳ (17)

47B (92)

ve def‘-i maẓalim-i kaffe-i maḫluḳ ve ‘iṣyana meẕamet ve terk-i ‘avdete (1) ‘aẓimet etmekdir tövbe-i ef’al ve aḳvaldır Ammā tövbeden mertebe-i ṣāniye (2) inabetle müsemmadır tövbe-i nefs-i levvamedır iḫtiṣaṣ-i evliya’-i ‘iẓamdır (3) nitekim Rabb Te’ālā ***ve enibu ila rabbikum*** buyurdı Ya‘ni siz Rabbiŋize inabet eyleŋüz dimekdir bu tövbe-i inabet (4) terk-i dünyā ve ma fihadır ve (5) tehẕib-i aḫlaḳda mücahededen ‘ibaretdir Ammā mertebe-i ṣaliṣe tövbe-i (6) rucu‘dur ki müsemma bil-aviyedır bu mertebe nefs-i mulheme maḫṣūṣ (7) olduġı kelam Rabb-i mecidde manṣuṣdur nitekim Rabb Te’ālā ***ni‘me*** (8) ***’l ‘abd innehu evvab*** buyurdı Ya‘ni ne güzel ḳuldır eyyub evvabdır (9) Ya‘ni mübalaġa ile Allahu Te’ālāya rucu‘ eyleyicidir dimekdir bu mertebe mertebe-i (10) ḫavaṣ-i evliya’dır. Ammā tövbeden mertebe-i rabi‘a şol rucu‘ (11) dır ki nefs-i muṭma‘inneye iḫtiṣaṣ-ı şayi‘adır nitekim Ḥaḳḳ celle ve ‘ala (12) buyurur ***ya eyetuhen-nefsu’l muṭma’inne irci’i ila rabbiki rażiyeten marżiyye*** (13) Ya‘ni ey nefs-i muṭma’inne Allah’a rucu’ eyle rażiye (14) olduġun ḥālde bu mertebe-i ḥāl-i aḫaṣṣ (15)

Evliya Der Ḳad Vaḳa‘l Firar’ü Min (16) **Şehr-i Ṣafar Min Seb‘-i ve Arba‘in** (17) **ve Ma’etun ve Elf (**18)

48A (93)

Bismillahirraḥmanirraḥim (1)

El ḥamdulillahil-leẕi nezzele eḥsen el ḥadīṯi ve men aṣdaḳu min Allahi ḥadīṯen ves-ṣalavatu ‘ala seyyidina (2) Muḥammed elleẕi avzżha sebil el huda ve ‘ala alihi ve ṣaḥbihi vereṯeti ‘ulumihi ve aḥvalihi (3) ve naḳale ti aḥādīṯihi ve aḳvalihi min ba‘d bu ‘abd-i faḳir ‘Abdurrazaḳ Abdulġani (4) El Eyyübī ġafarallahu lehu ve li valideyhi ḥażreti Ḫalid Bin Zeyd Ebi Eyyüb El Enṣarī (5) rażiyallahu te‘ālā ‘anhu Riy Elbarī ḥażretleriniŋ rivāyet eyledikleri aḥādīṯ-i (6) nebeviyyeden İmam Ṣafani Meşariḳ-i El Envarı’nda taḥrir eyledikleri aḥādiṯ-i (7) şerifeleriŋ taḥriri ḫatire-i sünūh edüp ‘allamet Ha İmam-ı Buḫarī’ye (8) ve ‘allamet Mim İmam Muslim’e ve ‘allemet Ḳaf iki sünen ittifaḳına (9) işāret olunup mütevekkilen ‘alallah şuru‘ olundı Ḫa Ebu Eyyüb’e Rabb ḥaleḳ (10) ta‘budallah vela tuşrik bihi şey’en ve tuḳimeṣ-ṣalate ve tu’tiz-zekate ve (11) taṣi’ler-raḥm da’ in-nakete ḳale hu’li a‘rabi aḫeẕe bi-ḫiṭami naḳetehi feḳale (12) ya Resūllallah dulleni ‘ala ‘amelin yudnini min-el cenneti ve yub‘idni minen-Nar Ḳ (13) Ebi Eyyüb El Enṣarī rażiyallahu te‘ālā ‘anhu men ḳale la ilahe illallah vaḥdehu (14) la şerike leh lehu’l mülk ve lehu’l ḥamd ve hüve ‘ala külli şey’in ḳadir ‘aşre merratin kane (15) kemen a‘taḳe

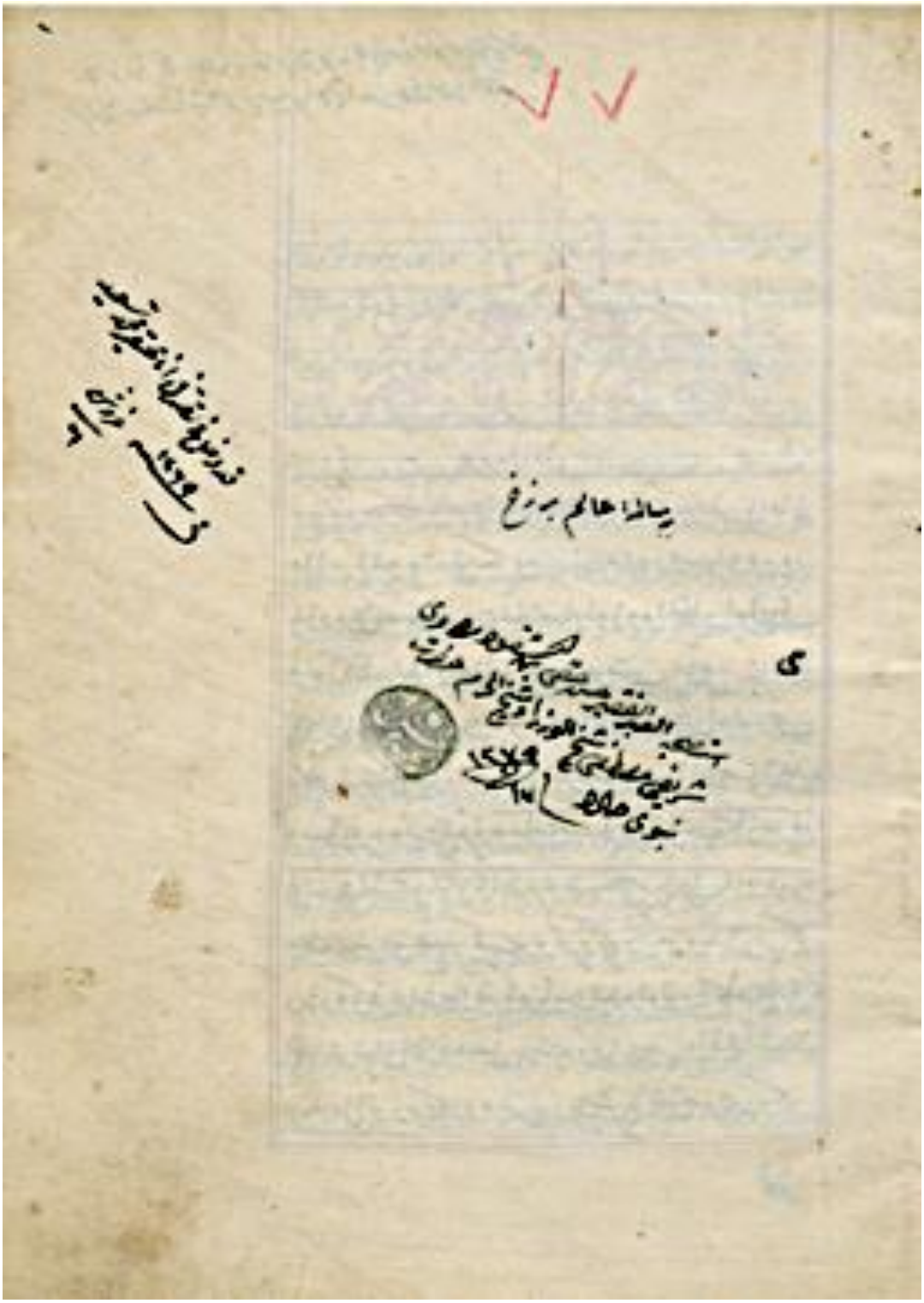
arba‘ete enfüsin min veledi İsma‘il Ebu Eyyüb El Enṣari (16) rażiyallahu te‘ālā ‘anh ġudveten fi sebilillah av ravḥatun ẖayrun memma tala‘at (17)

48B (94)

‘aleyhiş-şemsu ve ġarabet M Ebu Hureyre ve Ebu Eyyüb rażiyallahu te‘ālā ‘anhume (1) men same Ramazane şumme etbe‘ehu sitten min şevval kane kesiyamid-dehr (2) H Ebu Eyyüb kiylu it‘amekum yubarik lekum fih K Ebu Eyyüb El Enṣarī (3) iẕa eteytumu’l ġa’it fela testaḳbilu’l ḳiblete vela testedbiruha (4) bi-bevlin vela bi-ġa’it velakin şerriḳu av ġarribu M Ebu Eyyüb Enṣarī (5) rażiyallahu te‘ālā ‘anh El Enṣaru ve Mezinete ve Cuhyine ve Ġaffar ve Eşce‘ (6) ve men kane min Beni ‘Abdillah muvelli dunen-nas va Allahu ve resuluhu mevlahum (7) ‘an Ebi Eyyüb rażiyallahu te‘ālā ‘anh men tavażża’ kema umir ve ṣalla kema umir ġufira lehu (8) ma taḳaddeme min ‘amel ‘an Ebi Eyyüb men aẖlaṣa lillahi arba‘ine yevumen ẓaharet (9) yenabi‘u’l ḥikmeti min ḳalbihi ‘ala lisānih ‘an Ebi Eyyüb ekṣir min ḳavli la ḥavle vela ḳuvvete (10) illa billah fe’inneha min kenz il cenne ‘an Ebi Eyyüb el muteḥabbune fillah ‘ala karasin (11) min yaḳut ḥavl el ‘arş ‘an Ebi Eyyüb ḥebbeẕa el muteẖallilune fil vuzu’ vet-ta’am (12) ‘an Ebi Eyyüb habbeze el muteẖallilune mineṭ-ṭa’am amma (13) taẖlilu’l vużu’ fel mażmażatu vel istinşaḳu ve beynel aṣabi‘ ve amma (14) taẖlilut-ṭṭa’am feminaṭ-ṭa’ami ennhu leyse şey’en eşedde ‘alal melekeyn min en yereya (15) beyne esnani ṣaḥibihima ṭa‘amun ve hüve ḳa’imun yuṣalli ‘an Ebi Eyyüb arba‘un (16) ḳableẕ-ẓuhr leyse fihinne teslim tufteḥu lehunne ebvabus-sema ‘an Ebi Eyyüb (17)

EKLER

TIPKIBASIM

2A

اموات انسان زیارتلرینه کلن احیا و اخوانی بلورلر • وَفِی
حدیث اخر ده رسالت پناه بیورمشدرکه المیت یسمع قرع نعال
المشیعین له اذا انصرفوا عنه • یعنی میت کندی قبره دفن ایدن
جماعتك دونوب کتدکده ایقلرینك صدا سینی اشدر • وَفِی خبر
رسول علیه الصلوة والسلام امتنه تعلیم ایدوب بحق زیارت
قبوره وارد قده سلام علیکم دار قوم مومنین دیسونلر
دیو بیورمشدی ظاهر بو درکه بو مقوله خطاب وجواب مذکوره
وعاقله میسر اولور • فالاجماد اته ومعدوماته خطاب •
و رجاء رد جواب ذوی العقول دن خصوصا حضرت رسول
علیه الصلوة والسلام دن صادر اولمق محال در بو خصوصده
سلف صالحین اجماع ایدوب اولقدر اثار متکاثره واخبار
متواتره حکایه ایلدیلرکه دائره عقلده انکاره میل قالمدی
ابو هریره رضی الله عنه ایتا یدرکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
بیورمشدر اذا مر رجل بقبر یعرفه ویسلم علیه الا رد علیه السلام
یعنی قچن زیارتکسه بلدوکی قبره او غرایوب سلام ویرسه اول
صاحب قبر انی بلوب وسلامنی الور • واکر بلدوکی قبره او غرایوب
سلام ویرسه انجق رد سلام ایدر • وحیاتده اولنلر طریقینه

2B

کیدر • ودخی میتك قبرنده معرفتنه ومنکر ونکیر دن خلاص
ایله قرخیتنه بودخی دلالت ایدرکه من قدیم الزمانلی هذا
الان • میته تلقین یعنی منکر ونکیره وین جکی جوابی تعلیم
ایدرلر • اکر میت مستمع اولوب قبرنده بو تلقینلر ولنان کلمات دن
منتفع به اولمیه ایدی سلف صالحین تلقینه اجتماع واتفاق ایدرلر
نجه ممکن اولورزدی • جماداته ندا وخطاب ذوی العقول دن
صادر اولور جواب دکلدر ومیته تلقین اولنمق خصوصنده
اما احمد حنبله سؤال اولندی تلقین حسن وانکله عمل مستحسندر
دیدی ابو امامة رضی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم دن
روایت ایدر • قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم اذا مات
احدکم فسویتم علیه التراب فلیقم احدکم علی رأس قبره ثم لیقل
یا فلان بن فلانه باسم امه فانه یسمع ولا یجیب ثم لیقل یا فلان
بن فلانة فانه یستوی قاعدا ثم لیقل یا فلان بن فلانه فیقول
ارشدنا رحمك الله ولکنکم لا تسمعون فیقول اذکر ما خرجت
علیه من الدنیا شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله
وانك رضیت بالله ربا وبالاسلام دینا وبمحمد نبیا و
بالقرآن اماما فان منکرا ونکیرا یتأخر کل واحد منهما ویقول

3A

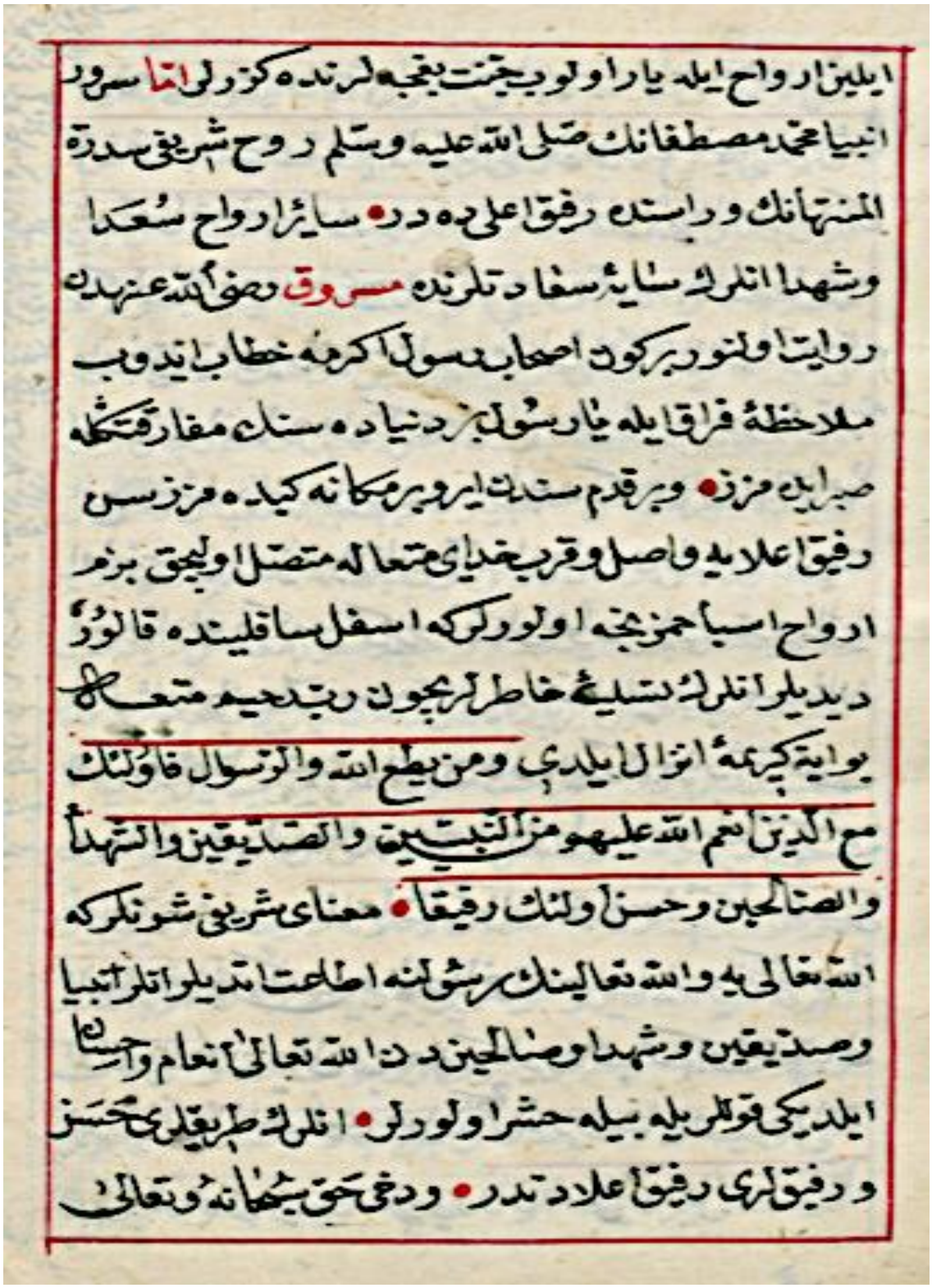

3B

ادی بلنمز سه بخه اولور دیدکده حوا انایه نسبت اولنور • حوا
کندی انا بی مقامنده اولور دیو بیورردی • حضرت رسول
علیه الصلوة والسلام زمانندن بوانه کلنجه بو مسئله عمل
ایمکه خلق عالم اتفاق ایمشلر • اکر میتك اشمسی مقرر اولسه و
ایدی اشرف انام ناس اولان امت محمد دن ارباب عقول و اصحاب
معقول منزل تراب و حجر و مدار اولان جمادات خطاب اولنمغی
بخه معقول کورمزلر • وسائر عوامه میتلر یکزه تلقین ایلکوز
دیو نوجهله بیورردلر ایکنجی مسئله ثانیه ارواح اموات بری بر لرینه
بولشوب اداء کلمات ایدرلر می انك جواب بیان ایدر • معلوم
اولهکه ارواح ایکی قسمدر • برقسمی ارواح اشقیا در کهٔ نعوذ
بالله تعالی عذاب الیم ایله مبلا یه کرفتار اولمشلردر • غلبهٔ
جزاء کناه ایله انلر کندی نفسلرندن بیله اکاه دکللردر ایکنجی
اولبرقسمکه ارواح انبیا و شهدا و سعدا در انلر موائد سبحانیه
دن نعم فراوان ایله مفتنم و حضور صفادده • و یاران و اخوان
ایله دائما سیر باغ جنان ایدوب دنیادن رحلت ایدن ارواح
مقدسه ایله الفت و مصاحبت و مذاکرهٔ احوال دنیا و اخرت
ایمکدر درلر • وهر بر روح کندینك اعمال صالحه کبی عمل

4A

ایلین ارواح ایله یارا ولوب جنت بنجه لرنده کزرلی امّا سرور
انبیا محمد مصطفا نك صلی الله علیه وسلم روح شریفی سدرة
المنتهانك وراسنده رفیق اعلی ده در • سایر ارواح سعدا
وشهدا انلرك سایهٔ سعادتلرنده مسروق رضی الله عنهدر
روایت اولنور برکون اصحابه رسول اکرمه خطاب ایدوب
ملاحظهٔ فراق ایله یارسول بزدنیاده سنك مفارقتکله
صبر ایده مزز • وبر قدم سندك ایرو برمکانه کیده مزز سن
رفیق اعلایه واصل وقرب خدای متعاله متصل اولیجق بزم
ارواح اسیا حمز بنجه اولورلرکه اسفل سافلینده قالورز
دیدیلر انلرك تسلیهٔ خاطرلریچون رب رحیم متعال
بو ایهٔ کریمهٔ انزال ایلدی ومن یطع الله والرسول فاولئك
مع الذین انعم الله علیهم من النبیین والصدیقین والشهدا
والصالحین وحسن اولئك رفیقا • معنای شریفی شولدرکه
الله تعالی یه واله تعالینك رسولنه اطاعت ایدنلر انلر انبیا
وصدیقین وشهدا وصالحین در الله تعالی انعام واحسان
ایلدیکی قوملر یله بیله حشر اولورلر • انلرك طریقلری حسن
ورفیقلری رفیق اعلا در • ودخی حق سبحانه وتعالی

4B

5A

5B

حاویه نام جحیمه الوب کتدیلر دیو مغموم محزون اولورلر • بو
ملاقات ارواح اموات خصوصنده روایات واقعات متواتره
ومتکاثره در مسئله ثانیه حیاتده اولان آدملرین ارواحی ایله
موتا ولنلرك ارواحی بریلریله واصل وبیلرنده مصاحبت
والفت حاصل اولورمی آنی بیان ایدیکز • وبونك دلیلی نری صدد
بیرون قال الله تعالی الله یتوفی الانفس حین موتها والتی لم تمت
فی منامها فیمسك التی قضی علیها الموت ویرسل الاخری الی اجل
مسمی ان فی ذلك لایات لقوم یتفکرون • معنای شریفی الله
تعالی حین موتده ارواحی قبض ایدر وقیامت کونده وارمجه اول
روح حضورنه رجعت ایدر قالور • ودخی نومده اولنلرك روحلرین
قبض ایدوب ارواح احیا ارواح اموات ایله واروب بریلرینه
قاریشورلر ومناسبت ومصلحت ایدوب احوال دنیا واخرتی
صورر شورلر • شولا ارواحکه الله تعالی اولنلرك اجسادنه موت
قضا ایدوب دنیایه کلمه ملرینی امضا ایلدی اولنلرك امساك ایدوب
دنیایه ارسال وجسدلرینه ایصال ایلز • وشولا ارواحکه
اولنلر موت تقدیر ایلدی اولنلرك اجل مسمی لری کلنجه یه دنیایه
ارسال وجسدلرینه ایصال ایدر ابن عباس رضی الله یعالی عنه

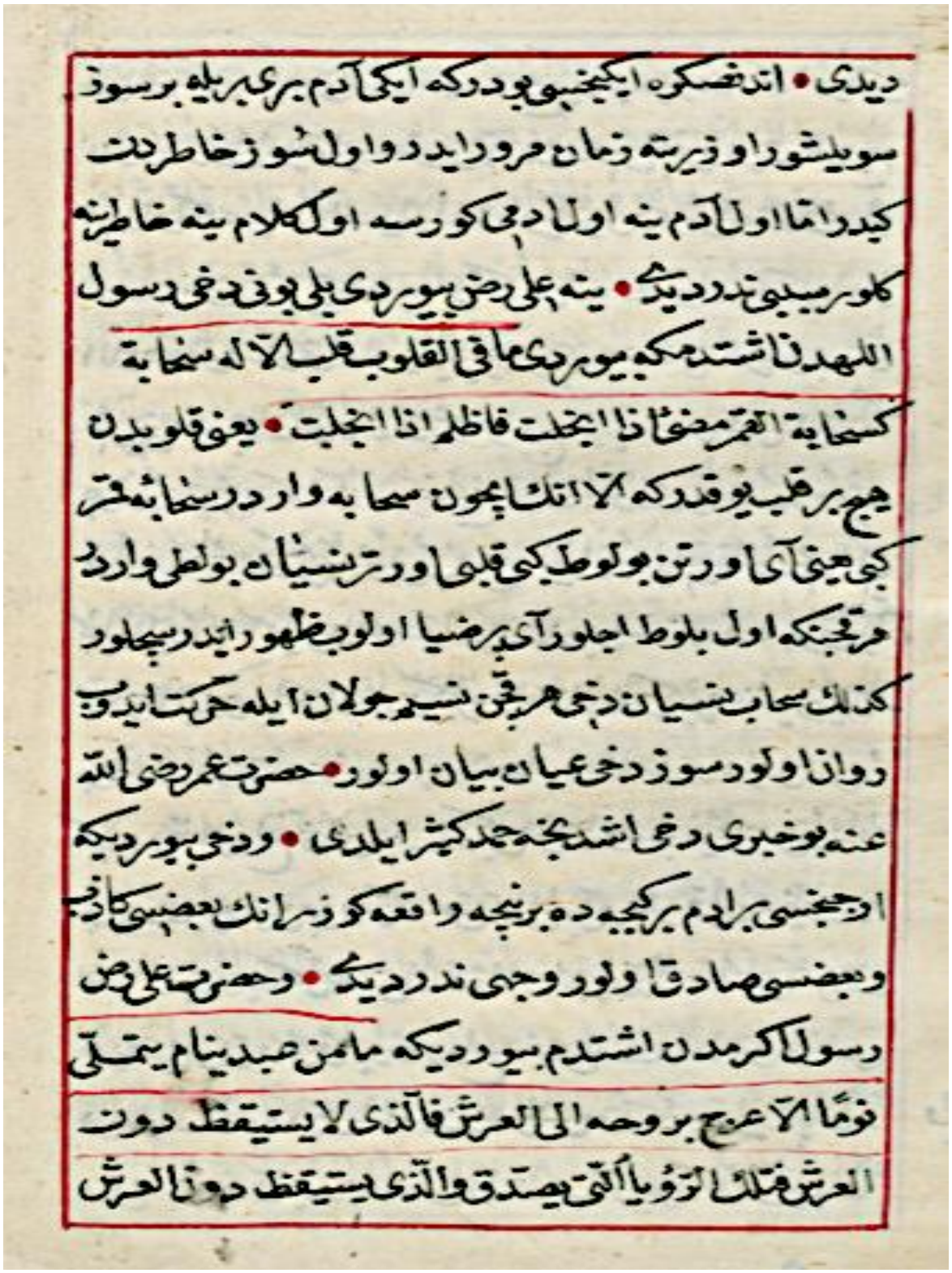
6B

استغفار ایله علی جمیل ایدی دیدی عمر بن الخطاب رضی الله
عنه بر کون حضرت علی رضی الله تعالی عنه خطاب ایدوب یا علی
بعض علوم رسول علیه الصلوة والسلام مدن اشتمکله بکا
معلوم اولدی اوچ سنه بنم شبهه مدرسنك یانکده بو اوجه
متعلق علم وارمیدر اشتمش ایسك بیان ایله دیدی انلر نه دیر
بیور یکز کون دیدی حضرت عمر رضی الله عنه اولا وجك برسی
بوددکه برادرمك برادم ایله مناسبت والفتی وبزبرده جمعیتی
اولیوب اندن خیره واحسان عطا میسر اوله مشکل اولادم
اکا محبت ایدر وهر قنده کیدرسه کوزمکه ملازم ایدر سبب
ندر حضرت علی بیوردیکه نعم بن رسول الله هذه اشتدم بیور
دیکه ان الارواح جنود مجندة فی الهوی فتشام فما تعارف
منها ایتلف وما تنافر هنا اختلف یعنی ارواح بر عسکر لطافت
منظردر هواده بری بریله بولشوب وکوروشورلر انلرکه
انده الفت ایلدیلر کلوب بوندده مصاحبت ومقارنت ایلدیلر
انلرکه انلر بریله یرلرینه نفرتده اولدیلر کلوب بوندده مخالفتده
اولدیلر • حضرت عمر رض مسرور اولوب الحمد لله تعالی
مطلوبك برینه وصول میسر اولدی وشبهه نك برحل اولدی

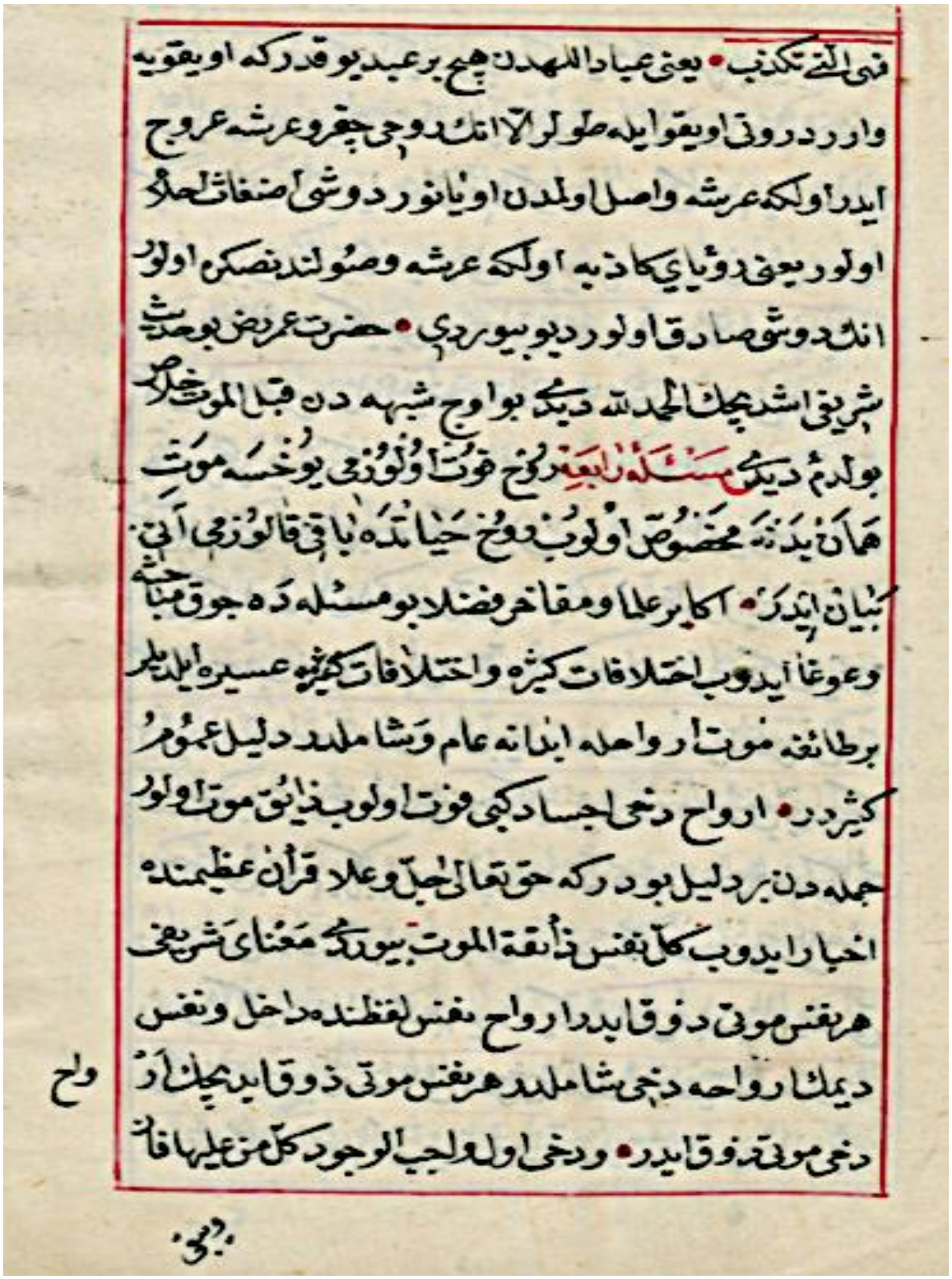
جیرو

7A

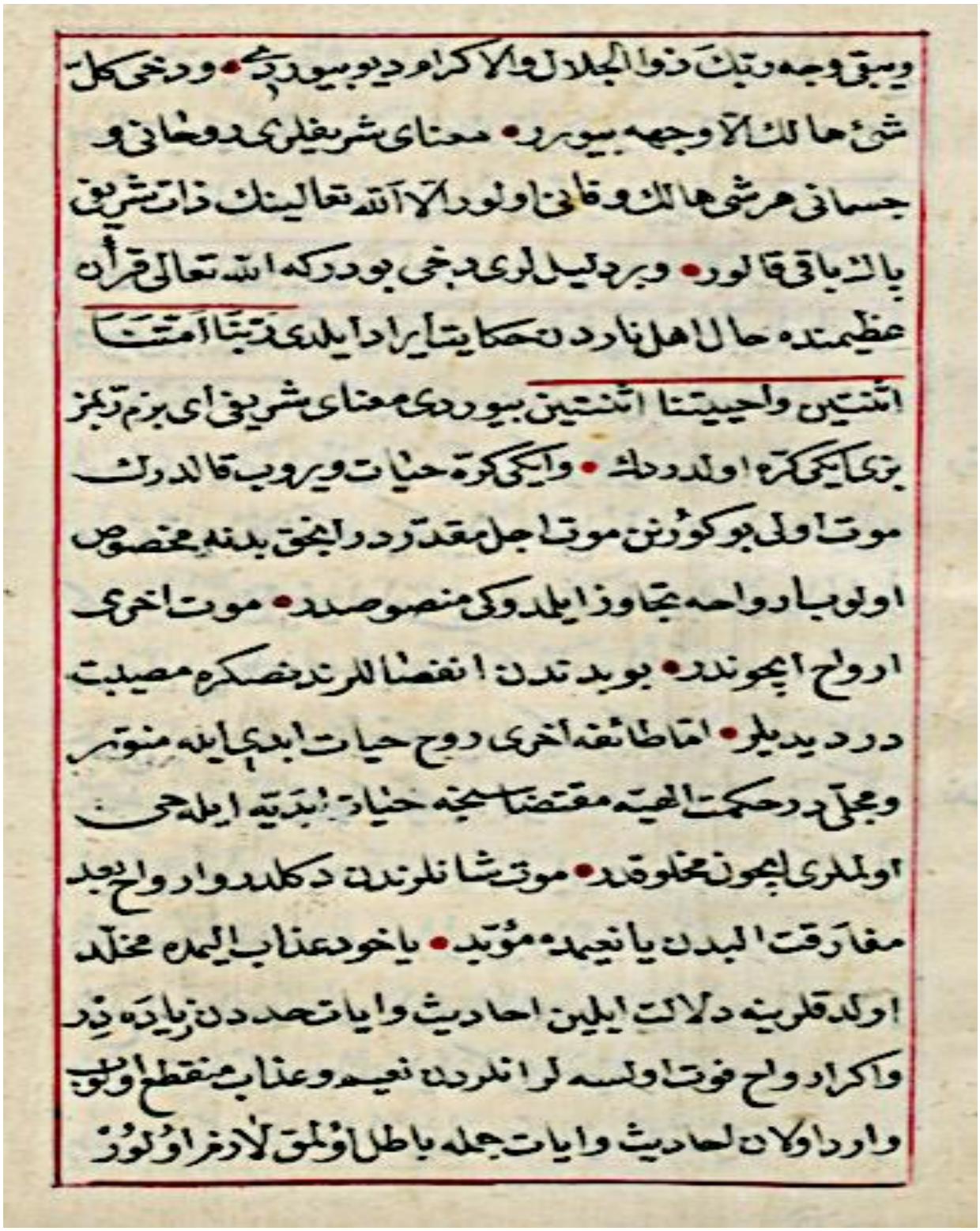
دیدی • اندن صکره ایکنجسی بودرکه ایکی آدم بری بریله برسوز
سویلشورلر اوزرینه زمان مرور ایدر دوا اولمشوز خاطرلرنده
کیدر اما اول آدم ینه اولادمی کورسه اول کلام ینه خاطرینه
کلور میبوی ندر دیدکده • ینه علی رضی بیوردی بلی بوفی دخی رسول
الله دن اشتدم که بیوردی ما فی القلوب کقلب الا له سحابة
کسحابة القمر مضیئا ذا انجلت فاظلم اذا انجلت • یعنی قلوب بدن
هیچ بر قلب یوقدرکه الا انلک اوزرینه سحابه وارد رسحابه قمر
کبی بعضی آی اورتن بولوط کبی قلبلی اورتر نسیان بولطی وارد
مرتجنکه اول بلوط اجلور آی بدر ضیا اولوب ظهور ایدر بیجلور
کذلک سحاب نسیان دخی هر قتی نسیم جولان ایله حرکت ایدوب
روان اولور سوز دخی عیان بیان اولور • حضرت عمر رضی الله
عنه بوخبری دخی اشدیکنه حمد کثیر ایلدی • ودخی بیوردیکه
اوجنسی برادم بر کیجه ده برنیچه واقعه کورر انلک بعضسی کاذب
وبعضسی صادق اولور وجهی ندر دیدکده • وحضرت علی رضی
رسول اکرمدن اشتدم بیوردیکه ما من عبد ینام یتملی
نوما الا عرج بروحه الی العرش فالذی لا یستیقظ دون
العرش فتلک الرؤیا التی یصدق والذی یستیقظ دون العرش

7B

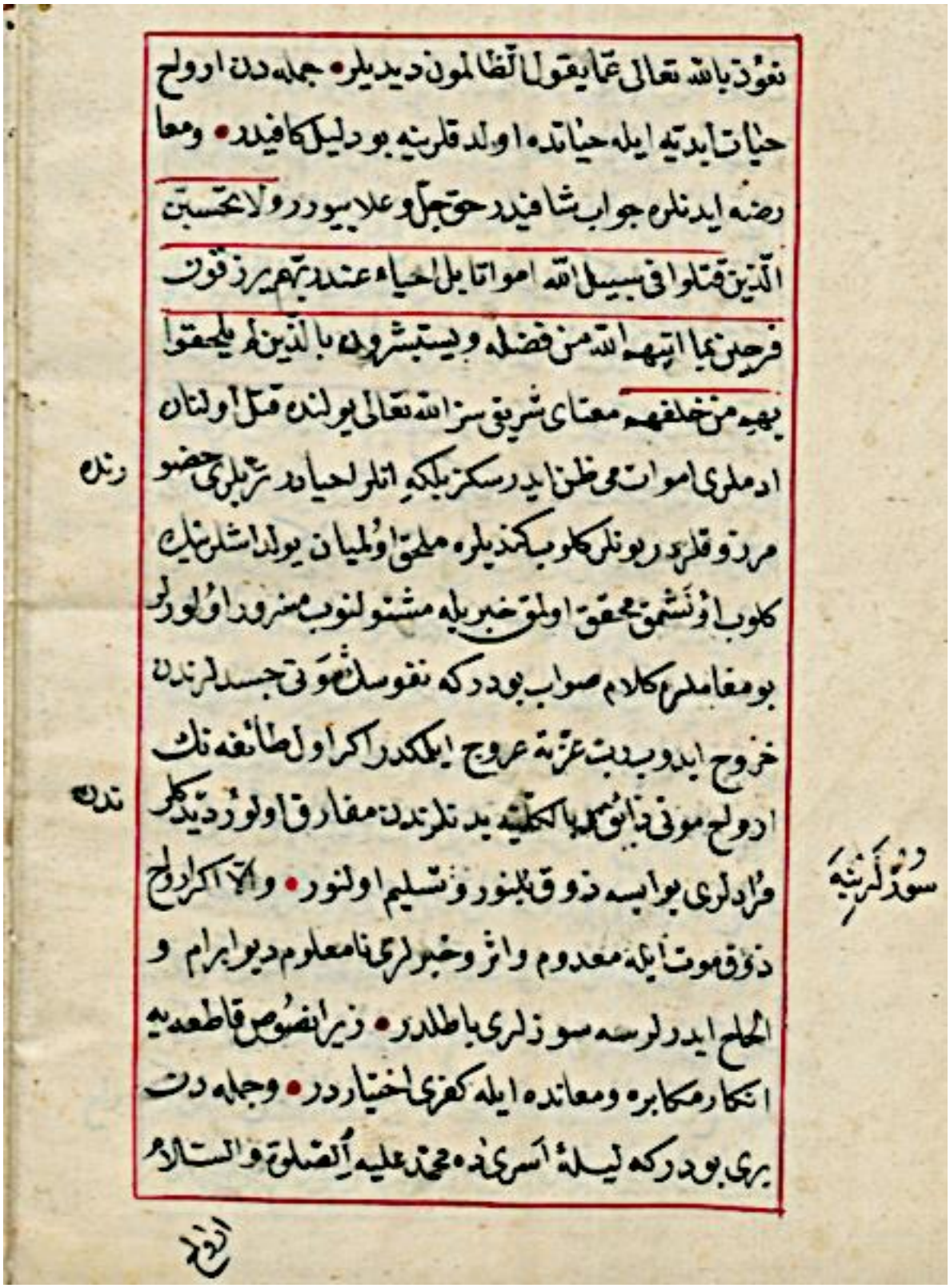
فی الکتب تکذب • یعنی عباد الله دن هیچ بر عبد یوقدرکه اویقویه
وارردروتی اویقوایله طولر الاانك دوحی چقروعرشه عروج
ایدر اولکه عرشه واصل اولدن اویانور دوشی اضغاث احلام
اولور یعنی دوشیای کاذبه اولکه عرشه وصولندن صکره اولور
انك دوشی صادق اولور دیو بیورردی • حضرت عمر رض بو حدیث
شریفی اشدیجك الحمد لله دیدکده بو اوج شبهه دن قبل الموت خلاص
بولدم دیدکی مسئله رابعه روح فوت اولوزمی یوخسه موت
همان بدنه مخصوص اولوب روح حیاتده باقی قالوزمی آیتی
بیان ایدر • اکابر علما ومفاخر فضلا بو مسئله ده جوق مباحثه
وعوغا ایدوب اختلافات کثیره واختلافات کثیره عسیره ایلدیلر
برطائفه موت ارواحله ابدانه عام وشاملدر دلیل عمومی
کثیردر • ارواح دخی اجساد کبی فوت اولوب ذائق موت اولور
جمله دن بر دلیل بودرکه حق تعالی جل وعلا قرآن عظیمنده
اخبار ایدوب کل نفس ذائقة الموت بیوردکی معنای شریفی
هر نفس موتی ذوق ایدر ارواح نفس لفظنده داخل ونفس
دیمك ارواحه دخی شاملدر هر نفس موتی ذوق ایدیجك ارواح
دخی موتی ذوق ایدر • ودخی اولدر واجب الوجود کل من علیها فان

واح

ویبقی وجه ربك ذو الجلال والاکرام دیو بیورمشدر • ودخی کل
شیء هالك الا وجهه بیورر • معنای شریفلری محمد وعثمانی و
جسانی هر شی هالك و فانی اولور الا الله تعالی سنك ذات شریفك
باقی قالور • وبرده لیل لری دخی بودرکه الله تعالی قرآنده
عظیمنده حال اهل نار دن حکایتا یراد ایلدی ربنا امتنا
اثنتین واحییتنا اثنتین بیوردی معنای شریفی ای برزم تربز
بزه ایکی کره اولدردك • وایکی کره حیات ویردك قالدرلك
موت اولی بوکون بن موت اجل مقدر دن صکره بدنه مخصوص
اولوب یاردواصه بجاوز ایلدوکی منصوصدر • موت اخری
ارواح ایچوندر • بویله تدن انقضا الرندن صکره مصیبت
دردیدیلر • امامطائفه اخری روح حیات ابدیه ایله منوتر
ومجلی درحکمت الهیه مقتضا سنجه حیات ابدیه ایله حی
اولدری ایچون مخلوقدر • موت شا ملرندن دکلدر وارواح بعد
مفارقت البدن یا نعیمده مؤبد • یاخود عذاب الیمده مخلد
اولدقلرینه دلالت ایدن احادیث وایات حددن زیاده در
واکراد ارواح فوت اولسه لر انلرده نعیم وعذاب منقطع اولیوب
وارد اولان احادیث وایات جمله باطل اولمق لازم اولور

8B

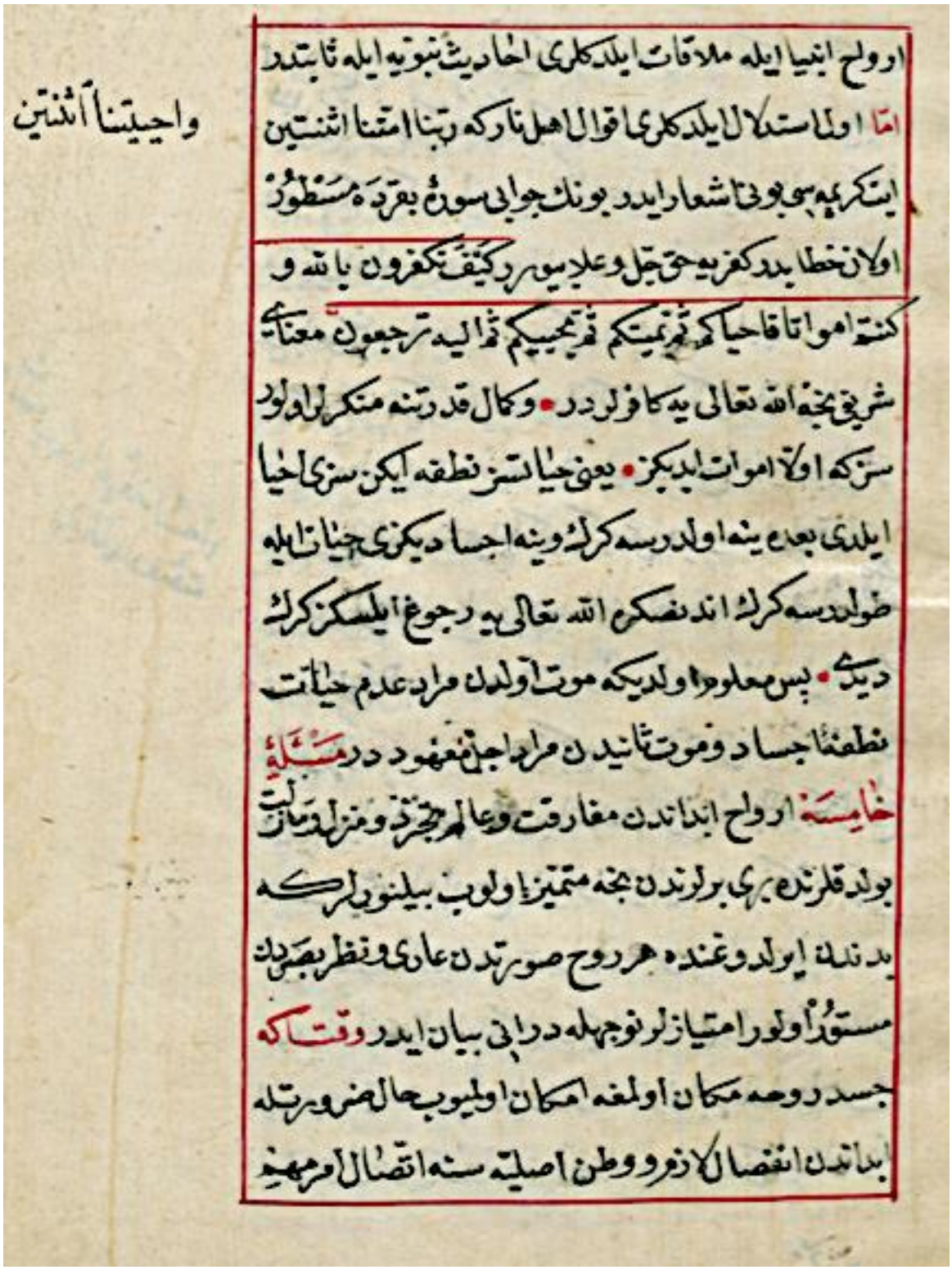

نعوذ بالله تعالى عما يقول الظالمون ديديلر • جمله دن ارواح
حياتا يديه ايله حياتنده اولد قلرينه بو دليل كافيدر • ومعا
رضه ايدنلره جواب شافيدر حق جل وعلا بيورر ولا تحسبن
الذين قتلوا في سبيل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون
فرحين بما اتيهم الله من فضله ويستبشرون بالذين لم يلحقوا
بهم من خلفهم معناى شريفي سز الله تعالى يولنده قتل اولنان
ارملرى اموات مى ظن ايدرسكز بلكه انلر احيادر تربلرى حضو
رنده مرزوقلرى رب ونلر كلوب كيدرلر ملحق اولميان يولداشلرينك
كلوب اونشمق محقق اولمق خبريله مشغول نوب مسرور اولورلر
بو مقامدكى كلام صواب بودركه نفوس شهوتى جسدلرندن
خروج ايدوب بدت عزته عروج ايلكدن اكرا اولطائفه نك
ارواح موتى ذائقه دنيا كليه يد نلرندن مفارق اولوردكلر
مرادلرى بو ايسه ذوق نور وتسليم اولنور • والا اكرارواح
ذوق موت ايله معدوم واثر وخبرلرى نامعلوم ديو ابرام و
الحاح ايدرلرسه سوزلرى باطلدر • زيرا نصوص قاطعه يه
انكار مكابره ومعانده ايله كفرى اختيار در • وجمله دن
برى بودركه ليلة اسرى ده محمد عليه الصلوة والسلام

سوء لرينه

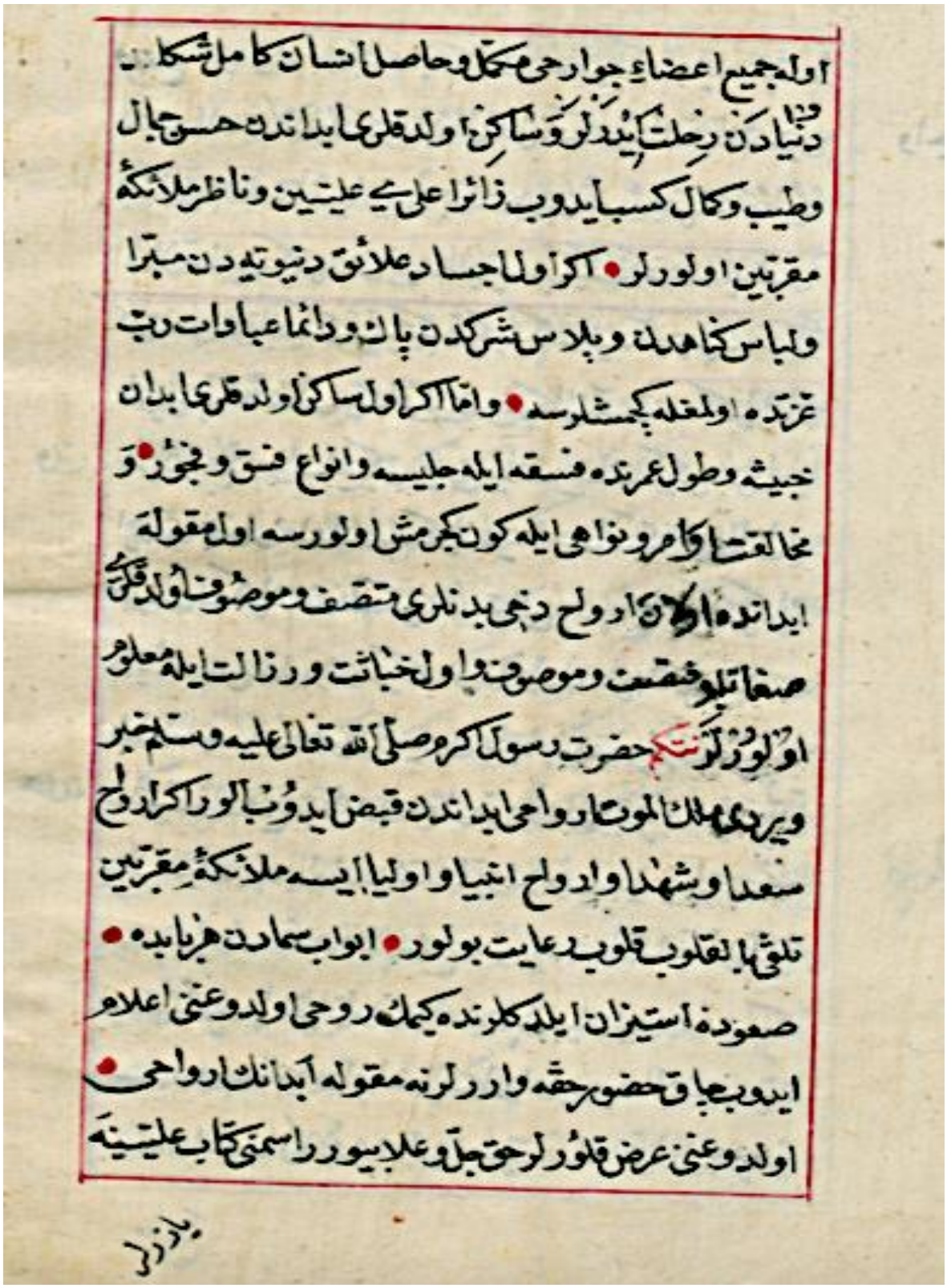
ندن

ندن

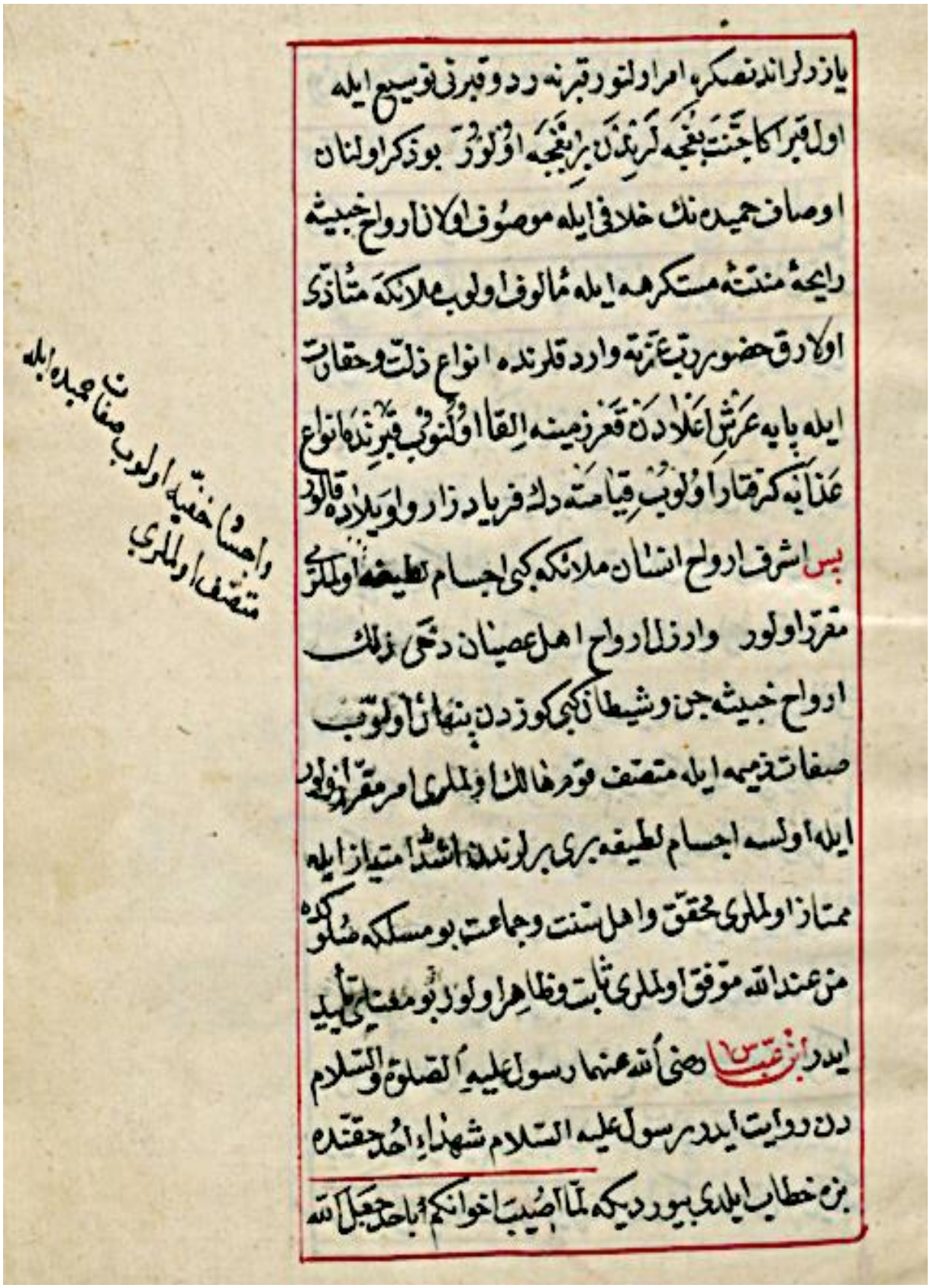

واحیتنا اثنتین

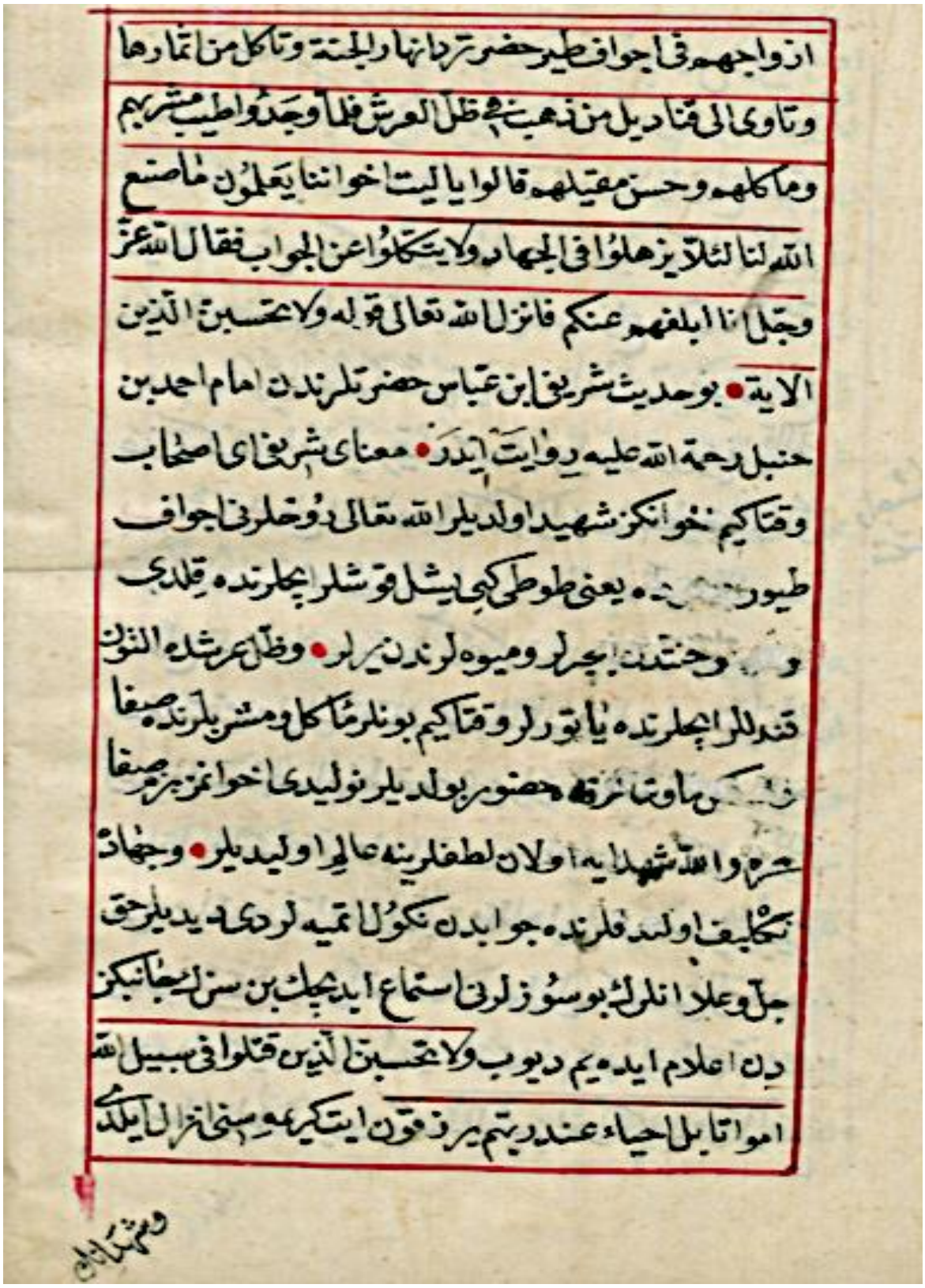
اروح انبیا ایله ملاقات ایلدکلری احادیث نبویه ایله ثابتدر
اما اولاستدلال ایلدکلری اقوال اهل نار که ربنا امتنا اثنتین
ایکرمیه سوبوتی اشعار ایدر یونک جوابی سوره بقرده مسطوردر
اولان خطاب دکفر یه حق جل وعلا یه در کیف تکفرون بالله و
کنتم امواتا فاحیاکم ثم یمیتکم ثم یحییکم ثم الیه ترجعون معنای
شریفی بخه الله تعالی یه کا فولردر • وکال قدرتنه منکر اولدوقلرندن
سزکه اولا اموات ایدیکز • یعنی حیات سز نطفه ایکن سزی احیا
ایلدی بعده یینه اولدرسه کرك وینه اجساد دیکزی حیات ایله
ضولدرسه کرك اندنصکره الله تعالی یه رجوع ایلسکز کرك
دیدی • پس معلوم اولدیکه موت اولدن مراد عدم حیاتدر
نطفه ایکن اجساد وموت ثانیدن مراد اجل معهود درمسئله
خامسه اروح ابداتدن مفارقت وعالم تجرد ومنزل مباشرت
بولدقلرنده بری برلرندن بخه متمیز اولوب بیلنوب اولدکه
یدنلرنه ایرلدوغنده هر روح صورتدن عاری ونظر بصیرتدن
مستور اولوب امتیازلرنوجهله درایی بیان ایدر وقتاکه
جسد روحه مکان اولمغه امکان اولیوب حال ضرورتله
ابداتدن انفصال لازم ووطن اصلیه سنه اتصال لازم

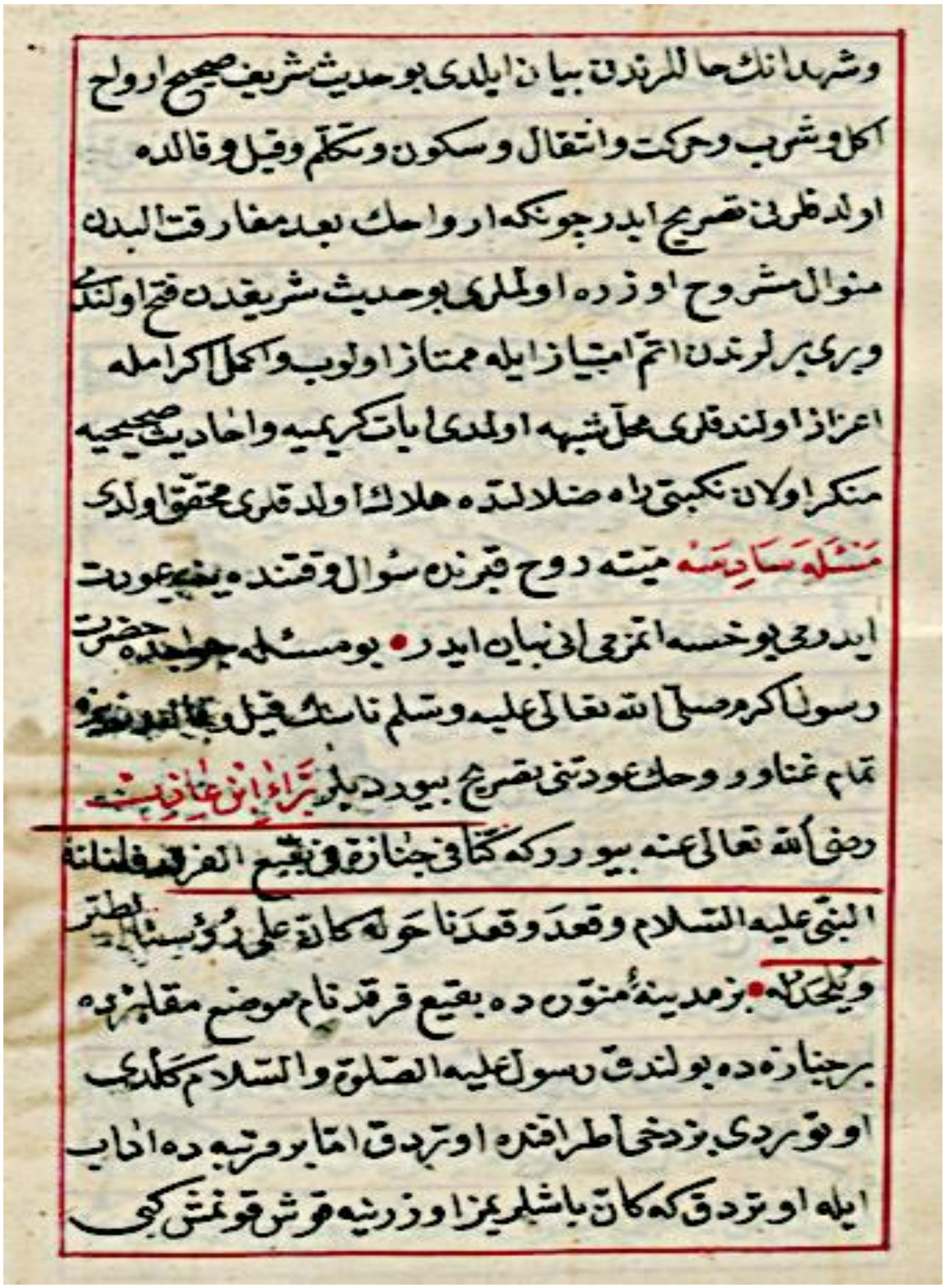
10A

10B

11A

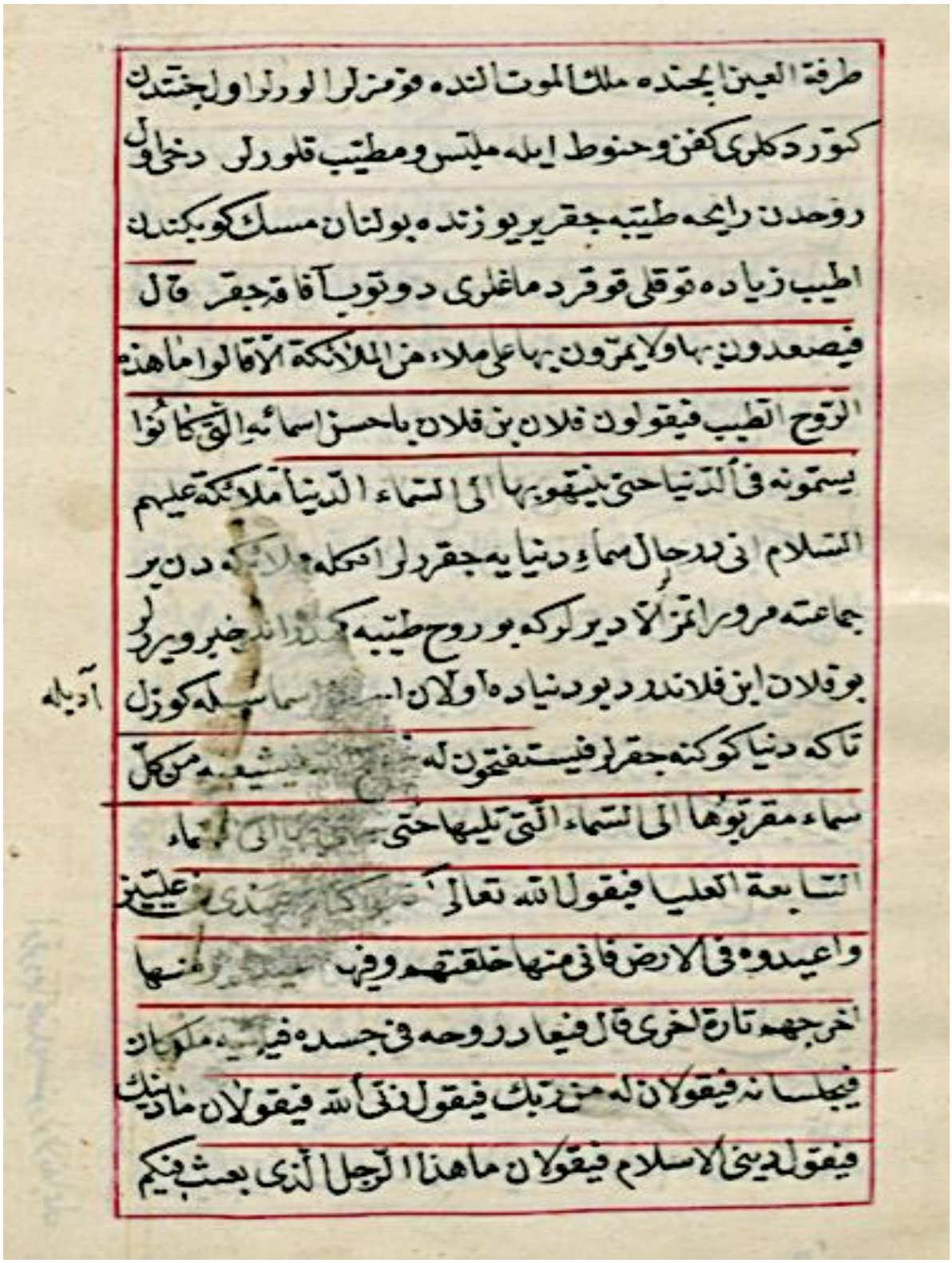

وشهدا نك حالرندن بيان ايلدى بو حديث شريف صحيح اروح
اكل وشرب وحركت وانتقال وسكون وتكلم وقيل وقالده
اولدظرفى تصريح ايدر چونكه ارواحك بعد مفارقت البدن
منوال مشروح اوزره اولمكله بو حديث شريفدن فتح اولندى
وبرى برلرندن اتم امتياز ايله ممتاز اولوب واكمل اكرامله
اعزاز اولندقدرى محل شبهه اولمدى ايات كريمه واحاديث صحيحه
منكر اولان نكبتى راه ضلالتده هلاك اولدقدرى محققدر اولدى
مسئلة سادسه ميته روح قبرنده سؤال وقتنده يخيه عودت
ايدوبمى يوخسه انمزمى ايضاحى بيان ايدر • بو مسئله جواب حضرت
رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم نائل قيل وقال اولوب
تمام غنا اوزره وحك عودتنى تصريح بيوردقلرى براء ابن عازب
رضى الله تعالى عنه بيورركه كنا فى جنازة فى بقيع الغرقد فجلس النبى
عليه السلام وقعدنا حوله كان على رؤسنا الطير
وبيحكدر • بر مدينه منوره ده بقيع قرقدنام موضع مقابرده
برجنازه ده بولندق رسول عليه الصلوة والسلام كلديلر
اوتوردى بزدخى اطرافنده اوتردق امتابوقريبه ده اصحاب
ايله اوتردقكه كان باشلرمزا اوزرنده قوش قونمش كبى

11B

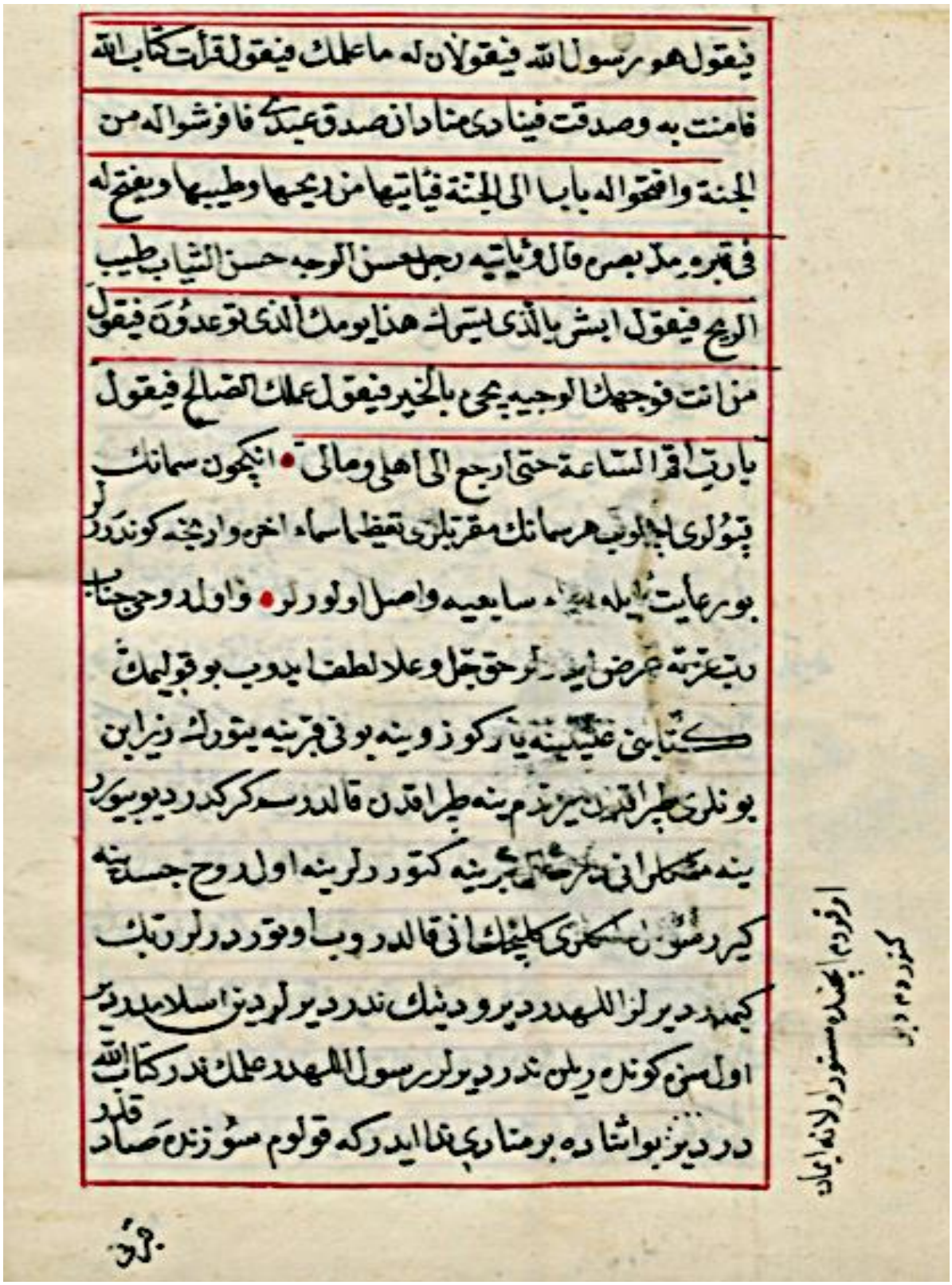

12A

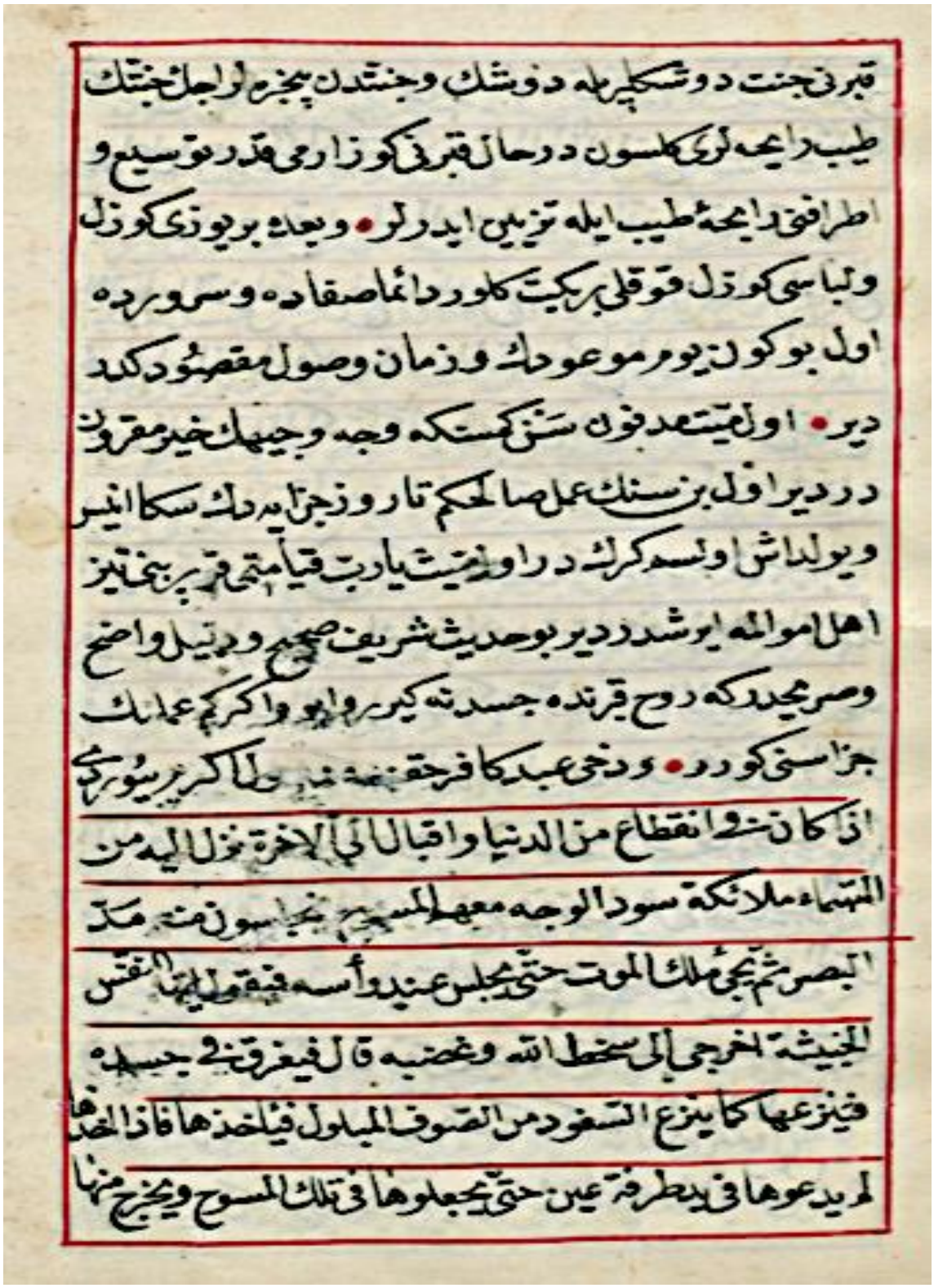

طرفة العين بجنده ملك الموت الذه قومزلرا لو رلرا ولجتدك
كوتوردكلرى كفن وحنوط ايله ملتس ومطيب قلورلر دخى اول
روحدن رايحه طيبه جقريوزنده بولنان مسك كوبكندك
اطيب زياده توقلى قوقرد ماغلرى دوتوبا آفه جقر قال
فيصعدون بها ولا يمرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا ما هذه
الروح الطيب فيقولون فلان بن فلان باحسن اسمائه التى كانوا
يسمونه فى الدنيا حتى ينتهوا بها الى السماء الدنيا ملائكه عليهم
السلام انى ندرجال سماء دنيايه جقرلر انكله ملائكه دن بر
جماعته مرور ايتمز الا ديرلركه بو روح طيبه كيدن الله خبر ويرلر
بو فلان ابن فلاندر ديو دنياده اولان اسماسيله كوزل آديله
تاكه دنيا كوكنه جقرلر فيستفتحون له فيشيعه من كل
سماء مقربوها الى السماء التى تليها حتى ينتهى الى السماء
السابعة العليا فيقول الله تعالى اكتبوا كتاب عبدى فى عليين
واعيدوه فى الارض فانى منها خلقتهم وفيها اعيدهم ومنها
اخرجهم تارة اخرى قال فيعاد روحه فى جسده فيأتيه ملكان
فيجلسانه فيقولان له من ربك فيقول ربى الله فيقولان ما دينك
فيقول دينى الاسلام فيقولان ما هذا الرجل الذى بعث فيكم

12B

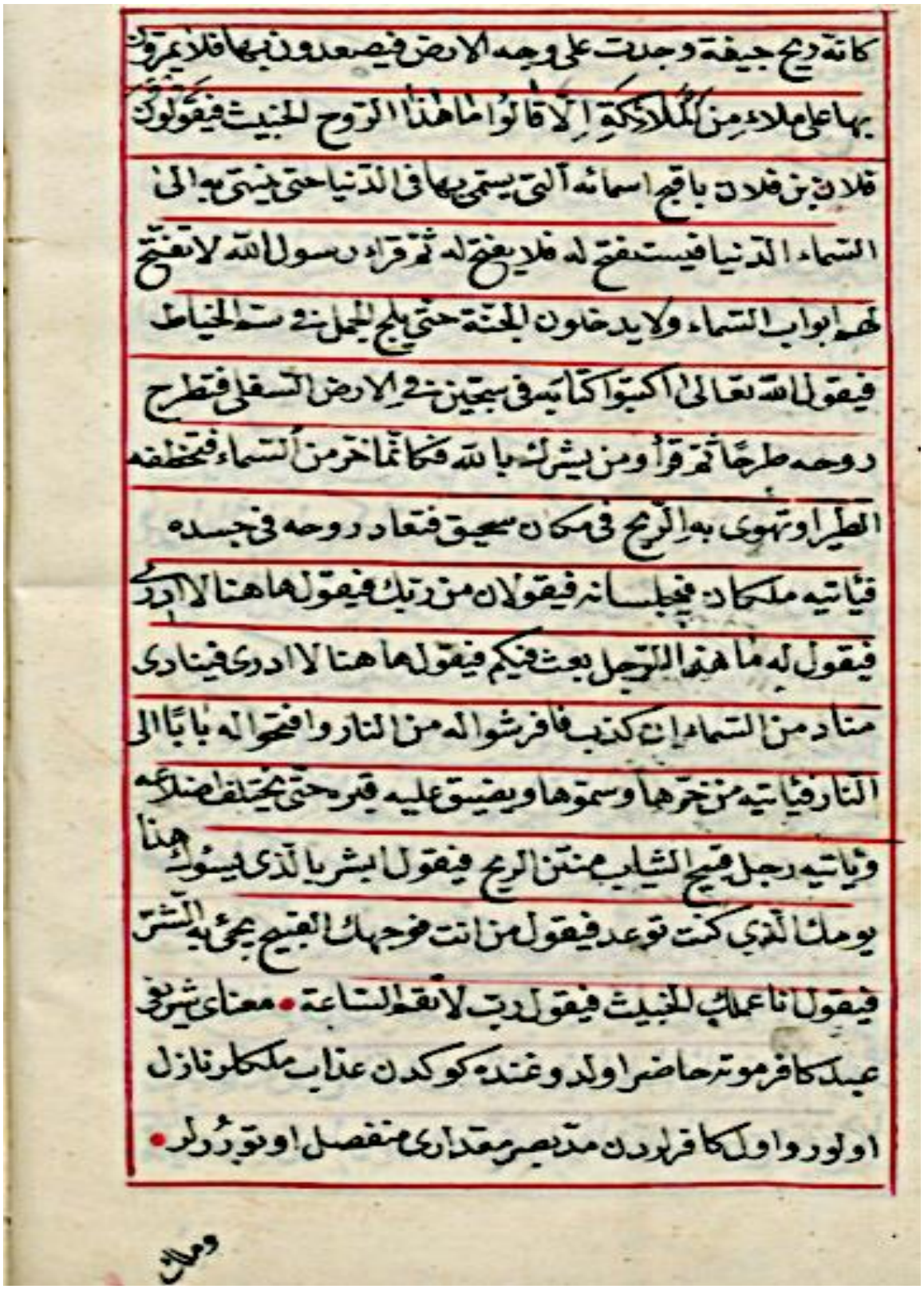

13A

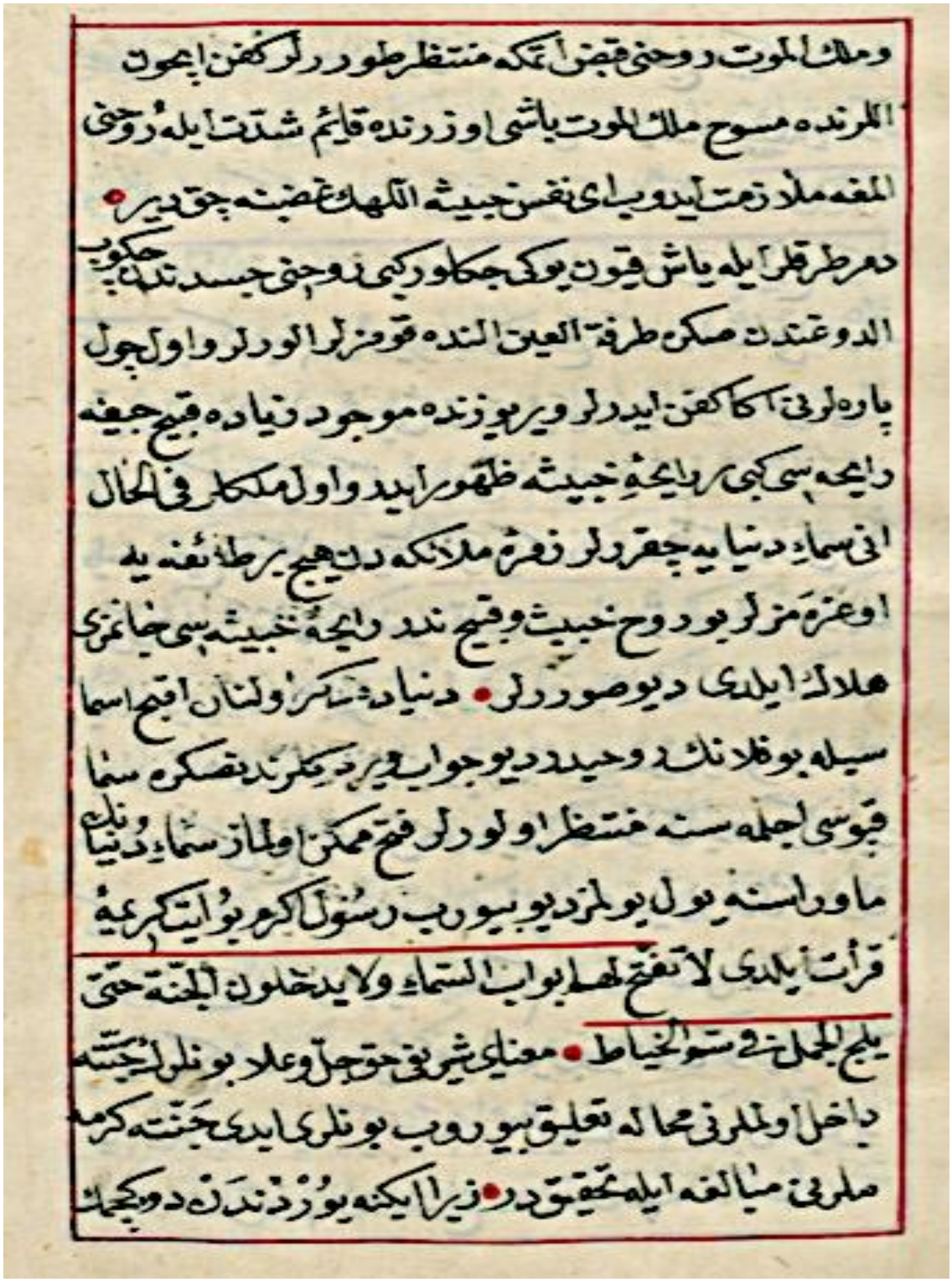
قبرنی جنت دوشکلریله دوشك وجنتدن بیجزه لرایله جنتك
طیب رایحه لری کلسون دوحان قبرنی کوزارمی قدر توسیع و
اطرافی رایحهٔ طیب ایله تزیین ایدرلر • وبعده بویوزی کوزل
ولباسی کوزل قوقلی بر کیمسه کلوردائما صفاده وسروریده
اول بوکون یوم موعودك وزمان وصول مقصودکدر
دیر • اولمیت تعدفون سنن کسنکه وجه وجیهك خیر مقرون
در دیر اول بن سنك عملصالحکم تار وزجن ایه دك سکا انیس
ویولداش اولسم کرك دراولمیت یارب قیامتی قریب ایتمه تیز
اهل موالله ایرشدردیر بوحدیث شریف صحیح ودلیل واضح
وصریحدرکه روح قرنده جسدنه کیرر وایوا کرکم عملك
جزاسنی کوردر • ودخی عبدکافرجقنده نازل اکرپیوردی
اذا کان فی انقطاع من الدنیا واقبال الی الاخرة نزل الیه من
السماء ملائکة سود الوجه معهم المسوح فیجلسون منه مد
البصر ثم یجی ملك الموت حتی یجلس عند رأسه فیقول ایتها النفس
الخبیثة اخرجی الی سخط الله وغضبه قال فیفرق فی جسده
فینزعها کما ینزع السفود من الصوف المبلول فیلخذها فاذا اخذها
لم یدعوها فی یده طرفة عین حتی یجعلوها فی تلك المسوح ویخرج منها

13B

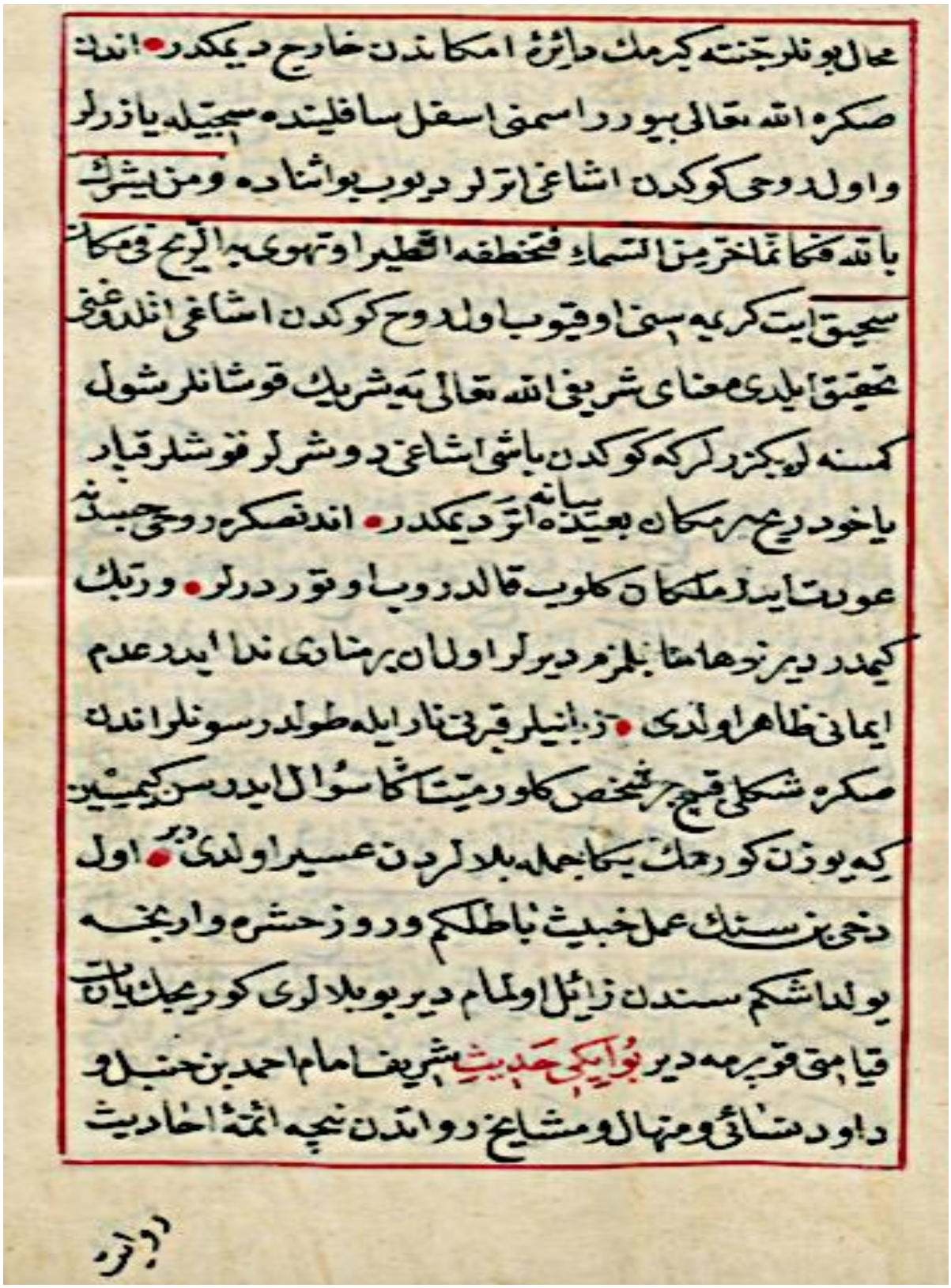
كانه ريح جيفة وجدت على وجه الارض فيصعدون بها فلا يمرون
بها على ملاء من الملائكة الا قالوا ما هذا الروح الخبيث فيقولون
فلان بن فلان باقبح اسمائه التي يسمى بها في الدنيا حتى ينتهي به الى
السماء الدنيا فيستفتح له فلا يفتح له ثم قرء رسول الله لا تفتح
لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط
فيقول الله تعالى اكتبوا كتابه في سجين في الارض السفلى فتطرح
روحه طرحا ثم قرأ ومن يشرك بالله فكانما خر من السماء فتخطفه
الطير او تهوى به الريح في مكان سحيق فتعاد روحه في جسده
فيأتيه ملكان فيجلسانه فيقولان من ربك فيقول هاها لا ادري
فيقولان له ما هذا الرجل بعث فيكم فيقول هاها لا ادري فينادي
منادٍ من السماء ان كذب فافرشوا له من النار وافتحوا له بابا الى
النار فيأتيه من حرها وسمومها ويضيق عليه قبره حتى تختلف اضلاعه
ويأتيه رجل قبيح الثياب منتن الريح فيقول ابشر بالذي يسوءك هذا
يومك الذي كنت توعد فيقول من انت فوجهك القبيح يجيء بالشر
فيقول انا عملك الخبيث فيقول رب لا تقم الساعة • معناى شريف
عبد كافر موتر حاضر اولدوغنده كوكدن عذاب ملكلر نازل
اولور واول كافرلردن مدبر معداري منفصل اوتوردلر •

وملك

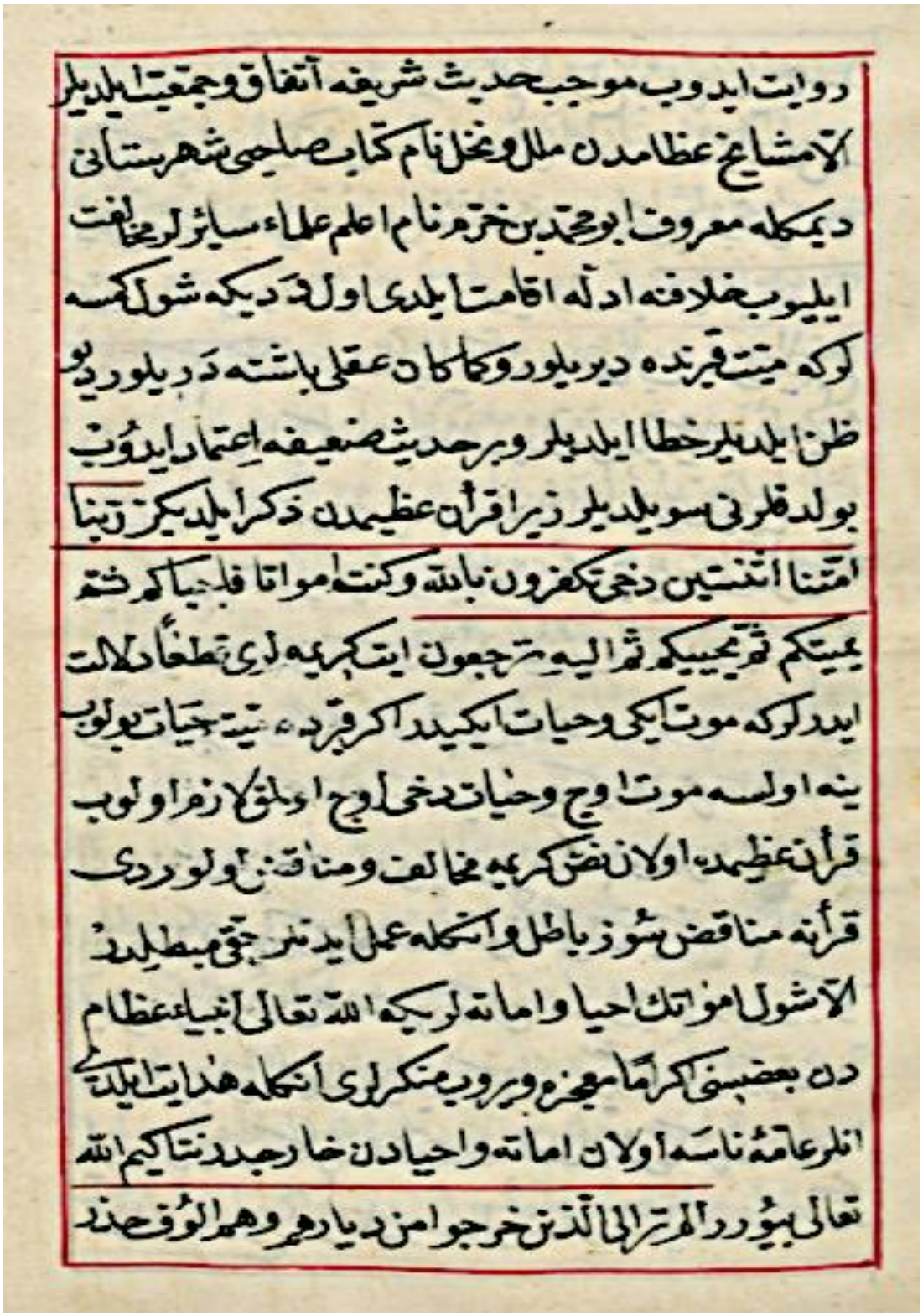

وملك الموت روحني قبض ايتمكه منتظر طورر لر كفن ايحون
المرنده مسوح ملك الموت باشي اوزرنده قايم شدت ايله روحني
المغه ملاذمت ايدوب اي نفس خبيثه الله غضبنه چقديرر
دهر طرفدن ايله باش قيتون يوكي جكاورلر كي نه روحني جسد تنه چكوب
الدوغندن صكره طرفة العين النده قومزلر الورلر واول چول
پاره لرني اكا كفن ايدرلر ويريوزنده موجود دنياده قبيح جيفه
رايحه سي كبي رايحه خبيثه ظهور ايدر واول ملكلر في الحال
اني سماء دنيايه چقررلر زمرهٔ ملائكه دن هيچ بر طائفه يه
اوغرهٔ مزلر يوروح خبيث وقبيح ندر رايحهٔ خبيثه سي حيا تمزي
هلاك ايلدي ديو صورررلر • دنياده سكرلر ولنان ايتمه اسما
سيله يوفلانك روحيدر ديو جواب ويرمه يلرندن عسكر سما
قيوسي اجله سنه منتظر اولورلر فتح ممكن اولماز سماء دنيا
ما وراسنه يولرلر يوبيوروب رسول اكرم بوايتكريمهٔ
قرأت ايلدي لا تفتح لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى
يلج الجمل في سم الخياط • معناي شريفي حق جل وعلا بونلرك جنته
داخل اولمالرني محاله تعليق بيوروب بونلرك ايدي جنته كرمه
صلرني مبالغه ايله تحقيق در • زيرا ايكنه يوزدندن دوكمك

14B

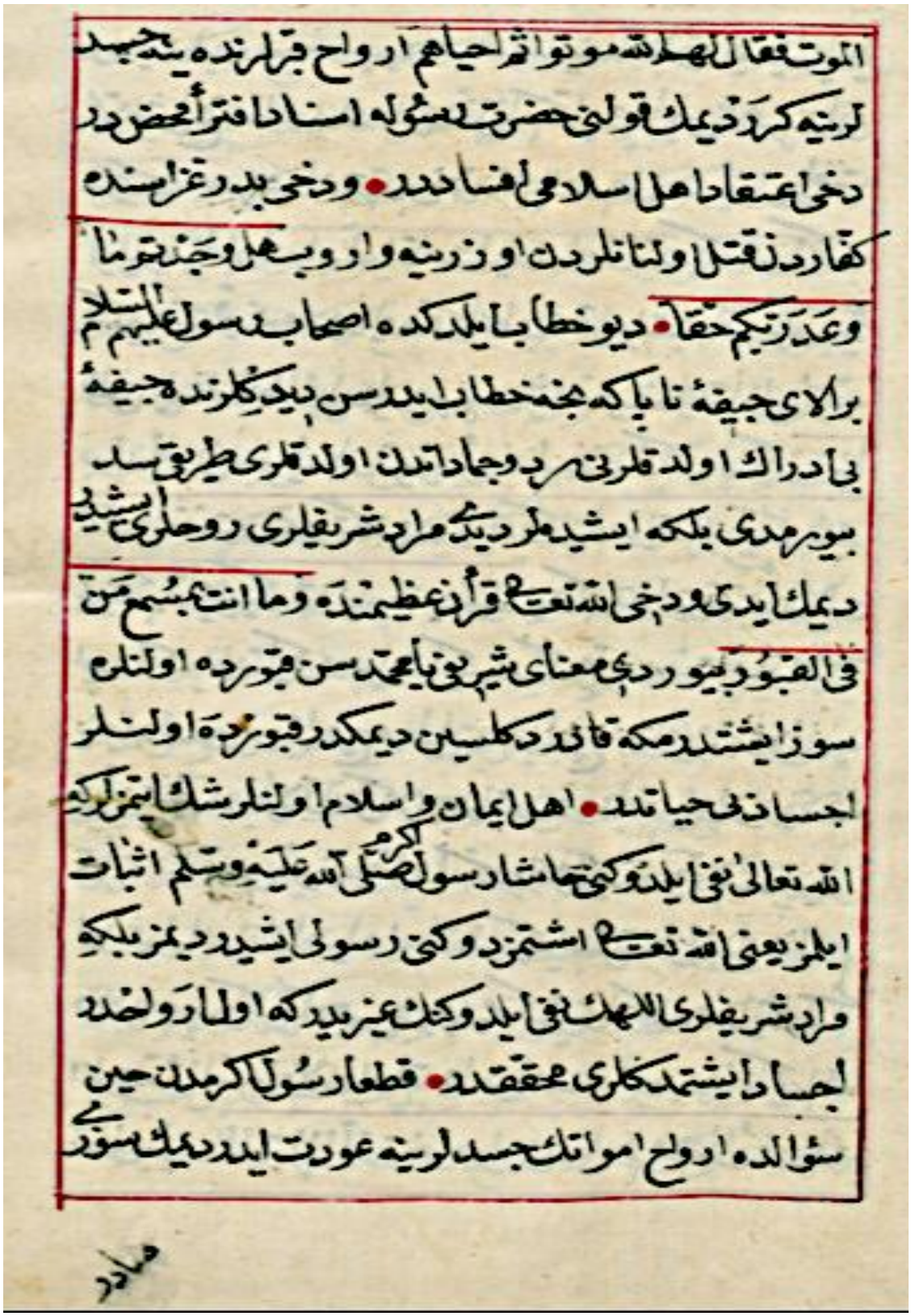

15A

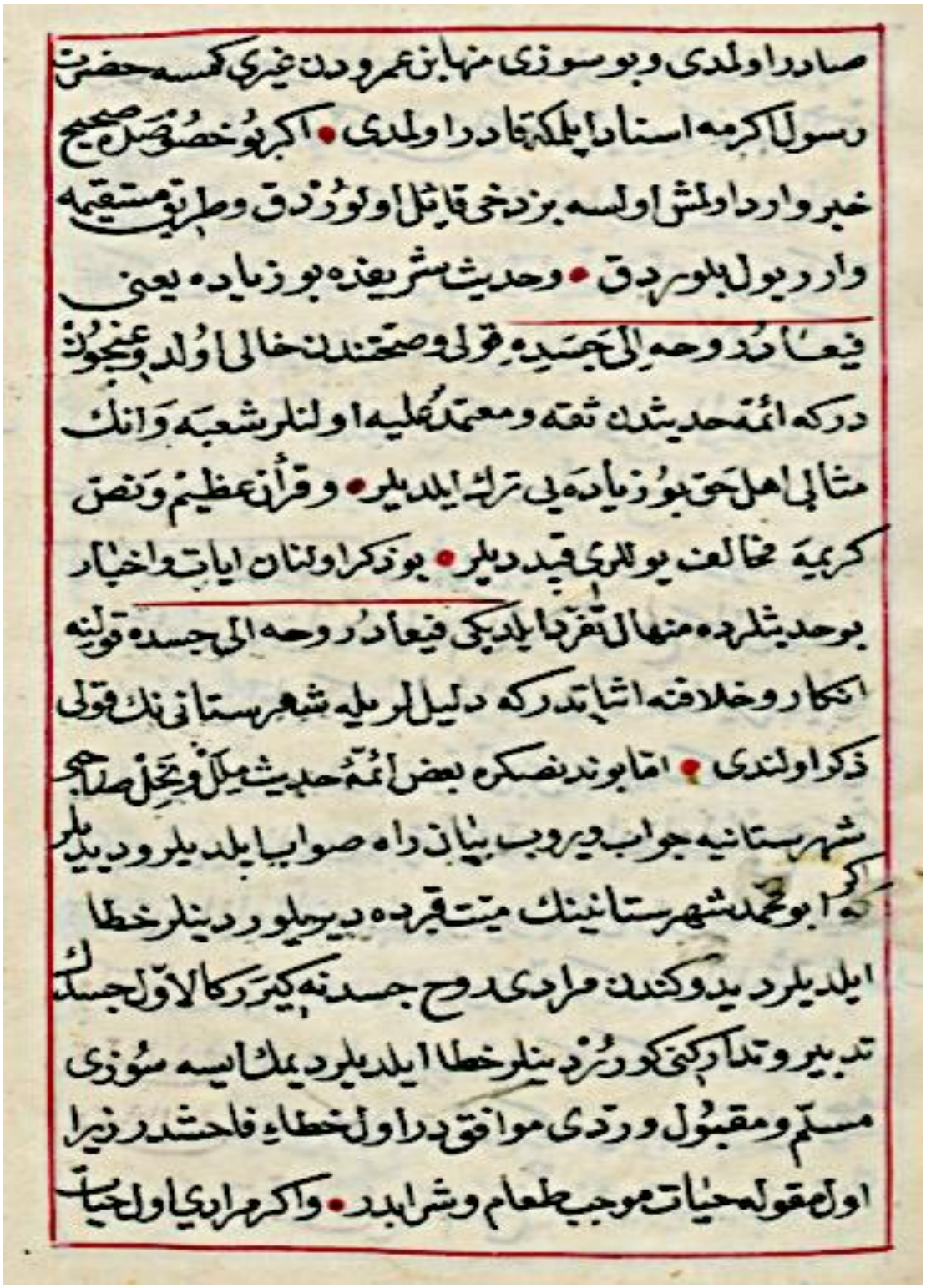

روایت ایدوب موجب حدیث شریفه اتفاق وجمعیت ایلدیلر
الامشایخ عظامدن ملل ونحل نام کتاب صاحبی شهرستانی
دیمکله معروف ابو محمد بن حزم نام اعلم علماء سائر لر مخالفت
ایلیوب خلافنه ادلّه اقامت ایلدی اولدیکه شول کسه
لرکه میت قبرنده دیریلور وکما کان عقلی باشنه دیریلوردیو
ظن ایلدیلر خطا ایلدیلر وبر حدیث ضعیفه اعتماد ایدوب
بولدقلرینی سویلدیلر زیرا قرآن عظیمدن ذکر ایلدیکز ربنا
امتنا اثنتین وحییتنا اثنتین فاعترفنا بذنوبنا فهل الی خروج من سبیل
یعنی کم ثم یحییکم ثم الیه ترجعون ایت کریمه لری قطعاً دلالت
ایدر لرکه موت ایکی وحیات ایکیدر اکر قبردهکی حیات یولوب
ینه اولسه موت اوچ وحیات دخی اوچ اولق لازم اولوب
قرآن عظیمه اولان نص کریمه مخالف ومناقض اولوردی
قرآنه مناقض شوز باطل وانکله عمل ایدنلر حتمی مبطل اولدقلرندن
الاشول امواتکه احیا واماته لریکه الله تعالی انبیاء عظام
دن بعضینی اکرامًا معجزه وبر وب منکر لری انکله هدایت ایلدکی
انلر عامهٔ ناسه اولان اماته واحیادن خارج اولدقلرنه تنبیه کیم الله
تعالی بیورر الم تر الی الذین خرجوا من دیارهم وهم الوف حذر

15B

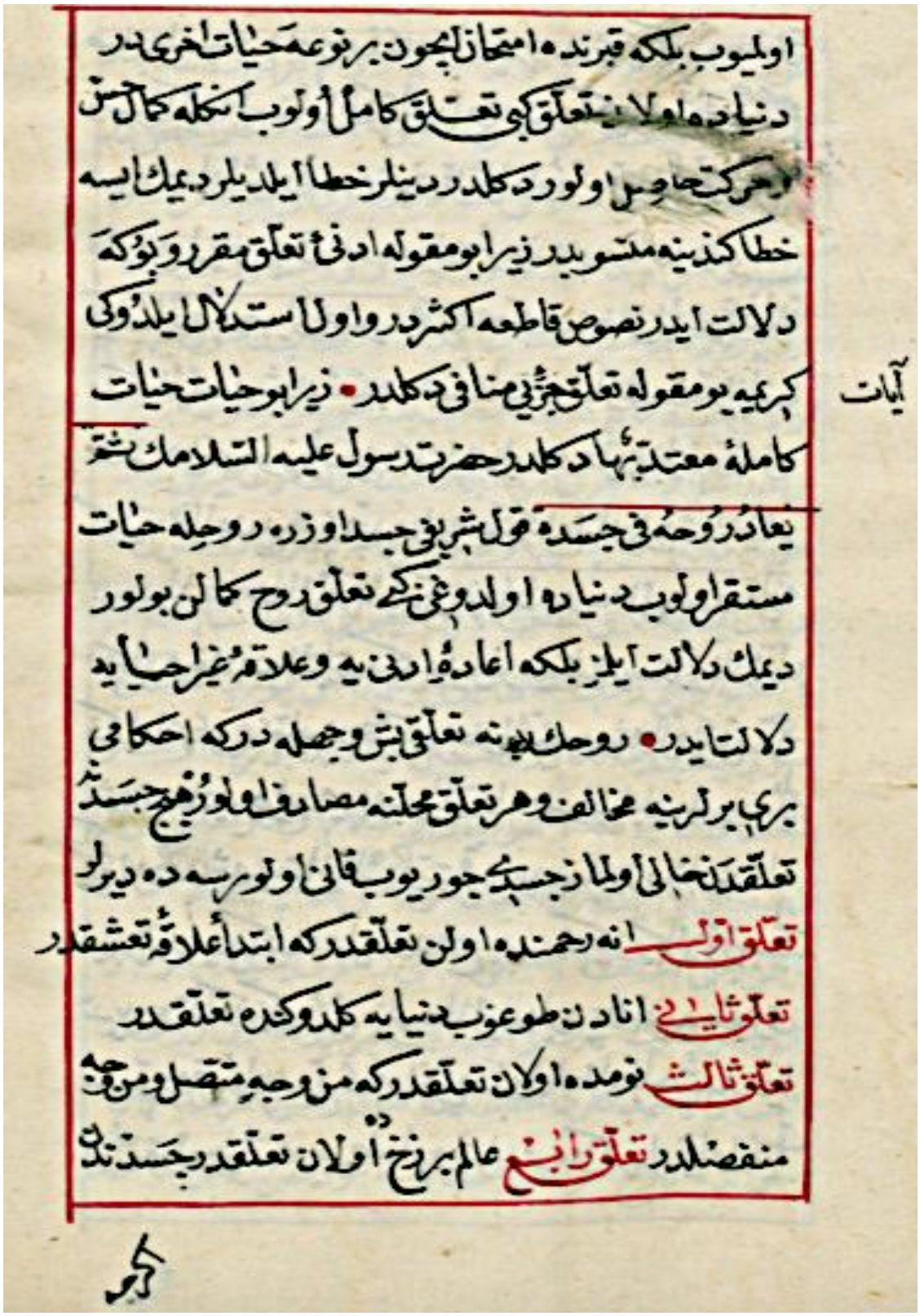

16A

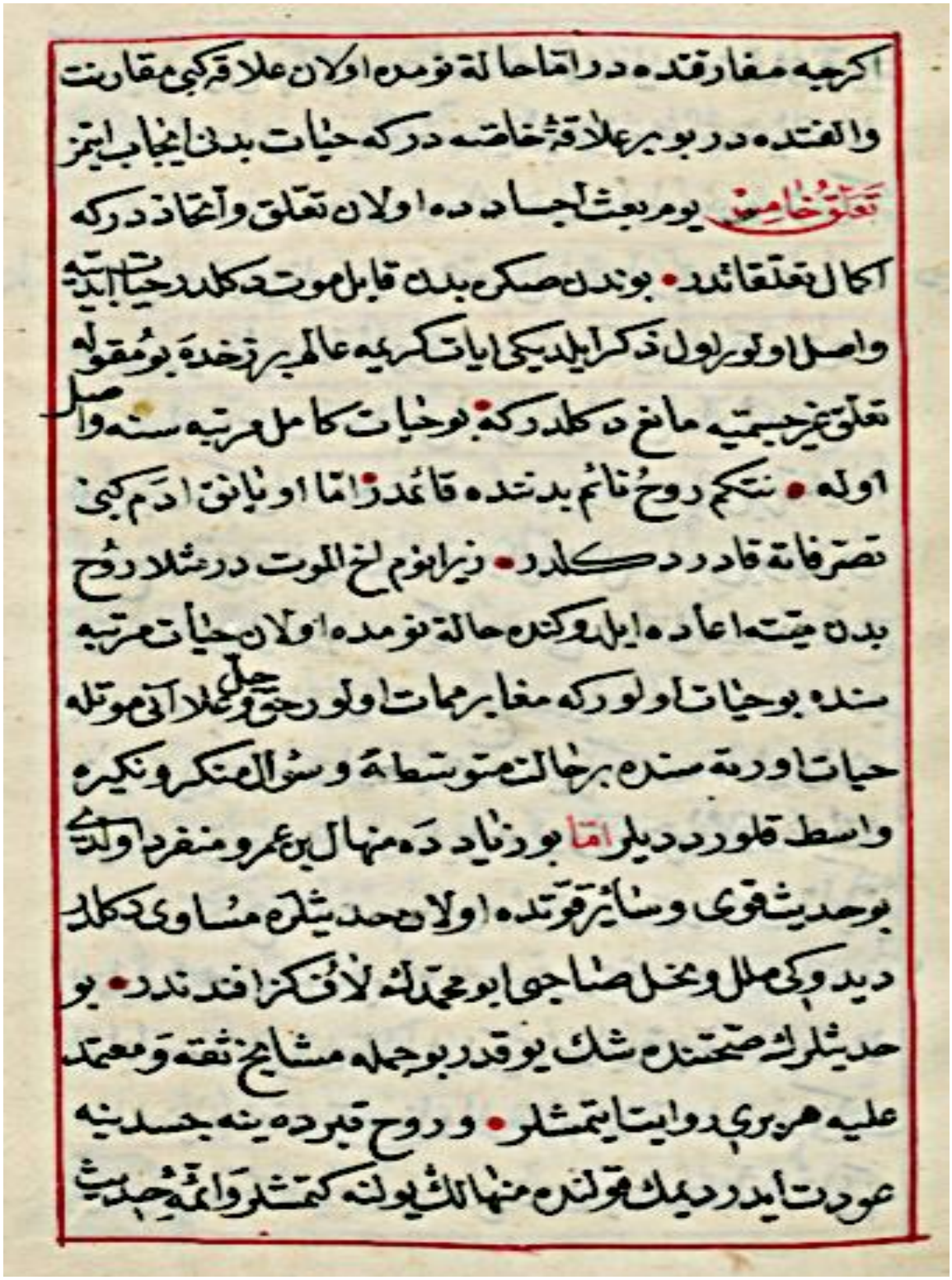

صادر اولدی وبو سوزی منها بن عمر ودن غیری کسه حضرت
رسول اکرمه اسناد ایلمکه قادر اولدی • اکر بو خصوص صحیح
خبر وارد اولمش اولسه بزدخی قایل اولورز دق وطریق مستقیمه
وارر یول بلورز دق • وحدیث مشهور بعده بو زیاده یعنی
فیعاد روحه الی جسده قولی صحتندن خالی اولدیغنی
درکه ائمه حدیثدن ثقه ومعتمد علیه اولنلر شعبه وابن
مثالی اهل حق بو زیاده یی ترک ایلدیلر • وقرآن عظیم ونص
کریمه مخالف یولدن قید دیلر • بو ذکر اولنان ایات واخبار
بو حدیث ظاهره منها ل تفرد ایلدیکی فیعاد روحه الی جسده قولنه
انکار وخلاف اشبه اتدرکه دلیل اولیله شهرستانی نک قولی
ذکر اولندی • اما بوندن صکره بعض ائمه حدیث میل وتحمل صاحب
شهرستانیه جواب ویروب بیان واه صواب ایلدیلر ودیدیلر
که ابو محمد شهرستانینک میت قبرده دیریلوردینلر خطا
ایلدیلر دیدوکندن مراد عود روح جسده یکیدن کالاول جسدک
تدبیر وتدارکی کورزدینلر خطا ایلدیلر دیمک ایسه سوزی
مسلم ومقبول وردی موافق دراول خطاء فاحش در زیرا
اول مقوله حیات موجب طعام وشراب در • واکر مراد یاول حیات

16B

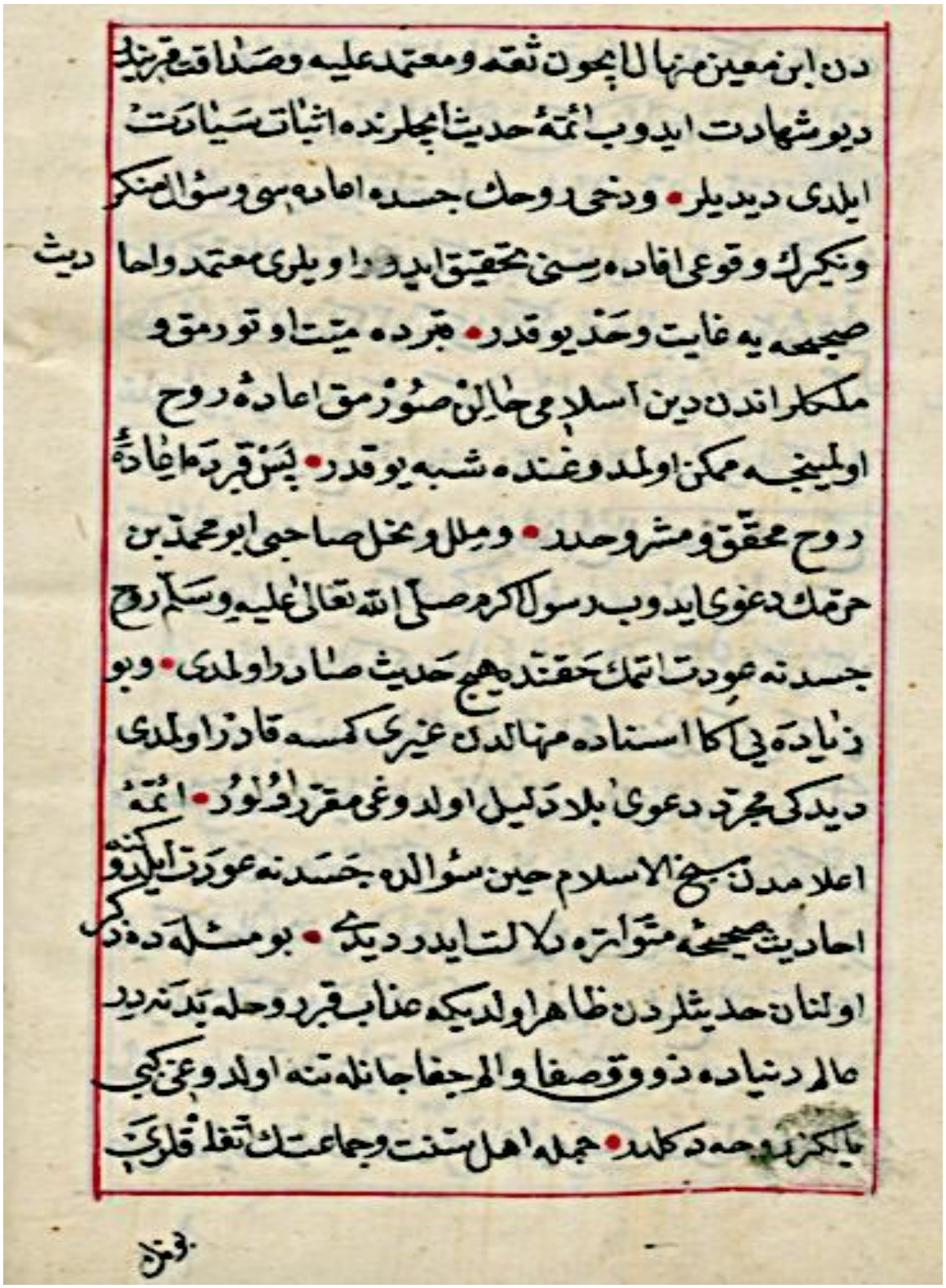

اولیوب بلکه قبرنده امتحان ایچون برنوعه حیات اخری در
دنیاده اولان تعلق کبی تعلق کامل اولوب انکله کمال حسن
وحرکت حاصل اولور دکلدر دینلرخطا ایلدیلر دیمك ایسه
خطا کذینه منسوبدر زیرا بو مقوله ادنی تعلق مقرر اولوکه
دلالت ایدر نصوص قاطعه اکثر در واولا استدلال ایلدوکی
آیات کریمه بو مقوله تعلق جزئی منافی دکلدر • زیرا بو حیات حیات
کاملهٔ معتدبها دکلدر حضرت رسول علیه السلام بشقه
یعاد روحه فی جسده قول شریفی جسداوزره روحیله حیات
مستقر اولوب دنیاده اولدوغی کبی تعلق روح کامل بولور
دیمك دلالت ایلز بلکه اعادهٔ ادنی یه وعلاقهٔ غیر حیاتیه
دلالت ایدر • روحك بدنه تعلقی بش وجهله درکه احکامی
برى برلرینه مخالف وهر تعلق محلنه مصادف اولور فمنها تعلق
تعلقدن خالی اولمازجسدك جوریوب فانی اولورسه ده دیرلو
تعلق اولیه انه رحمنده اولان تعلقدرکه ابتدا علاقهٔ تعشقدر
تعلق ثانیه اناداك طوغوب دنیایه کلدوکده تعلقدر
تعلق ثالثه نومده اولان تعلقدرکه من وجه متصل ومن وجه
منفصلدر تعلق رابعه عالم برزخ اولان تعلقدر جسد تك

اگرچه مفارقتده در اما حالة نومده اولان علاقه کبی مقارنت
والفتده در بو بر علاقه خاصه درکه حیات بدنی ایجاب ایتمز
تعلق خامس یوم بعث اجساد ده اولان تعلق و اتحاد درکه
اکمال تعلقاتدر • بوندن صکره بدن قابل موت دکلدر حیات ابدیه
واصل اولورلر لذکر ایلدیکمز ایاتکریمه عالمبرزخده بو مقوله
تعلق غیر جسمیه مانع دکلدر که بو حیات کامل مرتبه سنه واصل
اولمه • نتکم روح نائم بدنده قائم در اما او بانق ادم کبی
تصرفاته قادر دکلدر • زیرا نوم اخ الموت درمثلا روح
بدن میته اعاده ایلمز وکذه حالة نومده اولان حیات مرتبه
سنده بو حیات اولورکه مغایر ممات اولور حق جل وعلا اکا موته
حیات اورمه سنده برحالک متوسطه و سؤال منکر و نکیر
واسطه قلورر دیلر اما بو زیاده منهال بن عمرو منفرد اولدیکی
بو حدیث قوی و سائر قوتده اولان حدیثلره مساوی دکلدر
دیدوکی مالی و بخل صاحبا بو محمد لک لا تکفرا فندیدر • بو
حدیثلرک صحتنده شک یوقدر بو جمله مشایخ ثقه و معتمد
علیه هر بری روایت ایتمشلر • و روح قبرده ینه جسدینه
عودت ایدر دیمک قولندن منهالک یولنه کیتمشلر و ائمه حدیث

17B

دن ابن معین منهالدن ثقه و معتمد علیه و صداقتی قرینه
دیو شهادت ایدوب ائمه حدیث اجلرندن اثبات سیادت
ایلدی دیدیلر • و دخی روحك جسده اعاده سی و سؤال منکر
و نکیرك وقوعی افاده سنی تحقیق ایدوب اویلری معتمد و اما حدیث
صحیحه یه غایت وحذیو قدر • مثلا مرده میتا و تو دمق و
ملکلرك اندن دین اسلامی حالنی صورمق اعاده روح
اولمیجه ممکن اولمدوغنده شبه یوقدر • پس قبرده اعاده
روح محقق و مشروحدر • و ملل و نحل صاحبی ابو محمد بن
حزمك دعوی ایدوب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم روح
جسدنه عودت ایتمك حقندهیچ حدیث صادر اولمدی • و بو
زیاده یی کا استناده منهالدن غیری کمسه قادر اولمدی
دیدکی مجرد دعوی بلا دلیل اولدوغی مقرر اولور • ائمه
اعلامدن شیخ الاسلام حین سؤالده جسدنه عودت ایلدوکنه
احادیث صحیحه متواتره دلالت ایدر دیدکده • بو مسئله ده ذکر
اولنان حدیثلردن ظاهر اولدیکه عذاب قبر روحله بدنه در
عالم دنیاده ذوق صفا و الم جفا جانله تنه اولدوغی کبی
مایکره بو حده دکلدر • جمله اهل سنت و جماعتك اتفاق قولری

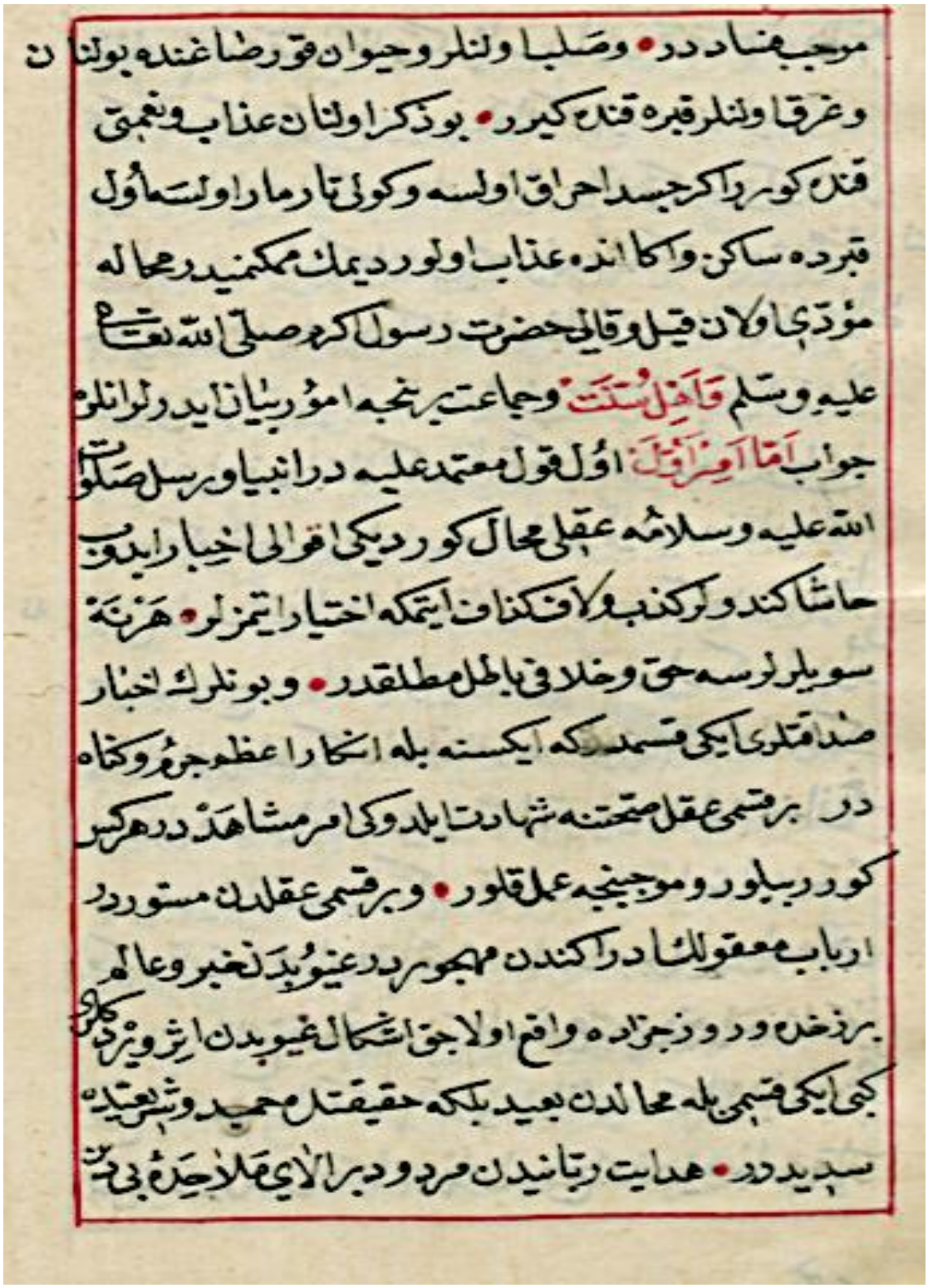

يونك اوزرينه بوندن قيل قال جوقدر • اما عذاب قبر حقنده
وارد اولان احاديث صحيحه متواتر كثيردر • جملدن بري بخاري
ومسلم ابن عباس حضرتلرندن روايت ايدر بيورركه مرر
رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بقبرين فقال انهما ليعذ بان
وما يعذبان في كبيرة اما احدهما فكان لا يستنزه من البول
واما الاخر فكان يمشي بالنميمه ثم دعا بجريدة رطبة
فشقها نصفين فقال لعله يخفف عنهما ما لم ييبسا معناي
شرينجه رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ايكي قبره مرور
ايدوب بو ايكي قبر صاحبي عذابده درديدي اما گناه كبائردن
برسيجون دكل يلكه ادنى گناه صغائردن ايجون برسنك سبب
عذابي بولدن بدنني پاك ايتمز ايمش • واخر كي عذابي
وباعث عقابي بين الناس نميمه وغيبت ايله فساده مباشرت
ايدرمش ديو بيورديلر وبعضلر برياش خرمانجيوغني كسوب ردوب
ايكي شق ايدوب برني بر قبره واولبرني بر قبره دخي قيوب
بونلره تخفيف حاصل اولنجه اولاكه الله تعالى عذابلرني
تخفيف ايليه ديو بيورديلر وروايتي حضرت عايشه دن
رضي الله تعالى عنها روايتا اولنور بيورركه قال رسول الله

18B

19A

موجب فساد در • وصلبا ولنلر وحیوان قورطا غنده بولنان
وغرقا ولنلر قبره قدر کیرر • بو ذکر اولنان عذاب ونعیم
قدر کورمز اکر جسد احراق اولسه وکولی تارمار اولسه اول
قبرده ساکن واکا اندره عذاب اولور دیمك ممکن ید رمحاله
مؤدی اولان قیل وقالی حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی
علیه وسلم قاعدتی • وجماعت بر نجه امور بیان اید رلر انلرك
جواب اما امر اول اولقول معتمد علیه در انبیا ورسل صلوات
الله علیه وسلامه عقلی محال کورد یکی اقوالی اخبار ایدوب
حاشا کندولر کذب ولا فکذا ایتمکه اختیار ایتمزلر • هر نه
سویلرلرسه حق وخلاف یا اهل مطلقدر • وبو نلرك اخبار
صدقلری ایکی قسمدر که ایکسنه بله انکار اعظم جرم وکناه
در بر قسمی عقل صحتنه شهادت ایلدوکی امر مشاهد در هر کس
کورر بیلور وموجبنجه عمل قلور • وبر قسمی عقلدن مستور در
ارباب معقولك ادراکندن مهجور در غیوب بدن خبر وعالم
برزخده ورود زجزاده واقع اولاجق اشکال غیوبدن اثر ویرد کلری
کبی ایکی قسمی بله محالدن بعید بلکه حقیقتل محمد وشرعیده
سدید در • هدایت ربانیدن مرد ودر الای قلا حدة بی

19B

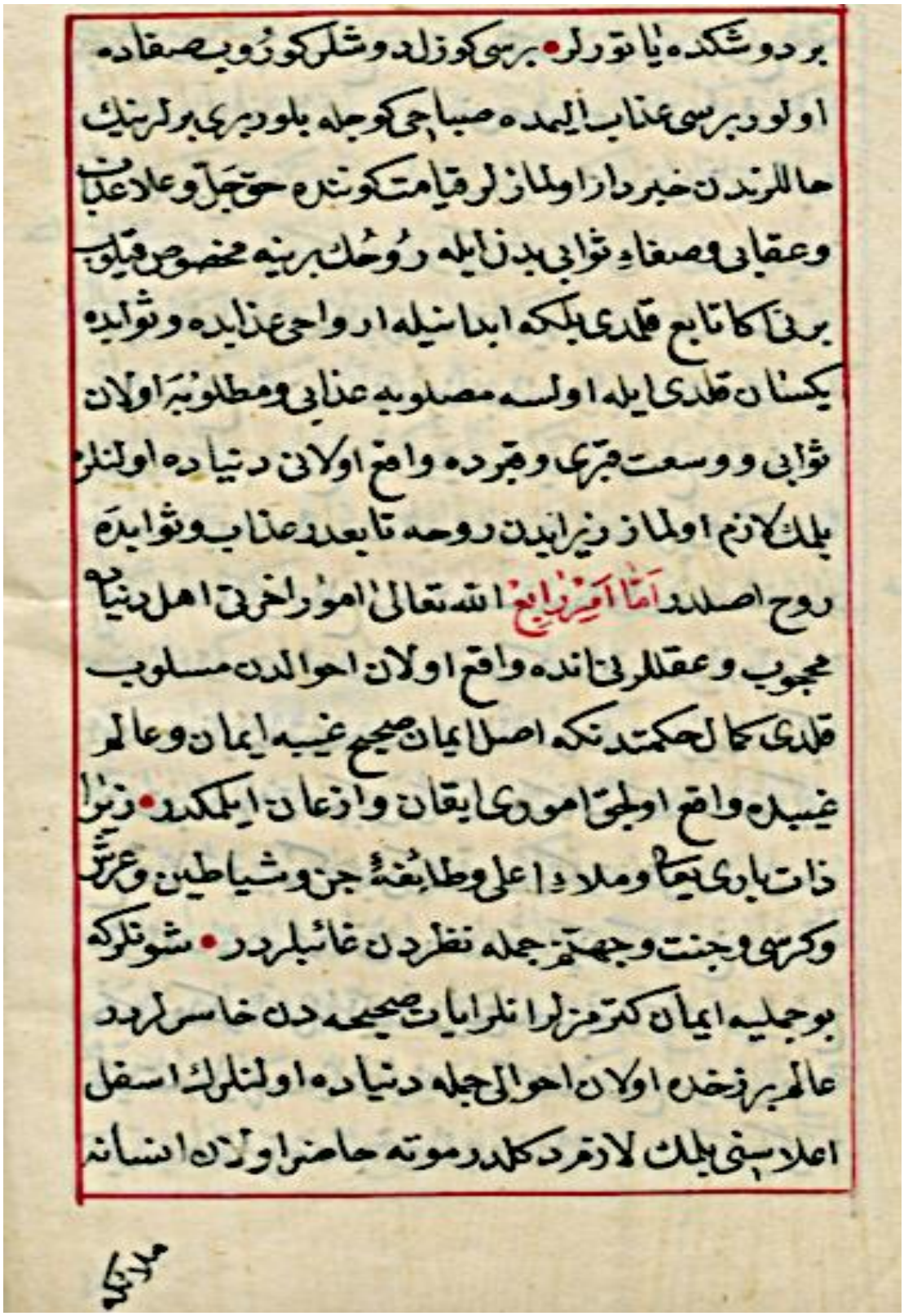

20A

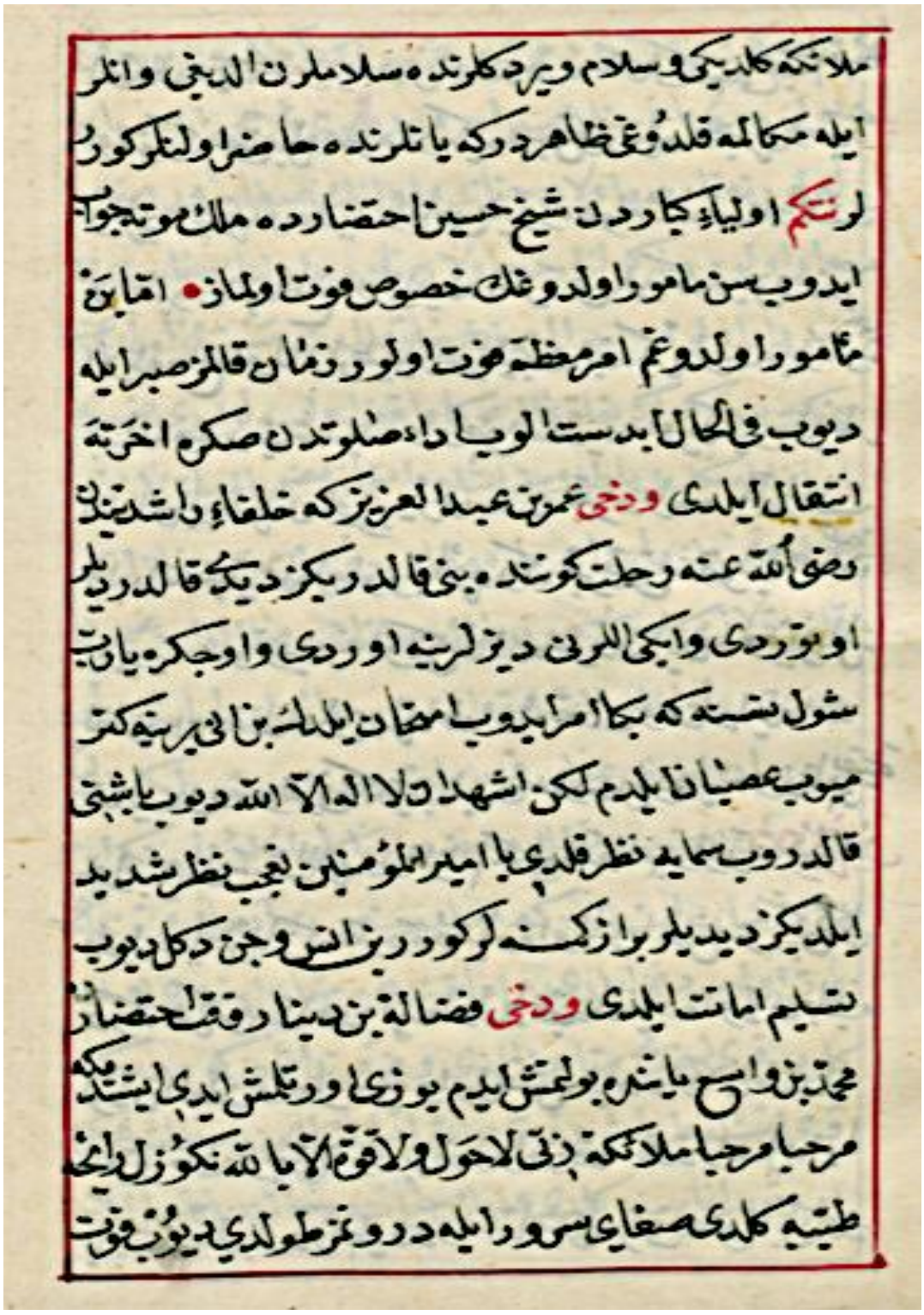

اجسادیکه اروا همه تابع قلدی • احکام برزخده ارواح زوق
صفاده اولسه لر اجساد دخی حضور صفاده اولورلر
واکر اولح عذاب الیمده اولسه لر ابدان دخی عذاب عقابده
اولورلر • بوحکمتك احوالنی کشف ایچون اول واجب
الوجود حالت نومی عالم برزخه مثال ایلدی • واقعه عالمنده
روحه واقع اولان صفا وجفا ابدانه سرایت ایدیجکدر • و
ابدان احکام اروح اوزرینه جاریدر اکر اروح عالم نومده
الم وعذابده اولورسه اجساد دخی اضطراب وانقلابده
اولور • واکر اروح راحت وصفاده اولورسه اجساد
دخی استراحتده اولورکاه اولورکه واقعه ده اروا حه
اولان عذابك اثرلری اجساد ده ظاهر اولور فرنیاذ اتمك کبی
قالعقوب اوبانق ادم کبی حرکات وسکنات وکلمات اتمك کبی
مع هذا نه دیدوکنی بلمز وکندودن نکونه عمل وافعال و
اقوال صادر اولدوغنی ادراك اتمز انکچونکه روح بدنه داخل
دکلدر اکر داخل اولیدی اویقو حاصل اولورکه • زیرا روح
حیاته مغایر در حیات بدنده ساکندر روح سیر ایدر دور
ایدر • عالم برزخده دخی حال یومنوال اوزره درکه ایکی آدم

20B

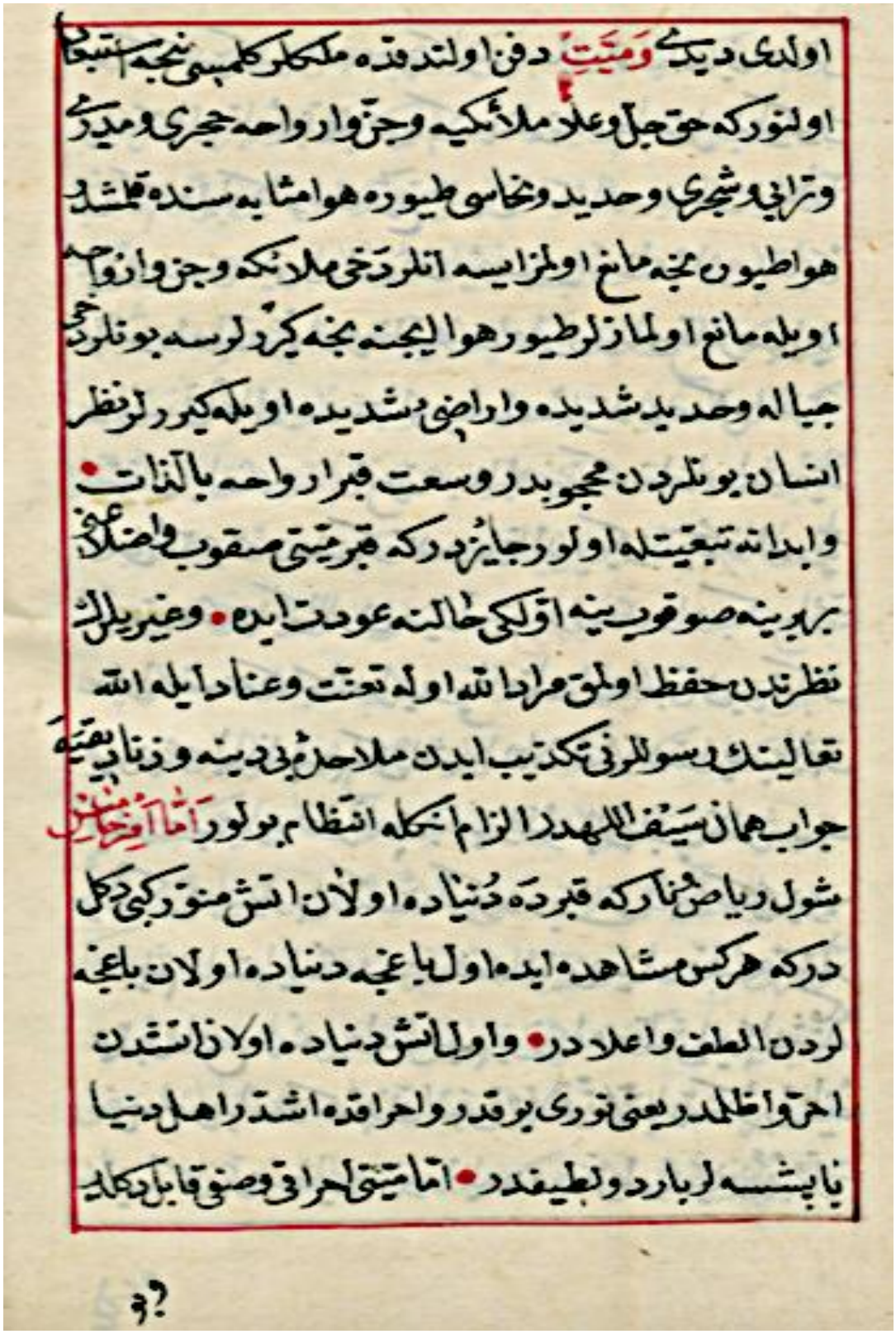

برد وشکده یاتورلر • برسی کوزلد وشلر کوزوب صفاده
اولور برسی عذاب ایلمده صباحی کوجله بلور برسی برلرینك
حالللرندن خبردار اولمازلر قیامت کوندره حق جل وعلا عذاب
وعقابی وصفاء ثوابی بدن ایله روحك برینه مخصوص قیلوب
برینی کاتابع قلدی بلکه ابدا ایله ارواحی عذابده وثوابده
یکسان قلدی ایله اولسه مصلوبه عذابی ومطلوبه اولان
ثوابی ووسعت قبری وقبرده واقع اولانی دنیاده اولنلره
بلمك لازم اولماز زیرا بدن روحه تابعدر عذاب وثوابده
روح اصلدر اما امر رابع الله تعالی امور اخرتی اهل دنیادن
محجوب وعقللرینی اندره واقع اولان احوالدن مسلوب
قلدی کما لحکمتدنکه اصل ایمان صحیح غیبه ایمان وعالم
غیبدن واقع اولجق امورك ایقان وازعان ایلمکدر • زیرا
ذات باریتعالی وملاء اعلی وطایفهٔ جن وشیاطین وعرش
وکرسی وجنت وجهنم جمله نظردن غائبلردر • شونلرکه
بوجلیه ایمان کترمزلرا نلرایمان صحیحه دن خاسرلردر
عالم برزخدن اولان احوالی جمله دنیاده اولنلرك اسفل
اعلاسنی بلمك لازمدر کلدرموته حاضر اولان انسانه

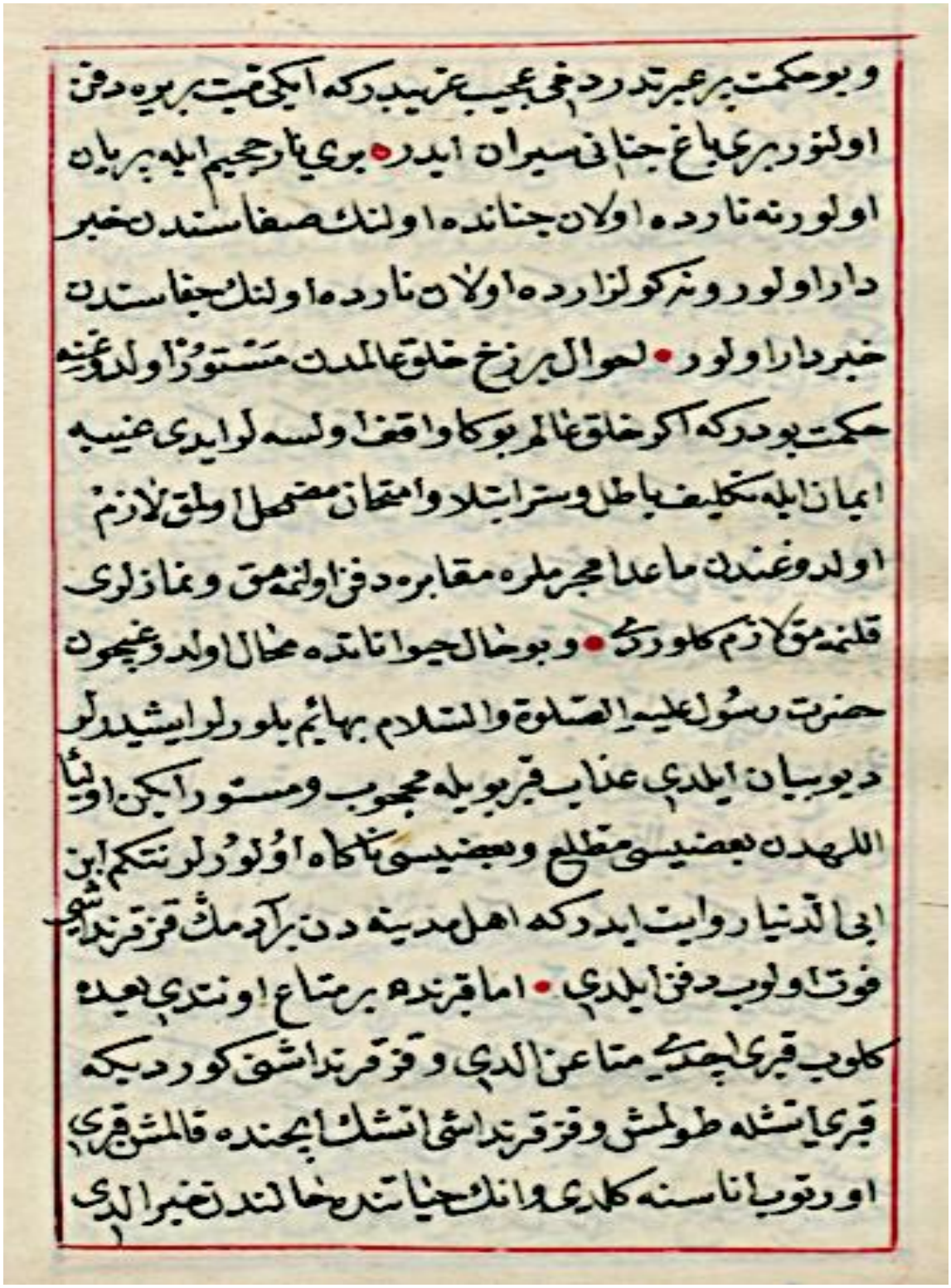

ملائکه کلدیکی و سلام ویردکلرنده سلامللرن الدیغی وانلر
ایله مکالمه قلدوغی ظاهر درکه یانلرنده حاضر اولنلر کورر
لرسکم اولیاء کبار دن شیخ حسین احضار رده ملك موته جواب
ایدوب سن مامور اولدوغك خصوص فوت اولماز • امابن
مامور اولدوغم امر مظنه فوت اولور زمان قالمز صبر ایله
دیوب فی الحال ایدست الوب اداء صلوتدن صکره اخرته
انتقال ایلدی ودخی عمر بن عبد العزیز که خلفاء راشدیندن
رضی الله عنه رحلت کوسنده بنی قالدریکز دیکه قالدریلدر
او تورردی وایکی الرنی دیزلرینه اوردی واوجکره یارب
سئول نسنه که بکا امر ایدوب امتحان ایلمك بن انی بریته کنز
میوب عصیانا ایلدم لکن اشهد ان لا اله الا الله دیوب باشینی
قالدروب سمایه نظر قلدی یا امیر المؤمنین تعجب نظر شدید
ایلدیکزدیدیلر براز کسنه لرکور دیزانس وجن دکل دیوب
تسلیم امانت ایلدی ودخی فضاله بن دینار وقت احتضارنده
محمد بن واسع یانده بولنمش ایدم یوزی اورتلمش ایدی ایشتدیکه
مرحبا مرحبا ملائکه ربنی لاحول ولا قوة الا بالله نکوزل رایحه
طیبه کلدی صفای سرور ایله دورتمز طولدی دیوب فوت

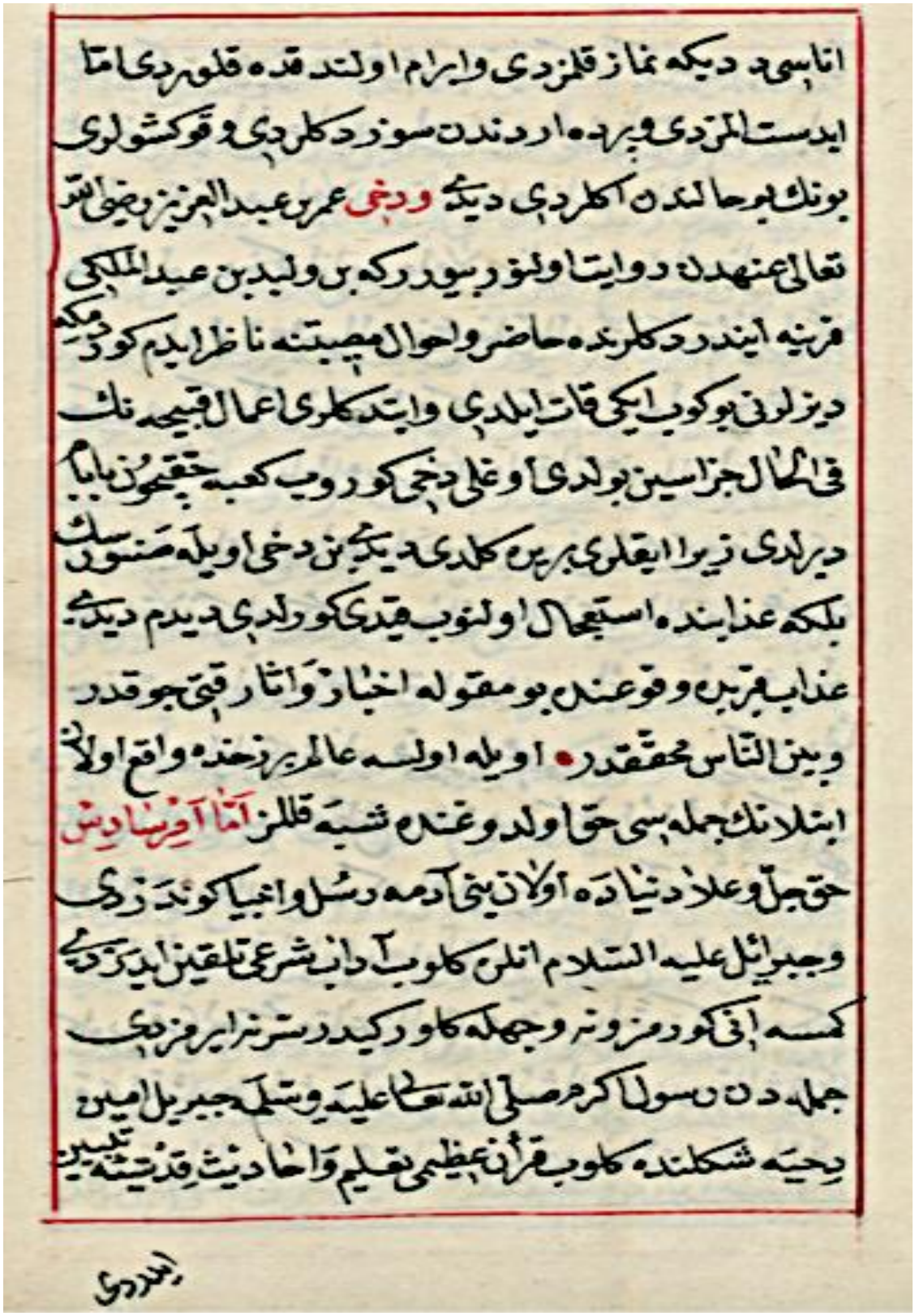
21B

22A

وبو حکمت بر عبرتدر دخی عجیب عزیدر که ایکی قبت بر یره دفن
اولنور بری باغ جنانی سیران ایدر • بری نار جحیم ایله پر یان
اولور نه تاردر اولان جناندر اولنک صفا ستدن خبر
دار اولور و نرکو لزاردر اولان ناردر اولنک جفا ستدن
خبردار اولور • لحوال برزخ خلق عالمدن مستور اولدوغندن
حکمت بودر که اکر خلق عالم بوکا واقف اولسه لر ایدی غیبه
ایمان ایله تکلیف باطل و سز ابتلا و امتحان مضمحل اولق لازم
اولدوغندن ماعدا مجرد بلره مقابر دفن اولنمق و نماز لری
قلنمق لازم کلور دیکدر • و بو حال حیوانلر ده محال اولدوغنی حضرت
رسول علیه الصلوة والسلام بهایم بلور لر ایشیدر لر
دیو بیان ایلدی عذاب قبر بو یله محجوب و مستور ایکن اولیا
الله دن بعضیسی مطلع و بعضیسی ناکاه اولور لر نتکم ابن
ابی الدنیا روایت ایدر که اهل مدینه دن بر آدمك قبر قزدیلدی
فوت اولوب دفن ایلدی • اما قبر نده بر متاع اونتدی بعده
کلوب قبری یحدی متاعی الدی و قبر قزدیلدیکی کوردیکه
قبری یاشله طولمش و قبر قزدیلدیکی اشك یحنده قالمش قبری
اوروب یاناسنه کلدی و انك حیاتنده خالندن خبر الدی

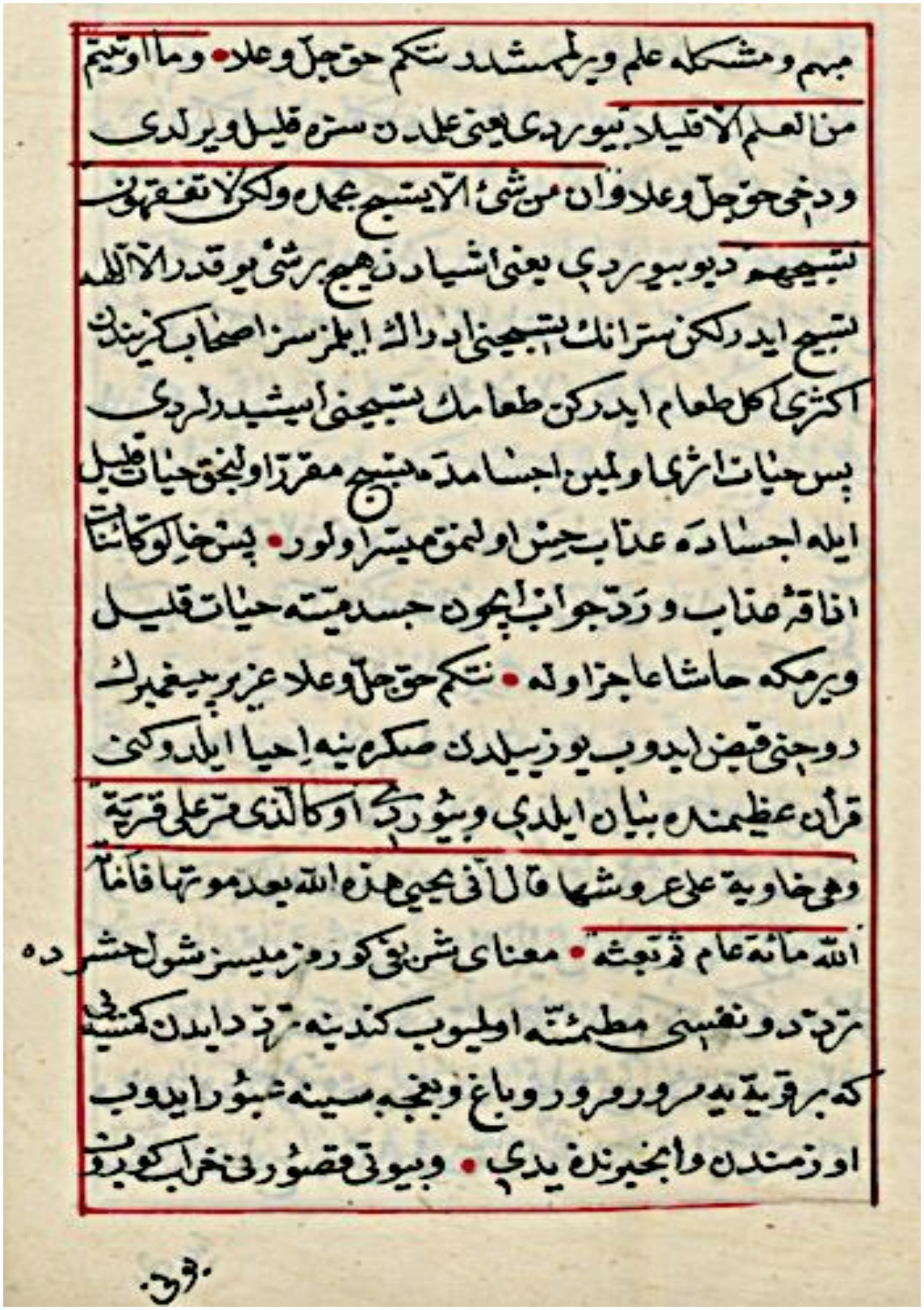

اتا سی دیکه نماز قلمزدی و احرام اولندقده قلوردی اما
ایدستلمزدی و پرده اردندن سوزدکلردی و قوکشولری
بونك بر حالندن اکلردی دیدکه ودخی عمر بن عبد العزیز رضی الله
تعالی عنهدن روایتا اولنور سورکه بن ولید بن عبد الملکی
قرنیه ایندردکلرنده حاضر و احوالی مصیبتنه ناظر ایدم کوردم که
دیزلرنی یوکوب ایکی قات ایلدی و ایتدکلری اعمال قبیحه نك
فی الحال جزاسین بولدی و غلی دخی کوروب کعبه یه قفا اون بابام
دیرلدی زیرا ایقلری برین کلدی دیدکی بن دخی اویله مصور سك
بلکه عذابنده استحقاق اولنوب قیدکی کورلدی دیدم دیدکی
عذاب قرینم و قوعنده بو مقوله اخبار و آثار رقمی جو قدر
وبین الناس محققدر • اویله اولسه عالمی زخنده واقع اولان
ابتلانك جمله سی حقا ولدوغنده شبه قللز اما آفریناد ش
حق جل و علا دنیاده اولان بنی آدمه رسل و انبیا کوندکزدی
وجبرائیل علیه السلام اتلن کلوب آداب شرعی تلقین ایدکزدی
کمسه اینکو و مزونر و جمله کاور کیدرستر ایرمزدی
جمله دن رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم جبریل امین
دحیه شکلنده کلوب قرآن عظیمی تعلیم و احادیث قدسیه تبیین

ایدر دیی وحی مبین کاهی صلصلهٔ جرس یعنی چاك اوازی کبی اواز
حزین ایله کلور دی وکاهی دوی زنبور یعنی ادی کبی ور دیسی کبی
اولور دی اصحابنه آنی کوردکلرونده اول اوازی ایشیدرکلر دی
اللهك کمال قدرتنه اقرار ایدرلر بو معقوله جزئیاتی نجه انکار
ایدرلر • اکر الله تعالی عذاب قبری اظهار ایده ایدی کورنلر
طاقت کتیروب دردلرندن اولوب زیاده غم وغصه دن هلاك
اولورلردی • زنادقه وملاحده طائفه لری هیچ کورمیدکلری
مبکه برحقه باز تیز دستکاه شیطنت ایدوب نجه صنایع
عجیبه کوسترورلر که عقللر حیران وحائر عقللرندن اخراج
اولور • بعید میدرکه بالجمله یوقدن وار ایدن متیك کوزکی
جقرنلر جوانی وبینه سی اوزرنده طاری دائمه سبنی تبدیل
وتحویل قلوب بعد العذاب بنه یرنده ثابت ومکانلرنده برقرار
کوسترمه • بوکا انکار ضلالت محضدر نعوذ بالله تعالی
تکذیب مرسلین وتعجیز رب العالمین اولدوغی محقق اولور
اما آیر سابع وفی عزتك قدرتنه نظر ایله بو ممکندرکه مصلوب
وغریق وماکول وحریقه عذاب نجاشی سی ذوق ایده جك
مقداری روح داخل اولوب خلق کا واقف اولمیلر انسانه

23B

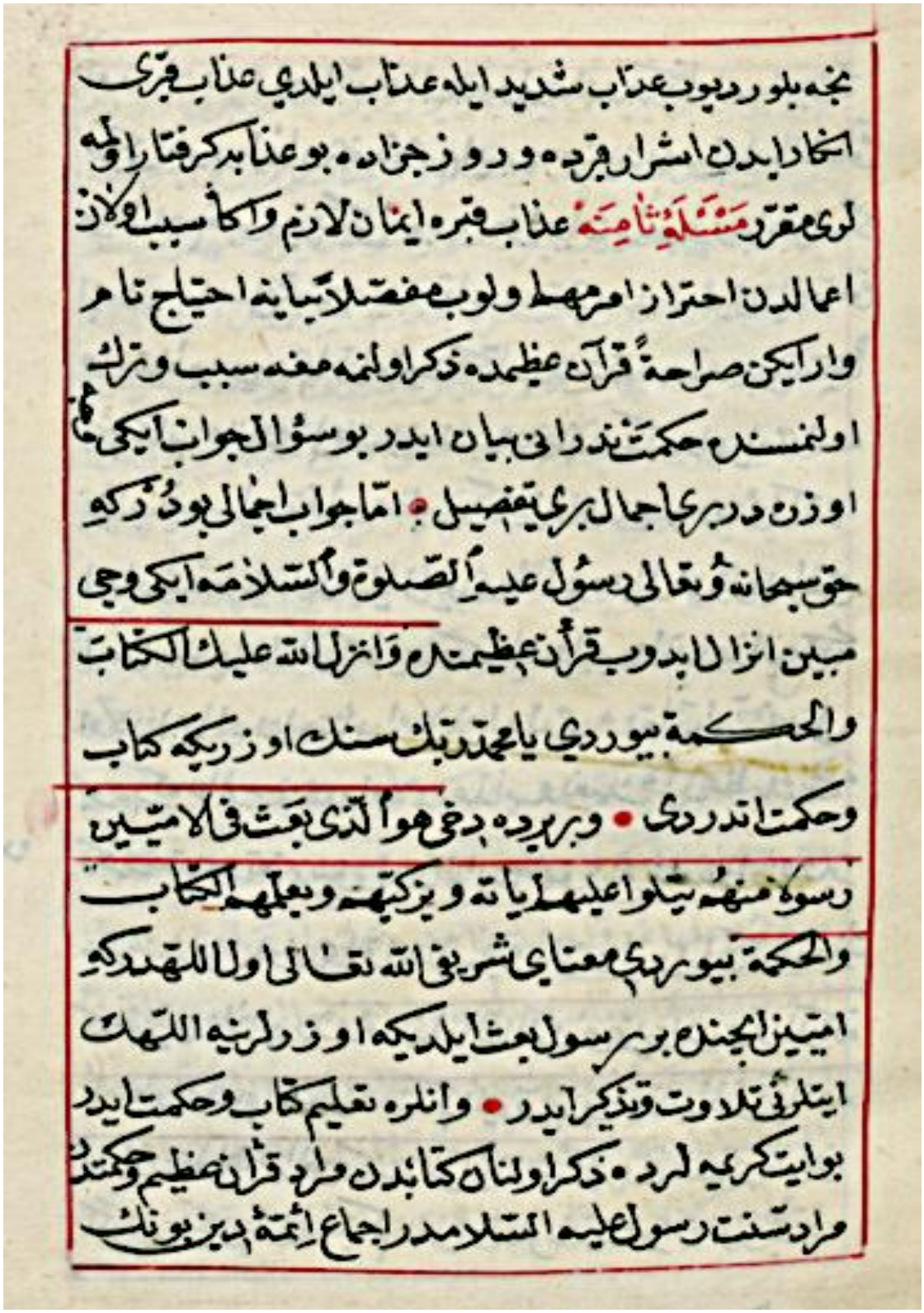
مبهم ومشکله علم ویرلمه شدد ستکم حق جل وعلا • وما اوتیتم
من العلم الا قلیلا بیورمدی یعنی علمدن سزه قلیل ویرلدی
ودخی حق جل وعلا فرمان من شئ الا یسبح بحمده ولکن لا تفقهون
تسبیحهم دیو بیورمدی یعنی اشیادن هیچ بر شئ یوقدر الا الله
تسبیح ایدر لکن سزانك تسبیحنی ادراك ایلمز سز اصحاب کرینك
اکثری اکل طعام ایدرکن طعامك تسبیحنی ایشیدر لردی
پس حیات اثری اولمین اجسامده مسبح مقرر اولمغله حیات قلیل
ایله اجسادده عذاب حس اولمق میسر اولور • پس خالو کائنات
انا قره عذاب ورد جواب ایچون جسد میته حیات قلیل
ویرمکه حاشا عاجز اولمه • نتکم حق جل وعلا عزیر پیغمبرك
روحنی قبض ایدوب یوز یلدن صکره یینه احیا ایلدوکنی
قرآن عظیمنده بیان ایلدی وبیورمدی او کالذی مر علی قریة
وهی خاویة علی عروشها قال انی یحیی هذه الله بعد موتها فاماته
الله مائة عام ثم بعثه • معنای شریفی کورمز میسز شول حشرده
تردد ونفسی مطمئنه اولیوب کندینه تردد ایدن کمسنه
که برقریه یه مرور ومرور وباغ وبنجه سینه صبور ایدوب
اوزمندن وانجیرندن یدی • وبیوتی قصور نی خراب کوروب

بونی الله تعالی بخه لحیا ایدر دیمک الله تعالی انی یوزیل
اولدرمیاندنصکره احیا ایدوب بنه قالدرزدی • اول
قریه قدس شریف ایدیکه بخت نصر دیدکلری کافر عسکر
فراوان ایله کلوب یعقوب یاقوبخرابه ایلدوکندنصکره عزیر
پیغمبر اوغرایوب سیر ایلدی واحیاسنه متعلق بوسوزدی
سویلدی کندی حیات بولدوغندنصکره اولخرابه معمور
ویاشر کندی ایله بیله اولان حمارینی منشور ویاغندن صو
ماغنه صقدوغی شرابی تازه کوروب عزور نفسله سویلدوکنه
تایب ومغفور اولدیغی کتب تفاسیرده مسطور در اویله
اولسه بومقوله دائره عقلدن بیرون احیا واماته یه
قادر اولان ذات بیچون احوال برزخ کوافعال اخرویه ده
عاجز اولدوغنی بیاندن کون مجنون بیله بلور بوکا انکار
کونشی بلجمله سترالمک مثابه سنده در اما من بلک
کرکدرکه عالم برزخ دنیا ایله اخرت اورتاسنده اولان زمان
واولزمانده اولان خالقدرستکم اولواجب الوجود • ومن
ورائهم برزخ الی یوم یبعثون تبیوردی معنای شریفی بونلرک
ماوراسنده قیامت کونینه واریخه بومنزله براردم ایدرجلک

مسکن وارد رکه اکابر رخ دیر لر • واندہ بونلر اخرت حالن
مشاهدہ ایدر لر انلر دنیادہ اولنلرہ ناظر لر در وآخرتہ وارہ
جق منازلی باصر لر در • دنیادہ اعمالنہ کورہ اندہ جزا اولنور لر
کیمی عذابدہ کیمی انواع نعمتلی حسابدہ کمینہ قبر جنت بغجہ لرندن
بر بغجہ وکیمنہ جہنم جقور لرندن بر جقر در مصلوب وغریق
وماکول وحریق جملہ فانی اولان جسد لری اول عذابدن ونعیمدن
حصہ دار لر در حکایت اوائلدہ بر کمسنہ جہل ایلہ بلایی الحادہ
مبتلا اولوب اجسادی یاتش یخندہ یا نوب کولا ولد قد نصکر
بعضیسنی دریایہ وبعض اخری ھوایہ ویرہب نابدید ایتمکلہ
عذاب قبردن خلاص ممکن در دیو اعتقاد ایدوب اولادینہ
وصیت ایلدی وصیتی طوتدیلر اللہ تعالی ھوایہ امر ایلدی یلر
الدوغنی کوتوردی ودریایہ امر ایلدی یلر القا اولنان کولی
یرینہ کوتوردی • اندنصکرہ تکرار حیات ویرہدی ونہ ایچون
بوقدر جہتی اللہ دیدی یا رب خوفدن زیادہ ایدی دیدی یا بنم کمال
قدرتمی منکر میدک بکا عجز اسناد ایلیوب عذابدن خلاص
اولمغین جسمکی اتشہ یاقوب کولا یلدک دیدی ایشتہ کور
امدی عذاب بنجہ اولور آدم ایلدیکی اعمال قبیحہ نک جزاسی

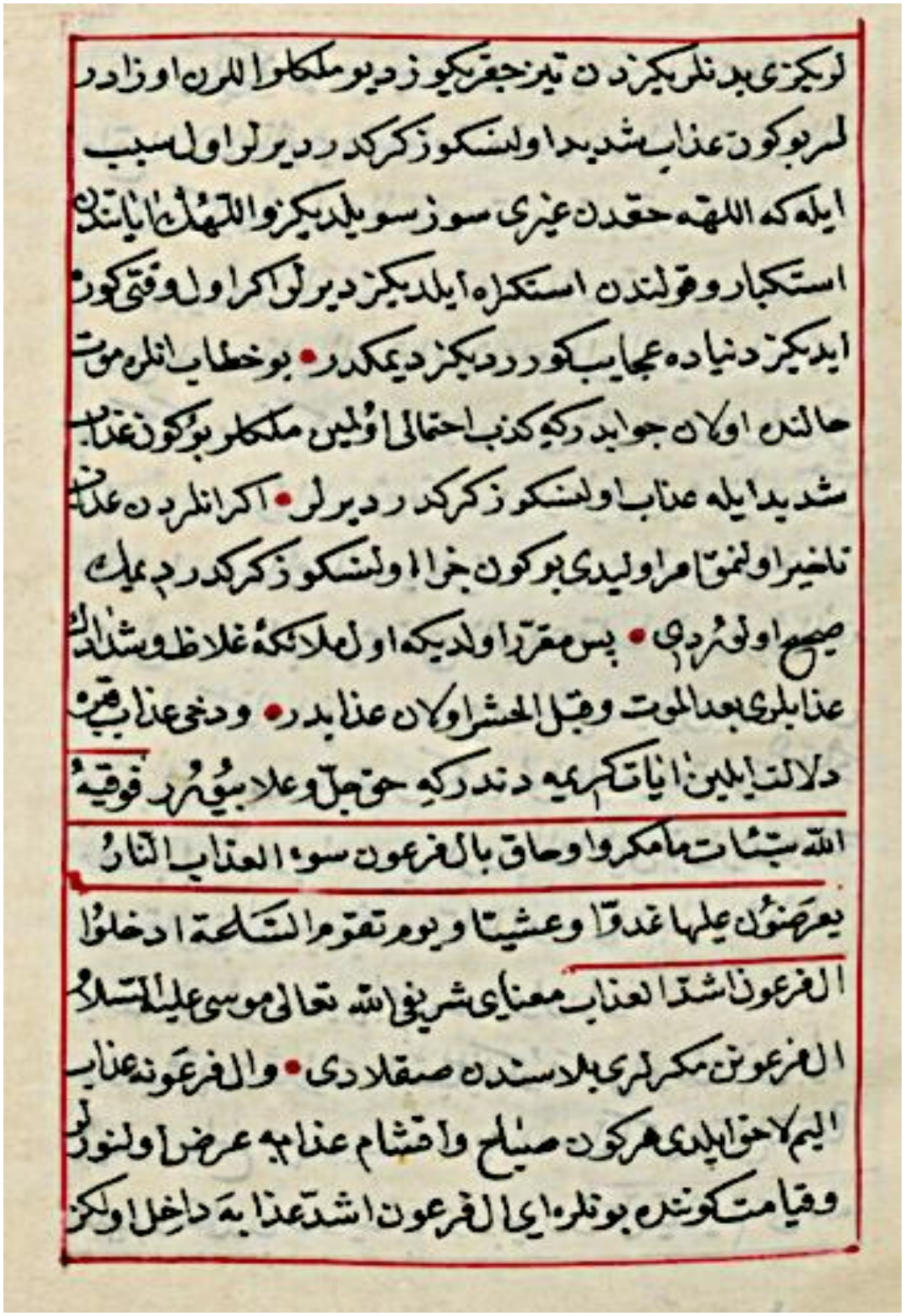

نجه بلور دیوب عذاب شدید ایله عذاب ایلدی عذاب قبری
انکار ایدن اشرار قرده و دوزخ جزاده بو عذابه کرفتار اولمه
لری مقرر مسئلهٔ ثامنه عذاب قبره ایمان لازم و اکا سبب اولان
اعمالدن احتراز امر مهم ولوب مفصلاً بیانه احتیاج تام
وار ایکن صراحةً قرآن عظیمده ذکر اولنمه مغنه سبب و ترك
اولنمسنده حکمت ندر انی بیان ایدر بو سؤالك جواب ایکی
اوزره در بری اجمالی بری تفصیلی • اما جواب اجمالی بودر که
حق سبحانه و تعالی رسول علیه الصلوة والسلامه ایکی وجی
مبین انزال ایدوب قرآن عظیمده وانزل الله علیك الکتاب
والحکمة بیوردی یا محمد تبك سنك اوزریکه کتاب
وحکمت اندردی • و بریده دخی هو الذی بعث فی الامیین
رسولا منهم یتلوا علیهم ایاته و یزکیهم و یعلمهم الکتاب
والحکمة بیوردی معنای شریفی الله تعالی اولالله هدرکه
امیین ایچنده بر رسول بعث ایلدیکه اوزرلرینه الله نك
ایتلرینی تلاوت و تذکر ایدر • و انلره تعلیم کتاب و حکمت ایدر
بوایت کریمه لرده ذکر اولنان کتابدن مراد قرآن عظیم و حکمتدن
مراد سنت رسول علیه السلام در اجماع ائمهٔ دین بونك

25B

او زرنجه در • پس الله تعالی رسولی دلندن کتابنده خبر ویر
دیکی موره ایمان بجه لازم ایسه حضرت رسول علیه الصلوة
والسلام خبر ویر دیکی موره دخی ایمان واجبدر بو اهل اسلک
ایجنده براصل متفق علیه بر قاعده مقرره در رسول علیه الصلوة
والسلام بویوردیغنی وتیت الکتاب ومثله معه • یعنی الله تعالی
بکا کتاب وانک مثلی فضل خطاب ویردی دیمکدر ویله اولسه
عذاب قبر صراحة قرآن عظیمده ذکر اولنمدیسه رسول اکرم
احادیث شریفه ایله بیان ایلدیکی حال بومنوال اوزره اولیحق
اهل اسلام اولنلره کا ایمان کرمك واجب وانده عذاب موتدیکی
اولان اعمالدن اجتناب لازم اولدی • اما جواب تفصیلی
بودرکه عالم برزخده اولان عذاب ونعیمك قرآن عظیمده برنجه
ذکری تقدیم وتفهیم بیورلدیغی نهایت ظهور نه بناء عذاب قبر
عنوانیله بیان اولنمدیغا قل عذاب قبره دلالت ایدن ایات کریمه دندر
که حق جل وعلا بیوردی ولو ترى اذ الظالمون فی غمرات الموت والملائکة
باسطوا ایدیهم اخرجوا انفسکم الیوم تجزون عذاب الهون بما کنتم
تقولون علی الله غیر الحق وکنتم عن اياته تستکبرون معنای شریفی
اکر کورردیکز سن ول وقتیکم ظالملر اولنلر شدت موتده اولوب ملئکه

موضعده

لو یکزی بد نلر یکزدن تیز جقر یکوزدیو ملکلوا للرن اوزادر
لر بوکون عذاب شدید اولنسکو زکرکدر دیر لر اول سبب
ایله که اللهه حقدن غیری سوزسویلدیکزو اللهک آیاتندن
استکبار و قولندن استکراه ایلدیکز دیر لر اکر اول وقتی کورر
ایدیکز دنیاده عجایب کورردیکز دیمکدر • بو خطاب انلره موت
حالنده اولان جوابدر کیه کذب احتمالی اولمین ملکلر بوکون عذاب
شدید ایله عذاب اولنسکو زکرکدر دیر لر • اکر انلردن عذاب
تاخیر اولنمق امر اولیدی بوکون جزا اولنسکو زکرکدر دیمک
صحیح اولمزدی • پس مقرر اولدیکه اول ملائکه غلاظ و شداد
عذابلری بعد الموت و قبل الحشر اولان عذابدر • و دخی عذاب قبر
دلالت ایلین آیاتکریمه دندرکیه حق جل و علا بیورر فوقیه
الله سیئات ما مکروا و حاق بال فرعون سوء العذاب النار
یعرضون علیها غدوا و عشیا و یوم تقوم الساعة ادخلوا
ال فرعون اشد العذاب معنای شریفی الله تعالی موسی علیه السلام
ال فرعون مکرلری بلا سندن صقلادی • و ال فرعونه عذاب
الیم لاحق ایلدی هرکون صباح و اقشام عذابیه عرض اولنورلر
و قیامت کوننده بونلره ای ال فرعون اشد عذابه داخل اولکز

26B

دنیلور بوایتکریمه ده بونلری دریایه غرق اندکدن صکره
واقع اولان عذاب بر رخده اولدوغندن شک اولماز بوایتلرك
امثالی ایت کریمه قرآن عظیمده چوقدر عذاب قبره شامل دیکر
احتمال بعید در اما مسئلهٔ تاسعه عذاب قبره سبب اولان
اعمالی واندهٔ عذابه باعث اولان افعالی بیان ایدر • اجمالا
بلك کرکدر عذابه کرفتار اولان اهل قبور الله تعالینك امرینه
اطاعت ورسول الله دخی سنتنه رعایت ایتمیوب منهیات وقبائحه
مشغول واعمال صالحه یا ترکنده امر غیر معقول اولمغله
الهی عذاب ابدیه مستحق عذاب وعقاب اولورلر بوطائفه
دن ماعدا کفاعلردن صغایرهٔ مباشرت ایلین جهلا دخی
عذاب قبره مبتلا اولورسکز رسول علیه الصلوة والسلام
مغتاب ونمام وبولدن بدنلرن پاك اتمین قبر لرنده معذب
اولدقلرنی بیان بیوردکده • اما علما وصلحا انبیا وشهدا
جنتده بعجله لرندن برابر عجله ده اولورلر مسئلهٔ عاشره
عذاب قبردن خلاصه اسباب کونه عمل اولدوغنی بیان
ایدر جامع ترمذیده حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی
علیه وسلمدن روایتا اولنور بیوردهٔ کل میت یختم علی عمله

الا الذی مات مرابطا فی سبیل الله فانه یجری له عمله الی یوم القیمة
ویامن من فتنة القبر یعنی هر مرتبك عملی تمام اولور الا وشول
ادمك عملی نهایت بولوب تمام اولمزکه فی سبیل الله سرحد لرده
مرصد کفاری منع ایمك ایچون بنا اولنان نسنه بکلرکن فوت
اوله اولادمك عملی یوم قیامته وارنجه نشو نما بولوب فتنه
قبردن امین اوله وَدَخی ابن عباس رضی الله تعالی عنهما دن روایت
اولنورکه اصحابدن برتازه کمسنه بریره چادر قورردی مکر
قبر اوزری ایمش ایچنده صاحبی تبارك او قورکوردی ورسول
اکرمه کوردوکنی خبر ویردی • رسول علیه الصلوة والسلام
سوره ملك مانع عذاب قبر در دیدی وَدَخی ابن عباس اصحابندن
روایت اولنورکه برتارك دنیایه سکابر حدیث شریف اهدی
ایدرمیکه انوکله شاد وعمدن ازاده اوله سین دیکی لطف
ربك سوره تبارك حفظ وقرأتنه مداومت ایدوب اهل
وعیال وصبیانکه تعلیمه اهتمام ایله که عذاب قبردن سلامت
رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم بو سوره امتمك قلوبنده
اولمغی بن سورین دیو بیوردی وَدَخی عذاب حقنده برحدیث
شریف وارد اولدی اول حدیث شریفی ابو موسی مدنی ترغیب

27B

وترهیب تمام کتابنده سعید بن مسیبدن واولدخی عبدالله
بن سمرة دن روایت ایدرکه برکون مدینه منوّره ده برصفه
اوتوروردق ناگاه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اوزرمزه
کلوب بر واقعه لرین بیانا ایلدیلر وبیوردیلرکه بوگیجه برعجب
واقعه کوردم امتمدن برنی کوردمکه ملک الموت روحنی
قبضه کلدی فانك والدینه احسانی ان ملکك انقذ الدی
وبرنی دخی کوردمکه شیاطین باشنه جوقوبانی عمکین
ایلمشلر انك الله تعالی ذکرینه کلوب شیاطین نی پریشان ایدوب
انی شاد ایلدی • وبرنی دخی کوردمکه اکا ملائکه عذاب
تمام اضطراب ویردی صلوتك کلوب انی قورتردی •
وبرنی دخی کوردمکه صوسز لقدن یالانوهر حوضنه وارمق
اندن اپجرین صانوردمنع ایدرلرانك شهر رمضان صومی
کلوب منع ایدنلری دفع ایدوب انی صوارردی • وبرنی دخی
کوردمکه انبیا علیهم السلام خلقه مجلس ایدوب
اوتورمشلر هرمجلسه کوارردایدرلرانك جنابتدن
غسلی کلوب اول حیرتده ایکن الیزلوب بکا کوتردی
وبنم یانمده اوتوردی • وبرنی دخی کوردمکه اطرافی ظلمت

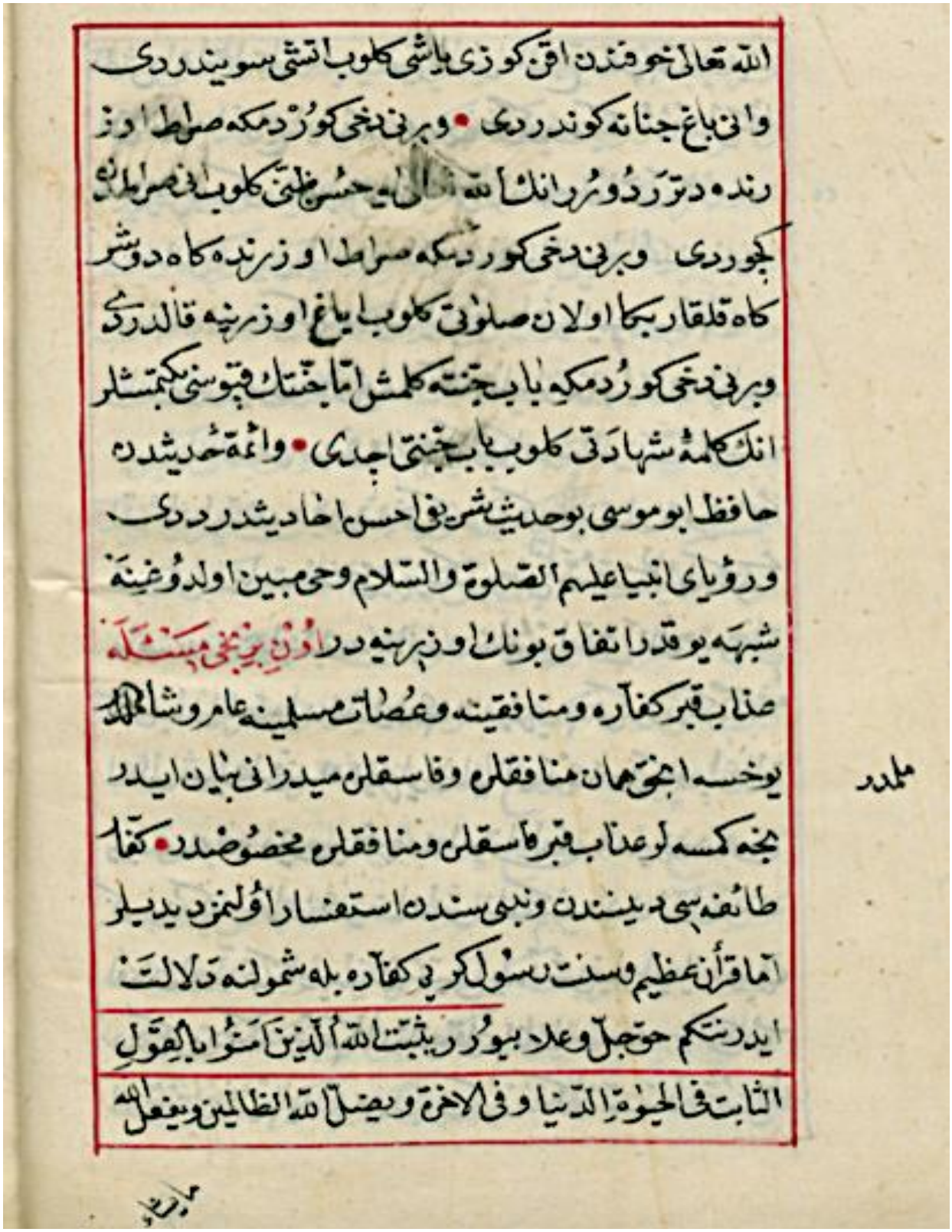
للثنی

28A

المش واولظلمت ايمنده متحير قالمش انك حج وعمره يى كلوب
انى انواره اخراج ايلدى • وبرنى دخى كوردمكه مؤمنلر آكا
سويلنلر وكورشوب مرحبا اتمزلر انك صلة رحمى كلوب
مايعنى المسلمين بوادم صلة رحمده سالك صالحيمندر
ديدى • اندن عسكره سويلديلر ومصافحه ايليوب تعظيم
ايلديلر • وبرنى دخى كوردمكه زمانيلر عذاب ايتمك مراد ايدر
ايدوكر انك امر معروفى ونهى منكرى كلوب الرندن الوب
انى شاد ايلدى • وبرنى دخى كوردمكه دينى او زرينه او
تورمش ورعايت خدمتى برينه كتورمش انشاء الله تعالى ايله كندى
مابينده برحجاب انى ديدار دن مايوس اتمش انك حسن خلقى
كلوب انى الله ادخال ايلدى • وبرنى دخى كوردمكه صحيفه
اعمالى شمالى طرفنده ويريلوب انك الله دن خوفى كلوب اعمالنى
يمينده وبردير وب خوفدن امين ايلدى • وبرنى دخى
كوردمكه ميزانى خفيف اولمش انك كندودن اول فوت
اولان اولادى كلوب انك شفقتلى ايله تشريف ايلديلر • وبرنى
دخى كوردمكه جهنم كنارنده قايم انك الله دن رجاسى كلوب
انى جنتده دائم ايلدى • وبرنى كوردمكه اتشه دوشمش انك

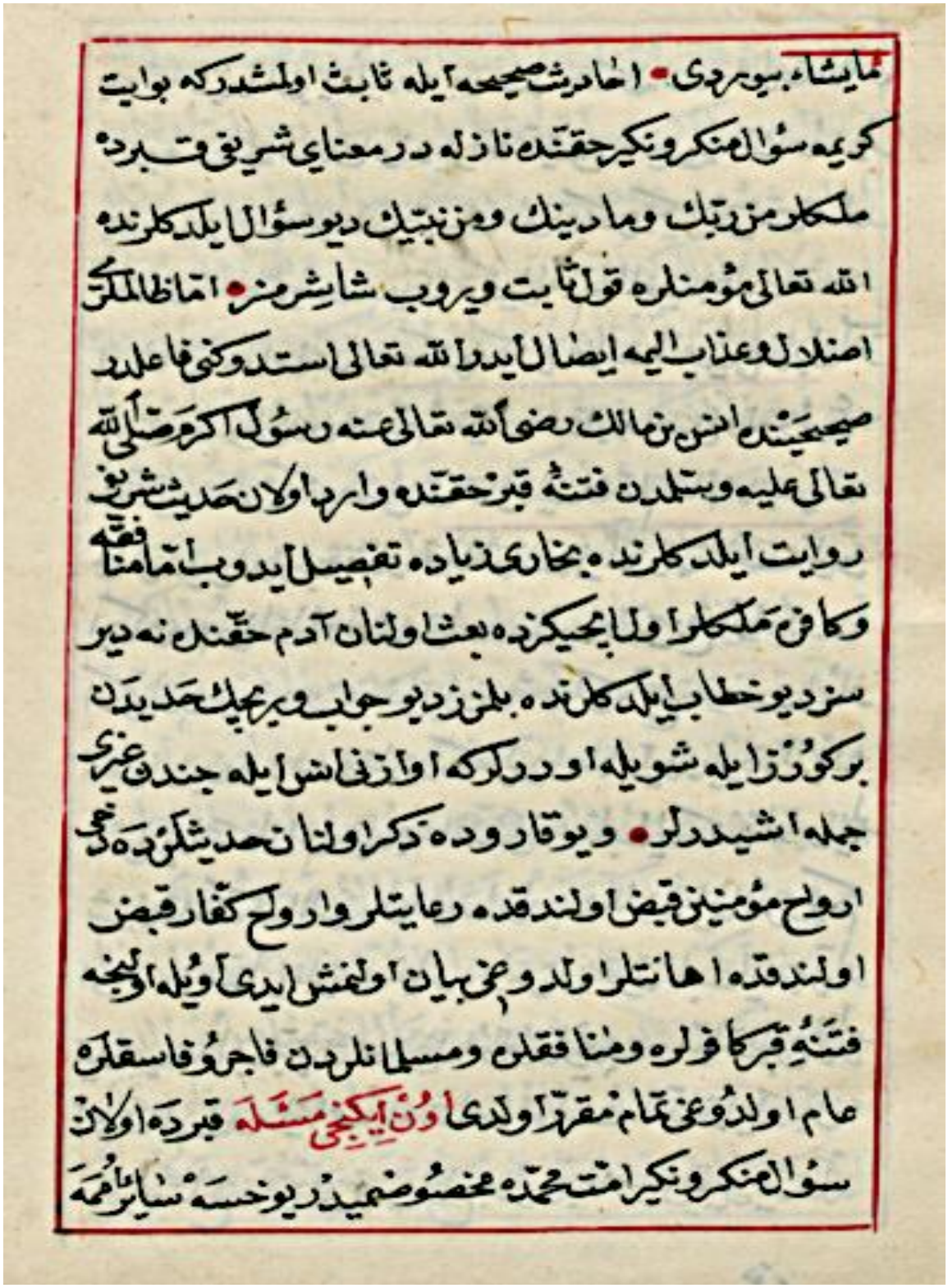
28B

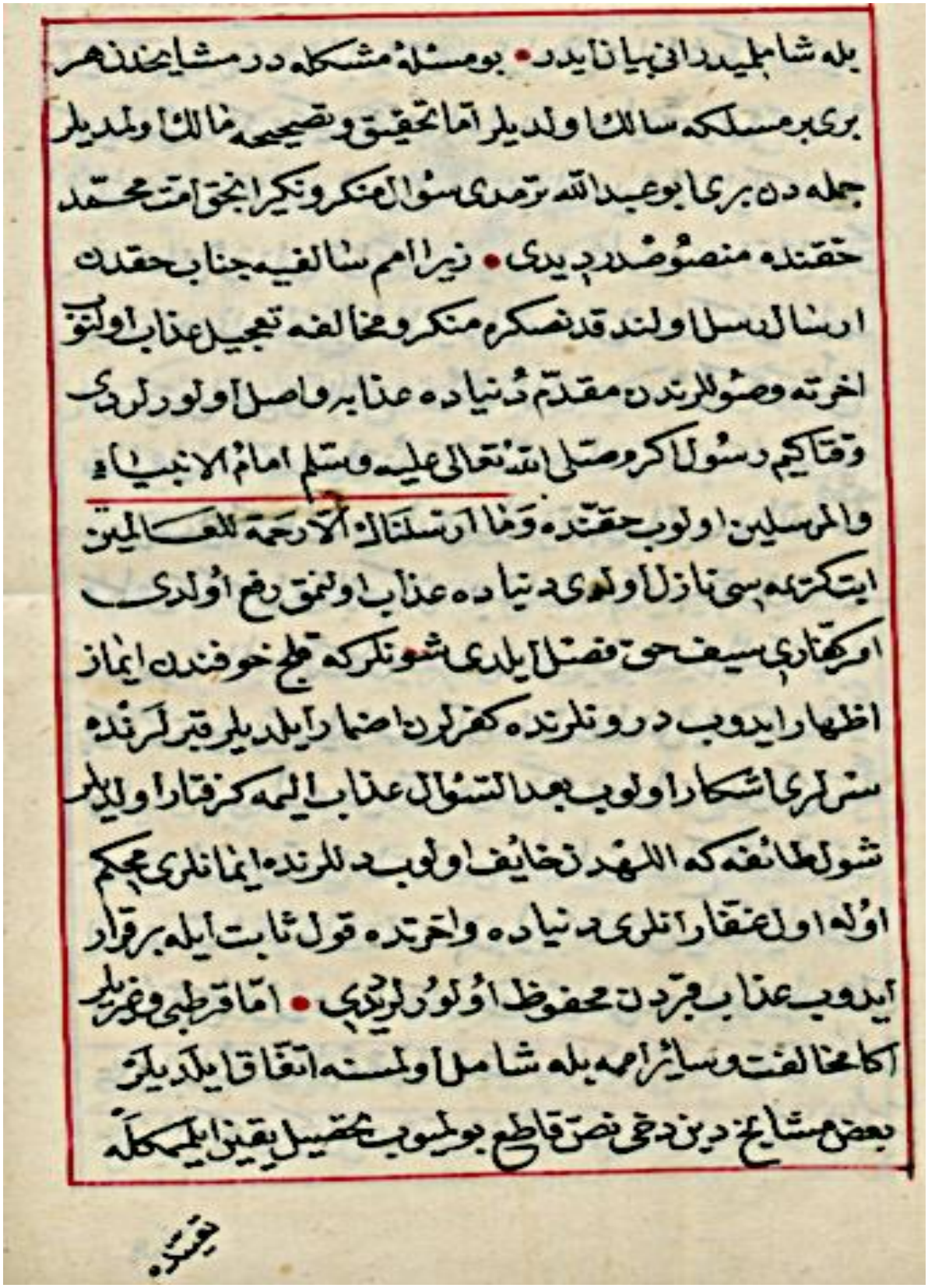
الله تعالی خوفندن اقن کوزی یاشی کلوب اتشی سویندردی
وانی باغ جنانه کوندردی • وبرنی دخی کوردمکه صراط اوزرنده
دتردی دوزرانک الله تعالی یه حسن ظنی کلوب انی صراط اوزرنده
کچوردی وبرنی دخی کوردمکه صراط اوزرنده کاه دوشر
کاه قلقار بکا اولان صلوتی کلوب یاغ اوزرینه قالدردی
وبرنی دخی کوردمکه یا بجنته کلمش اما جنتک قپوسنی یکمشلر
انک کلمهٔ شهادتی کلوب یا بجنتی اچدی • واثمهٔ محدثیندن
حافظ ابو موسی بو حدیث شریفی حسن احادیثدن دیدی
ورؤیای انبیا علیهم الصلوة والسلام وحی مبین اولدوغنه
شبهه یوقدر اتفاق بوندن اوزرینه در اوّلی برنجی مسئله
عذاب قبر کفاره ومنافقینه وعصات مسلمینه عام وشامل
یوخسه انجق همان منافقلره وفاسقلره میدر انی بیان ایدر
بنجه کمسه لر عذاب قبره فاسقلر ومنافقلره مخصوصدر • کفار
طائفه سی دیمشدر ونبی سندن استفسار اولنمزدی دلیلر
اما قرآن عظیم وسنت رسول کریم کفاره بله شمولنه دلالت

ایدرلکم حق جل وعلا بیورر یثبت الله الذین آمنوا بالقول
الثابت فی الحیوة الدنیا وفی الاخرة ویضل الله الظالمین ویفعل الله

ملدد

مایشاء بیورردی • احادیث صحیحه ایله ثابت اولمشدرکه بوایت
کریمه سؤال منکر ونکیر حقنده نازله در معنای شریفی قبرده
ملکلر من ربك وما دینك ومن نبیك دیو سؤال ایلدکلرنده
الله تعالی مؤمنلره قول ثابت ویروب شاشرمز • اما ظالملرك
اضلال وعذاب الیمه ایصال ایدر الله تعالی استدوکنی فاعلدر
صحیحینده انس بن مالك رضی الله تعالی عنه رسول اکرم صلی الله
تعالی علیه وسلم دن فتنهٔ قبر حقنده وارد اولان حدیث شریفی
روایت ایلدکلرنده بخاری زیاده تفصیل ایدوب اما مناقفه
وکافر ملکلرا ولیا یحیکزده بعث اولنان آدم حقنده نه دیر
سزدیو خطاب ایلدکلرنده بلمز زدیو جواب ویرمکله حدیدن
برکورز ایله شویله اوردلرکه اوازنی انس ایله جندن غیری
جمله اشیدرلر • ویوقاروده ذکر اولنان حدیث شلرده دنی
ارواح مؤمنین قبض اولندقده رعایتلر وارواح کفار قبض
اولندقده اهانتلر اولدوغی بیان اولنمش ایدی ویله اولمغله
فتنهٔ قبرکافرلره ومنافقلره ومسلمانلردن فاجرلره وفاسقلره
عام اولدوغی تمام مقرر اولدی اون ایکنجی مسئله قبرده اولان
سؤال منکر ونکیر امت محمده مخصوص میدر یوخسه سایر امم

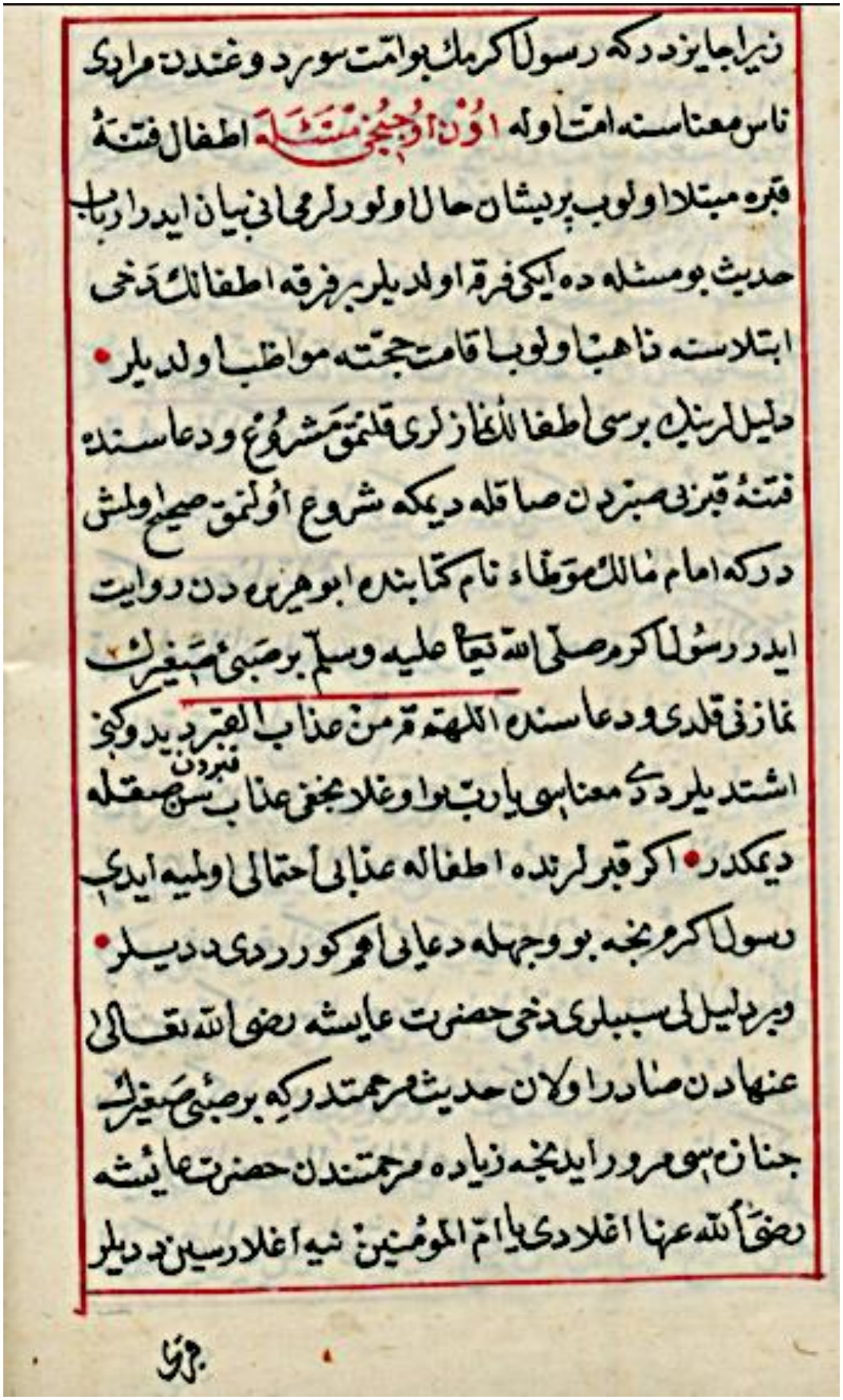

30A

تعیینده توقف اندیلر • امّا سؤال امّت محمّده مخصوص صدور
رجال رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلّم دن روایت اولنان
احادیث شریفه نك بعضیسنده تخصیص ایهام ایدر عبارتله
استدلال ایلدیلر که أن هذه الامة یبتلی بعضها ببعض وقوعی بیورلدیکی
معناسی بو امت قسمندن مبتلی اولور دیمکدر • وبعضیسنده
دخی اوحی الی انکم مفتنون وقوعی بیورلدیکی معناسی بیکما
جناب حقدن وحی اولندیکه سز قسمکز مفتون اولورسز
دیمکدر بو عبارتلر تخصیص افاده ایدر • وسائر ائمه غلبه
قیلمق معنی افاده ایدر دیدیلر • ودخی حضرت رسول اکرم
صلی الله تعالی علیه وسلّم مومنلر ملکمزه جواب لرنده أشهد
أن لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله دیرلردی
بیورمش بودخی سؤال امّت محمّد مخصوص اولمغه دلالت ایدر
دیو حدیثده دخی انکم تمتحنون وعنی تسألون بیورلدی
یعنی سز قبرکزده بملهٔ امتحان اولونوب بندن سؤال اولنور
سکز دیمکدر • بو حدیثدن دخی مسألهٔ اختصاص سؤالدر
دیدیلر امّا بو سؤال سائر ائمه یله شامل در دینلر بو ذکر
ایلدیکز عبارات احادیثدن خصوصیه دلالتی یوقدر دیدیلر

30B

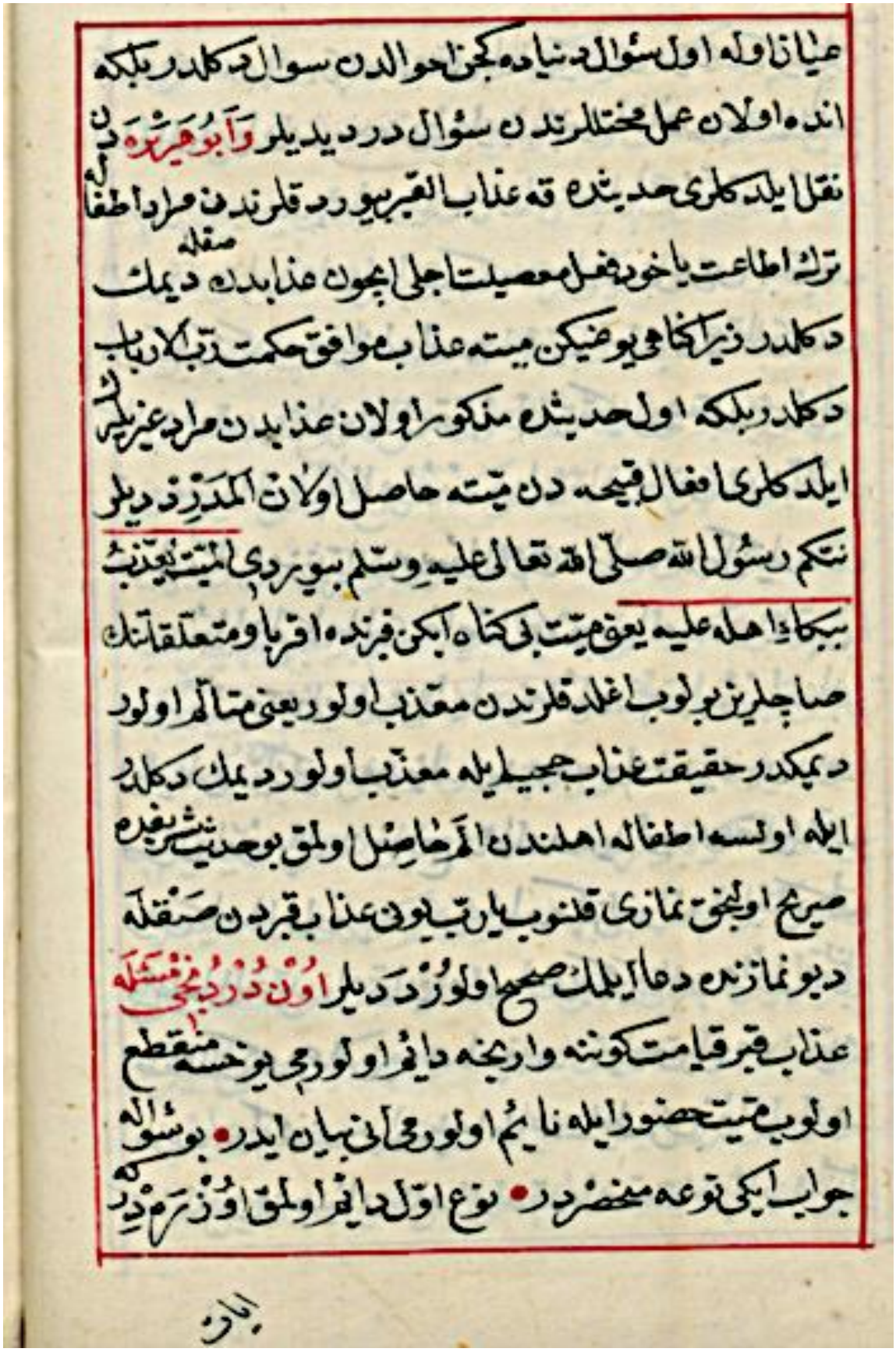
زیرا جایز در که رسول اکرم بو امت سوره و غندن مراد
ناس معناسنه امت اولمه اون اوچنجی مسئله اطفال فتنهٔ
قبره مبتلا اولوب پریشان حال اولورلر مجانی بیان ایدر ارباب
حدیث بو مسئله ده ایکی فرقه اولدیلر بر فرقه اطفالك دخی
ابتلاسنه ذاهب اولوب اقامت حجتته مواظب اولدیلر •
دلیل لرینك برسی اطفالك نمازلری قلمق مشروع و دعاسنده
فتنهٔ قبر نی صبر دن صاقله دیمکه شروع اولمق صحیح اولمش
در که امام مالك موطاء نام کتابنده ابو هریره دن روایت
ایدر رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم بر صبی صغیرك
نماز نی قلدی و دعاسنده اللهم قه من عذاب القبر دیدوکنی
اشتدیلر دکی معناسی یا رب بو اوغلانی عذاب قبردن سن صقله
دیمکدر • اکر قبر لرنده اطفاله عذابی احتمالی اولمیه ایدی
رسول اکرم بخه بو وجهله دعایی امر کورردی دیدیلر •
دیر دلیل لی سببلری دخی حضرت عایشه رضی الله تعالی
عنها دن صادر اولان حدیث مرحمتدر که بر صبی صغیرك
جنازه سنه مرور ایدنجه زیاده مرحمتلی حضرت عایشه
رضی الله عنها اغلادی یا ام المومنین نیه اغلارسین دیدیلر

31A

قبری بو معصوم بی صبری صدقه سی خاطریه کلدی دیدی • اگر غذا
اطفال مقرر ایسه حضرت عایشه یخون اغلار دی دیدیلر
و نهی بر نجه حدیث شریفلرده اطفاله خطابا أنتم تمحقون في
الآخرة عبارتی وارد اولمشدر که معناسی سز آخرتده امتحان
اولنسکز کرکدر دیمك اولور • آخرتده اطفالك عقللری
کامله اولوب جوابه مجال مقرر اولیجق تکمیل عقل و نهایله
قبرده سؤال ملری اولا اولورلر دیلر اما فرقه اخری من ربك
وما دینك و من نبیك دیو سؤال یعنی دنیاده رسل کیملردر
دیو سؤال علم کامل لری حاصل اولان رجاله در • اللهمّ
ورسولی و دین اسلامی و ایمان نه اولدوغنی بلیوب اذعان
ایلمیانلره ربك کیمدر و دینك ندر و رسوله نه دیرسین دیو
سؤال دائره عقلدن خارج و محالدر دیدیلر • و عقللری قبر
لرنده کامل اولورسه دخی دنیاده کبی احواله شامل دکلدر
و اطفال آخرتده امتحان اولنمه لری بو که مخالف و اولا امتحان
اطفالك کندو عملرینه مصادف در • زیرا حق جل و علا آخرتده
انلره رسول کوندروب امرینه اطاعت ایلمری فرمان اولنور
که اطاعت و عصیانلرینه ظاهر اولدقده استحقاق ثواب و عذاب

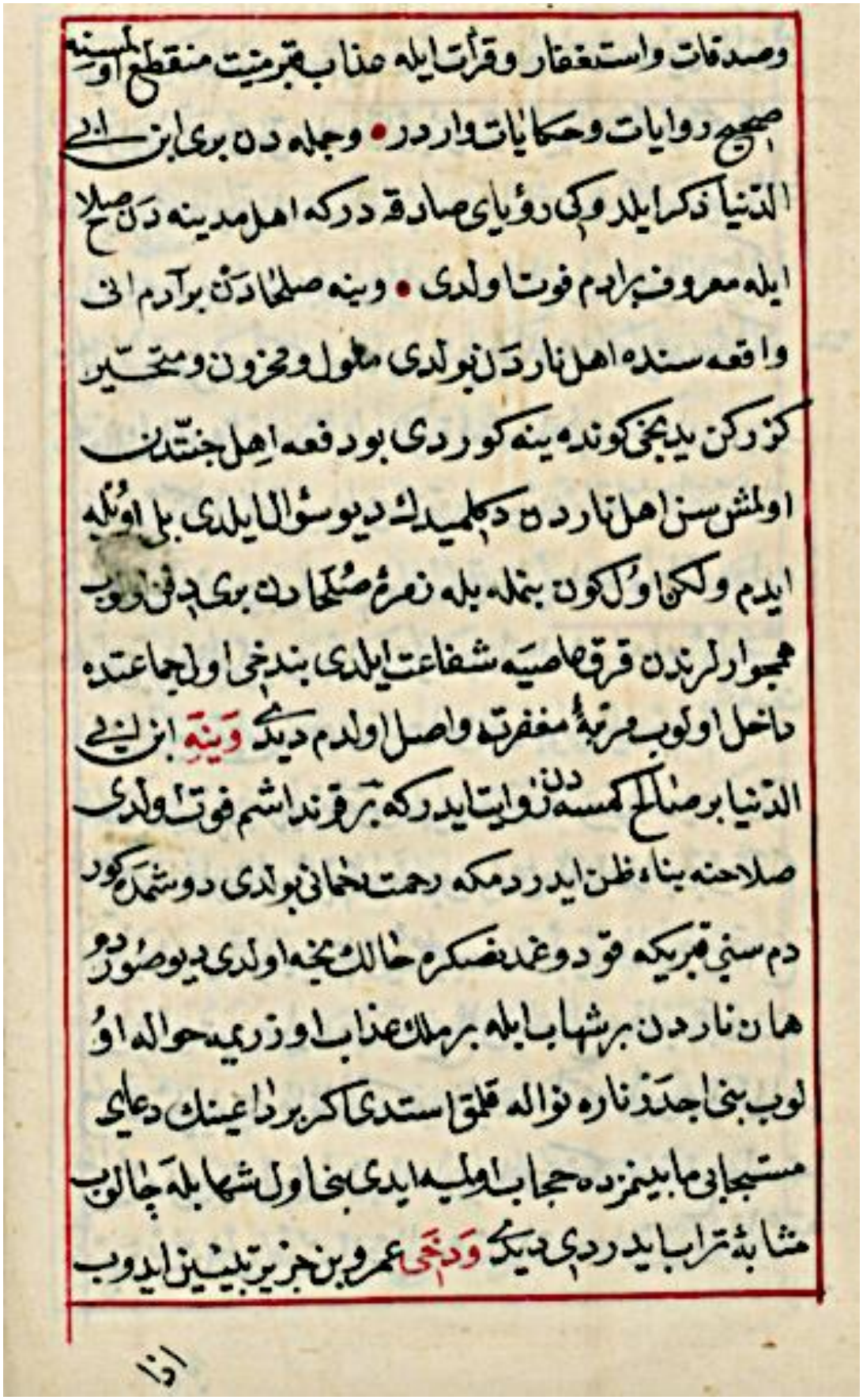
31B

32A

ایات کریمه واحادیث شریفه ده دوامسه دلالت مستقیمه واردر کہ
ذکر اولندی حق جل وعلا اَلنَّارُ یُعْرَضُونَ عَلَیْهَا غُدُوًّا وَعَشِیًّا
بیوردی • یعنی آل فرعون صباحده واحشامده نار ه عرض اولنوب
روز حشر وارنجه بو منوال اوزره عذابلری فرض اولنور دیمکدر
وَدَخی سمرقندن ذکر اولنان رؤیای صادقه حضرتلرینه سؤال اکر مده
ملك صادق بو عذاب بو نلرك قیامته وارنجه متصل دردیدیلر
وَدَخی ذکر اولنان براء بن عازب حدیثنده قصهٔ کافر دفنندن
اینجون نازدن برباب اجلور روز حشر وارنجه جهنمدن واره
جق بر پنجره نظر ایدرك حرارتی ایله عذاب اولوردیو بیورلدی •
وَدَخی ابن عباسدن روایت اولنان جرید تین حدیثنده تخفیف
عذاب قبر لری جرید تین قورمسیله موقت قلنوب بعده بنه عودت
ایلمکه اشارت بیورلدی • وبو نلردن ماعدا عذاب قبر حقنده
وارد اولان احادیث شریفه صحیحه ده تأبید عذاب قبره تصریح
واشارت بی نهایتدر اما نوع ثانی انقطاع عذاب قبرك •
مشعر احادیث واثار در کہ عذاب عصات مسلمین والمسلمات
کناهلری مقداری معذب اولوب اندن صکره منقطع اولمسنه
حجة بیناتدر • زیرا اقربا ومتعلقاتدن واصل اولان ادعیه

وصدقات واستغفار وقرأت ایله عذاب قبرمیت منقطع اولمسنه
صحیح روایات وحکایات وارد در • وجمله دن بری ابن ابی
الدنیا ذکر ایلدوکی رؤیای صادقه درکه اهل مدینه دن صلا
ایله معروف برادم فوت اولدی • وینه صلحادن برآدم انی
واقعه سنده اهل ناردن بولدی ملول ومحزون ومتحیر
کزرکن بیدنجی کونده ینه کوردی بو دفعه اهل جنتدن
اولمش سن اهل ناردده دیکلمیدك دیو سؤال ایلدی بلی اولیله
ایدم ولکن اول کون بنمله بله زمرهٔ صلحادن بری دفن اولوب
همجوار اولدن قرق خاصیه شفاعت ایلدی بندنجی اولجماعتده
داخل اولوب مرتبهٔ مغفرته واصل اولدم دیدی وینه ابن ابی
الدنیا برصالح کمسه دن نقل ایتمایدرکه برقوندا شم فوت اولدی
صلاحنه بناء ظن ایدردمکه رحمت خانی بولدی دوشمکه کوردم
دمنی قبریکه قوده وغمدنصکره خالك یخه اولدی دیو صورد
هان نار دن برشهاب ایله برملك عذاب اوزرینه حواله اولوب
لوب بنی اجدذ ناره نواله قلمق استدی اکر برداعینك دعایی
مستجابی مابینمزده حجاب اولمیه ایدی بنی اول شهاب ایله چالوب
مثابهٔ ترابایدردی دیدی وذکر عمرو بن جریر تبیین ایدوب

افاد عی العبد لاخیه المیت اتاه الی قبره فقال یا صاحب القبر
الغریب هذا هدیة من اخ علیك شفیق دوردیکه • یعنی فحتن
میتك اهل ایماندن برقرنداشی انك روحیچون دعا ایلسه انك
ثوابی برملك اولمیتك قبرینه کتورر وای صاحب قبر غریب
بوسنك برشفقتلو قرنداشندن برتحفه ارمغاندر دیمکدر
عامهٔ اموات مؤمنین صاحب حیات اولان اقربا ومتعلقات
ویاران واخواندن صادر اولان ادعیه واحسان نوردن
طبقلر وحریردن اورتولر ایله ملکلرالله یحاوزره معزز
ومکرم بوروجهله واصل اولوب بوسکا فلانك ارمغانی و
شفقت ومرحمتندن صاندی اولان احسانی دردیرلر اندن
میته انواع عنایات وتبانی حاصل اولورديکه اون بشنجی مسئله
ارواح انسان ابداندن منفصل اولدقلرندن صکره قندهٔ
مکان طوتارلرایی بیان ایدر • بومسئلهٔ مشکله عجیبه وغریبه
دربونده ناس چوق تکلم ایلدیلر زیرا بومدعاده مباحث
ومناظرا ولندرادلهٔ سمعیه ایله اثباتنه قادرا ولیوب
عقولا ولوالالباب بونی تعقل وادراکده عاجز وقاصر اردی
وارباب حدیثدن برطائفه بوکا ذاهب اولدیلرکه ارواح مؤمنین

33B

کرلار اولح شهداء ومجاهدین کرك سائر اولح سعداوصا لحین
دومندالله جنتنده دیرلر • ماذامکو کناه کبیر یاخود دین قلیل
وکثیر انلری جنته دخولدن مانع اولمیه دیرلر • بومذهب ابو
هریره وعبدالله بن عمر مذهبلریدر • برطائفه دخی اولح قبر
لری اطرافنده دائرلر وزیارتلرینه کلوب دعا ایلینلرنی ناظرلر
دردیدیلر • برطائفه دخی جنته کیرمزلر امتا اطرافنده • و
ابوابنده دارا ولورلر • وجنتك صلفای نعمتی بولورلر دیر
لر • امام مالك حضرتلری اولح استدکلری یره کیدرلر
وکلورلر دیمکه سالك اولدی • وامام احمد حنبل اولح
کفار نارده واولح ابرار جنت کلزارده دیردیکه • وبعض
اصحاب وتابعین اولح مؤمنین الله قتنده دردیوب زیاده
سوریلدیلر • وبعض اصحابات وتابعین اولح مؤمنین جنا
تام موضع جنتده محبوس واولح کفار حضر موتده دیرلر
بوحقیر بیرده واقع بئر موتدیکله منعوت بر قوی ایجنده
دیردیرلر • وبرطائفه دخی اولح مؤمنین بئر زمزمده
واولح کفار برهوت دیدکلری غم فیوسنده دیردیرلر •
وسلمان فارسی اولح مؤمنین یرنیوزنده برزخده دیرلر

استدکلری یوه کیدرلر • وارولح کفار سجین ده درمتصل عذاب
ایدرلر دیدیلر • وبر طائفه دخی اجساده کیرمزدن اول فتنه ایجاد
اولنمشلر ایسه انده احتشاد ایدرلر دیدیلر • وبر طائفه دخی
ارولح اعراض ابدان عد اولندقدن اعراض موتله محو ومضمحل اولوب
لرذیلرلر • بوذکر اولنان طائفه لردن هربرینك مدعالرن اثبات
ایدر حجت ودلیللری وارد ربو مختصرده ذکری ثقیلدر امّا
شول طائفه که ارولح ابدان اخره حلول ایدرر دیدیلر اول قولدن
بعض حقدر وبعض باطل مطلقدرکه انك قائلی احراق بالنار ه
احقدر امّا اول حق اولان رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
جعل الله ارولح الشهداء فی اجواف طیر خضر بیورد وعنده
مذکور اولان دخول وحلولدرکه اعتقاد اولنمسی واجب
واعتماد اولنمیوب لازمدر • زیرا بو حدیث شریفك صحتنده شك
ایتمك ادمی حقیقة ایماندن قطع ایدر ملاحدهٔ بی دین بوکره
تناسخ دیدکلری قولنا معقولدر • زیرا ارولح شهدانك
حلول ایلدیکی طیور باغ جنانده رکه دوحشر واربجه ارولح
شهدا واصل حضورلرندر • تناسخ ملحدلرك اقوال فاسده لری
وقیل وقال باطله لریدرکه ارولح ابدانه دن خلاص اولدقدن

34B

صکره بر بدندن بریدنز انتقال اندر لر حشر و معاد ده دیکلری
قولدن مراد یوقدر دیرلر • انبیا و رسل بطلانه اتفاق اتدکلری
تناسخ باطل بودر اما منازل ارواح خصوصنده مذکور اولان اقوال
مختلفه نک فیصلی مقبول و اعتقاد حقه موصول در دینلوسه
جواب بودر که ارواح انبیا علیهم الصلوة والسلام اعلای
علیین و مشاهده رب العالمین ده در انلرک مرتبه لرندن اعلا
مرتبه یوقدر • و ارواح شهدا طوطی مثالی بیشل قوشلر ایچنده
صفا و حضور ده در • و بعض ارواح مسکن باب جنان و
مسیل لری و ضه رضوان در امام احمد حنبل رضی الله عنه سدن
روایت ایدر ارواحدن بعضیسی باب جنتده • برنهر لمعه سی
اوزره بر بیشل قبه ایچنده حضور راحتده دیرلر ز قلری
جنتدن و اصل صفای عشرتر نائل در دیو بیورمشلر • و بعض
ارواح دنی سفلیه و ارضیه اولغله بر ده محبوس اولوب
مکانلرندن خروج ایده مزلر • بو ارواح سفلیه و ارضیه
ارواح سماویه ایله جمع اولمزلر • زیرا ارواح سماویه دنیاده
معرفت رب عزت و محبة الله ایله طاعت و عبادت ایله الله
تعالی یه تقرب و انس تحصیل ایتمشلر در انلرک مرتبه لری عالیه

35B

36A

ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان • قول شريفيدركه يعني شول
اد ملركه بونلر كيد كلرندن صكره دنيايه قدم بصنديلر يارب
بزدن اول كلكن اهل ايمان اخوانمزه رحمت ومغفرت ايله
ايله ديو دعا ايدرلر ديمكدر • اكر امواته خيرك دعاسي
مفيد اولسه رب عزت كلام مجيدنده امواته دعا ايدنلرك
بعضه مدح وثنا ايله تشريف ايدركم ديلر وَدَنِي سنتده ابو
هريره حديثندن روايت اولنديكه رسول اكرم صلى الله تعالى
عليه وسلم بيورمشدر اذا صليتم على الميت فاخلصوا له الدعاء •
يعني بر ميت نمازي قلسه كوزد عا واخلاص ورحمت ومغفرت
رجاسنده اختصاص ايلكوزد يكدر • ودخي صحيح مسلمده عوف
بن مالك حديثندن روايتا اولنديكه حضرت رسول اكرم
صلى الله تعالى عليه وسلم بر ميت نمازي قيلوب اللهم اغفر له
وارحمه وعافه واعف عنه واكرم نزله واوسع مدخله واغسله
بماء الثلج والبرد ونقه من الخطايا كما ينقى الثوب الابيض من الدنس
وابدله دارخيرا من داره واهلا خيرا من اهله وزوجا خيرا
من زوجه وادخله الجنة واعذه من عذاب القبر ومن عذاب النار
ديو دعا ايلدوكني راوي حديث بن اشيد ديو حفظ ايلدم ديدكده

36B

معنای شریفی یارب بو میتی یارلغه و قبرنده دهشت وصافیتله
حضور و راحت ویرو کندو بیر تکریم ایله و مرقدنی واسع قیل
و بونی قارصوری و طونی صوسیله یوب پاك ایله خطالردن
اقلباس کیردن پاك اولدوغی کبی • و دنیاده اولان دارندن
یك دار و اهلندن خیرلو اهل و زوجندن خیرلو زوج ویروب
جنته ادخال ایله • و عذاب قبردن حمایت و عذاب نارد نصیانت
ایله دیمکدر • اکر دعادن مقصد حقیقی اولسه رسول الله صلی
الله تعالی علیه وسلم دعاسنده بو قدر اهتمام و رقت ایدر زدی • یلر
و دخی احادیث و آثار ده وارد اولدیکه حق جل و علا بر عبدك
جنتده درجه سنی اعلا ایدر • اولعبد ضعیف یارب بکا بو
درجه نی نیچون احسان ایلدك حالبوکه دفتر اعمالمده
بو مقوله تشریفی ایجاب ایدر عمل بو عبد بیچاره • جناب حق تعالی
خطاب اولوب بو سنده صکره اولادکدن سکا ایله دوکی دعالر
حاصل اولمش ایچون زیاده درلر و آنما وصول ثواب صدقاتده
دلیل قاطع صحیحه عایشه صدیقه رضی الله تعالی عنهادن
روایتا اولنان حدیث شریفدر که بیوردی تعالی جاء الی النبی
صلی الله تعالی علیه وسلم فقال ان امی توفت نفسها و لم توص

37A

37B

اکرمه کلدی یا رسول الله انام فوت اولدی و برآی صوم دینی
قالدی بن انك جانبندن قضا ایدیمی دیدی نعم دین الله
قضا سزاوار دیو بیوردی دیمکدر • بو حدیث صحیحه نر
غیرك میتك اچون اصایم اولمسی میتك حال حیاتنده کندی صومی
مقامنه قایم اولدوغنه قطعا دلالت ایدر • بلکه میتك قریبك
صومه قادر اولیوب بدل صومی فقرایه ویرمکی طعام یله قایم
اولور امّا دلیل وصول ثواب حج ابن عباس رضی الله تعالی عنهمادن
روایتا اولنوب بیوردر • امراة شالت النبی صلی الله تعالی علیه وسلم
عن ابنها فقالت مات ولم یحج قال احجی عن ابنك • یعنی برخاتون
رسولکرم صلی الله تعالی علیه وسلمه سؤال ایدوب اولوم حج
ایلمدن فوت اولدی • ویدی حج اوزرنده باقی قالدی دیدکده
رسولکرم اولغلك اچون سن حج ایله دیو بیوردی اولدخی
ابن عباس رضی الله تعالی عنهمادن روایتا اولندیکه قال رجل
یا نبی الله ان ابی مات ولم یحج افاحج عنه قال ارایت لو کان علی
ابیك دین اکنت قضیته قال نعم قال فدین الله احق • یعنی
برکمسنه رسولکرم کلدی بابام حج ایلمدن فوت اولدی
بن انك اچون حج ایدیمی دیو حالنی عرض ایلدی رسول علیه السلام

بکا خبر ویرا کربا بانک دینخا ولسه انی قضا ایدرمیدک بلی ایدردم
دیدی امدی الله دینی قضایه حق عبادن احق واسبقدر دیدی
ودخی اجماع امت واتفاق اهل سنت بونک اوزرینه درکه ورثه
میتک کندی مالندن دینی قضا یاخود خارجدن برآدم تبرع
ایدوب کندو مالندن ادا ایلسه لر میتک ذمتندن دین
ساقط اولور • ومیت اندن صفایه واصل اولور اوبن بدنجی مسئله
روح حادث ومخلوقمیدر یوخسه قدیم وغیر مسبوقمیدر
انی بیان ایدر بو بر مسئله مشکله درکه علمادن بخه لرهتدی
اولیوب ضلالته سرگردان وبخه خیرته واسرار حکمت
الهیه ایله حیران اولدیلر زیرا حق جل وعلا ویسئلونک عن الروح
قل الروح من امر ربی بیوردی یعنی یا محمد کفار روح ندر دیو
سندن سؤال ایدرلر کرکدرکه روح ربنک امرندندر دیونک
حکمی قضا مبرمندندر دیو جواب ویردیمک اولور • ودخی
حضرت آدم ایچون خلقت بیدی • ونفخت فیه من روحی بیوردی
یعنی آدمی کندی یدقدرتیله خلق ایدوب کندی روحمدن روح
نفخ ایلدم دیمک اولور • روح ربنک امرندن اولیجون دخی
اللهه مضاف ومتصل اولیجون قدیم لازم اولور دیدیلر اما

38B

انبیاء مرسلین صلوات الله تعالی علیهم اجمعین واصحاب کرام وتابعین
وسائر علماء عظام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین • حادث اولور
ومخلوق اولدوغنه اتفاق اندیلر • وبر طایفه دخی توقف
ایدوب نه حادث دیرز ونه قدیم دیرز دیدیلر • وبر طایفه
دخی روح الله کلمة الله نورندن برنور خلق عالم علمندن دوردر
دیوب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم ان الله خلقه
فی ظلمة ثم القی علیه من نوره بیوردیغی حدیث شریفله احتجاج
وسوزلرندہ مصر اولوب لج ایلدیلر • معنای شریفی حق جل و
علا ادمی ظلمتدن خلق ایدوب اندن صکره کندو نورندن نور
ایراد ایلدی دیمك اولور ورافضی زنادقه زمره ستدن براز
جاهلات ناطقه دخی نصاری کبی حضرت عیسی حقنده سویلدکلری
ترهاتی اخبار ایدوب روح عیسی ومریم وروح حضرت
آدم مخلوق دکلدر دیدیلر اما روح قدیم اولدوغنه
دلیل حق جل وعلا قرآن عظیمنده • والله خالق کل شیء • بیوردوغیدر کیم تعالی عمومًا هر شیئك خالقیدر دیمکدر •
بو قول شریفنه الله تعالی دن غیری جمله شیئه اطلاق اولنان
موجودات شاملدر • لکن صفات الله بو اشیادن خارج واسماء

وزره

ذات بچوندو داخلدر • حق جل و علی جمیع صفاتیله قدیم و ازلی
ودائم باقیدر • وهو دخی معلومدرکه روح حاشا الله دکلدر •
وصفات الهیدن بر صفت دخی دکلدر بلکه زمرهٔ ملائکه وجن
کبی برمخلوقدر • نهایت لباس جسم کثیفدن عاری وبصر اجساد
کثیفه دن مستور در وَدَلَائِلُ قطعیه بر بو دخی بودرکه حق جل
وعلا قرآن عظیمنده حضرت زکریایه خطاباً • وقد خلقتك
من قبل ولم تك شیئاً • دیو بیورمشدر یعنی بن سنی خلق ایلدم حالبوکه
سن بر شئ دکلدك دیمکدر • بو خطاب حضرت زکریانك روحی
ایله بدنه خطاب در یالکز بدنه خطاب دکلدر • زیرا روح جسز
بدن قابل خطاب وقادر دکلدر بلکه جماداتدن حجر
لایفهم مشابه سنده بر حیفه بی اعتبار در فهم وتعقل وادراکدن
خالیدر بدنك فهم وادراکی بتعیت روح پاك ایله در زیرا بدن
روحك آلتی در وکسب سعادتیدر • پس خطاب الله حقیقةً روحه
اولیحی روح مخلوق اولمق محققدر اولور وَبِرَهَانِ دخی صحیح بخاریده
ابوهریره رضی الله تعالی عنه رسول اکرمدن صلی الله تعالی علیه
وسلم روایتیله در وکی حدیث شریفدرکه بیورمشدرالارواح جنود
مجندة فما تعارف منها ائتلف وتناکر منها اختلف یعنی ارواح جنود

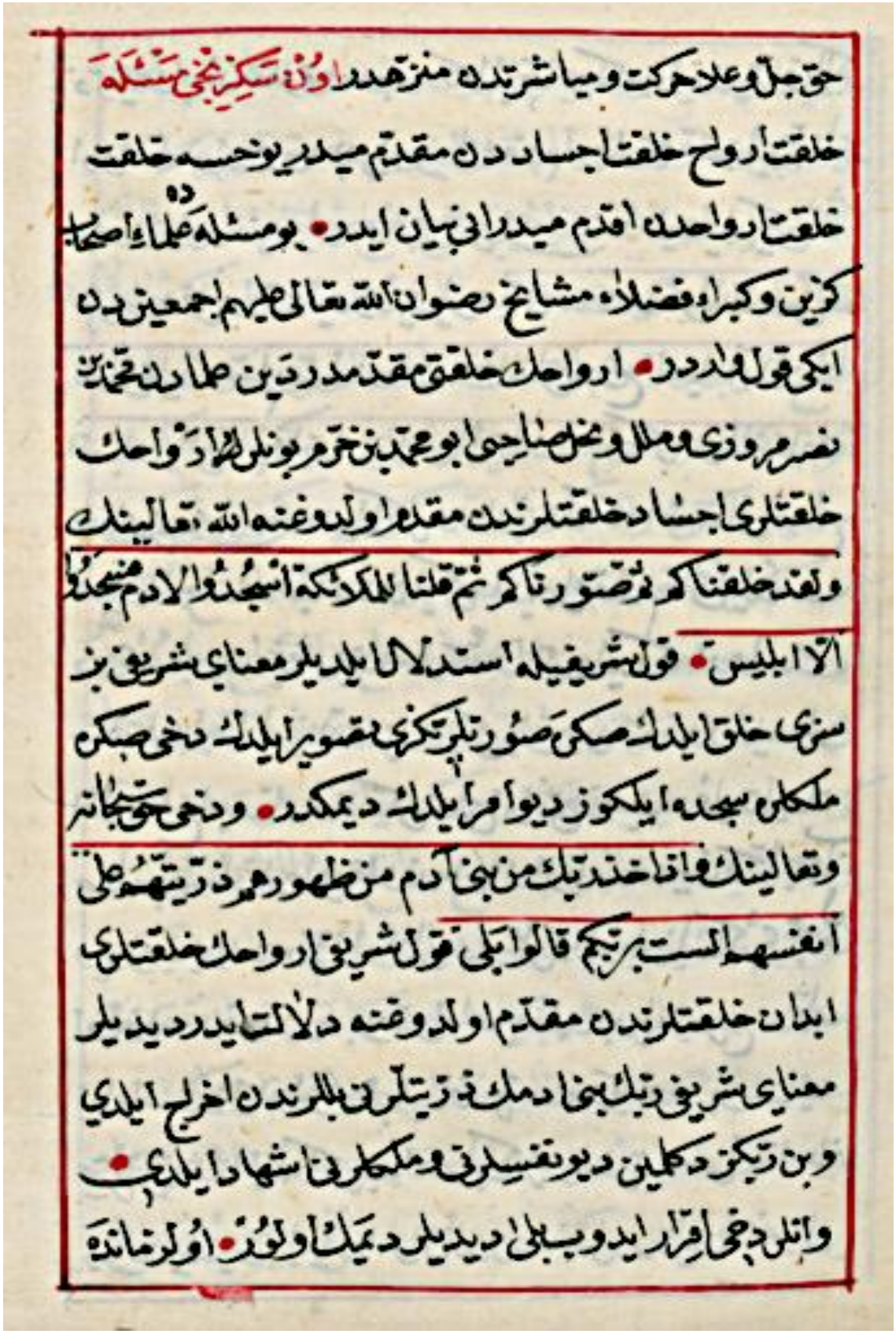
39B

در یعنی مخلوقاتدن بریجه عسکر مجتمعدر حال اجتماعده بری بر
لرینه مناسبتاید نلر بونده دخی الفت ایدرلر • واندہ بری بر لرندن
نفرت ایدنلر بونده دخی اختلاف ایدوب بری بولرندن عزلت
ایدرلر دیمك اولور • حق جل وعلا نك ونفخت فیه من روحی و قول
الروح من امر ربی فنفخنا فیها من روحنا قول اشر یفلر یله روحك
قدمنه استکلال ایدن زنادقه واهل ضلال نفسلری ایدوکی بلیوب
ارواح خبیثه لرنی حاشا تکری اولغی قرار ایدرلر فقط تمن ترکیو
حق تعالیٰ وتعالی قل الروح من امر ربی ونفخت فیه من روحی دیو
روحی کاه امرینه وکاه نفسنه مضاف قلمغدن مراد شریفی صافی
روحی تشریف وتکریم وانسان قابل خطاب اولوب باری امانته
تحمل ایلدوکیچون ذکر بالتعظیم در • تنکم سائر الله مضاف اولن
اشیاده بو معناحاصلدر عباد الله وبیت الله وناقة الله ورسول
الله کبی روح امر زیدندر دیمك یعنی کز لفظندن صانمزلر المشدر
دیمکدر • ومعلوم اولهکه حضرت آدم حقندہ ربك عزت ونفخت
فیه من روحی وحضرت عیسی حقندہ فنفخت فیها من روحنا دیو
بیورلدوغی نفخ روحه بالذات بن مباشرت ایلدم دیمك دکلدر
بلکه ملك کوندردم بنم اذنمله نفخ روح ایلدی دیمکدر زیرا

ی

40A

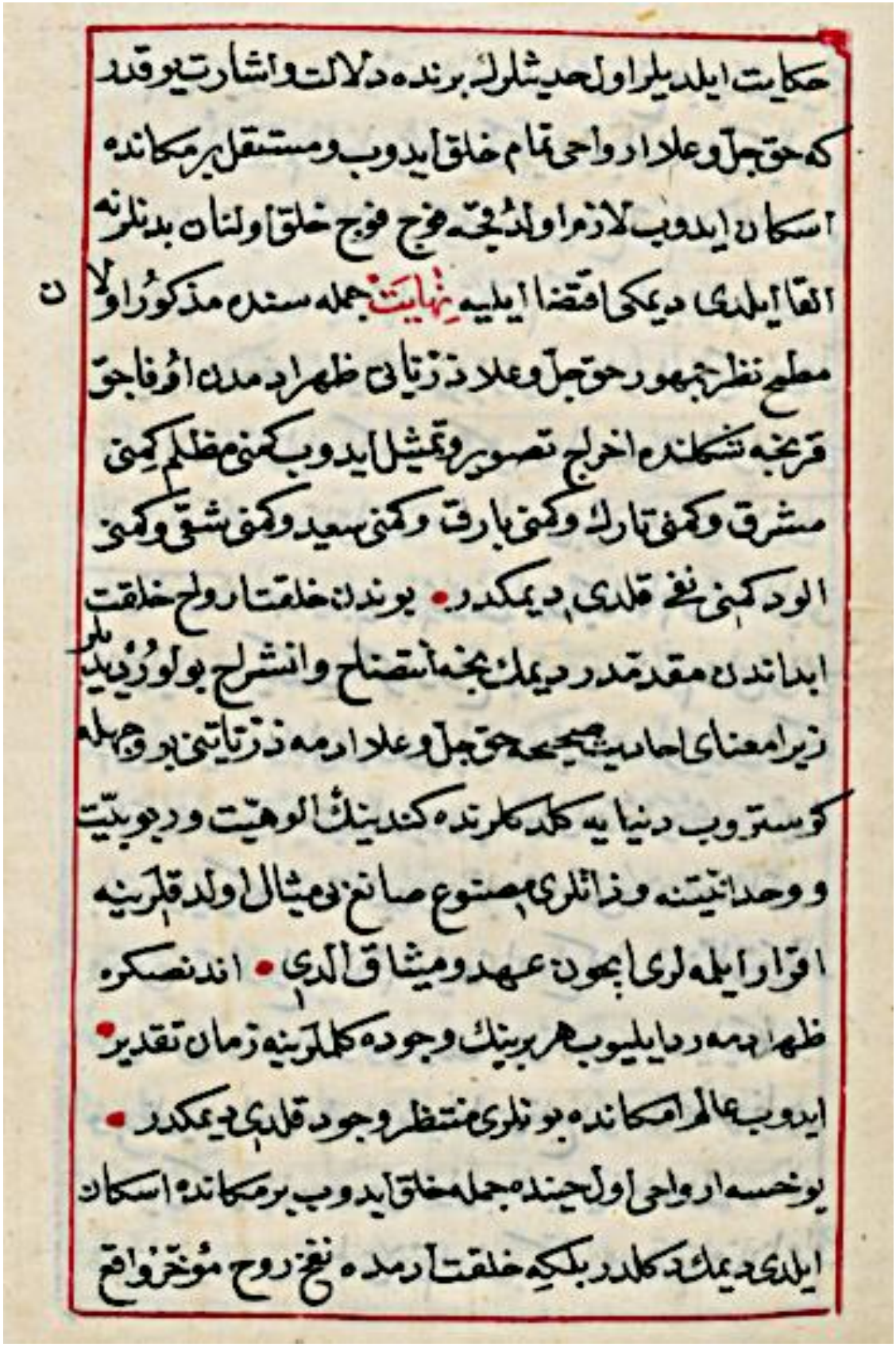

حق جل وعلا حرکت و مباشرتدن منزهدر اوچنجی مسئله
خلقت ارواح خلقت اجساددن مقدم میدر یوخسه خلقت
خلقت ارواحدن اقدم میدر انی بیان ایدر • بو مسئله علماء اصحابمز
کزین وکبراء فضلاء مشایخ رضوان الله تعالی علیهم اجمعین دن
ایکی قول وارددر • ارواحك خلقتی مقدم دیین علمادن محمد بن
نصر مروزی و ملل و نحل صاحبی ابو محمد بن حزم بونلر الارواحك
خلقتلری اجسادك خلقتلرندن مقدم اولدوغنه الله تعالینك
ولقد خلقناكم ثم صورناكم ثم قلنا للملائكة اسجدوا لادم فسجدوا
الا ابلیس • قول شریفیله استدلال ایدیلر معنای شریفی بز
سزی خلق ایلدك صکره صورتلرکزی تصویر ایلدك دیمکدر صکره
ملکلره سجده ایلکوزدیو امر ایلدك دیمکدر • ودخی حق سبحانه
وتعالینك واذ اخذ ربك من بنی آدم من ظهورهم ذریتهم علی
انفسهم الست بربکم قالوا بلی قول شریفی ارواحك خلقتلری
ابدان خلقتلرندن مقدم اولدوغنه دلالت ایدر دیدیلر
معنای شریفی ربك بنی آدمك ذریتلرنی بللرندن اخراج ایلدی
وبن ربکزدکلمیم دیو نفسلرنی و ملکلرنی اشهاد ایلدی •
واتلو دخی اقرار ایدوب بلی دیدیلر دیمك اولور • اولر مانده

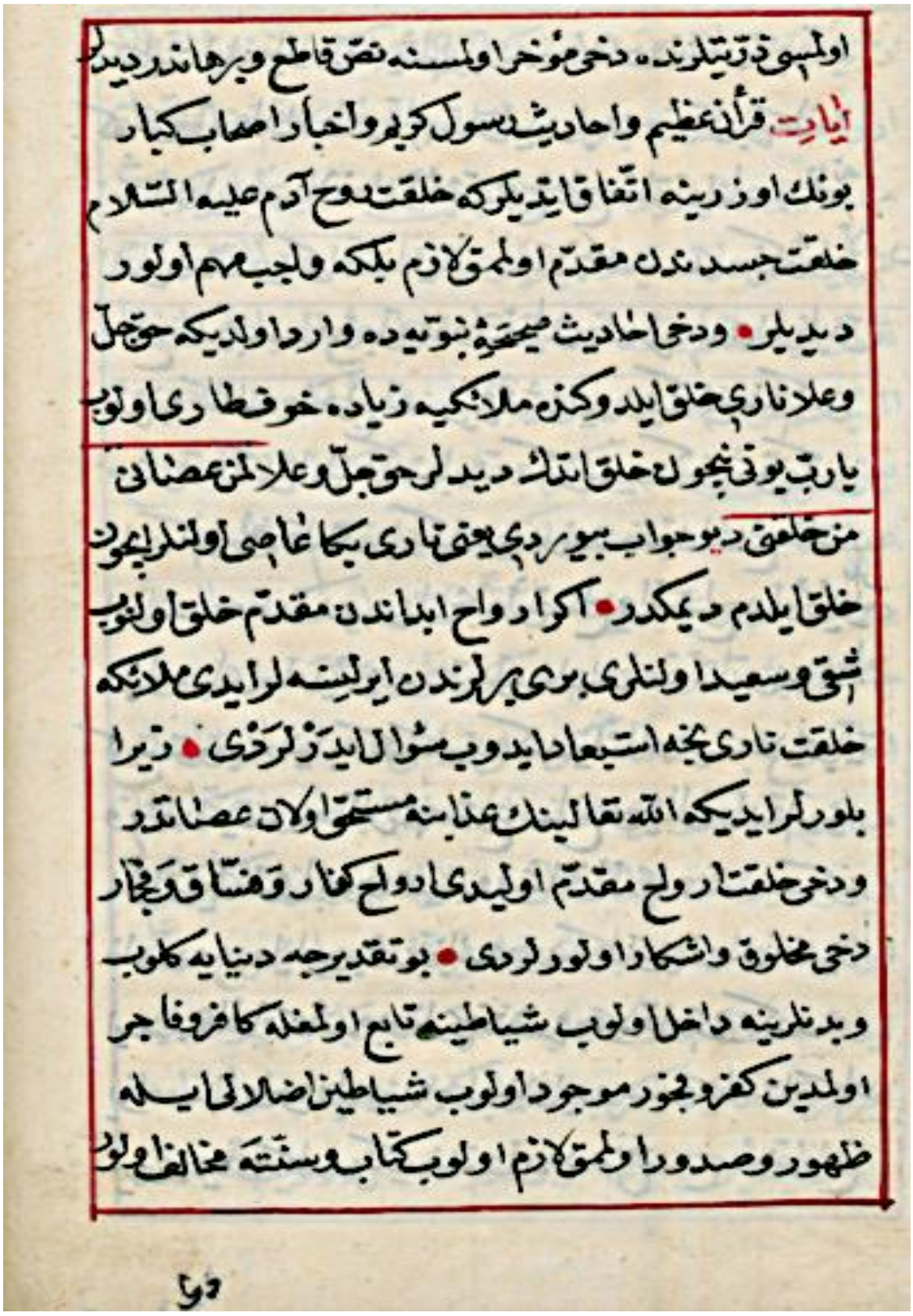
40B

41A

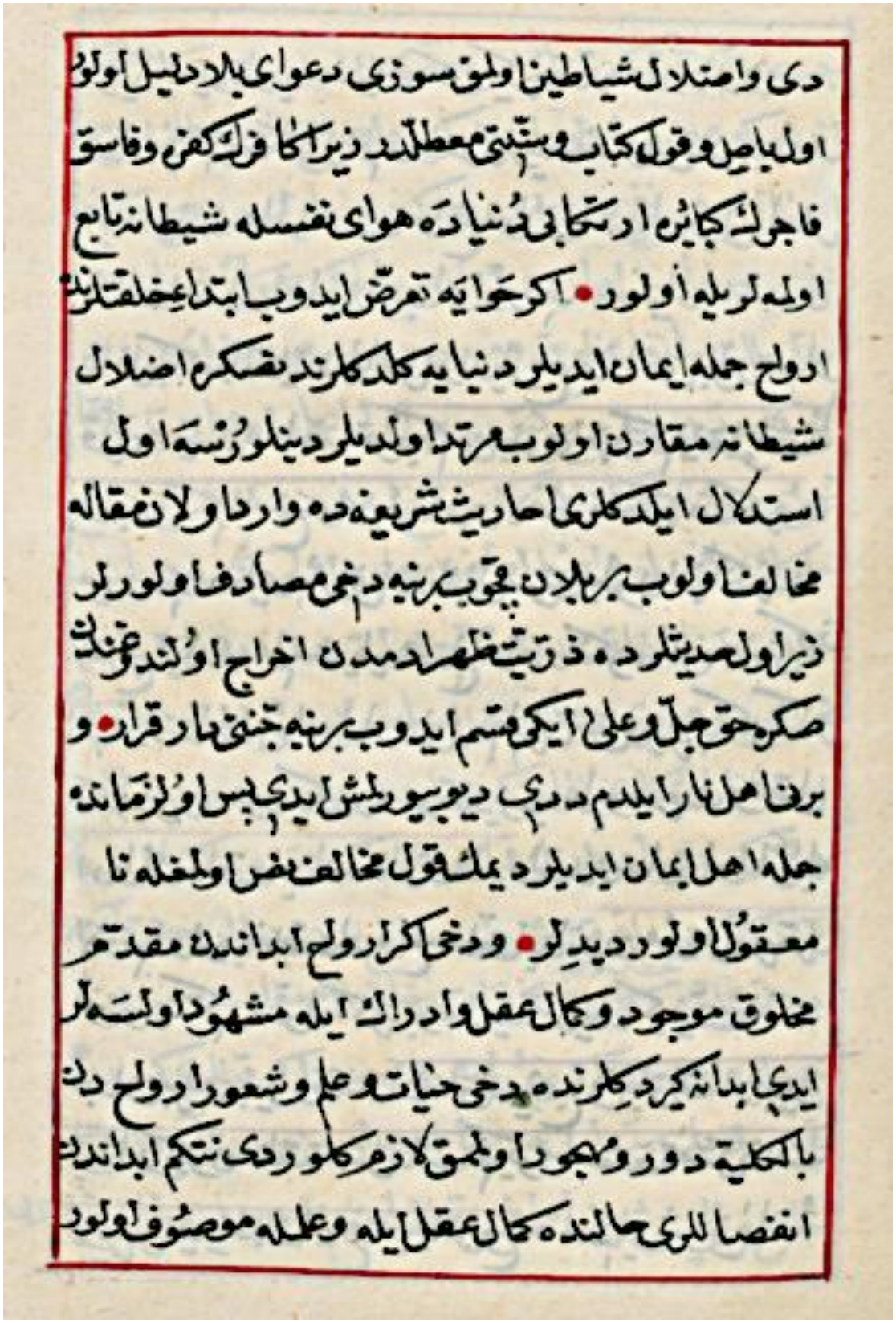
حکایت ایلدیلر اول حدیثلرك برنده دلالت واشارتیله قد
که حق جل وعلا ارواحی تمام خلق ایدوب ومستقل بر مکانده
اسکان ایدوب لازم اولدیجه فوج فوج خلق اولنان بدنلرنه
القا ایلدی دیمکی اقتضا ایلیه نهایت جمله سنده مذکور اولان
مطلع نظر جمهور حق جل وعلا ذرتیانی ظهرادمدن اوفاجق
قرنجه تشکلنده اخراج تصویر وتمثیل ایدوب کمنی مظلم کمنی
مشرق وکمنی تارك وکمنی بارق وکمنی سعید وکمنی شقی وکمنی
الود کمنی نفخ قلدی دیمکدر • یوندن خلقتاروح خلقت
ابداندن مقدم در دیمك نجم انتضاح وانشراح بولور دیدیلر
زیرا معنای حدیث صحیحه حق جل وعلا ادمه ذرتیاتنی بر وجهله
کوسترو ب دنیایه کلدکلرنده کندینك الوهیت وربوبیت
ووحدانیتنه وذاتلری مصنوع صانع دیمثال اولدقلرینه
اقرار ایلمه لری ایچون عهد ومیثاق الدی • اندنصکره
ظهرادمه ردایلیوب هر بینك وجوده کلمزینه زمان تقدیر
ایدوب عالم امکانده بولنری منتظر وجود قلدی دیمکدر •
یوخسه ارواحی اولحینده جمله مخلوق ایدوب بر مکانده اسکان
ایلدی دیمك دکلدر بلکه خلقتاردمده نفخ روح مؤخر واقع

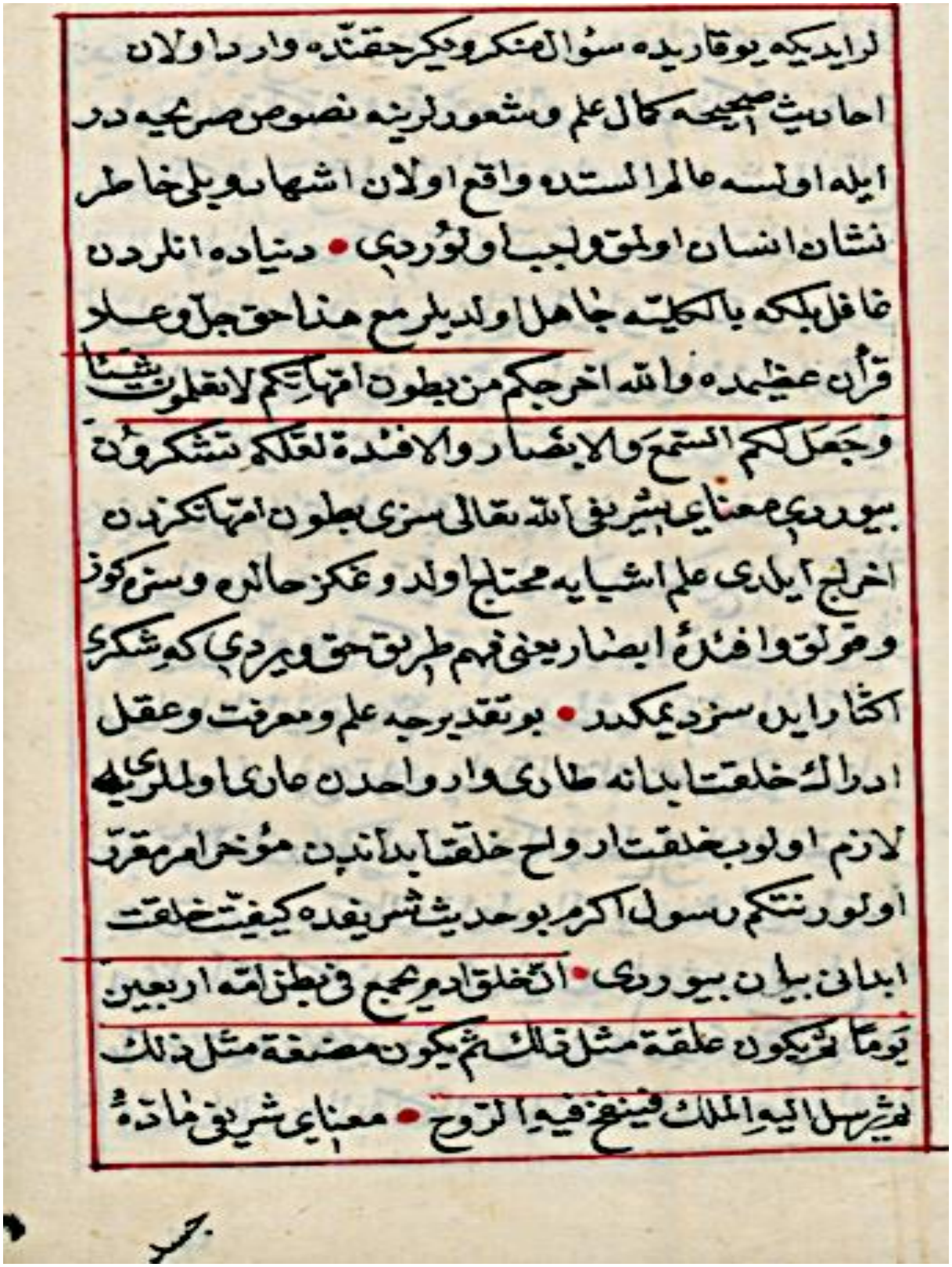
اولمیوب تر تیلرندہ دخی مؤخرا اولمسنہ نص قاطع و برهان ساطع ایله
آیات قرآن عظیم و احادیث رسول کریم و اخبار اصحاب کبار
بونك اوزرینه اتفاق ایتدیلر که خلقت روح آدم علیه السلام
خلقت جسد بدن مقدم اولمق لازم بلکه واجب اولور
دیدیلر • ودخی احادیث صحیحه بو تیده وارد اولدیکه حق جل
وعلا ناری خلق ایلدوکنده ملائکه یه زیاده خوف ناری اولوب
یارب بونی نیچون خلق ایتدك دیدلر حق جل وعلا لمن عصانی
من خلقك دیو جواب بیوردی یعنی ناری بکا عاصی اولنلر ایچون
خلق ایلدم دیمکدر • اکر ارواح ابدان دن مقدم خلق اولوب
شقی و سعید اولنلری بری برلرندن ایرلسنه لر ایدی ملائکه
خلقت ناری نیچه استیعاد ایدوب سؤال ایدر لردی • زیرا
بلورلر ایدیکه الله تعالی بنك عذابنه مستحق اولان عصاتدر
ودخی خلقت ارواح مقدم اولیدی ارواح کفار و فساق و فجار
دخی مخلوق و آشکارا اولور لردی • بو تقدیرجه دنیایه کلوب
وبدنلرینه داخل اولوب شیاطینه تابع اولمغله کافر و فاجر
اولدین کفر و فجور موجود اولوب شیاطین اضالی ایله
ظهور و صدورا اولمق لازم اولوب کتاب و سنته مخالف اولور

دوا

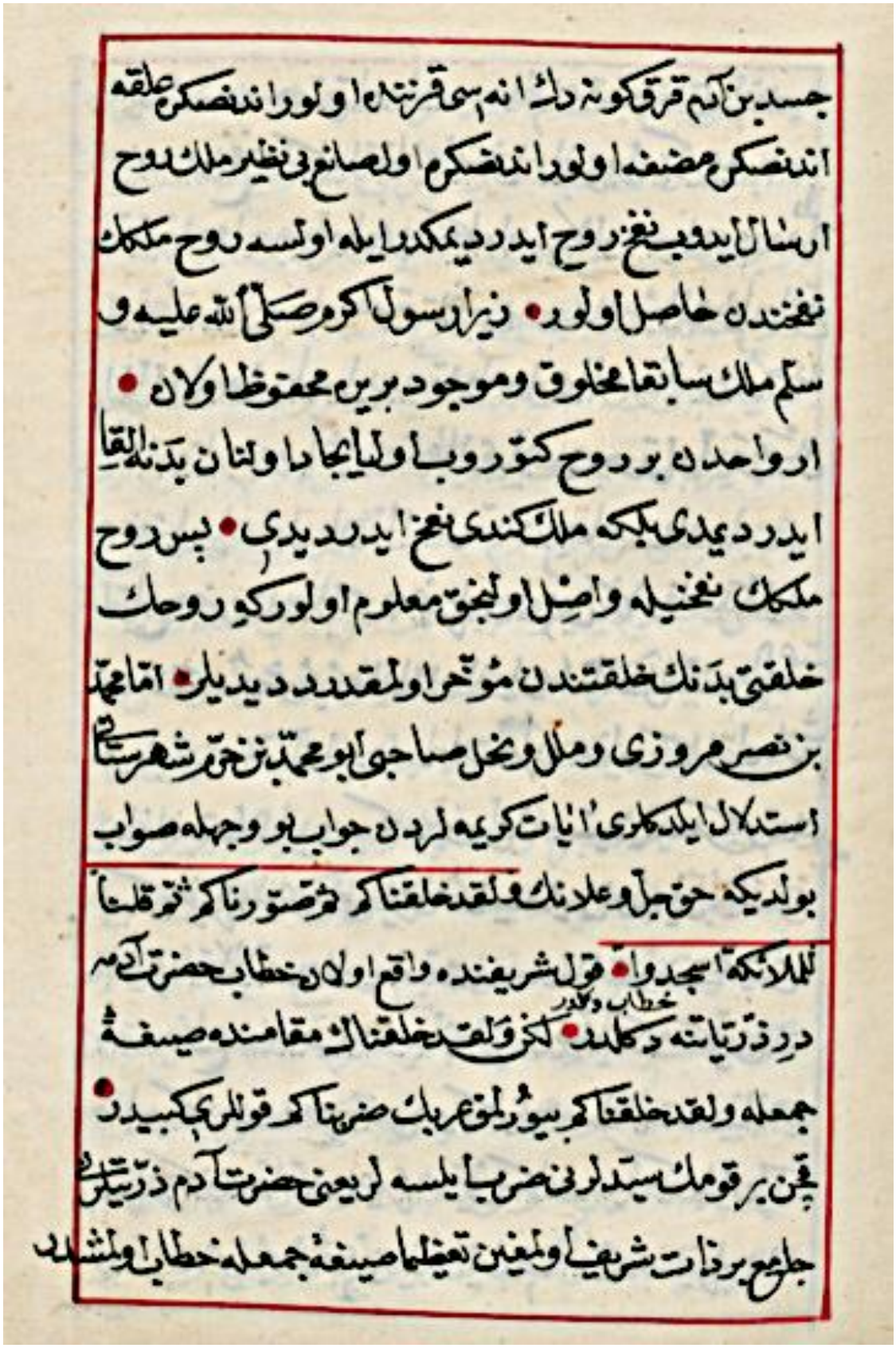
42A

دی واضلال شیاطین اولمق سوزی دعوای بلا دلیل اولور
اول باصل وقول کتاب وسنتی معطلدر زیرا کافرلک کفر وفاسق
فاجرلک کبائری ارتکابی دنیاده هوای نفسله شیطانه تابع
اولمه لریله اولور • اکر حوایه تعرض ایدوب ابتداء خلقتلرنده
ارواح جمله ایمان ایدیلرد نیایه کلد کلرند نصکره اضلال
شیطانه مقارن اولوب مرتد اولدیلر دینلور رسه اول
استدلال ایلد کلری احادیث شریفه ده وارد اولان مقاله
مخالف اولوب بر بلادن قچوب برنیه دخی مصادف اولورلر
زیرا اول حدیثلرده ذریت ظهر ادمدن اخراج اولندقلرنده
صکره حق جل وعلی ایکی قسم ایدوب برنیه جنتی نار قرار • و
برنی اهل نار ایلدم دیو بیورملش ایدی پس اولزمانده
جمله اهل ایمان ایدیلر دیمك قول مخالف نص اولمغله نا
معقول اولور دیدیلر • ودخی اکر ارواح ابداندن مقدم
مخلوق موجود وکمال عقل وادراك ایله مشهود اولسه لر
ایدی ابدانه کیردکلرنده دخی حیات وعلم وشعور ارواح دن
بالکلیه دور ومهجور اولمق لازم کلور دیکر تکلم ابداندن
انفصال اری حالنده کمال عقل ایله وعلمله موصوف اولور

لرايديكه يوقاريده سؤال منكر ونكير حقنده وارد اولان
احاديث صحيحه كمال علم وشعور لرينه نصوص صريحه در
ايله اولسه عالم الستده واقع اولان اشهاد ويلى خاطر
نشان انسان اولمق ولبب اولمق دكلدر • دنياده انلردن
غافل بلكه بالكليه جاهل اولديغر مع هذا حق جل وعلا
قرآن عظيمده والله اخرجكم من بطون امهاتكم لاتعلمون شيئا
وجعل لكم السمع والابصار والافئدة لعلكم تشكرون
بيوردقى معناى شريفى الله تعالى سزى بطون امهاتكردن
اخراج ايلدى علم اشياية محتاج اولدوغكز حالده وسزى كوز
وقولق وافئده ابصار يعنى فهم طريق حق ويردى كه شكرى
اكثار ايله سزدن يمكدر • بو تقديرجه علم ومعرفت وعقل
ادراك خلقتا بدانه طارى وارواحدن عارضا وللرينه
لازم اولوب خلقتا ارواح خلقتا بدانندن مؤخر امر مقرر
اولدوغنى رسول اكرم بوحديث شريفده كيفيت خلقت
ابدانى بيان بيوردى • ان خلق احدكم يجمع فى بطن امه اربعين
يوما ثم يكون علقة مثل ذلك ثم يكون مضغة مثل ذلك
ثم يرسل اليه الملك فينفخ فيه الروح • معناى شريفى مادة

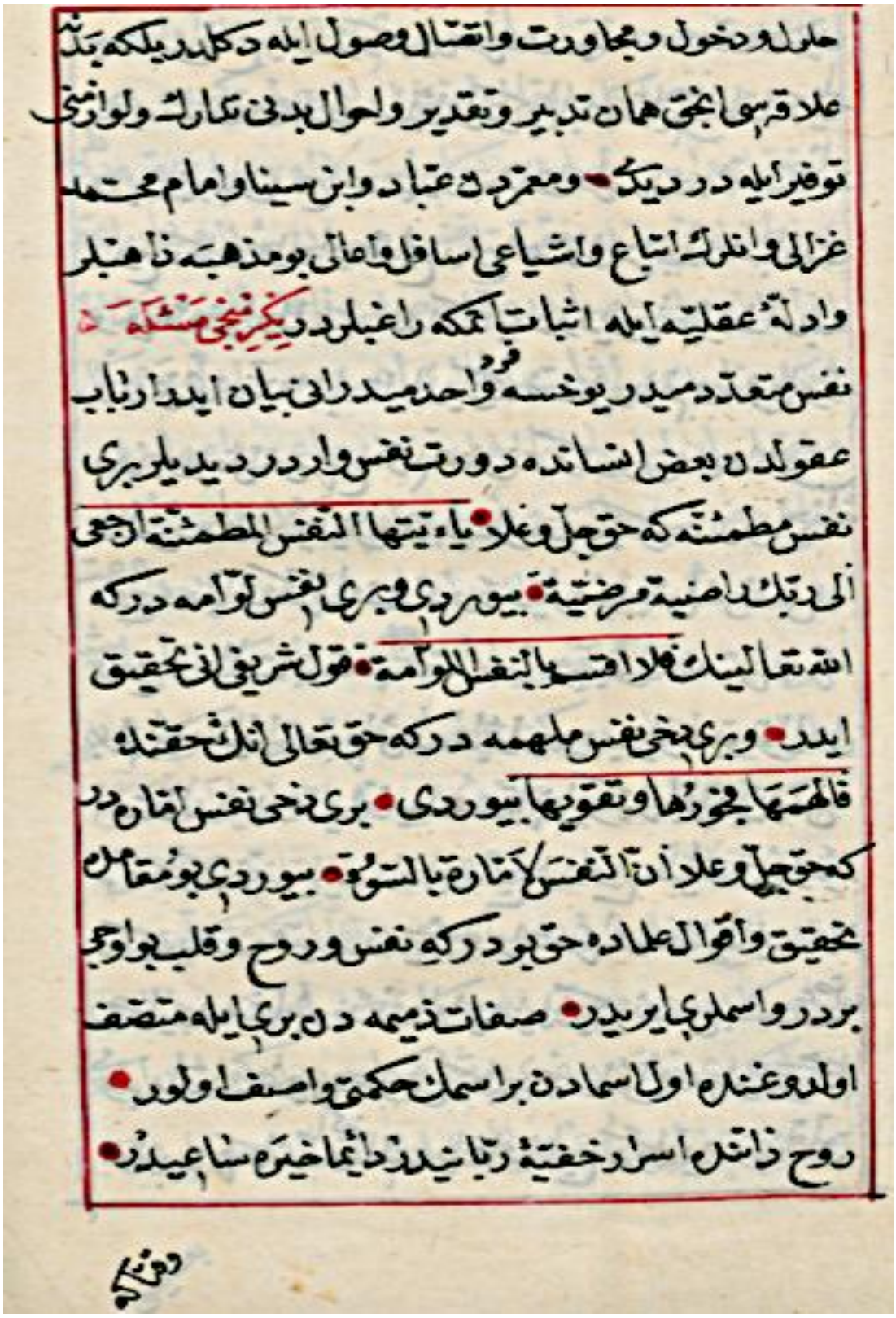
43B

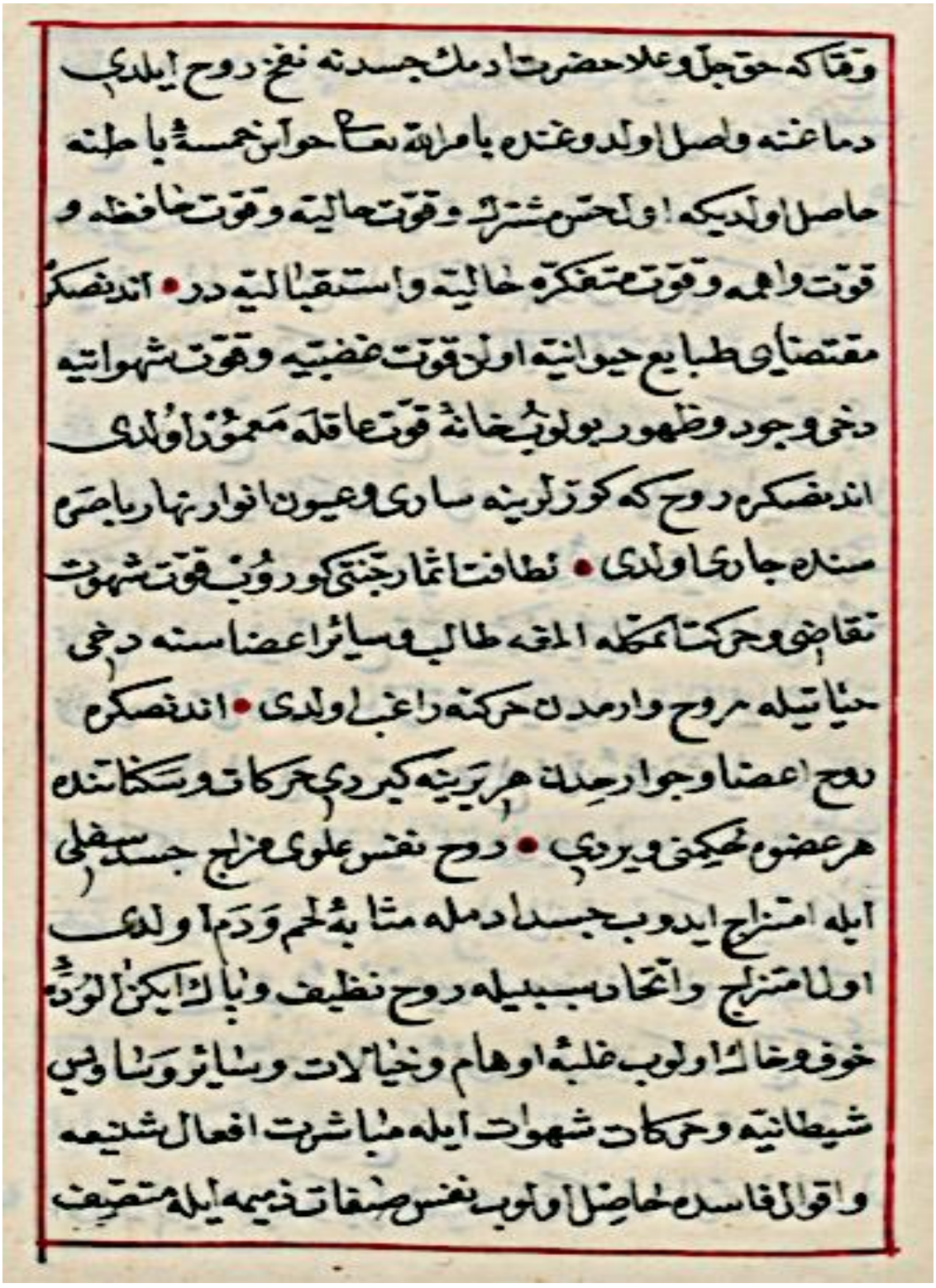
ایله اونسه حضرت آدمك جسدی مقدم خلق ولنوب
وروحی نفخ ملکله القا اولمش اولمغله بو ایتکریه ده
تقدم اولوامه دلیل و بونکله استدلال ایله سبیل یوقدر دیدکده
اون طقوزنجی مسئله حقیقت نفس و وحدت سؤال و بیان اولنج
اقوال ایله جواب باصوابدر مقالا اصحاب مذاهب نفس و روحده
اختلاف ایدوب اثبات متعالری یحون چوق ادله و دلایل
مفصل بیان ایلدیلر اما اهل سنت و جماعت و اصحابنك
اتباع حضرتندن سائر ندن غیریلر جمله سی انکار فاسده ایله
ضلالته دوشوب هلاك اولدیلر • اما اهل سنت والجماعت
حبل متینه تمسك ایدوب بایات قرآن عظیم و کلمات احادیث
ایله استدلال ایدوب کندیلر صراط مستقیمه سلوك ایلدیلر
صکره غیری لری دخی طریق هدایه دلیل اولدیلر ابو الحسن
اشعری مقالاتندن ناس حقیقت و وحدته اختلاف و تحقیق
حقده نزاع و خلاف ایدوب بحث ایدن فلاسفه که متکلمین دن
صاحب کلامدر روح نفس دیدکلری جسم لطیفدر بدنه حی
و حیاتی کندی ذاتندن غیری بر شیئ دکلدر دیدکلری کتابیان ایلدکلری
وصوابه قریب اولدوغی عیان ایلدی • واندن غیریلر دن

بعضیسی روح جسمد کلدر عرضلدر بدنده صحت و مرض
مثابه سنده و محللنده سائر اعراض کبی ثابت و قائم دکلدر دیدیلر
و ابو علی جبائی روح جسمدر و حیات اعراضدن برقسمدر حیات
روح دکلدر و اربابی طبایع روح اعتدال امزاجدن عبارت
و حیاتده بنی اولا اعتدالدن کنایه دردیوب اخلاط اربعه
دن عبارت اشبات ایلدیلر که صفرا و بلغم و سودا و دم
در • و بعضی اخر روح آدم عفونت و کدورتدن صافی
خالص دمدر دیدیلر • و بعضلر نفس بالکز جسد و ملاحظهٔ
روح و حیات فکری افتدر دردیلر • و بعض اخر نفس و
روح و حیات بشقه بشقه بر امر مقبول و معتبر دکبری
برلرینه مغایرلر و برداندهٔ دائرلر دردیدیلر • بو قول اهل
اعتدالدن ابو هزیر قولیدر • و قاضی ابو بکر باقلانی نفس
دکلدر نفس ایله داخل و خارج و روح حیات شی واحد
درکه نفسه قیمدر دیدی • و اشعری ارسطاطالیسدن
حکایت و مشائیوندن روایت ایلدیکه نفس جسم و عرض
و برماددن غرض و عوض دکلدر • و طول و عرض عمق اجسام
اولوب بر مکانده و عالمده داخل و خارج دکلدر • و بنا علی

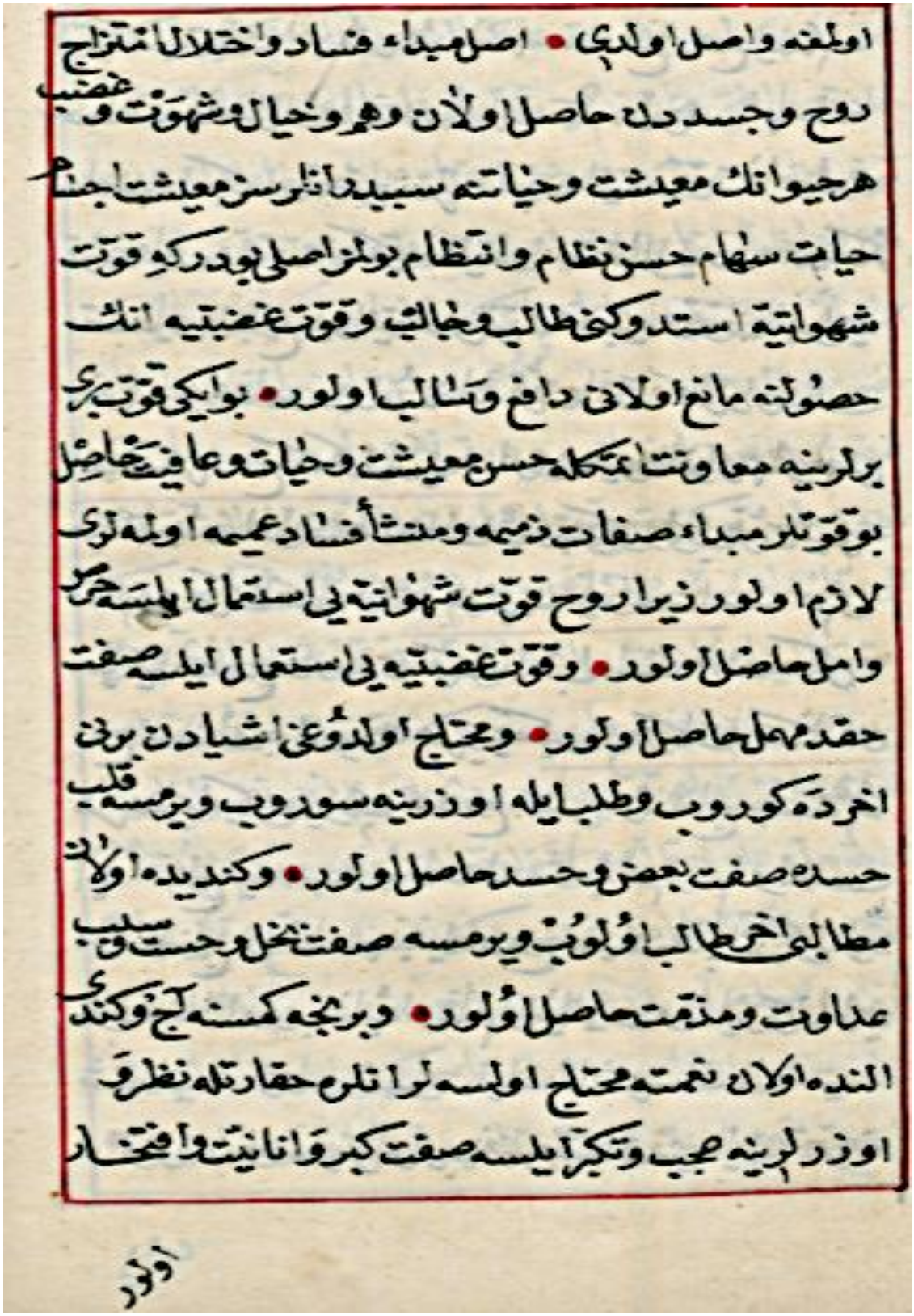

45A

وقتا که حق جل وعلا حضرت آدمك جسدنه نفخ روح ایلدی
دماغنه وصل اولدوغنده یا مرالله تعالی حواس خمسهٔ باطنه
حاصل اولدیکه اول حس مشترك وقوت خیالیه وقوت حافظه و
قوت واهمه وقوت متفکره خیالیه واستقبالیه در • اندنصکره
مقتضای طبایع حیوانیه اولرق قوت غضبیه وقوت شهوانیه
دخی وجود وظهور بولوب خانهٔ قوت عاقله معمور اولدی
اندنصکره روح که کوزلرینه ساری وعیون انوار نهار یاصی
سنده جاری اولدی • نطافت ثمار جنتی کوروب قوت شهوت
تقاضی وحرکت ایتمکله الغه طالب وسایر اعضاسنه دخی
حیاتیله روح وارمدن حرکته راغب اولدی • اندنصکره
روح اعضا وجوارحنه هر برینه کیردی حرکات وسکانتنده
هر عضوه تحکمی یردی • روح نفس علوی مزاج جسد سفلی
ایله امتزاج ایدوب جسد آدمه مشابه لحم ودم اولدی
اولا امتزاج واتحاد سببیله روح نظیف وپاك ایکن لوث
خوف وخاك اولوب غلبهٔ اوهام وخیالات وسایر وساوس
شیطانیه وحرکات شهوات ایله مباشرت افعال شنیعه
واقوال فاسده حاصل اولوب نفس صفات ذمیمه ایله متصف

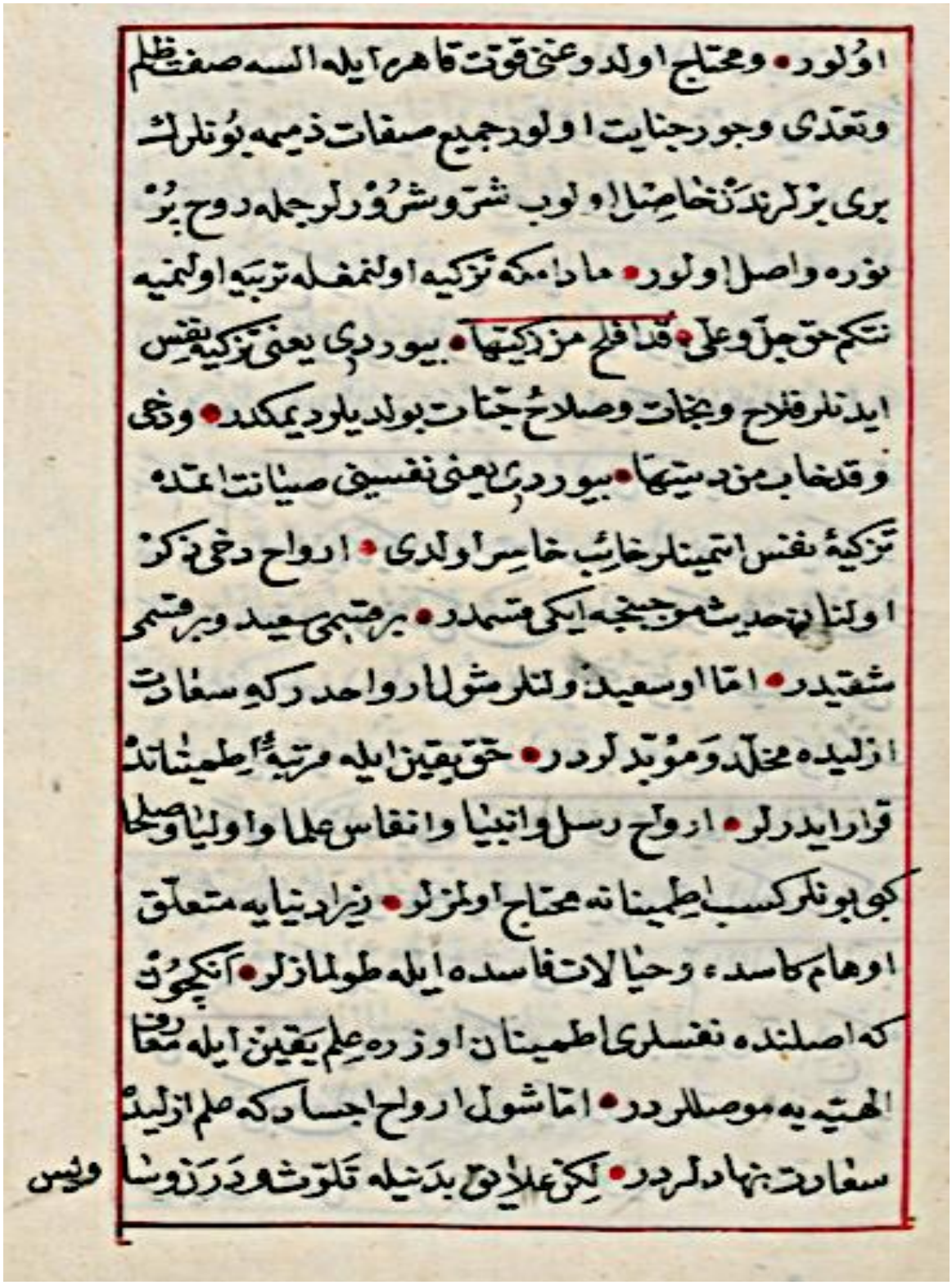
45B

اولغه واصل اولدی • اصل مبداء فساد واختلال امتزاج
روح وجسد دن حاصل اولان وهم وخیال وشهوت وغضب
هرحیوانك معیشت وحیاتنه سبب در انلرسز معیشت اجسام
حیات سلهام حسن نظام وانتظام بولمز اصلی بودر کوقوت
شهوانیه استدوکی طالب وجاذب وقوت غضبیه انك
حصولنه مانع اولانی دافع ومغالب اولور • بوایکی قوت برى
برلرینه معاونت ایتکله حسن معیشت وحیات وعافیت حاصل
بوقوتلر مبداء صفات ذمیمه ومنشأ فساد عمیمه اولمله برى
لازم اولور زیرا روح قوت شهوانیه یی استعمال ایلسه حرص
وامل حاصل اولور • وقوت غضبیه یی استعمال ایلسه صفت
حقد مهلك حاصل اولور • ومحتاج اولدوغی اشیادن برینی
اخرده کوروب وطلب ایله اوزرینه سودوب ویرمسه قلب
حسده صفت بغض وحسد حاصل اولور • وکندیده اولان
مطالبی اخر طالب اولوب ویرمسه صفت بخل وحست وسلب
عداوت ومذمت حاصل اولور • وبرنجه کمسنه لج وکندی
الندہ اولان نعمته محتاج اولسه لرا تلر حقارتله نظر و
اوزرلرینه عجب وتکبر ایلسه صفت کبر وانانیت وافتخار

اولور

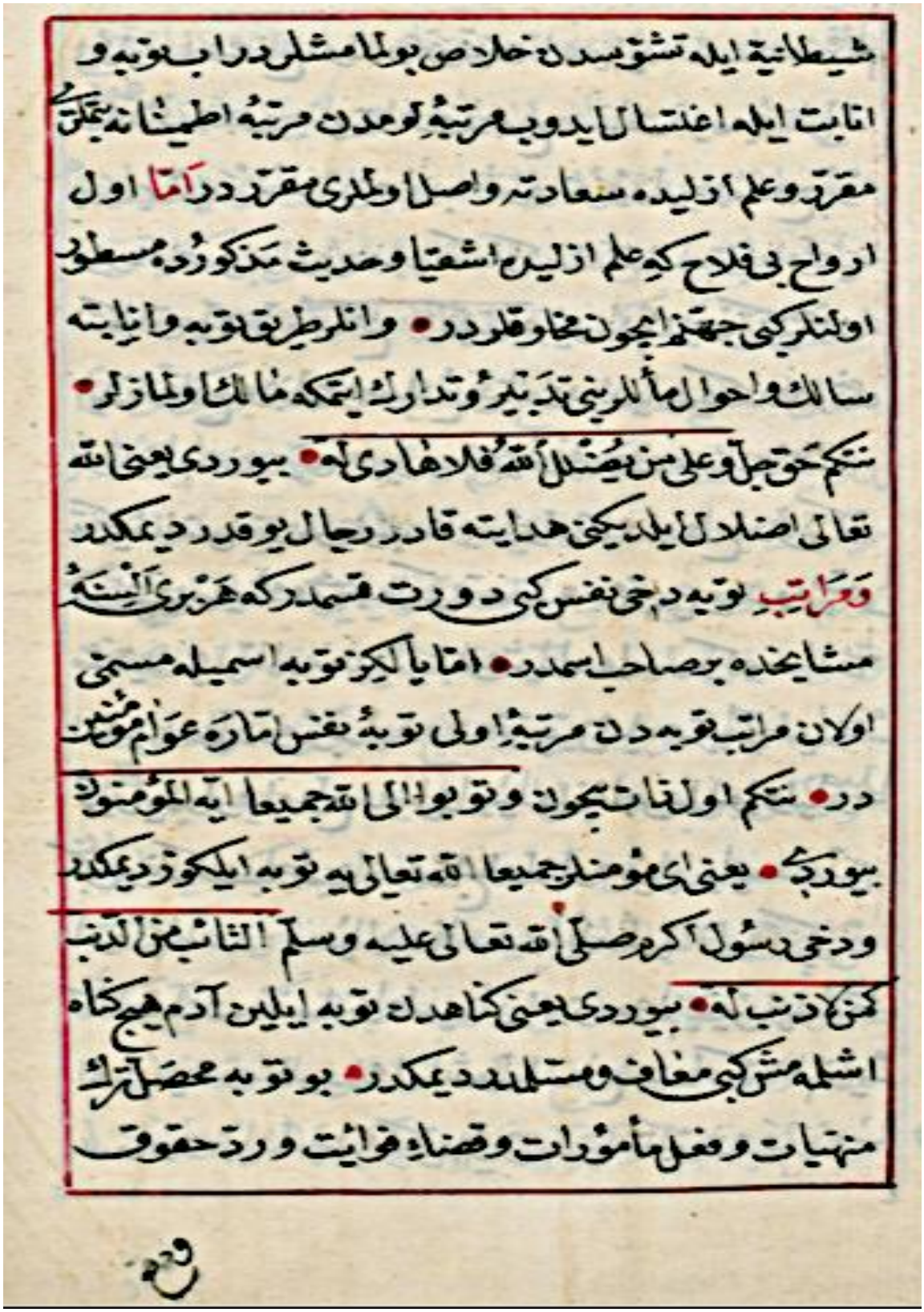
46A

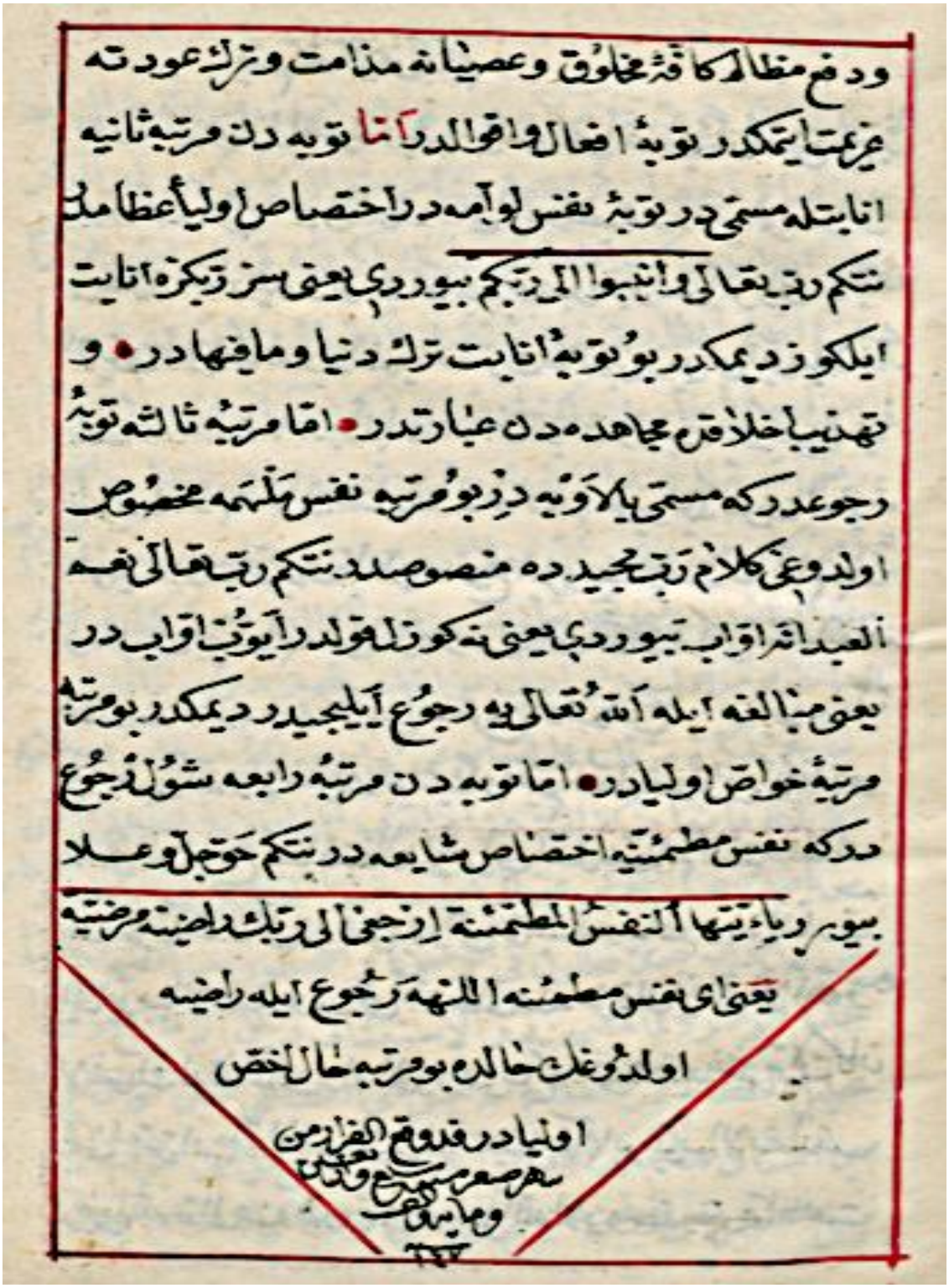
اولور • ومحتاج اولدوغنی قوت قاهره ایله السنه صفت ظلم
وتعدی وجور جنایت اولور جمیع صفات ذمیمه بونلرك
برى بزلرندن خاصل اولوب شر وشرور لرجمله روح پر
نوره واصل اولور • مادامكه تزكیه اولنمغله تربیه اولنمیه
نتكم حق جل وعلى • قد افلح من زكیها • بیوردی یعنی تزكیه نفس
ایدنلر فلاح ونجات وصلاح جنات بولدیلر دیمكدر • ودسى
من دسیها • بیوردی یعنی نفسینی صیانت امتدن
تزكیهٔ نفس ایتمینلر خایب خاسر اولدی • ارواح دخی ذكر
اولنان حدیث موجبنجه ایكی قسمدر • برقسمی سعید وبرقسمی
شقیدر • اما اوسعیدلر بونلرشولارکه واحد ركه سعادت
ازلیده مخلد ومؤبد لردر • حق یقین ایله مرتبهٔ اطمینانده
قرار ایدرلر • ارواح رسل وانبیا وانفاس علما واولیا وصلحا
كبی بونلر كسب اطمینانه محتاج اولمزلر • زیرا دنیایه متعلق
اوهام كاسده وخیالات فاسده ایله طولمازلر • انكجون
كه اصلنده نفسلرى اطمینان اوزره علم یقین ایله معارف
الهیه یه موصللردر • اما شول ارواح اجسادكه علم ازلیده
سعادت بنهاد لردر • لكن علایق بدنیله تلوث ودرزوسا

ونیس

46B

شیطانیة ایله تشویش دن خلاص بولمامشلر در اب توبه و
انابت ایله اغتسال ایدوب مرتبهٔ اولمدن مرتبهٔ اطمینانه یتملری
مقرر وعلم ازلیده سعادتله واصل اولمری مقرر در اما اول
ارواح بی فلاح که علم ازلیده اشقیا وحدیث مذکور ده مسطور
اولنلر کی جهنمه ایجون مخلوق قلمشدر • وانلر طریق توبه وانابته
سالك واحوال مأللریني تدبیر وتدارك ایتمکه مالك اولمازلر •
ختم حق جل وعلی من یضلل الله فلا هادی له • بیوردی یعنی الله
تعالی اضلال ایلدیکی هدایته قادر رجال یوقدر دیمکدر
وعرایب توبه دخی نفس کی دورت قسمدر که هر بری السنهٔ
مشایخده بر صاحب اسمدر • امابالکز توبه اسمیله مسمی
اولان مراتب توبه دن مرتبهٔ اولی توبهٔ نفس امارهٔ عوام مؤمنین
در • ختم اولنات یحون وتوبوا الی الله جمیعا ایه المؤمنون
بیوردی • یعنی ای مؤمنلر جمیعا الله تعالی یه توبه ایلکوزدیمکدر
ودخی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم التائب من الذنب
کمن لا ذنب له • بیوردی یعنی کناهدن توبه ایلین آدم هیچ کناه
اشلمه مش کبی معاف ومسلمدر دیمکدر • بو توبه محصل ترك
منهیات وفعل مأمورات وقضاء فوایت ورد حقوق

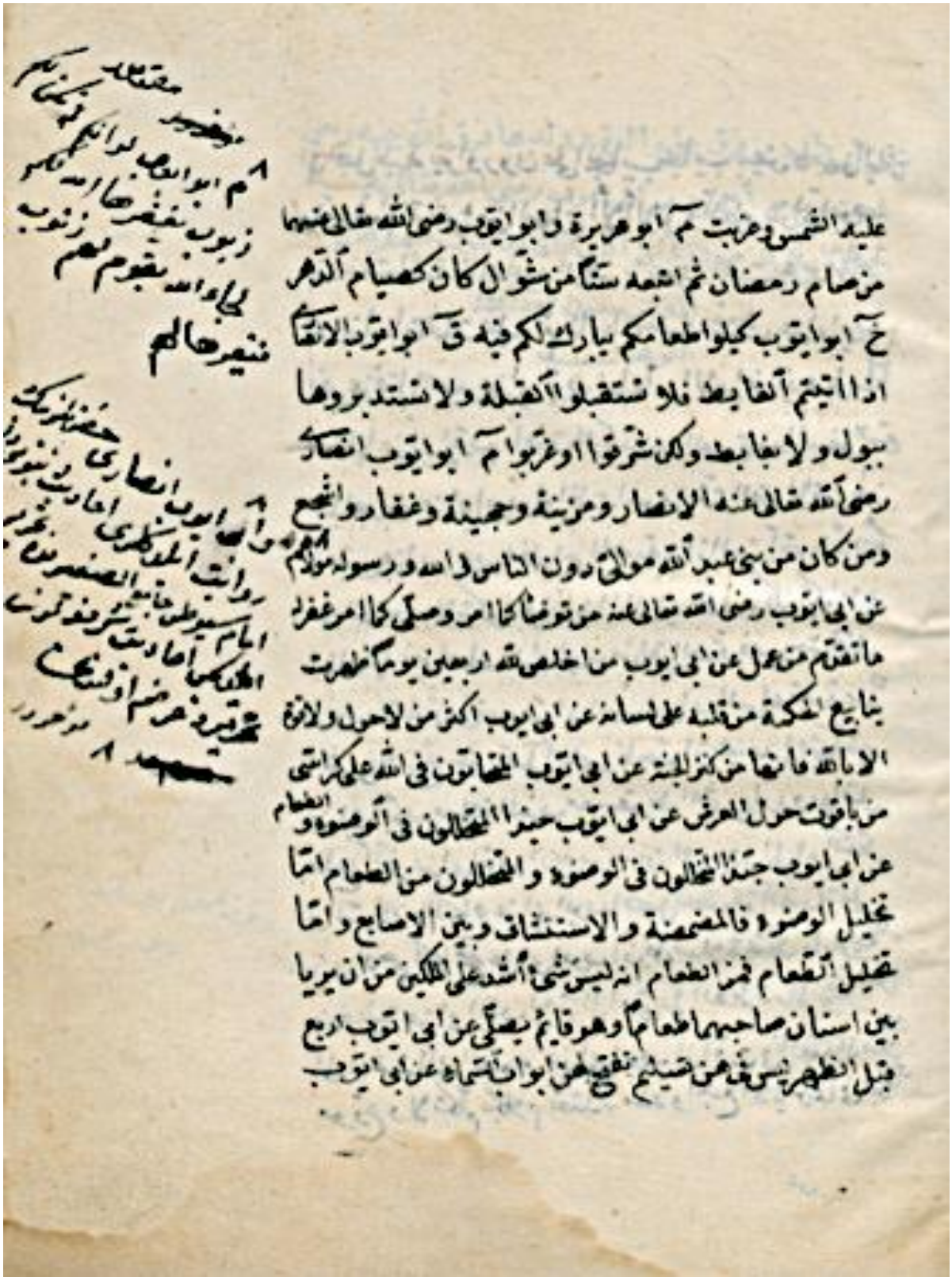
ودفع مظالم كافة مخلوق وعصيانه مذامت وترك عودته
عزمت ايتمكدر توبهٔ افعال واقوالدر انما توبه دن مرتبه ثانيه
انابتله مسمى در توبهٔ نفس لوامه دراختصاص اولياء عظام دن
ستكم ربكم تعالى وانيبوا الى ربكم بيوردى يعنى سز ربكزه انابت
ايلكوزديمكدر بو توبه انابت ترك دنيا ومافيهادر • و
تهذيب اخلاقدن مجاهده دن عبارتدر • اما مرتبهٔ ثالثه توبهٔ
رجوع دركه مسمى يالاوبه درزبو مرتبه نفس ملهمه مخصوص
اولدوغى كلام ربانى مجيدده منصوصدر ستكم ربكم تعالى نعمة
العبد انه اواب بيوردى يعنى نه كوزل قولدر ايوب اواب در
يعنى مبالغه ايله الله تعالى يه رجوع ايلين مجيددر ديمكدر بو مرتبه
مرتبهٔ خواص اولياءدر • اما توبه دن مرتبهٔ رابعه شول رجوع
دركه نفس مطمئنه اختصاص شايعه در ستكم حق جل وعلا
بيوردى يا ايتها النفس المطمئنة ارجعى الى ربك راضية مرضية
يعنى اى نفس مطمئنه الله رجوع ايله راضيه
اولدوغك حالده بو مرتبه حال اخص
اولياءدر فذوقوا العذاب من
سقر صعود سبع وادى
وما بلغ

47B

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى نزل احسن الحديث ومن اصدق من الله حديثا والصلوة على سيدنا
محمد الذى اوضح سبيل الهدى وعلى اله وصحبه ورثة علومه واحواله
ونقلة احاديثه واقواله اما بعد يقول عبد فقير عبد الرزاق بن عبد الغنى
الايوبى غفر الله له ولوالديه حضرت خالد بن زيد ابى ايوب الانصارى
رضى الله تعالى عنه ربه البارى حضرتك روايت ايلدكلرى احاديث
نبويه دن امام صفانى مشارق الانوارندن تحرير ايلدكلرى احاديث
شريفه لرك تحريرى خاطره سنوح ايدوب علامت خا امام بخارى
وعلامت ميم امام مسلم وعلامت قاف اتفاقه ايكى سنك اتفاقنه
اشارت اولنوب متوكلا على الله شروع اولندى ح ابو ايوب ارباد
ق نعبد الله ولا نشرك به شيئا ونقيم الصلوة ونؤتى الزكاة و
نصل الرحم رع الناقة قاله لاعرابى اخذ بخطام ناقته فقال
يارسول الله دلنى على عمل يدنينى من الجنة ويباعدنى من النار ق
ابى ايوب الانصارى رضى الله تعالى عنه من قال لا اله الا الله وحده
لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير عشر مرات كان
كمن اعتق اربعة انفس من ولد اسمعيل ق م ابو ايوب الانصارى
رضى الله تعالى عنه غزوة فى سبيل الله او روحة خير مما طلعت

48A

عليه الشمس وغربت ثم ابو هريرة وابو ايوب رضي الله تعالى عنهما
من صام رمضان ثم اتبعه ستا من شوال كان كصيام الدهر
خ ابو ايوب كلوا طعامكم يبارك لكم فيه ق ابو ايوب الالقاط
اذا اتيتم الغائط فلا تستقبلوا القبلة ولا تستدبروها
ببول ولا بغائط ولكن شرقوا او غربوا م ابو ايوب انصاري
رضي الله تعالى عنه الانصار ومزينة وجهينة وغفار واسلم
ومن كان من بني عبد الله مولاي دون الناس فالله ورسوله مولاهم
عن ابي ايوب رضي الله تعالى عنه من توضأ كما امر وصلى كما امر غفر
ما تقدم من عمل عن ابي ايوب من اخلص لله اربعين يوما ظهرت
ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه عن ابي ايوب اكثر من لا حول ولا قوة
الا بالله فانها من كنز الجنة عن ابي ايوب المتحابون في الله على كراسي
من ياقوت حول العرش عن ابي ايوب حيز المتخللون في الوضوء والطعام
عن ابي ايوب جيد المتخللون في الوضوء والمتخللون من الطعام اما
تخليل الوضوء فالمضمضة والاستنشاق وبين الاصابع واما
تخليل الطعام فمن الطعام انه ليس شيء اشد على الملكين من ان يريا
بين اسنان صاحبهما طعاما وهو قائم يصلي عن ابي ايوب اربع
قبل الظهر ليس فيهن تسليم تفتح لهن ابواب السماء عن ابي ايوب

48B

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı	: Abdulelah Ahmed B. ALZAHRANI
Uyruğu	: Suudi Arabistan
Doğum tarihi ve yeri	:
Medeni hali	: Evli

Eğitim Derecesi	**Okul/Program**	**Mezuniyet yılı**
Yüksek lisans	İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Yeni Türk Dili	2014
Lisans	Kral Suud Üniversitesi Türkçe Programı	2008
Lise	Al İmam Al Shafi'i Lisesi	2003
İş Deneyimi, Yıl	**Çalıştığı Yer**	**Görev**
2009	-ZAİN SA, Riyad	Ç. Merkezi elemanı
2010	-Kral Faisal İSAM, Riyad	Eski Türkçe Kitaplar Araştırmacısı
2011	Kral Suud Üniversitesi Riyad	Asistan
2011-2013	İstanbul	Gönüllü Tercüman
2012-2014	SNR, TÜYAP İstanbul	Tercüman
2015	Kral Suud Üniversitesi Riyad.	Araştırma görevlisi
2016	Kral Suud Üniversitesi, Riyad	Türkçe Programı Başkan Yardımcısı
2016	Suudi Arabistan HA, Riyad	Tercüman
2016	MBC Medya Grubu. Riyad.	MBC TV Kanalında Tercüman

Yabancı Dili İngilizce

Yayınlar

1. Arabic burde or Persian perde? Arapça burde بُرْدَة mi, Farsça perde پرده mi?
Service Center Journal for Research Consulting Refereed scientific journal
Publication and Information Services Division
ISAN: 2090-9489
NOT: Makale kabul yazası ektedir.

Hobiler

Bilgisayar teknolojileri, Spor, Kitap okuma

MAKALE KABUL METUBU

Yazı kabul mektubu

İlgili makama

Menufiye Üniversitesi Sanat Fakültesi, kral Suud Üniversitesi Dil ve Dil bilimleri fakültesi Avrupa ve Doğu Diller Bölümünde Türkçe Programında Araş.

Görevlisi\ ABDULELAH AHMED ALZAHRANI

Tarafından sunulan "Arapça burde بُرْدَة mi, Farsça perde پرده mi?

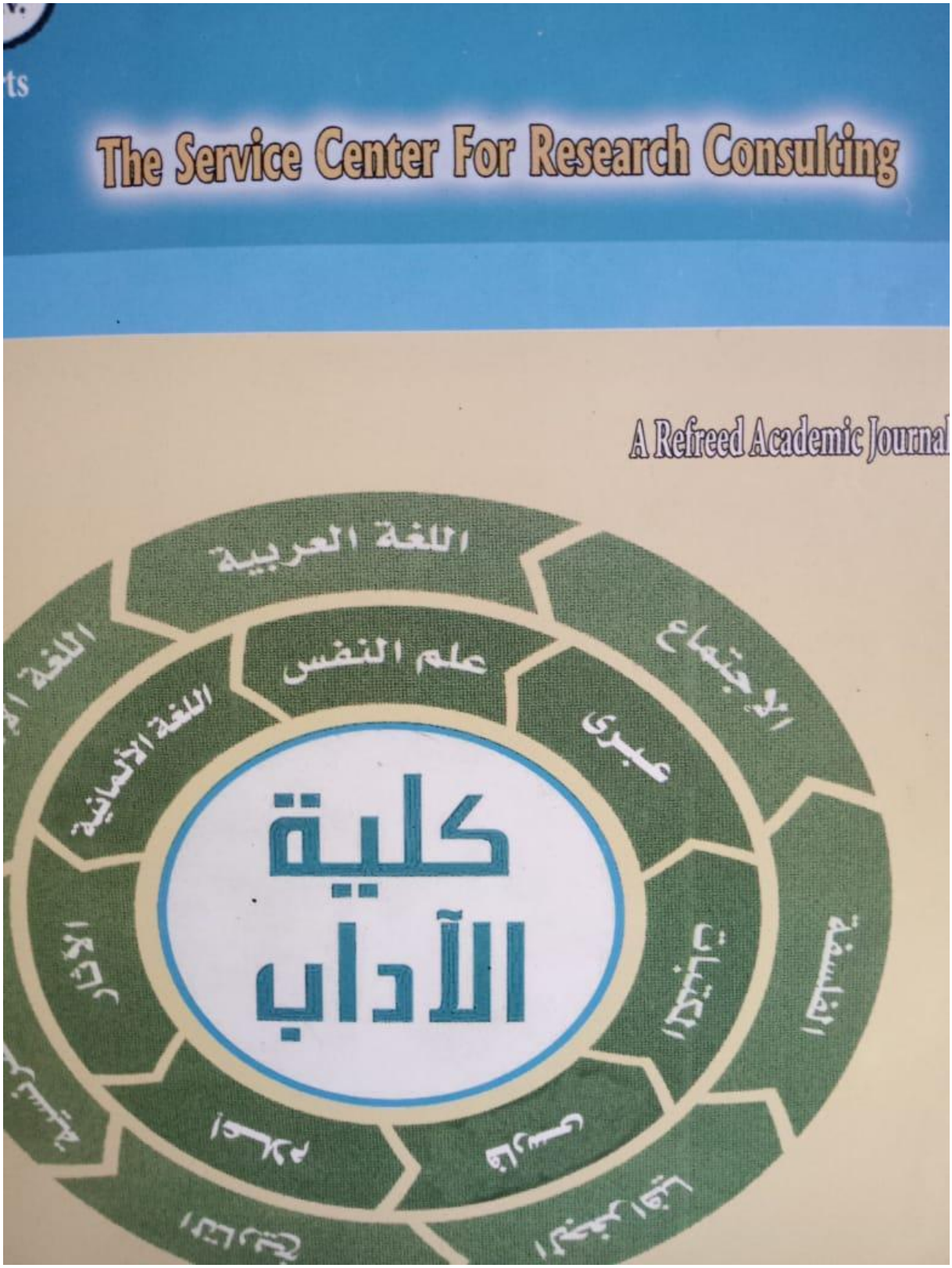
Arabic burde or Persian perde? ", mart 2023 sayısında uzman hakemler tarafından tahkim edildikten sonra yayınlanabilir.

Dekan

Prof. Dr. Usame Abdel Fattah Medeni

Yazı işleri sekreteri

Haitham Zekry Matter

The Service Center For Research Consulting
A Refreed Academic Journal
اللغة العربية
علم النفس
اللغة الألمانية
كلية
الآداب

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...

